Συντακτικό Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας

Α΄, Β΄, Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ	**Πολυξένη Μπίλλα,** *Φιλόλογος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης*
ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ	**Αθανάσιος Ευσταθίου**, *Λέκτορας του Ιονίου Πανεπιστημίου* **Παύλος Νιαβής**, *Σχολικός Σύμβουλος* **Αντώνιος Βράκας**, *Φιλόλογος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης*
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ	**Μαρία Κλειδωνάρη**, *Φιλόλογος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης*
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ	**Σωτήριος Γκλαβάς**, *Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου*
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ	**Ιωάννης Σταμουλάκης**, *Φιλόλογος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης*
ΕΞΩΦΥΛΛΟ	**Πέτρος Ζουμπουλάκης**, *Ζωγράφος*
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Στην αξιολόγηση του πρώτου μέρους (1/3) έλαβαν μέρος
ο **Αλέξανδρος Κεσίσογλου**, *Αναπληρωτής Καθηγητής Πανεπιστημίου Ιωαννίνων,*
και η **Πασχαλιά Γιαννακάκη**, *Σχολική Σύμβουλος*

Γ΄ Κ.Π.Σ. / **ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ** / **Ενέργεια 2.2.1** / Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:
«Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
Δημήτριος Γ. Βλάχος
Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ.
Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Γυμνάσιο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Αντώνιος Σ. Μπομπέτσης
Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αναπληρωτές Επιστημονικοί Υπεύθυνοι Έργου
Γεώργιος Κ. Παληός
Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
Ιγνάτιος Ε. Χατζηευστρατίου
Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Πολυξένη Μπίλλα

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ Σαββάλας ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Συντακτικό Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας

Α΄, Β΄, Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελ.

Πρόλογος 9

Συντομογραφίες 10

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α. ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ 13

1. Ως προς το περιεχόμενό τους 13. **2.** Ως προς το ποιόν τους 13.
3. Ως προς τη σχέση τους με άλλες προτάσεις 14. **4.** Ως προς τους όρους τους 14.
Οι ερωτηματικές προτάσεις 15

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β. ΟΙ ΚΥΡΙΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ 18

Α. Το υποκείμενο του ρήματος 18

Β. Το κατηγόρημα 19

1. Τα συνδετικά ρήματα 20. **2.** Το κατηγορούμενο 21.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ. ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ ΟΡΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ 23

Α. Συμφωνία των κύριων όρων στην απλή πρόταση 23

1. Συμφωνία του ρήματος με το υποκείμενο 23. **2.** Συμφωνία του κατηγορουμένου
με το υποκείμενο 23. **3.** Η γενική κατηγορηματική 23.

Β. Συμφωνία των κύριων όρων στη σύνθετη πρόταση 24

1. Συμφωνία του ρήματος με τα υποκείμενα 24. **2.** Συμφωνία του κατηγορουμένου
με τα υποκείμενα 25.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ. ΟΙ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ 26

Α. Οι ομοιόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί 26

1. Η παράθεση 26. **2.** Η επεξήγηση 27. **3.** Ο επιθετικός προσδιορισμός 28.
4. Ο κατηγορηματικός προσδιορισμός 29.

Β. Οι ετερόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί 30

1. Η γενική ως ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός 30. **2.** Η δοτική ως ετερόπτωτος
ονοματικός προσδιορισμός 33. **3.** Η αιτιατική ως ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός 34.

Γ. Οι πλάγιες πτώσεις ως προσδιορισμοί επιρρημάτων, επιφωνημάτων και μορίων 34

1. Η γενική 34. **2.** Η δοτική 35. **3.** Η αιτιατική 36.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε. Η ΣΥΓΚΡΙΣΗ 37

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ. ΤΟ ΑΡΘΡΟ 39

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ. ΟΙ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ 41

1. Οι προσωπικές αντωνυμίες 41. **2.** Η οριστική ή επαναληπτική αντωνυμία *αὐτὸς* 41.
3. Οι αυτοπαθείς αντωνυμίες 42. **4.** Η αλληλοπαθής αντωνυμία 42. **5.** Οι κτητικές αντωνυμίες 43.
6. Οι δεικτικές αντωνυμίες 43. **7.** Οι ερωτηματικές αντωνυμίες 44. **8.** Οι αόριστες αντωνυμίες 45.
9. Οι αναφορικές αντωνυμίες 45.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η. Η ΔΙΑΘΕΣΗ ΚΑΙ Η ΣΥΝΤΑΞΗ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ 47
I. Η διάθεση του ρήματος 47
Α. Τα ενεργητικά ρήματα 47
Β. Τα μέσα ρήματα 48
Γ. Τα παθητικά ρήματα 51
Δ. Τα ουδέτερα ρήματα 52
II. Η σύνταξη του ρήματος 52
Α. Το αντικείμενο 52
Το αντικείμενο των μεταβατικών ρημάτων 53
1. Μονόπτωτα ρήματα 54. **2.** Δίπτωτα ρήματα 59.
Β. Η δοτική προσωπική 62
III. Μετατροπή της ενεργητικής σύνταξης σε παθητική 63
IV. Τα απρόσωπα ρήματα και οι απρόσωπες εκφράσεις 66
1. Το υποκείμενο των απρόσωπων ρημάτων και εκφράσεων 67. **2.** Η δοτική προσωπική κοντά σε απρόσωπα ρήματα και απρόσωπες εκφράσεις 68.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ. ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ 69
Α. Οι χρόνοι στην οριστική 69
Β. Οι ιδιαίτερες σημασίες των χρόνων στην οριστική 71
Γ. Οι χρόνοι στις άλλες εγκλίσεις, στο απαρέμφατο και στη μετοχή 75

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι. ΟΙ ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ ΣΤΙΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ 77
1. Η οριστική 78. **2.** Η υποτακτική 79. **3.** Η ευκτική 79. **4.** Η προστακτική 80.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ. ΟΙ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ 82
I. Το απαρέμφατο 82
Α. Το έναρθρο απαρέμφατο 84
Β. Το άναρθρο απαρέμφατο 84
II. Η μετοχή 88
Α. Τα είδη της μετοχής 89
α. Η επιθετική μετοχή 89
β. Η κατηγορηματική μετοχή 91
γ. Η επιρρηματική μετοχή 93
1. Η χρονική μετοχή 93. **2.** Η αιτιολογική μετοχή 94. **3.** Η τελική μετοχή 94.
4. Η υποθετική μετοχή 94. **5.** Η εναντιωματική μετοχή 95. **6.** Η παραχωρητική μετοχή 95.
7. Η τροπική μετοχή 95.
Β. Το υποκείμενο της μετοχής 96
Γ. Συνημμένη και απόλυτη μετοχή 96

Δ. Η σύνδεση των μετοχών 97
Ε. Η ανάλυση των μετοχών σε δευτερεύουσες προτάσεις 98

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΒ. ΤΑ ΡΗΜΑΤΙΚΑ ΕΠΙΘΕΤΑ ΣΕ *-τος*, *-τέος* 99
Α. Τα ρηματικά επίθετα σε *-τος* 99
Β. Τα ρηματικά επίθετα σε *-τέος* 100

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΓ. ΟΙ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ 102
Α. Οι καθαρώς επιρρηματικοί προσδιορισμοί 102
Β. Οι πλάγιες πτώσεις ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί 105
1. Η γενική 105. **2.** Η δοτική 106. **3.** Η αιτιατική 108
Γ. Οι εμπρόθετοι επιρρηματικοί προσδιορισμοί 110

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΔ. ΤΑ ΜΟΡΙΑ 123
Τα αρνητικά ή αποφατικά μόρια 128

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: Η ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α. ΤΡΟΠΟΙ ΣΥΝΔΕΣΗΣ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ 133

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β. ΠΑΡΑΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ 134
Α. Σύνδεση με συμπλεκτικούς συνδέσμους 134
Β. Σύνδεση με διαζευκτικούς συνδέσμους 136
Γ. Σύνδεση με αντιθετικούς συνδέσμους 137
Δ. Σύνδεση με αιτιολογικούς συνδέσμους 139
Ε. Σύνδεση με συμπερασματικούς συνδέσμους 139

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ. ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ 145
Οι δευτερεύουσες προτάσεις 145
Α. Οι ονοματικές προτάσεις 146
1. Οι ειδικές προτάσεις 146. **2.** Οι ενδοιαστικές προτάσεις 148.
3. Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις 149.
Β. Οι επιρρηματικές προτάσεις 153
1. Οι αιτιολογικές προτάσεις 153. **2.** Οι τελικές προτάσεις 154.
3. Οι συμπερασματικές προτάσεις 155. **4.** Οι υποθετικές προτάσεις - Οι υποθετικοί λόγοι 157. **5.** Οι εναντιωματικές προτάσεις 161.
6. Οι παραχωρητικές προτάσεις 161. **7.** Οι χρονικές προτάσεις 162.
Γ. Οι αναφορικές προτάσεις 165

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ. Ο ΕΥΘΥΣ ΚΑΙ Ο ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ 172

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ: ΤΑ ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

ΤΑ ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ 179

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

ΟΙ ΠΤΩΣΕΙΣ 187

ΠΙΝΑΚΕΣ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ 190
Πίνακας Α. Το υποκείμενο 190
Πίνακας Β. Η δοτική προσωπική 191
Πίνακας Γ. Το ποιητικό αίτιο 191
Πίνακας Δ. Επιρρηματικές σχέσεις 192
Πίνακας Ε. Οι ονοματικοί προσδιορισμοί 194
Πίνακας ΣΤ. Η σύνδεση των προτάσεων 195

Ευρετήριο 197
Βιβλιογραφία 201

Ανακεφαλαιωτικοί πίνακες στο πλαίσιο των επιμέρους κεφαλαίων

Πίνακας 1. Τα είδη των προτάσεων 17
Πίνακας 2. Οι κύριοι όροι της πρότασης 22
Πίνακας 3. Η σύγκριση 38
Πίνακας 4. Οι διαθέσεις του ρήματος 66
Πίνακας 5. Οι χρόνοι του ρήματος στην οριστική 71
Πίνακας 6. Οι ιδιαίτερες σημασίες των χρόνων στην οριστική 76
Πίνακας 7. Οι εγκλίσεις στις ανεξάρτητες προτάσεις 81
Πίνακας 8. Το απαρέμφατο 87
Πίνακας 9. Η μετοχή 98
Πίνακας 10. Τα μόρια 129
Πίνακας 11. Η παρατακτική σύνδεση 141
Πίνακας 12. Εισαγωγικές λέξεις των πλάγιων ερωτήσεων μερικής άγνοιας 150
Πίνακας 13. Οι δευτερεύουσες ονοματικές προτάσεις 152
Πίνακας 14.Τα είδη των υποθετικών λόγων 160
Πίνακας 15. Οι δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις 170
Πίνακας 16. Λέξεις που εισάγουν περισσότερα από ένα είδη δευτερευουσών προτάσεων 171
Πίνακας 17. Μετατροπή του λόγου από ευθύ σε πλάγιο 175
Πίνακας 18. Τα σχήματα λόγου 184

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η **γλώσσα**, ως βασικός φορέας των διανοημάτων και εν γένει του πολιτισμού ενός λαού, αποτελεί **σύστημα** στοιχείων που βρίσκονται σε στενή σχέση αλληλεπίδρασης και αλληλεξάρτησης. Η ανάλυση της γλώσσας στα συστατικά της στοιχεία, καθώς και η περιγραφή της λειτουργίας και των σχέσεων που συνδέουν αυτά τα στοιχεία αποτελούν το αντικείμενο της **«Γραμματικής»** με την ευρεία έννοια του όρου, με την έννοια δηλαδή της γραμματικής επιστήμης.

Το **Συντακτικό** είναι το μέρος της «Γραμματικής» που εξετάζει τους τρόπους με τους οποίους συνδέονται τα γλωσσικά στοιχεία, τους κανόνες δηλαδή με τους οποίους *συντάσσονται* οι λέξεις (ή, αλλιώς, τοποθετούνται η μία δίπλα στην άλλη), προκειμένου να σχηματίσουν προτάσεις, να μεταδώσουν δηλαδή ένα γλωσσικό μήνυμα. Οι κανόνες αυτοί διαμορφώνονται και εξελίσσονται σε σχέση τόσο με το εκάστοτε ιστορικό πλαίσιο όσο και με τη γλωσσοπλαστική δύναμη των φορέων της γλώσσας, που επεμβαίνουν στην εξέλιξή της ανάλογα με την προσωπικότητά τους και τις ανάγκες του μεταβλητού επικοινωνιακού περιβάλλοντος μέσα στο οποίο εκφράζονται.

Το παρόν **Συντακτικό** δεν υπεισέρχεται σε λεπτομέρειες ή σε φιλοσοφικά και ερμηνευτικά ζητήματα που σχετίζονται με τη γλώσσα, αλλά ως **βιβλίο αναφοράς** για το μάθημα της «Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας» αποσκοπεί στο να υποστηρίξει θεωρητικά τη διδασκαλία της, προκειμένου οι μαθητές να έλθουν σε επαφή με τα συντακτικά φαινόμενα της αρχαίας ελληνικής –και συγκεκριμένα της αττικής διαλέκτου– και να αποκτήσουν την ικανότητα να κατανοούν απλά κείμενα.

Η ορολογία που χρησιμοποιείται είναι η κοινά αποδεκτή και καθιερωμένη στα σχολικά εγχειρίδια του Συντακτικού, ενώ τα διάφορα συντακτικά φαινόμενα παρουσιάζονται στο πλαίσιο φράσεων ή προτάσεων οι οποίες προέρχονται από έργα αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων. Τα παραδείγματα είναι σύντομα και εύληπτα, γι' αυτό και δε δίνεται η μετάφρασή τους, παρά μόνο στις περιπτώσεις στις οποίες το νόημά τους είναι ίσως δύσκολο να κατανοηθεί με ακρίβεια· όπου πάλι περιλαμβάνονται άγνωστες ίσως για τον μαθητή λέξεις ή φράσεις σημειώνεται η μετάφραση μόνο αυτών. Σε κάθε περίπτωση η μετάφραση δίνεται στο τέλος του παραδείγματος με μικρότερα τυπογραφικά στοιχεία μέσα σε παρένθεση. Με μικρότερα επίσης τυπογραφικά στοιχεία, αλλά μέσα σε αγκύλες, παρατίθενται διευκρινιστικά σχόλια σχετικά με τα παραδείγματα.

Τέλος, κατά την ανάλυση των συντακτικών φαινομένων της αρχαίας ελληνικής γλώσσας επιδιώκεται –μέσω παραδειγμάτων κυρίως– ο συσχετισμός τους με αντίστοιχα φαινόμενα της νέας ελληνικής, στον βαθμό που το επιτρέπουν οι μεταξύ τους αναλογίες. Η προσέγγιση αυτή αφενός συμβάλλει στην ουσιαστικότερη κατανόηση της δομής του αρχαίου ελληνικού λόγου και αφετέρου αναδεικνύει τα συντακτικά αυτά φαινόμενα σε δομικά στοιχεία της ενιαίας ελληνικής γλώσσας.

Συντομογραφίες

Α / αντικ.: αντικείμενο
Α.Ε.: Αρχαία Ελληνική (Γλώσσα)
αιτ.: αιτιατική
αόρ.: αόριστος
Απ.: απόδοση
απρμφ.: απαρέμφατο
βλ.: βλέπε
γεν.: γενική
δηλ.: δηλαδή
δοτ.: δοτική
εμπρόθ.: εμπρόθετος
επιθ.: επιθετικός
επιρρ.: επιρρηματικός
Κ / κατηγ.: κατηγορούμενο
κ.ά.: και άλλα
κατηγορ.: κατηγορηματικός
κ.εξ.: και εξής
κεφ.: κεφάλαιο
κτλ.: και τα λοιπά
κ.τ.ό.: και τα όμοια
μτφρ.: μετάφραση
μτχ.: μετοχή
Ν.Ε.: Νέα Ελληνική (Γλώσσα)
οριστ.: οριστική
παρατ.: παρατατικός
πβ.: παράβαλε
πληθ.: πληθυντικός
πρόσ.: πρόσωπο
προσδ.: προσδιορισμός
π.χ.: παραδείγματος χάρη
ρ.: ρήμα
σελ.: σελίδα
Υ / υποκ.: υποκείμενο
Υπ.: υπόθεση
υποθ.: υποθετικός
υποσημ.: υποσημείωση

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ

Οὐκοῦν ἐξ ὀνομάτων μὲν μόνων συνεχῶς λεγομένων οὐκ ἔστι ποτὲ λόγος οὐδ' αὖ ῥημάτων χωρὶς ὀνομάτων λεχθέντων.

Πλάτων, *Σοφιστής*, 262a, 9

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄ Τα είδη των προτάσεων

§ 1 Βασική μονάδα του λόγου, το πιο σύντομο δηλαδή τμήμα του που περιέχει ένα νόημα, είναι η **πρόταση**:

Λόγος ψυχῆς εἴδωλόν ἐστιν.

Η πρόταση λειτουργεί στο πλαίσιο ευρύτερων τμημάτων του λόγου. Τέτοια είναι:

α) Η **περίοδος**· αποτελείται από μία ή περισσότερες προτάσεις και εκφράζει ένα αυτοτελές και ολοκληρωμένο νόημα. Τελειώνει σε τελεία, ερωτηματικό, θαυμαστικό, αποσιωπητικά ή βρίσκεται ανάμεσα σε αυτά τα σημεία στίξης.

β) Η **ημιπερίοδος** ή **κώλον περιόδου**· αποτελείται από μία ή περισσότερες προτάσεις και εκφράζει ένα αυτοτελές αλλά όχι ολοκληρωμένο νόημα. Τελειώνει σε άνω τελεία ή βρίσκεται μεταξύ δύο άνω τελειών ή μεταξύ τελείας και άνω τελείας. Δύο ή περισσότερες ημιπερίοδοι συμπληρώνουν η μία το νόημα της άλλης και αποτελούν μία περίοδο. Για παράδειγμα, το παρακάτω χωρίο είναι μία περίοδος που αποτελείται από δύο ημιπεριόδους· η πρώτη περιλαμβάνει μία πρόταση, ενώ η δεύτερη δύο:

Καὶ ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς· ἐν δὲ ταύταις ὑποψίαι μὲν ἦσαν, φανερὰ δὲ οὐδεμία ἐφαίνετο ἐπιβουλή.

§ 2 Οι **προτάσεις**, όπως και στη Ν.Ε., **διακρίνονται**:

1. Ως προς το περιεχόμενό τους σε προτάσεις:

α) **Κρίσης**· εκφράζουν μια κρίση, μια σκέψη ή δίνουν μια πληροφορία· δέχονται άρνηση ***οὐ***:

Παλαιότατοι οὗτοι οἱ νόμοι εἰσίν.
Οὐκ ἐφοβεῖτο τὸν θάνατον.

Ν.Ε.: • *Το τρένο μόλις αναχώρησε.* • *Δεν κράτησε τον λόγο του.*

β) **Επιθυμίας**· εκφράζουν μια ευχή ή μια επιθυμία (προτροπή, προσταγή, παράκληση κ.τ.ό.)· δέχονται άρνηση ***μή***:

Εἴθε γενοίμην σοφός.
Μὴ θορυβεῖτε.

Ν.Ε.: • *Μακάρι να βγεις νικητής.* • *Μην τον πιστεύεις.*

γ) **Επιφωνηματικές**· εκφράζουν έντονο συναίσθημα, όπως έκπληξη, θαυμασμό κ.ά.:

Οἵα κεφαλὴ ἐγκέφαλον οὐκ ἔχει!
Οἷα ποιεῖς, ὦ ἑταῖρε! (Μα τι κάνεις, φίλε μου!)

Ν.Ε.: *Πόσο ωραία περάσαμε στην εκδρομή!*

δ) **Ερωτηματικές**· με αυτές διατυπώνεται μια ερώτηση (βλ. § 4).

2. Ως προς το ποιόν τους σε προτάσεις:

α) **Αρνητικές** ή **αποφατικές**· περιέχουν άρνηση:

Οὐ παραιτοῦμαι.
Μὴ εἰς τὴν αὔριον ἀναβάλλου.

Ν.Ε.: • *Δε θα έρθει μαζί μας.* • *Μην είσαι ευκολόπιστος.*

β) **Καταφατικές**· δεν περιέχουν άρνηση:

Τὴν τοιαύτην δύναμιν ἀνδρείαν ἐγὼ καλῶ.
Τίς ἀγορεύειν βούλεται;

Ν.Ε.: • *Να ξεκινήσουμε πρωί.* • *Πότε φτάσατε;*

3. Ως προς τη σχέση τους με άλλες προτάσεις σε προτάσεις:

α) **Κύριες** ή **ανεξάρτητες**· εκφράζουν ένα αυτοτελές νόημα και μπορούν να σταθούν μόνες τους στον λόγο:

Ἡ χιὼν ἐκάλυψεν πᾶν τὸ πεδίον.
Πρὸς τί με ταῦτ᾽ ἐρωτᾷς;

Ν.Ε.: • *Κάνει κρύο σήμερα.* • *Ποιος σου το είπε αυτό;*

β) **Δευτερεύουσες** ή **εξαρτημένες**· δεν μπορούν να σταθούν μόνες τους στον λόγο, αλλά προσδιορίζουν μια άλλη πρόταση από την οποία και εξαρτώνται. Η πρόταση που προσδιορίζουν μπορεί να είναι κύρια ή άλλη δευτερεύουσα:

Ἐπεὶ ἦλθον οἱ κήρυκες, *ἐζήτουν τοὺς ἄρχοντας.* [Η δευτερεύουσα πρόταση «*ἐπεὶ … κήρυκες*» εξαρτάται από την κύρια «*ἐζήτουν τοὺς ἄρχοντας*».]

Ν.Ε.: *Δεν πήγε στην εκδρομή,* ***γιατί είχε πυρετό.***

Λέγει ὅτι μανθάνει ***ἃ οὐκ ἐπίσταται.*** [Η δευτερεύουσα πρόταση «*ἃ οὐκ ἐπίσταται*» εξαρτάται από τη δευτερεύουσα «*ὅτι μανθάνει*».]

Ν.Ε.: *Λέει ότι δεν αποδέχεται* ***όσα του καταλογίζουν.***

4. Ως προς τους όρους τους σε προτάσεις:

α) **Απλές**· αποτελούνται μόνο από τους **κύριους όρους**, δηλαδή το υποκείμενο και το κατηγόρημα (βλ. § 9):

Τὸ φρούριον ἐφυλάττετο.
Ἡ πόλις ἀτείχιστός ἐστιν.
Ἡμεῖς ἐμαχόμεθα Λακεδαιμονίοις.

Ν.Ε.: • *Το ξύλο έσπασε.* • *Ο καφές είναι πικρός.* • *Η Ελένη λύνει την άσκηση.*

β) **Σύνθετες**· έχουν περισσότερα από ένα υποκείμενα, κατηγορούμενα ή αντικείμενα που είναι ομοιόπτωτα και συνδέονται μεταξύ τους παρατακτικά ή χωρίζονται με κόμμα:

Κάστωρ *καὶ* ***Πολυδεύκης*** *ἐκλήθησαν Διόσκουροι.*
Ὁμαλή *τε καὶ* ***πλατεῖα*** *ἡ ὁδός ἐστι.*
Νίκης *τε γὰρ τετυχήκαμεν καὶ* ***σωτηρίας.***

Ν.Ε.: • *Η* ***Μαρία*** *και ο* ***Ηλίας*** *είναι αδέλφια.* • *Ο Σαίξπηρ ήταν* ***ποιητής*** *και* ***δραματουργός.*** • *Ο Νίκος παίζει* ***κιθάρα*** *και* ***πιάνο.***

γ) **Ελλειπτικές**· παραλείπονται από αυτές ένας ή περισσότεροι όροι, επειδή εύκολα εννοούνται από τα συμφραζόμενα ή από την κοινή γλωσσική πείρα. Ελλειπτική μπορεί να είναι κάθε πρόταση ως προς:

- **Το υποκείμενο** (βλ. § 11):

  Ἀγαθὸς εἶ. [*σύ*]

  Ν.Ε.: *Έχετε δίκιο.* [*εσείς*]

- **Το ρήμα**· μπορεί να παραλείπεται οποιοδήποτε ρήμα, συνηθέστερα όμως παραλείπεται ο τύπος *ἐστὶ* του ρήματος *εἰμὶ* στις επιφωνηματικές προτάσεις, στις παροιμίες, στα γνωμικά και στις απρόσωπες εκφράσεις (βλ. § 84α):

  Οὗτος μὲν γὰρ ὕδωρ [*πίνει*], *ἐγὼ δ᾽ οἶνον πίνω.*
  Μηδὲν ἄγαν. [*ποίει*] (Να αποφεύγεις την υπερβολή.)
  Ὡς καλός μοι ὁ πάππος! [*ἐστὶ*]
  Ὁ γέρων δὶς παῖς. [*ἐστὶ*]
  Ἀνάγκη [*ἐστὶ*] *μετὰ παρρησίας διαλεχθῆναι.*

  Ν.Ε.: • *Ζέστη σήμερα.* [*κάνει*] • *Φοβερό!* [*είναι*] • *Ανώφελο* [*είναι*] *να επιμένεις.*

- **Το κατηγορούμενο:**
  Μέτρον αὐτῷ οὐχ ἡ ψυχὴ ἀλλ' ὁ νόμος ἐστίν. [μέτρον]
  N.E.: *Εσύ είσαι θρασύς· εγώ δεν είμαι.* [θρασύς]
- **Περισσότερους του ενός όρους:**
  Ὁ μὲν οὖν φαῦλος φίλαυτός ἐστιν· ἀλλ' οὐχ ὁ σπουδαῖος. [φίλαυτός ἐστι]
  N.E.: *— Μαρία, θα έρθεις μαζί μας; — Όχι.* [δε θα έρθω μαζί σας]

δ) **Επαυξημένες**· περιλαμβάνουν εκτός από τους κύριους όρους και δευτερεύοντες. Οι δευτερεύοντες αυτοί όροι είναι λέξεις που συμπληρώνουν την έννοια των κύριων όρων, προκειμένου το περιεχόμενο της πρότασης να γίνει πιο σαφές, και ονομάζονται **προσδιορισμοί**:
απλή πρόταση: *Δαρεῖος ἀπεχώρει.*
επαυξημένη πρόταση: *Δαρεῖος **ὁ βασιλεὺς** ἀπεχώρει.*

§ 3 Οι **προσδιορισμοί** διακρίνονται σε:

α) **Ονοματικούς**· είναι ονόματα (ουσιαστικά, επίθετα) ή άλλα μέρη του λόγου που έχουν θέση ονόματος και προσδιορίζουν ονόματα. Διακρίνονται σε ομοιόπτωτους (βλ. § 22) και σε ετερόπτωτους (βλ. § 30):
οἱ παλαιοὶ** νόμοι – **τὰς μεγάλας** πόλεις – ἄξιος **τιμῆς
N.E.: *το **μικρό** παιδί – ανάξιος **λόγου***

β) **Επιρρηματικούς**· είναι επιρρήματα ή άλλα μέρη του λόγου, εκφράσεις ή και ολόκληρες προτάσεις με επιρρηματική σημασία και προσδιορίζουν κυρίως ρήματα (βλ. § 144):
*Εἶδε τὴν γυναῖκα **χαμαὶ** καθημένην.*
*Δαρεῖος **παρὰ τὰ ὄρη** τῶν Ἀρμενίων ἤλαυνεν **ἐπὶ Μηδίας**.*
N.E.: • *Κοίταζε **απορημένα**.* • *Περπατούσε **με δυσκολία**.* • *Πάω **να παίξω**.*

Οι Ερωτηματικές Προτάσεις

§ 4 Οι **ερωτηματικές** είναι **προτάσεις κρίσης** (άρνηση ***οὐ***) ή **προτάσεις επιθυμίας** (άρνηση ***μὴ***) σε μορφή ερώτησης. Ως προς τη σχέση τους με άλλες προτάσεις διακρίνονται σε κύριες (ευθείες ερωτήσεις, βλ. § 5) και σε δευτερεύουσες (πλάγιες ερωτήσεις, βλ. § 177).

§ 5 **Ευθείες ερωτηματικές προτάσεις** ή αλλιώς **ευθείες ερωτήσεις** λέγονται οι κύριες προτάσεις με τις οποίες μια ερώτηση διατυπώνεται άμεσα από αυτόν που την υποβάλλει. Οι ερωτήσεις με τις οποίες ο ερωτών ζητεί πράγματι να μάθει κάτι ονομάζονται **πραγματικές**. Αντίθετα, οι ερωτήσεις των οποίων το περιεχόμενο δε δηλώνει πραγματική άγνοια, αλλά διατυπώνονται για να δοθεί ζωηρότητα και έμφαση στον λόγο, ονομάζονται **ρητορικές**[1]:
Τίς ἀνδρῶν ἦν ὁ τολμήσας τάδε; [πραγματική]
Τίνι γὰρ ἂν πόλις ἀρέσκοι ἄνευ νόμων; [ρητορική]
N.E.: • *Τι θέλετε;* [πραγματική] • *Ποιος δεν επιθυμεί την ειρήνη;* [ρητορική]

1. Όταν οι **ρητορικές** ερωτήσεις είναι **αποφατικές**, δηλώνουν έντονη προτροπή, παράκληση, προσταγή, βεβαίωση, ενώ, όταν είναι **καταφατικές**, δηλώνουν έντονη άρνηση, αποδοκιμασία, απαγόρευση ή υπόθεση:
Οὐκ ἐχθρὸς Φίλιππος; Οὐ βάρβαρος; [έντονη βεβαίωση]
Τίνα γὰρ χρόνον τοῦ παρόντος βελτίω ζητεῖτε; [έντονη άρνηση]

§ 6 Οι ευθείες ερωτήσεις, ανάλογα με τον βαθμό άγνοιας που δηλώνουν, διακρίνονται, όπως και στη Ν.Ε., σε προτάσεις:

α) Ολικής άγνοιας:

- Εκφράζουν ερώτηση που αφορά το περιεχόμενο ολόκληρης της πρότασης.
- Δέχονται ως απάντηση είτε ένα απλό *ναὶ* ή *οὐ* είτε κάποια άλλη λέξη με βεβαιωτική ή αποφατική σημασία, όπως *πολύ (γε), πάνυ γε* (βεβαίως), *πάνυ μὲν οὖν / κομιδῇ μὲν οὖν* (βεβαιότατα), *οὐδαμῶς, οὐ δῆτα* (όχι βέβαια) κ.ά.:

  — *Οὐκοῦν ψυχὴ οὐ δέχεται θάνατον; — Οὔ.*
  — *Φαίνεται οὕτως ἢ οὔ; — Πάνυ μὲν οὖν.*

β) Μερικής άγνοιας:

- Εκφράζουν ερώτηση που αφορά ένα μέρος του περιεχομένου της πρότασης.
- Δέχονται ως απάντηση λέξη ή φράση αντίστοιχη της ερώτησης:

  — *Τί φῄς; Ἀστῷ ἢ ξένῳ; — Ξένῳ.*
  — *Τί ἡγῇ εἶναι τὸν σοφιστήν; — Ἐγὼ μὲν τοῦτον εἶναι τὸν τῶν σοφῶν ἐπιστήμονα.*

§ 7 Εισαγωγή των ερωτηματικών προτάσεων

1. Οι ευθείες ερωτήσεις **ολικής άγνοιας**:

α) Όταν είναι **μονομελείς**, αποτελούνται δηλαδή από ένα μέλος-ερώτηση, δηλώνονται μόνο με τον τόνο της φωνής ή εισάγονται με ερωτηματικά μόρια, όπως *ἆρα* (άραγε), *ἆρ' οὐ, ἆρά γε, ἆρ' οὖν, οὔκουν* (λοιπόν δεν), *οὐκοῦν* (λοιπόν), *ἦ* (αλήθεια), *μὴ* (μήπως), *μὴ οὖν / μῶν* (μήπως λοιπόν) κ.ά.:

Ὁ ὀρθῶς κολάζων δικαίως κολάζει;
***Ἆρα** Λακεδαιμονίους λέγεις;*
***Οὐκοῦν** τοῦτό γε θάνατος ὀνομάζεται, λύσις καὶ χωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος;*
Ν.Ε.: • *Διάβασες;* • ***Μήπως** κουράστηκες;*

β) Όταν είναι **διμελείς**, αποτελούνται δηλαδή από δύο μέλη-ερωτήσεις, εισάγονται με τα *πότερον - ἤ, πότερα - ἢ* (ποιο από τα δύο;). Οι ερωτηματικές αντωνυμίες *πότερον / πότερα* μπορεί να παραλείπονται. Κατά τη μετάφραση συνήθως δεν τις μεταφράζουμε:

***Πότερον** οὖν ἔτι σοι δοκεῖ οὕτως **ἢ** οὔ;*
*Ὦ Σώκρατες, ἐγρήγορας **ἢ** καθεύδεις;* (Σωκράτη, είσαι ξύπνιος ή κοιμάσαι;)
Ν.Ε.: *Θα έρθεις **ή** να φύγω;*

2. Οι ευθείες ερωτήσεις **μερικής άγνοιας** είναι **πάντοτε μονομελείς** και εισάγονται με:

α) Ερωτηματικές αντωνυμίες, όπως *τίς, πόσος, ποῖος, ποδαπός, πηλίκος, πότερος, πόστος, ποσταῖος*:

***Πόσοι** οὖν εἰσιν οἱ δύο δὶς πόδες;*
***Τί** ἐστι πρότασις;*
Ν.Ε.: ***Ποιος** μιλάει;*

β) Ερωτηματικά επιρρήματα, όπως *ποῦ, πῶς, πότε, πηνίκα, πόθεν, πόσον, πῇ, ποῖ*:

***Πῶς** δή, ὦ Σώκρατες, τοῦτο λέγεις;*
***Πόθεν** οὖν ταῦτα μάθοιμεν ἄν;*
Ν.Ε.: ***Πότε** θα τα πούμε;*

Γενική παρατήρηση

Ενδέχεται οι ερωτηματικές λέξεις (αντωνυμίες, επιρρήματα, μόρια) να βρίσκονται στη μέση ή και στο τέλος της πρότασης, όταν προτάσσονται όροι στους οποίους δίνεται έμφαση:

Τὸ παρ' ἡμῖν σῶμα ***ἆρ' οὐ*** *ψυχὴν φήσομεν ἔχειν;*

Εἰσὶ δ' οὗτοι ***τίνες;***

Ν.Ε.: *Εσύ* ***τι*** *νομίζεις;*

§ 8 Εκφορά των ερωτηματικών προτάσεων

Οι ευθείες ερωτήσεις εκφέρονται:

α) Όταν είναι **προτάσεις κρίσης**, με:

- **Οριστική**· δηλώνουν ερώτηση για το πραγματικό:
  Οὐκοῦν ἀεὶ τοῦτο οὕτως ***ἔχει;***
- **Δυνητική οριστική**· δηλώνουν ερώτηση για το δυνατόν στο παρελθόν ή για το μη πραγματικό:
  Τί γὰρ ***ἂν*** *καὶ* ***ἔλεγεν;***
- **Δυνητική ευκτική**· δηλώνουν ερώτηση για το δυνατόν στο παρόν ή στο μέλλον:
  Οὐκοῦν ***διαφέροι ἂν*** *τὸ ὅλον τοῦ παντός;*

β) Όταν είναι **προτάσεις επιθυμίας**, με **απορηματική υποτακτική**· δηλώνουν απορία για το τι ή το πώς πρέπει να γίνει κάτι. Ενίοτε προτάσσονται τα *βούλει, βούλεσθε, θέλεις, θέλετε*:

Εἴπω *οὖν σοι τὸ αἴτιον;*

Βούλει *οὖν ἐπὶ τὴν ὑπόθεσιν πάλιν ἐξ ἀρχῆς* ***ἐπανέλθωμεν;***

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ	ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΟΙΟΝ	ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΣΧΕΣΗ ΤΟΥΣ ΜΕ ΑΛΛΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΟΡΟΥΣ
Κρίσης *Σωκράτης σοφὸς ἦν.*	**Αρνητικές / Αποφατικές** *Σωκράτει οὐκ ἤθελον πείθεσθαι.*	**Κύριες / Ανεξάρτητες** *Ἄπεχε αἰσχρῶν ἔργων.*	**Απλές** *Οἱ στρατιῶται ἐμάχοντο.*
Επιθυμίας *Γνῶθι σαυτόν.*	**Καταφατικές** *Οἱ πολέμιοι ἀπέρχονται.*	**Δευτερεύουσες / Εξαρτημένες** *Ὁμολογεῖ* ***ὅτι νοσεῖ.***	**Σύνθετες** *Ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος εἶ.*
Επιφωνηματικές *Ὡς μέγας ἐφαίνετο!*			**Ελλειπτικές** *Ταῦτα λέγουσι.*
Ερωτηματικές *Τίς εἶ;*			**Επαυξημένες** *Ἐνίκων οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄ Οι κύριοι όροι της πρότασης

§ 9 Για να εκφράσουμε ένα απλό και ταυτόχρονα κατανοητό γλωσσικό μήνυμα, για να διατυπώσουμε δηλαδή μια κατανοητή πρόταση, χρειαζόμαστε δύο βασικά στοιχεία:

α) Το **υποκείμενο** (Υ)· είναι αυτό για το οποίο γίνεται λόγος στην πρόταση.

β) Το **κατηγόρημα**· είναι ό,τι λέγεται στην πρόταση για το υποκείμενο (βλ. αναλυτικά § 12).

Τα δύο αυτά απαραίτητα στοιχεία-συστατικά της πρότασης ονομάζονται **κύριοι όροι**.

Α. Το Υποκειμενο Του Ρηματος

§ 10 Το **υποκείμενο του ρήματος** τίθεται πάντοτε, όπως και στη Ν.Ε., σε πτώση ονομαστική. Ως υποκείμενο ενός ρήματος μπορεί να τεθεί:

α) Ουσιαστικό ή **επίθετο** που λειτουργεί ως ουσιαστικό (ουσιαστικοποιημένο επίθετο):

*Ἡ **πόλις** τὴν εἰρήνην ἐποιεῖτο.*
***Οἱ πολέμιοι** ἐπετίθεντο.*
Ν.Ε.: • ***Το παιδί** κοιμήθηκε.* • ***Οι καλοί** δε χάνονται.*

β) Αντωνυμία:

*Αὐτόχθονες **ὑμεῖς** ἐστε.*
Ν.Ε.: ***Εμείς** δε θα μείνουμε στη δεξίωση.*

γ) Αριθμητικό με ή χωρίς άρθρο:

***Οἱ τριάκοντα** πονηροὶ ἦσαν.*
*Πρόεδροι ἐκληροῦντο τῶν πρυτάνεων **εἷς** ἐξ ἑκάστης φυλῆς.*
Ν.Ε.: ***Δύο** βραβεύτηκαν.*

δ) Μετοχή πάντοτε με άρθρο:

***Οἱ ἔχοντες** τὴν πόλιν τῶν Κυθηρίων ἐξέλιπον τὰ τείχη.*
Ν.Ε.: ***Οι εργαζόμενοι** δεν πληρώθηκαν.*

ε) Απαρέμφατο (βλ. και § 85):

***Τὸ λακωνίζειν** ἐστὶ φιλοσοφεῖν.*

στ) Εμπρόθετος προσδιορισμός με ή χωρίς άρθρο:

***Οἱ ἐκ τῆς ἀγορᾶς** ἔφυγον.*
*Ἐσώθησαν **ἀμφὶ τοὺς πεντεκαίδεκα.*** (περίπου δεκαπέντε)
Ν.Ε.: ***Οι από πάνω** μετακόμισαν.*

ζ) Επίρρημα με ή χωρίς άρθρο:

*Εἰς τοῦτον τὸν κίνδυνον οὐκ ἐθέλουσιν **οἱ νῦν** ἰέναι.*
***Ὀψὲ** ἐγίγνετο.* (Άρχισε να βραδιάζει.)
Ν.Ε.: ***Το αύριο** είναι αβέβαιο.*

η) Λέξη ή **φράση** με άρθρο (ουσιαστικοποιημένη):

***Ὁ μὲν** οὐχ ὑπεύθυνος ἦν.*
*Θειότατον ἐδόκει **τὸ γνῶθι σαυτόν.***
Ν.Ε.: ***Το «γράφω»** είναι ρήμα.*

θ) **Ολόκληρη πρόταση**:

*Ὅσοι **ἐδυνήθησαν** ἐστρατοπεδεύσαντο.*

Ν.Ε.: ***Όποιος θέλει** μπορεί.*

§ 11 Το **υποκείμενο του ρήματος** μπορεί να **παραλείπεται:**

α) Όταν το ρήμα της πρότασης είναι α΄ ή β΄ προσώπου, αφού από την κατάληξή του δηλώνεται ότι υποκείμενο είναι μία από τις προσωπικές αντωνυμίες *ἐγώ, σύ, ἡμεῖς, ὑμεῖς*. Ενδέχεται ωστόσο το υποκείμενο ρήματος α΄ ή β΄ προσώπου να αναφέρεται για έμφαση ή αντιδιαστολή του προς κάποιο άλλο:

Ταῦτα μὲν οὖν παραλείψω. [*ἐγὼ*]

*Ἐδίδασκες γράμματα, **ἐγὼ** δ' ἐφοίτων.*

***Ἐγὼ** μὲν πρῶτος ὑμῶν ἔσομαι, **ὑμεῖς** δὲ τῶν ἄλλων ὕστατοι.*

Ν.Ε.: • *Δε συμφωνώ.* [*εγώ*] • ***Εγώ** τον έσωσα.* • ***Εγώ** στο είπα, αλλά **εσύ** δε με άκουσες.*

β) Όταν το ρήμα της πρότασης είναι γ΄ προσώπου και το υποκείμενο είναι ομόρριζο με το ρήμα (σύστοιχο υποκείμενο):

Ἐσάλπιγξε. [*ὁ σαλπιγκτὴς*]

Ν.Ε.: *Δε χορεύεται πια.* [*ο χορός*]

γ) Στην περίπτωση των ρημάτων *λέγουσιν* ή *φασίν*, όταν ως υποκείμενο εννοείται η ονομαστική *ἄνθρωποι* ή κάτι ανάλογο:

Φασὶ δασέα τὰ ὄρη ταῦτα εἶναι. [*οἱ ἄνθρωποι*]

Ν.Ε.: *Πώς σε λένε;*

δ) Όταν εννοείται εύκολα από τα συμφραζόμενα. Στην περίπτωση που το ρήμα δηλώνει φυσικό φαινόμενο, ως υποκείμενο εννοούνται οι λέξεις *θεὸς* ή *Ζεύς*.

Ξενοφῶν ἀνέστη καὶ ἔλεξεν. [*Ξενοφῶν*]

Ἐν τοῖς ὄρεσι ὕει. (βρέχει)

Ν.Ε.: *Το τσάι κρύωσε και δεν πίνεται.* [*το τσάι*]

Β. Το Κατηγορημα

§ 12 Το **κατηγόρημα** σε μια πρόταση μπορεί να είναι:

α) **Μονολεκτικό**· αποτελείται μόνο από ένα ρήμα (Ρ): *παίζω, γράφει, λύουσιν* κτλ.

β) **Περιφραστικό**· αποτελείται από:

- Έναν τύπο του ρήματος *εἰμὶ* ή άλλου συνδετικού ρήματος (βλ. § 13) και ένα όνομα, επίθετο ή ουσιαστικό, που λέγεται κατηγορούμενο (Κ).
- Ένα ρήμα και το αντικείμενό του (Α).
- Ένα ρήμα, το αντικείμενο και το κατηγορούμενο του αντικειμένου.

Συνεπώς, η δομή της απλής πρότασης είναι:

α)

Υ	+	Ρ
Ὁ Νικίας		*εἶπε.*

β)

Υ	+	Ρ (συνδετικό)	+	Κ
Σόλων		*ἦν*		*νομοθέτης.*

Υ	+	Ρ	+	Α	(Α)
Οἱ νόμοι		*ζημιοῦσι*		*τοὺς ἀδικοῦντας.*	
Οἱ παιδοτρίβαι		*διδάσκουσι*		*τὰ σχήματα*	*τοὺς φοιτῶντας.*

Υ	+	Ρ	+	Α	+	Κ
Διόνυσος		*ἐκάλεσε*		*τὴν πόλιν*		*Νῦσαν.*

➤ Το υποκείμενο αποτελεί το ονοματικό μέρος ή αλλιώς ονοματικό σύνολο (ΟΣ) της πρότασης (Π), ενώ το κατηγόρημα (μονολεκτικό ή περιφραστικό) αποτελεί το ρηματικό μέρος ή ρηματικό σύνολο (ΡΣ) της πρότασης:

Π			Π		
ΟΣ	ΡΣ		ΟΣ	ΡΣ	
Υ	Ρ		Υ	Ρ	Κ
Ὁ ῥήτωρ	*ἀγορεύει.*		*Σωκράτης*	*ἦν*	*σοφός.*

1. Τα συνδετικά ρήματα

§ 13 **Συνδετικά** ονομάζονται τα ρήματα που συνδέουν το υποκείμενο ή το αντικείμενό τους με το κατηγορούμενο. Συνδετικά ρήματα είναι:

α) Το ρήμα ***εἰμὶ*** και τα **συνώνυμά του**, όπως *γίγνομαι, καθίσταμαι* (γίνομαι), *ὑπάρχω, τυγχάνω* (τυχαίνει να είμαι), *διατελῶ* (είμαι συνεχώς), *ἔφυν* (γεννήθηκα), *πέφυκα* (είμαι από τη φύση μου), *ἀποβαίνω*:

*Ἡ γεωργία τέχνη **ἐστί**.*
*Ὁ ποταμὸς διαβατὸς **ἐγένετο**.*
*Πεισίστρατος τύραννος **κατέστη**.*
*Ἡ χώρα ἄνυδρος **ὑπάρχει**.*

Ν.Ε.: • *Η Μαρία **είναι** επιμελής.* • *Ο Νίκος **έγινε** καθηγητής.* • ***Γεννήθηκε** τυφλός.*

➤ Το ρήμα *εἰμὶ* δεν είναι πάντοτε συνδετικό. Χρησιμοποιείται στον λόγο και με τη σημασία του «υπάρχω», οπότε λέγεται **υπαρκτικό**, αλλά και ως **απρόσωπο** με τη σημασία του «είναι δυνατόν» (βλ. § 83):

***Οὐκ ἔστι** μία δύναμις.* (Δεν υπάρχει μόνο μία δύναμη.)
***Ἔστι** δὴ λοιπὸν πάντας εἰσφέρειν.* (Είναι δυνατόν λοιπόν όλοι να συνεισφέρουν.)

Ν.Ε.: *Στον κήπο **είναι** ένα δέντρο.*

β) Τα **προχειριστικά** (εκλογής σημαντικά) ρήματα, όπως *αἱροῦμαι* (εκλέγω, εκλέγομαι, βλ. § 82), *ἀποδείκνυμι* (καθιστώ, διορίζω), *λαγχάνω* (εκλέγομαι με κλήρο), *χειροτονῶ* (εκλέγω με ανάταση του χεριού) κ.τ.ό., τα **δοξαστικά** ρήματα, όπως *νομίζω, ἡγοῦμαι, κρίνω, ὑπολαμβάνω, φαίνομαι* κ.τ.ό., και **τα κλητικά**, όπως *καλῶ, λέγω, ὀνομάζω, προσαγορεύω* κ.τ.ό.:

*Θηραμένης **ᾑρέθη** πρεσβευτής.*
*Ὁ λόγος οὐ πιστὸς **ἐφαίνετο**.*
*Ὁ δὲ τόπος Ἀρμενία **ἐκαλεῖτο**.*
*Τὸν λόχον καὶ στίχον τινὲς **ὀνομάζουσιν**.*

N.E.: • *Η Μαρία **εκλέχτηκε** πρόεδρος.* • *Σε **θεωρούν** έμπειρο.* • *Ο Αλέξανδρος **ονομάστηκε** Μέγας.*

2. Το κατηγορούμενο

§ 14 **Κατηγορούμενο** ονομάζεται το όνομα το οποίο, μέσω ενός συνδετικού ρήματος, αποδίδει στο υποκείμενο ή στο αντικείμενο μια ιδιότητα και το εντάσσει σε μια κατηγορία. Ως κατηγορούμενο μπορεί να τεθεί, όπως και στη Ν.Ε.:

α) **Όνομα** (ουσιαστικό ή επίθετο):

*Ἡ πόλις **φρούριον** κατέστη.*
***Σοφοὺς** νόμιζε τοὺς εὖ περὶ τῶν μεγίστων λέγοντας.*

N.E.: • *Η Αθήνα είναι **πόλη**.* • *Τον έκριναν **ένοχο**.*

β) Κάθε **λέξη** ή και ολόκληρη **πρόταση**, όταν λειτουργούν ως ονόματα:

***Τί** μὲν οὖν ἐστι μνήμη;* [αντωνυμία]
*Τὸ λέγειν ἄρα **πράττειν** ἐστίν.* [απαρέμφατο]
*Οὕπω Φίλιππός ἐστιν **οἷοί ποτ' ἦσαν Λακεδαιμόνιοι**.* [πρόταση]

N.E.: • ***Ποιος** είναι αυτός;* • *Είσαι **ό,τι δηλώσεις**.*

§ 15 Όταν το κατηγορούμενο έχει επιρρηματική σημασία και συνδέεται με το υποκείμενο με ένα ρήμα το οποίο συνήθως σημαίνει κίνηση ή σκόπιμη ενέργεια, ονομάζεται **επιρρηματικό κατηγορούμενο** και δηλώνει τις επιρρηματικές σχέσεις του **τρόπου**, του **χρόνου**, του **τόπου**, του **σκοπού** και της **τάξης / σειράς**· μεταφράζεται με επιρρηματική έκφραση, επιρρηματική πρόταση ή αντίστοιχο νεοελληνικό επίθετο. Μερικά από τα πιο συνηθισμένα επιρρηματικά κατηγορούμενα είναι τα ακόλουθα:

α) **Τρόπου**: *ἄθρόος / ἀθρόος* (μαζικά, όλοι μαζί), *ἄκων / ἀκούσιος* (χωρίς τη θέλησή του), *ἀντίος / ἐναντίος* (μετωπικά), *ἄπρακτος, ἄσμενος* (με ευχαρίστηση), *αὐτοκράτωρ* (με απόλυτη εξουσία), *αὐτόνομος, ἑκὼν / ἑκούσιος* (με τη θέλησή του), *ὑπόσπονδος* (κατόπιν συμφωνίας):

*Οἱ Πλαταιῆς ἐχώρουν **ἁθρόοι**.* (Οι Πλαταιείς προχωρούσαν όλοι μαζί.)
***Ἄσμενοι** τὰς συμφορὰς τὰς ὑμετέρας ὁρῶσιν.*
*Ὁ μὲν ἀδικῶν **ἑκὼν** ἀδικεῖ, ὁ δὲ ἀδικούμενος **ἄκων** ἀδικεῖται.*

N.E.: *Άκουγε **αμίλητος**.*

β) **Χρόνου**: *γέρων, ἐνιαύσιος* (ετήσιος), *νέος, ὄρθριος* (τα ξημερώματα), *σκοταῖος* (τη νύχτα), *τριταῖος* (την τρίτη ημέρα):

*Κατέβαινον εἰς τὰς κώμας ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἤδη **σκοταῖοι**.*
*Ἀπὸ δὲ τῆς μάχης **τριταῖος** ἀφικνεῖται Ἀλέξανδρος ἐπὶ τὸν Ἴστρον.*

N.E.: *Ήρθε **πρωινός-πρωινός**.*

γ) **Τόπου**: *ἐφέστιος* (στο σπίτι), *θαλάσσιος*, *πελάγιος* (στο ανοιχτό πέλαγος), *ὑπαίθριος*:

Ἀνήγοντο δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐκ τῆς Χίου ***πελάγιοι.***

Οἱ δὲ ἄλλοι σκηνοῦμεν ***ὑπαίθριοι.***

δ) **Σκοπού**: *βοηθός, εἰρηνοποιός, πρεσβευτής, στρατηγός, σύμβουλος, φύλαξ*:

Κερκυραίοις ***βοηθοὶ*** *ἤλθομεν.*

Ἡ πόλις, ὅταν ἡσυχίας ἐπιθυμήσῃ, ***εἰρηνοποιοὺς*** *ἡμᾶς ἐκπέμπει.*

Ν.Ε.: *Πήγε* ***φύλακας*** *σε σχολείο.*

ε) **Τάξης / σειράς**: *πρῶτος, δεύτερος, ὕστερος, ὕστατος, τελευταῖος*:

Πρῶτος *δὲ πάντων Φείδων Ἀργεῖος νόμισμα ἔκοψεν.*

Ὁ δὲ Ἱπποκράτης ***ὕστερος*** *ἀφικνεῖται ἐπὶ τὸ Δήλιον.*

Ν.Ε.: *Έφτασε* ***τελευταίος***.

§ 16 Όταν το κατηγορούμενο αποδίδει στο υποκείμενο προληπτικά μια ιδιότητα, δηλαδή μια ιδιότητα η οποία στην ουσία είναι το **αποτέλεσμα** της πράξης που δηλώνει το ρήμα της πρότασης, ονομάζεται **προληπτικό κατηγορούμενο** ή **κατηγορούμενο του αποτελέσματος**· συνδέεται με το υποκείμενο μέσω ενός ρήματος που δηλώνει εξέλιξη, μεταβολή ή αύξηση του υποκειμένου, όπως *αἴρομαι* (υψώνομαι), *αὐξάνομαι*, *διδάσκομαι*, *ἐκπνέω* (φυσώ), *παρασκευάζομαι*, *ῥέω*, *τρέφομαι* κ.τ.ό., και μεταφράζεται στη Ν.Ε. με συμπερασματική πρόταση:

Μέγας *ἐκ μικροῦ καὶ ταπεινοῦ Φίλιππος ηὔξηται.*

Τὴν πόλιν παρεσκευάσαμεν καὶ ἐς πόλεμον καὶ ἐς εἰρήνην ***αὐταρκεστάτην***.

Ὁ Ἀσωπὸς ποταμὸς ***μέγας*** *ἐρρύη.*

Ν.Ε.: *Ο Νίκος σπουδάζει* ***μουσικός***.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. ΟΙ ΚΥΡΙΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

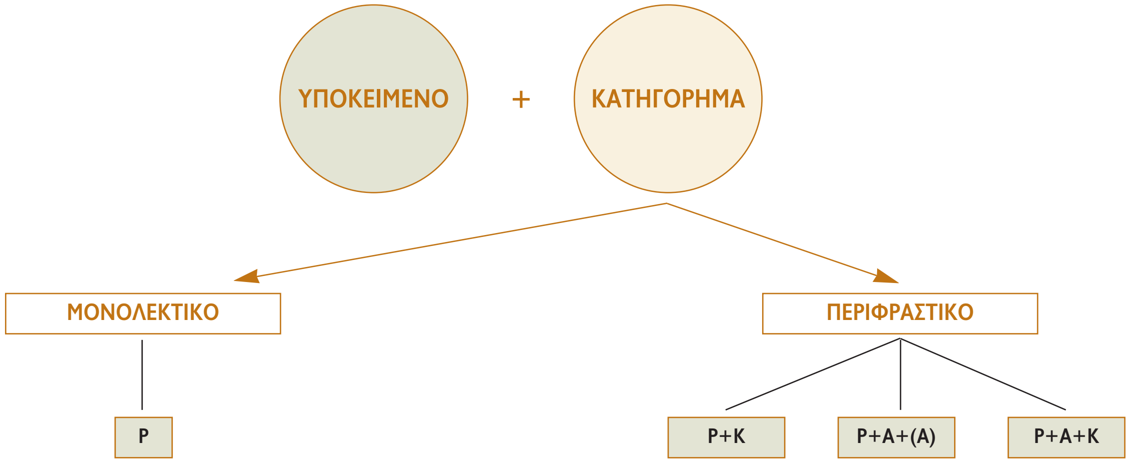

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄ Συμφωνία των κύριων όρων της πρότασης

Α. Συμφωνια Των Κυριων Ορων Στην Απλη Προταση

1. Συμφωνία του ρήματος με το υποκείμενο

§ 17 Το ρήμα συμφωνεί με το υποκείμενό του στο πρόσωπο και στον αριθμό:

Ἐγὼ κρίνω.
Ὑμεῖς ὁρᾶτε.
Οἱ παῖδες μανθάνουσιν.
Ν.Ε.: • *Εγώ ταξιδεύω.* • *Εμείς σπουδάζουμε.*

➤ Όταν το υποκείμενο του ρήματος είναι ουδέτερου γένους και πληθυντικού αριθμού, ενδέχεται το ρήμα να τίθεται στο γ΄ ενικό πρόσωπο. Το φαινόμενο αυτό ονομάζεται **αττική σύνταξη** και δεν απαντά στη Ν.Ε.:
Τὰ παιδία παίζει.
Ταῦτα καλά ἐστι.

2. Συμφωνία του κατηγορουμένου με το υποκείμενο

§ 18 Το κατηγορούμενο:

α) Αν είναι επίθετο, μετοχή, αριθμητικό ή αντωνυμία, συμφωνεί με το υποκείμενο στο γένος, στον αριθμό και στην πτώση:
Ἡ ἐλπὶς ἀπέβη ***ματαία.***
Οὗτοι ἦσαν ***οἱ φεύγοντες*** *τὸν ἔλεγχον.*
Ν.Ε.: • *Το πάτωμα είναι* ***ξύλινο.*** • [αλλά και:] *Εσείς είστε* ***η υπεύθυνη;*** [πληθυντικός ευγενείας]

β) Αν είναι ουσιαστικό, συμφωνεί υποχρεωτικά στην πτώση και ενδεχομένως στο γένος και στον αριθμό:
Πολλοὶ ***τραυματίαι*** *ἐγένοντο.*
Αἱ Ἀθῆναί εἰσι ***πόλις.***
Ν.Ε.: • *Ο Γιάννης έγινε* ***γιατρός.*** • *Η ειλικρίνεια είναι* ***προτέρημα.***

➤ Αν το υποκείμενο είναι γένους αρσενικού ή θηλυκού και δηλώνει κάτι γενικό, το κατηγορούμενο τίθεται σε ενικό αριθμό και σε ουδέτερο γένος. Στην περίπτωση αυτή εννοούνται οι λέξεις *πρᾶγμα, χρῆμα* ή *κτῆμα*:
Ἡ μεσότης ***ἀσφαλέστερον.***
Ἰσχυρὸν *ὄχλος ἐστίν.*
Αἱ μεταβολαὶ ***λυπηρόν.***
Ν.Ε.: *Η αγένεια είναι* ***κακό.***

3. Η γενική κατηγορηματική

§ 19 Όταν το κατηγορούμενο είναι ουσιαστικό ή λέξη που έχει θέση ουσιαστικού, ενδέχεται να μην τίθεται σε ονομαστική, όπως το υποκείμενο της πρότασης, αλλά σε γενική, η οποία λέγεται **γενική κατηγορηματική** και διακρίνεται στα ακόλουθα είδη:

α) Γενική κατηγορηματική κτητική· φανερώνει τον κτήτορα:

*Ἔστι μὲν τὸ ὄρος **Χαλδαίων**.*

N.E.: *Το σπίτι είναι **της μητέρας**.*

β) Γενική κατηγορηματική διαιρετική· φανερώνει το σύνολο, μέρος του οποίου είναι το υποκείμενο:

*Σόλων τῶν ἑπτὰ **σοφῶν** ἐκλήθη.*

N.E.: *Αυτός είναι **της παρέας** μας.* [*ένας από την παρέα μας*]

γ) Γενική κατηγορηματική της αξίας· φανερώνει την αξία που έχει το υποκείμενο:

*Ἡ προὶξ ἦν **ταλάντου**.*

N.E.: *Το κουλούρι είναι **των** πενήντα **λεπτών**.*

δ) Γενική κατηγορηματική της ιδιότητας· φανερώνει μια ιδιότητα του υποκειμένου, δηλαδή ύψος, μήκος, πλάτος, ηλικία, χαρακτήρα κτλ.:

*Ὅτε ἀπέθνῃσκεν, ἦν τριάκοντα **ἐτῶν**.*

*Τοῦτο **τῶν δυναμένων** ἐστίν.* (Αυτό είναι γνώρισμα των ικανών.)

*Τῆς αὐτῆς **γνώμης** ἦσαν.*

N.E.: *Το πακέτο είναι **του κιλού**.*

ε) Γενική κατηγορηματική της ύλης· φανερώνει την ύλη από την οποία είναι κατασκευασμένο το υποκείμενο:

*Ὁ βωμὸς ἦν **λίθου**.*

N.E.: [αλλά:] *Η σκάλα είναι **από μάρμαρο**.* [ή: ***μαρμάρινη***]

στ) Γενική κατηγορηματική της καταγωγής· φανερώνει την καταγωγή του υποκειμένου και τίθεται με ρήματα όπως τα *εἰμί, γίγνομαι, ἔφυν, πέφυκα*:

*Θνητοῦ πέφυκας **πατρός**, Ἠλέκτρα.*

N.E.: *Είμαι **της Νικολέτας**.* [*κόρη της Νικολέτας*]

Β. Συμφωνια Των Κυριων Ορων Στη Συνθετη Προταση

1. Συμφωνία του ρήματος με τα υποκείμενα

§ 20 Σε μια σύνθετη πρόταση με δύο ή περισσότερα υποκείμενα:

α) Όταν αυτά είναι του ίδιου προσώπου, το ρήμα τίθεται:

- Στον πληθυντικό αριθμό και στο πρόσωπο των υποκειμένων:

  *Κριτίας καὶ Ἱππόμαχος **ἀπέθανον**.*

  N.E.: *Η Μαρία και η Ελένη **διαβάζουν**.*

- Στον ενικό αριθμό και συμφωνεί με το πλησιέστερο ή το σημαντικότερο, κατά τον ομιλητή, υποκείμενο:

  ***Ἐστρατήγει** δὲ Ἀριστεὺς καὶ Καλλικράτης.*

  N.E.: ***Γιόρταζε** και ο παππούς και ο εγγονός.*

β) Όταν αυτά είναι διαφορετικών προσώπων, το ρήμα τίθεται:

- Στον πληθυντικό αριθμό και στο επικρατέστερο πρόσωπο· επικρατέστερο είναι το πρώτο πρόσωπο από το δεύτερο και το τρίτο, και το δεύτερο πρόσωπο από το τρίτο:

  ***Ἥκομεν** ἐγὼ καὶ σὺ καὶ Μέγιλλος.*

  *Σὺ καὶ Φιλοκράτης **ἐγράψατε**.*

  N.E.: • *Εγώ, εσύ και ο Θωμάς **θα παραμείνουμε**.* • ***Πήγαινε** εσύ και ο Νίκος.*

- Στον αριθμό και στο πρόσωπο του πλησιέστερου ή του σημαντικότερου, κατά τον ομιλητή, υποκειμένου:

  Οἶδα *σαφῶς καὶ ἐγὼ καὶ σύ.*

  Βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ***εἰσπίπτει*** *εἰς τὸ στρατόπεδον.*

  Ν.Ε.: ***Συμφώνησε*** *κι εκείνος κι εμείς.*

2. Συμφωνία του κατηγορουμένου με τα υποκείμενα

§ 21 Σε μια σύνθετη πρόταση με δύο ή περισσότερα υποκείμενα, το κατηγορούμενο τίθεται στον πληθυντικό αριθμό και στο γένος που υπαγορεύουν οι παρακάτω κανόνες:

α) Αν τα υποκείμενα είναι έμψυχα του ίδιου γένους, το κατηγορούμενο τίθεται στο γένος των υποκειμένων:

Οἵ τε σφόδρα νέοι καὶ οἱ γέροντες ***ἀμνήμονές*** *εἰσι.*

Ν.Ε.: *Μητέρα και κόρη είναι* ***όμοιες****.*

β) Αν τα υποκείμενα είναι έμψυχα διαφορετικού γένους, το κατηγορούμενο τίθεται στο ισχυρότερο γένος των υποκειμένων· ισχυρότερο γένος είναι το αρσενικό από το θηλυκό και το ουδέτερο, και το θηλυκό από το ουδέτερο:

Ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ ***ἀγαθοί*** *εἰσιν.*

Ν.Ε.: *Ο Κώστας και η Άννα είναι* ***έξυπνοι****.*

γ) Αν τα υποκείμενα είναι άψυχα, το κατηγορούμενο τίθεται:

- Στο γένος των υποκειμένων:

  Ἀλλ' οἱ τόποι καὶ οἱ καιροὶ ***αἴτιοι****.*

  Ν.Ε.: *Η θάλασσα και η ακτή είναι* ***βρόμικες****.*

- Στο ουδέτερο γένος:

  Αἰδὼς καὶ φόβος ***ἔμφυτα*** *ἀνθρώποις εἰσίν.*

  Ν.Ε.: *Ο θυμός και η εκδικητικότητα είναι* ***επιζήμια****.*

δ) Αν τα υποκείμενα είναι άλλα έμψυχα και άλλα άψυχα, το κατηγορούμενο τίθεται:

- Στο γένος των εμψύχων:

  Ἡ μὲν τύχη καὶ Φίλιππος ἦσαν τῶν ἔργων ***κύριοι****.*

  Ν.Ε.: ***Υπεύθυνοι*** *γι' αυτό ήταν οι φίλοι και η ευπιστία του.*

- Στο ουδέτερο γένος:

  Ἡ καλλίστη πολιτεία καὶ ὁ κάλλιστος ἀνὴρ ***λοιπὰ*** *ἂν ἡμῖν εἴη διελθεῖν.* (μας μένει να περιγράψουμε)

  Ν.Ε.: *Αϊνστάιν και ευφυΐα είναι* ***ταυτόσημα****.*

➤ Σπάνια σε μια σύνθετη πρόταση με δυο ή περισσότερα υποκείμενα, το κατηγορούμενο τίθεται στο γένος και στον αριθμό του πλησιέστερου υποκειμένου:

Οὔτε πλῆθος οὔτε ἰσχύς ἐστιν ***ἡ ποιοῦσα*** *τὰς νίκας ἐν τῷ πολέμῳ.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄ Οι ονοματικοί προσδιορισμοί

Α. Οι Ομοιοπτωτοι Ονοματικοι Προσδιορισμοι

§ 22 Οι **ομοιόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί** είναι ονόματα ή άλλα μέρη του λόγου που έχουν θέση ονόματος και προσδιορίζουν ονόματα με τα οποία βρίσκονται στην ίδια πτώση. Οι ομοιόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί:

α) Όταν είναι ουσιαστικά ή άλλη λέξη σε θέση ουσιαστικού, διακρίνονται σε:
- παράθεση·
- επεξήγηση.

β) Όταν είναι επίθετα ή άλλη λέξη σε θέση επιθέτου, διακρίνονται σε:
- επιθετικό προσδιορισμό·
- κατηγορηματικό προσδιορισμό.

1. Η παράθεση

§ 23 **Παράθεση** ονομάζεται ο ομοιόπτωτος προσδιορισμός[1] που αποδίδει στον όρο δίπλα στον οποίο τίθεται (*παρατίθεται*) ένα κύριο και γνωστό γνώρισμα. Η παράθεση μπορεί να αναλυθεί σε δευτερεύουσα αναφορική πρόταση:

*Ἀρχίδαμος **ὁ βασιλεὺς** αὐτῶν ἔλεξε τοιάδε.* [*ὃς ἦν βασιλεὺς*]
*Ἄλλοι δὲ πρὸς Πάρνηθα **τὸ ὄρος** ὥρμησαν.*
N.E.: *Αυτή είναι η κ. Νίκη, η **δασκάλα.*** [*που είναι δασκάλα*]

Η παράθεση είναι έννοια ευρύτερη, γενικότερη από αυτήν την οποία προσδιορίζει.

➤ Ως παράθεση μπορεί να τεθεί και γενική κύριου ονόματος με άρθρο, όταν εννοείται ένα από τα ουσιαστικά *υἱός, θυγάτηρ, σύζυγος, δοῦλος*:
*Ἡγεῖτο Νικάνωρ **ὁ Παρμενίωνος**.* [*ὁ υἱὸς Παρμενίωνος*]

§ 24 Η παράθεση προσδιορίζει:

α) **Ουσιαστικά**:
*Δήμητρος καὶ Περσεφόνης, **τῆς θυγατρός**, λαμπρὸν ἱερὸν ἐν Ἐλευσῖνι ἦν.*
N.E.: *Η Μαρία, **η φίλη** μου, αρίστευσε.*

---

1. Κάποιες φορές η παράθεση μπαίνει σε γενική πτώση, ενώ η λέξη που προσδιορίζει βρίσκεται σε άλλη πτώση. Τότε λέγεται **γενική παραθετική** και προσδιορίζει:
   α) Επίθετα που ισοδυναμούν με γενική ουσιαστικού και δηλώνουν προέλευση, καταγωγή ή ύλη, όπως τα επίθετα *πατρῷος* [*τοῦ πατρός*], *μητρῷος* [*τῆς μητρός*], *Ἀθηναῖος* [*ἐξ Ἀθηνῶν*], *χρυσοῦς* [*ἐκ χρυσοῦ*] κ.ά.:
   *Ἀθηναῖος εἶ, **πόλεως** τῆς μεγίστης.*
   β) Τις κτητικές αντωνυμίες *ἡμέτερος, ὑμέτερος, σφέτερος*:
   *Τὴν ἡμετέραν **αὐτῶν** χώραν διαφθείρομεν.*

β) Αντωνυμίες:

*Ἔχομεν ἡμεῖς **οἱ Πέρσαι** ὅπλα.* (εμείς που είμαστε Πέρσες)

N.E.: *Εσύ, **ο έξυπνος**, τι έχεις να πεις τώρα;*

γ) Ολόκληρες προτάσεις· στην περίπτωση αυτή η παράθεση εκφράζει μια κρίση για το περιεχόμενό τους και κανονικά προτάσσεται, γι' αυτό λέγεται **προεξαγγελτική παράθεση**[2]. Ως προεξαγγελτικές παραθέσεις χρησιμοποιούνται λέξεις, φράσεις ή και ολόκληρες αναφορικές προτάσεις, όπως:

- *τὸ πάντων δεινότατον* (το πιο τρομερό απ' όλα, το πιο σπουδαίο)
- *τὸ ἐναντίον / τοὐναντίον* (το αντίθετο)
- *τὸ ἔσχατον / τὸ τελευταῖον*
- *τὸ θαυμαστότερον* (το πιο παράδοξο)
- *τὸ καινότατον* (το πιο πρωτοφανές)
- *τὸ λεγόμενον* (όπως συνήθως λένε)
- *τὸ πάντων μέγιστον* (το μεγαλύτερο απ' όλα, το πιο σπουδαίο)
- *σημεῖον δὲ / τεκμήριον δὲ* (απόδειξη)
- *τὸ τοῦ Ὁμήρου* (όπως λέει ο Όμηρος)
- *τὸ τῆς παροιμίας* (όπως λέει η παροιμία)
- *ὃ δὲ πάντων δεινότατόν ἐστι* (πράγμα το οποίο είναι πιο φοβερό απ' όλα) κ.τ.ό.

*Καὶ **τὸ λεγόμενον**, τὰ καλὰ τῷ ὄντι χαλεπά.* (Και, όπως λένε συνήθως, τα καλά είναι πράγματι δύσκολα.)

*Καὶ **τὸ μέγιστον**, ἐφοβεῖτο.*

***Ὃ δὲ πάντων δεινότατόν ἐστι**, τοὺς ἄλλους ὀλιγαρχικοὺς ἀποκαλεῖ.*

N.E.: • ***Περίεργο**! Πώς και δεν ήρθε;* • ***Και το σπουδαιότερο**, με εξαπάτησε!*

2. Η επεξήγηση

§ 25 **Επεξήγηση** ονομάζεται ο ομοιόπτωτος προσδιορισμός που διασαφηνίζει την αόριστη και γενική έννοια του όρου τον οποίο προσδιορίζει. Ο όρος αυτός μπορεί να είναι ουσιαστικό ή άλλη λέξη, όπως αντωνυμία, κυρίως δεικτική, ή επίρρημα, κυρίως το *ὧδε* ή το *οὕτω*. Στη μετάφραση η επεξήγηση μπορεί να αποδοθεί με το «δηλαδή»:

*Ὁ βασιλεὺς **Παυσανίας** ἐπορεύετο εἰς τὴν Βοιωτίαν.*

*Ἀνέβησαν ἐς τὸ ὄρος **τὴν Ἰστώνην**.*

*Ἐγὼ τοῦτο λέγω, **ὡς τὸ γνῶναι σωφρονίζει**.*

*Οὕτω διακείμεθα, ὁτὲ μὲν **γελῶντες**, ὁτὲ δὲ **δακρύοντες**.*

N.E.: • *Πήγε στο νησί του, **την Ίο**.* • *Αυτό έγινε, **με γέλασε**.* • *Έτσι το είπα, **γι' αστείο**.*

Η επεξήγηση είναι έννοια μερικότερη από αυτήν την οποία προσδιορίζει.

§ 26 Ως επεξήγηση μπορεί να τεθεί, εκτός από ουσιαστικό, και άλλη λέξη, ολόκληρη πρόταση ή ουσιαστικό με το ρήμα *λέγω* στην ίδια πτώση με τη λέξη που προσδιορίζει ή σε αιτιατική ως αντικείμενο του *λέγω*:

*Εἷς οἰωνὸς ἄριστος, **ἀμύνεσθαι** περὶ πάτρης.* [απαρέμφατο]

*Τοῦτο θεωρεῖτε, **εἰ τἀληθῆ λέγω**.* [πρόταση]

*Τὸν παῖδα δείξει μητρί τ', **Ἐριβοίᾳ λέγω**.* (Θα δείξει το παιδί και στη μητέρα, στην Ερίβοια εννοώ.)

2. Μια άλλη ιδιάζουσα μορφή παράθεσης είναι η **επιμεριστική παράθεση**. Εκφέρεται συνηθέστερα με τις λέξεις ***μέν, δὲ*** κ.ά. και δηλώνει τα μέρη στα οποία επιμερίζεται το σύνολο των προσώπων ή πραγμάτων που δηλώνει η λέξη την οποία προσδιορίζει η επιμεριστική παράθεση:
*Ὑμεῖς οἰκεῖτε τὴν πόλιν, **οἱ μὲν** οὕτως δρῶντες, **οἱ δ'** οὕτω ποιοῦντες.*

*Προσέκρουσ' ἀνθρώπῳ πονηρῷ, **Ἀνδροτίωνα λέγω.***

N.E.: • *Αυτό θέλω, **να προσέχεις**.* • *Το είδα πάλι χτες βράδυ, **το όνειρο εννοώ**.*

3. Ο επιθετικός προσδιορισμός

§ 27 **Επιθετικός προσδιορισμός** ονομάζεται ο ομοιόπτωτος προσδιορισμός που αποδίδει μια **μόνιμη** ιδιότητα στο ουσιαστικό που προσδιορίζει. Ο επιθετικός προσδιορισμός, ο οποίος είναι συνήθως επίθετο, συμφωνεί με το ουσιαστικό που προσδιορίζει στο γένος, στον αριθμό και στην πτώση:

***Πλεῖστοι** καὶ **μέγιστοι** ποταμοὶ ῥέουσιν ἐκ **τῶν μεγίστων** ὀρῶν.* (βουνών)

§ 28 Εκτός από επίθετο, ως επιθετικός προσδιορισμός τίθεται:

α) Αντωνυμία:

*Οἱ στρατιῶται **οἱ ὑμέτεροι** ἄνδρες ἐγένοντο ἀγαθοί.*

N.E.: ***Κάτι** καλό ετοιμάζει.*

β) Αριθμητικό:

***Οἱ ἐννέα** ἄρχοντες κληροῦσι τοὺς δικαστάς.*

N.E.: *Έχω **δύο** αδέρφια.*

γ) Μετοχή επιθετική (βλ. § 121):

***Οἱ χειροτονούμενοι** στρατηγοὶ δέκα ἦσαν.*

N.E.: *Οι **αλλοιωμένες** τροφές είναι επικίνδυνες.*

δ) Ουσιαστικό που δηλώνει ηλικία, εθνικότητα, επάγγελμα, αξίωμα κ.ά.:

νέος** ἄνθρωπος – **Πέρσης** τριήραρχος – ἄνδρες **Ἀθηναῖοι
*ἄνδρες **δικασταὶ** – ἀνὴρ **στρατηγὸς***

N.E.: ***Έλληνας** υπουργός – **γιατρός** άνθρωπος*

ε) Κύριο γεωγραφικό όνομα με άρθρο, όταν αυτό μπαίνει μπροστά από τον όρο που προσδιορίζει και συμφωνεί με αυτόν στο γένος και στον αριθμό:

***ὁ Εὐφράτης** ποταμὸς – **ἡ Στυμφαλὶς** λίμνη – **τὸ Πήλιον** ὄρος*

N.E.: ***ο Πηνειός** ποταμός – **το Αιγαίο** πέλαγος*

στ) Επίρρημα ή **εμπρόθετος προσδιορισμός με άρθρο**:

***Τὴν πλησίον** χώραν διῆλθεν.*
*Τὰς ἡδονὰς θήρευε **τὰς μετὰ δόξης**.*

N.E.: • ***Τα πίσω** δωμάτια είναι βορινά.* • ***Ο από κάτω** όροφος νοικιάστηκε.* • [αλλά και:] *Είναι παιδί **με θάρρος**.*

ζ) Γενική πτώση ουσιαστικού ή **αντωνυμίας με άρθρο**:

***Ὁ τῶν ἱππέων** ἄρχων ἵππαρχος λέγεται.*
*Φωκεῖς τὰς πόλεις **τὰς αὐτῶν** παρέδοσαν.*

η) Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση (βλ. § 192.3):

*Ἐποιοῦντο διαβάσεις ἐκ τῶν φοινίκων **οἳ ἦσαν ἐκπεπτωκότες**.* [*ἐκ τῶν ἐκπεπτωκότων φοινίκων*]

N.E.: *Πέταξαν τα μήλα **που σάπισαν.*** [τα σάπια]

Γενικές παρατηρήσεις

α) Ένα ουσιαστικό είναι δυνατόν να προσδιορίζεται από περισσότερους από έναν επιθετικούς προσδιορισμούς. Στην περίπτωση αυτή μπορεί:

- Να προσδιορίζουν ο καθένας χωριστά το ουσιαστικό, οπότε χωρίζονται μεταξύ τους με κόμμα ή συνδέονται με σύνδεσμο:

  Ἐφόρει χιτῶνα ***πορφυροῦν, ποδήρη, στολιδωτὸν*** *τὰ κάτω.*

  Ἀδύνατόν ἐστι πονηρὸν ὄντα ***καλοὺς κἀγαθοὺς*** *φίλους κτήσασθαι.*

  Ν.Ε.: *Είναι σπίτι* ***μικρό, βολικό και φτηνό****.*

- Να προσδιορίζει ο ένας από αυτούς την έννοια που συναποτελούν το ουσιαστικό με το άλλο επίθετο, οπότε παρατάσσονται χωρίς κόμμα ή σύνδεσμο (επάλληλοι επιθετικοί προσδιορισμοί):

  Πολλὰς ἄλλας *ἀνομίας κατ' αὐτῶν ἐλογοποίησαν.*

  Ν.Ε.: *Πάρε τη* ***μικρή καφέ*** *τσάντα.*

β) Πολλές φορές το ουσιαστικό που προσδιορίζει ο επιθετικός προσδιορισμός παραλείπεται, γιατί εύκολα εννοείται από τη συνήθη χρήση του. Τότε ο επιθετικός προσδιορισμός παίρνει στον λόγο τη θέση του παραλειπόμενου ουσιαστικού και μπορεί ως ουσιαστικό πια να έχει δικό του επιθετικό προσδιορισμό. Συνήθεις ουσιαστικοποιημένοι επιθετικοί προσδιορισμοί είναι:

οἱ ἀθάνατοι [*θεοὶ*]
οἱ θνητοὶ [*ἄνθρωποι*]
ὁ δίκαιος [*ἀνὴρ*]
οἱ τριάκοντα [*τύραννοι*]
οἱ Ἀθηναῖοι [*πολῖται*]
ἡ δεξιὰ / ἡ ἀριστερὰ [*χεὶρ*]
ἡ ταχίστη / ἡ εὐθεία [*ὁδὸς*]
ἡ τριήρης [*ναῦς*]
ἡ ὑστεραία / ἡ ἐπιοῦσα [*ἡμέρα*]
ἡ μουσικὴ / ἡ ῥητορικὴ [*τέχνη*]
τὸ παρὸν / τὸ παρελθὸν / τὸ μέλλον [*ἔτος*]
τὸ ναυτικὸν / τὸ ἱππικὸν [*στράτευμα*] κ.ά.

Οἱ καλοὶ *κρατιστεύουσιν.* (υπερέχουν)

Τὸ ἱππικὸν *εἰς τὸ πεδίον οὐ κατέβαινεν.*

Ν.Ε.: ***Οι φίλοι*** *στις δυσκολίες φαίνονται.*

4. Ο κατηγορηματικός προσδιορισμός

§ 29 **Κατηγορηματικός προσδιορισμός** ονομάζεται ο ομοιόπτωτος προσδιορισμός που αποδίδει μια **παροδική** ιδιότητα στο ουσιαστικό που προσδιορίζει. Ως κατηγορηματικοί προσδιορισμοί χρησιμοποιούνται **χωρίς άρθρο** επίθετα, αντωνυμίες ή μετοχές που προσδιορίζουν έναρθρα ουσιαστικά:

Κατέλαβον τὴν πόλιν ***ἐρήμην****.* [η πόλη ήταν έρημη τη στιγμή της κατάληψής της]

Ἐλευθέραις *ταῖς ψυχαῖς ἐπολιτεύοντο.*

Ἀλέξανδρος προὐχώρει ***συντεταγμένῳ*** *τῷ στρατῷ.*

Ν.Ε.: • *Τον άκουγα με το στόμα* ***ανοιχτό****.* • *Κοίταζε με τα μάτια* ***δακρυσμένα****.*

➤ Οι λέξεις ***πᾶς, ἅπας, σύμπας, ὅλος, μόνος, ἕκαστος, αὐτός, ἄκρος, μέσος, ἔσχατος***, όταν δεν έχουν άρθρο, είναι κατηγορηματικοί προσδιορισμοί σε όρο που υπάρχει ή εννοείται. Όταν όμως οι λέξεις αυτές είναι έναρθρες, λειτουργούν ως επιθετικοί προσδιορισμοί, ενίοτε ουσιαστικοποιημένοι, και έχουν διαφορετική σημασία:

Πάντες *οἱ πολῖται μετεῖχον τῆς ἑορτῆς.* [όλοι· κατηγορ. προσδ.]

αλλά: *Κοινὸν τὸν ᾅδην ἔσχον* ***οἱ πάντες*** *βροτοί.* [το σύνολο των ανθρώπων· επιθ. προσδ.]

Μόνος *τῶν ἐξεταστῶν ὡμολόγει λαβεῖν ἀργύριον.* [μόνος· κατηγορ. προσδ.]
αλλά: *Ὁ φιλότιμός ἐστιν* ***ὁ μόνος*** *βουλόμενος τῶν ἄλλων ὑπερέχειν.* [ο μοναδικός· επιθ. προσδ.]

Ν.Ε.: ***Όλος*** *ο κόσμος το ξέρει.* • ***Το όλο*** *ζήτημα χρειάζεται διερεύνηση.*

> Ο κατηγορηματικός προσδιορισμός διακρίνει μια ιδιότητα ή κατάσταση από μια άλλη ιδιότητα ή κατάσταση του ίδιου προσώπου ή πράγματος, σε αντίθεση με τον επιθετικό προσδιορισμό που διακρίνει ένα πρόσωπο ή ένα πράγμα από άλλο ομοειδές.

Β. Οι Ετεροπτωτοι Ονοματικοι Προσδιορισμοι

§ 30 Οι **ετερόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί** προσδιορίζουν ονόματα ή άλλες λέξεις που έχουν θέση ονόματος. Δηλώνουν τη σχέση μεταξύ προσδιοριζόμενου και προσδιορισμού και βρίσκονται σε μία από τις πλάγιες πτώσεις, **γενική**, **δοτική**, **αιτιατική**.

1. Η γενική ως ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός

§ 31 Η γενική ως ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός διακρίνεται στα ακόλουθα είδη:

α) Γενική κτητική:

Ἡ πόλις ***ἡμῶν*** *ἐτίμα καὶ τότε τοὺς ἀγαθούς.*

Ν.Ε.: *Το δωμάτιό* ***μου*** *είναι ευρύχωρο.*

➤ Γενική κτητική είναι και η γενική κύριων ονομάτων η οποία προσδιορίζει ουσιαστικά που δηλώνουν καταγωγή ή συγγένεια, καθώς και η γενική η οποία προσδιορίζει επίθετα που δηλώνουν συγγένεια, φιλία ή έχθρα, όπως τα *οἰκεῖος, συγγενής, κοινός, ἱερός, ξένος* (φίλος από φιλοξενία), *φίλος, ἐπιτήδειος* (φίλος, οικείος), *εὔνους* (φιλικός), *ἐχθρός, πολέμιος, ἐχθρικὸς* κ.τ.ό.:

Ἐμπεδοκλῆς ***Μέτωνος*** *ἦν υἱός.*
Ἐπιθυμεῖς φίλος ***αὐτοῦ*** *εἶναι;*
Οὗτος πολέμιος ***τοῦ δήμου*** *τοῦ Ἀθηναίων ἦν.*

Ν.Ε.: • *Είναι ο αδελφός* ***της Ελένης****.* • *Οι φίλοι* ***των φτωχών*** *είναι λίγοι.*

β) Γενική του δημιουργού:

Τὰ ***τοῦ Ἡρακλέους*** *ἔργα ξὺν πόνῳ ἐγένετο.*
Ἀνάγνωθι πρῶτον τὸν ***Σόλωνος*** *νόμον.*

Ν.Ε.: *Αγόρασα τις «Δοκιμές»* ***του Σεφέρη****.*

γ) Γενική διαιρετική· προσδιορίζει κυρίως λέξεις που δηλώνουν ποσό ή αριθμό και συχνά επίθετα υπερθετικού βαθμού, καθώς και επίθετα ή αντωνυμίες ουδέτερου γένους:

τινὲς ***τῶν ῥητόρων*** *– ἕκαστος* ***τῶν ἐν τῇ πόλει***
Πλουτοῦσι καὶ οἱ πολλοὶ ***τῶν τεχνιτῶν****.*
Οἱ μέγιστοι ***τῶν ποταμῶν*** *ἐκ τῶν μεγίστων ῥέουσιν ὀρῶν.* (βουνών)
Τὸ πολὺ ***τοῦ Ἑλληνικοῦ*** *οὕτως ἐπείσθη.* (των Ελλήνων)
Εἰς τοῦτο ***μανίας*** *ἀφικόμην.*

Ν.Ε.: • *Δες το πρώτο μέρος* ***του βιβλίου****.* • *Τα καλύτερα* ***των έργων*** *βραβεύτηκαν.* • *Σε τέτοιο σημείο* ***μανίας*** *έφτασα.*

δ) Γενική της ύλης:

ἀσπὶς ***χρυσοῦ*** *– τάλαντα* ***ἀργυρίου***

Ν.Ε.: *παράθυρα* ***αλουμινίου***

ε) Γενική του περιεχομένου· προσδιορίζει συνήθως λέξη περιεκτική, όπως *ἀγέλη, ἅμαξα, ἀριθμός, ὄχλος, πλῆθος, πλοῖον, στόλος, στρατιά, σωρὸς* κ.ά.:

ὁ ὄχλος ***τῶν στρατιωτῶν*** *– ἀγέλη* ***δελφίνων*** *– πλῆθος* ***πολιτῶν***

Ν.Ε.: *αποθήκη* ***πυρομαχικών*** – [αλλά και:] *ποτήρι* ***(με) κρασί***

στ) Γενική της ιδιότητας· δηλώνει ηλικία, μέγεθος, βάρος ή άλλο ιδιαίτερο γνώρισμα του όρου που προσδιορίζει και συνοδεύεται συχνά από αριθμητικό ή από επίθετο που δηλώνει ποσό:

ὁδὸς πολλῶν ***ἡμερῶν*** *– ἔργα* ***ἀρετῆς***

Ν.Ε.: *παιδί έξι* ***ετών*** *– ποτήρι* ***του νερού***

ζ) Γενική της αξίας ή **του τιμήματος**· δηλώνει την υλική ή ηθική αξία του όρου που προσδιορίζει. Με γενική της αξίας συντάσσονται και τα επίθετα *ἄξιος, ἀνάξιος, ἀντάξιος, ἀξιόχρεως* (άξιος, αξιόπιστος), *ὠνητός, τίμιος, ἄτιμος* κ.τ.ό.:

οἶκος ὀκτὼ ***ταλάντων*** *– δέκα* ***μνῶν*** *χωρίον*

Κατέλιπε πέντε ***ταλάντων*** *οὐσίαν.* (περιουσία)

Ἐδωρήσατο φιάλην ἀργυρᾶν ἀξίαν δέκα ***μνῶν.***

Πᾶς χρυσὸς ***ἀρετῆς*** *οὐκ ἀντάξιος.*

Ν.Ε.: • *Αγόρασε εισιτήριο εξήντα* ***λεπτών.*** • *Είναι άνθρωπος* ***κύρους.*** • *Είσαι άξιος* ***συγχαρητηρίων.***

> Οι γενικές κτητικές, διαιρετικές, ύλης, ιδιότητας, αξίας ως ετερόπτωτοι προσδιορισμοί δεν πρέπει να συγχέονται με τις αντίστοιχες γενικές κατηγορηματικές, οι οποίες είναι κατηγορούμενα σε πτώση γενική και εξαρτώνται από κάποιο συνδετικό ρήμα:
>
> *Τὸ ἱερὸν ἔστω* ***Διός.*** [γεν. κατηγορηματική κτητική]
>
> ***Διὸς*** *βωμὸν ἱδρύσατο.* [γεν. κτητική]
>
> Ν.Ε.: • *Το παιδί είναι* ***της Μαρίας.*** • *Το παιδί* ***της Μαρίας*** *κλαίει.*

η) Γενική της αιτίας· προσδιορίζει επίθετα ή ουσιαστικά δικανικής σημασίας, όπως *αἴτιος, ἀναίτιος* (αθώος), *ἔνοχος, ὑπαίτιος, ὑπεύθυνος, ὑπόδικος, ἀγών* (δίκη), *αἰτία* (κατηγορία), *γραφὴ* (έγγραφη καταγγελία), *δίκη* κ.τ.ό., καθώς και επίθετα ή ουσιαστικά που δηλώνουν κάποιο ψυχικό πάθος, όπως *εὐδαίμων, μακάριος, θαυμάσιος, φόβος, λύπη, ὀργή, χαρά, δόξα* κ.τ.ό.:

γραφὴ ***ὕβρεως*** *– δίκη* ***κλοπῆς***

Οὐδεὶς ἔνοχός ἐστι ***λιποταξίου*** *οὐδὲ* ***δειλίας.***

Εὐδαίμων μοι ἐφαίνετο καὶ ***τοῦ τρόπου*** *καὶ* ***τῶν λόγων.***

Αἰνείας δόξαν ***εὐσεβείας*** *ἐκτήσατο.*

Ν.Ε.: • *Κρίθηκε ένοχος* ***φόνου.*** • *Τον συνεπήρε η χαρά* ***της επιτυχίας.***

θ) Γενική υποκειμενική· προσδιορίζει ουσιαστικά ή επίθετα που δηλώνουν ενέργεια της οποίας το υποκείμενο φανερώνει η γενική:

Διὰ τάχους ἡ νίκη ***τῶν Ἀθηναίων*** *ἐγίγνετο.* [*ἐνίκησαν οἱ Ἀθηναῖοι*]

Καλεῖται ἡ εἴσοδος ***τοῦ ἀέρος*** *ἀναπνοή.* [*εἰσέρχεται ὁ ἀὴρ*]

Ν.Ε.: *Η δύση* ***του ήλιου*** *τον μάγεψε.* [δύει ο ήλιος]

ι) Γενική αντικειμενική· προσδιορίζει ουσιαστικά ή επίθετα που δηλώνουν ενέργεια της οποίας το αντικείμενο φανερώνει η γενική:

Διδάσκαλος ***τῶν παίδων*** *ἐγένετο.* [*διδάσκει τοὺς παῖδας*]

Τῆς ἁπάσης ***στρατιᾶς*** *ἡγεμὼν ἦν ὁ πολέμαρχος.* [*ἡγεῖται τῆς στρατιᾶς*]

Οἰκοδόμος ἐστὶν ποιητικὸς ***οἰκίας.*** [*ποιεῖ οἰκίαν*]

Ν.Ε.: *Κάνει έλεγχο* ***τιμών.*** [ελέγχει τις τιμές]

Με γενική αντικειμενική συντάσσονται ονόματα (ουσιαστικά ή επίθετα) ομόρριζα με ρήματα που δέχονται αντικείμενο σε γενική (βλ. § 72). Επίθετα που συντάσσονται με γενική αντικειμενική είναι κυρίως όσα σημαίνουν:

1. **Μνήμη** ή **λήθη**, όπως *μνήμων, ἀμνήμων, ἐπιλήσμων* κ.τ.ό.:
   *μνήμων **τῶν εὐεργεσιῶν** – ἀμνήμων **τῶν κινδύνων***

2. **Επιμέλεια** ή **αμέλεια**, **φειδώ** (καλή διαχείριση) ή **αφειδία**, όπως *ἐπιμελής, ἀμελής, ὀλίγωρος, φειδωλός, ἀφειδὴς* κ.τ.ό.:
   *ἐπιμελὴς **ἀγαθῶν** – ἀμελὴς **κακῶν** – ἀφειδὴς **τοῦ βίου***
   Ν.Ε.: • *Φάνηκε καλός οικονόμος **της περιουσίας**.* • [αλλά και:] *Είναι αμελής **στα ραντεβού**.* [εμπρόθ. της αναφοράς]

3. **Κυριότητα**, **εξουσία** ή **το αντίθετο**, όπως *ἐγκρατής, κύριος, ἀκράτωρ, ὑπήκοος* κ.τ.ό.:
   *Ἐγκρατὴς γέγονε πολλῶν **χρημάτων**.*
   *Ἐν τῇ δημοκρατίᾳ κύριος ὁ δῆμος καὶ **τῶν νόμων** ἐστίν.*
   Ν.Ε.: *Έγινε κύριος **της κατάστασης**.*

4. **Εμπειρία** ή **απειρία**, **επιτυχία** ή **αποτυχία**, όπως *ἔμπειρος, ἐπιστήμων, ἄπειρος, ἀήθης* (ασυνήθιστος), *ἐπιτυχής, ἀποτυχής* κ.τ.ό.:
   *ἔμπειρος **πολέμου** καὶ **ἀγώνων** – ἄπειρος **τοῦ ἀγωνίζεσθαι** – ἀήθης τοιαύτης **μάχης***
   Ν.Ε.: *Ήταν γνώστης **των κινδύνων**.*

5. **Συμμετοχή**, **πλησμονή**, όπως *μέτοχος, κοινωνός, μεστός, πλήρης, ἔμπλεως* κ.τ.ό.:
   *μέτοχος **ἐλπίδων** – ἄνθρωπος **ταραχῆς** καὶ **τόλμης** μεστὸς – κοινωνὸς **φιλίας***
   *Ἡ νεότης **ἐλπίδος** πλήρης ἐστίν.*
   Ν.Ε.: *Απεβίωσε πλήρης **ημερών**.*

6. **Χωρισμό**, **στέρηση**, **απομάκρυνση** ή **απαλλαγή**, όπως *ἁγνός, ἄγονος, ἀμέτοχος, ἄμοιρος, ἀπαίδευτος, γυμνός, ἐλεύθερος, ἐνδεὴς* (φτωχός), *ἔρημος, κενός, ὀρφανὸς* κ.τ.ό.:
   *ἐνδεὴς **χρημάτων** – κενὸς **δακρύων** – ὀρφανὸς **μητρὸς***
   *Ἔστι δὲ ὀμίχλη ἀτμώδης ἀναθυμίασις ἄγονος **ὕδατος**.*
   Ν.Ε.: *Σήμερα είμαι ελεύθερος **υπηρεσίας**.*

7. **Διαφορά**, όπως *ἄλλος, ἀλλότριος, διάφορος, ἕτερος* κ.τ.ό. Η γενική που εξαρτάται από τα επίθετα αυτά χαρακτηρίζεται και συγκριτική:
   *Ἐπιστήμη **ἐπιστήμης** διάφορος.*
   *Ἕτερον τὸ διδάσκειν **τοῦ διαλέγεσθαι**.*

ια) Γενική συγκριτική· δηλώνει το πρόσωπο ή το πράγμα με το οποίο συγκρίνεται ένα άλλο όμοιό του, αποτελώντας τον β΄ όρο της σύγκρισης αυτής (βλ. και § 41.1). Με γενική συγκριτική συντάσσονται:

- **Επίθετα συγκριτικού βαθμού** ή επίθετα που έχουν συγκριτική σημασία, όπως *πρότερος, ὕστερος, διπλάσιος, πολλαπλάσιος* κ.τ.ό.:
  *Πολλῶν γὰρ **χρημάτων** κρείττων ὁ παρὰ τοῦ πλήθους ἔπαινος.*
  ***Ἀναρχίας** δὲ μεῖζον οὐκ ἔστι κακόν.*
  *Πρότερος **τοῦ λοχαγοῦ** ἐπορεύετο.*
  *Πολλαπλάσια **τούτων** ἐποίησε.*
  Ν.Ε.: • *Η Ελένη είναι μεγαλύτερή **μου**.* • *Παίρνει μισθό διπλάσιο **του περσινού**.*

- **Επίθετα υπερθετικού βαθμού,** όταν αυτό που συγκρίνεται δεν αποτελεί μέρος αυτού που δηλώνει η γενική. Στην αντίθετη περίπτωση η γενική είναι διαιρετική (βλ. § 31γ):
  *Ναυμαχία γὰρ αὕτη μεγίστη δὴ **τῶν πρὸ αὐτῆς** γεγένηται.* [γεν. συγκριτική]
  *Σαγγάριος μέγιστός ἐστι τῶν ἐν Βιθυνίᾳ **ποταμῶν**.* [γεν. διαιρετική]

2. Η δοτική ως ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός

§ 32 Η δοτική ως ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός διακρίνεται στα ακόλουθα είδη:

α) Δοτική αντικειμενική:
*Τί δήποτ' ἂν εἴη ταῦτα, ὦ Εὐθύφρων, τὰ παρ' ἡμῶν δῶρα **τοῖς θεοῖς**;* [*δίδομεν τοῖς θεοῖς*]

Με δοτική αντικειμενική συντάσσονται ονόματα ομόρριζα με ρήματα που δέχονται αντικείμενο σε δοτική (βλ. § 73). Επίθετα που συντάσσονται με δοτική αντικειμενική είναι κυρίως όσα σημαίνουν:

1. **Ωφέλεια** ή **βλάβη**, όπως *ὠφέλιμος, βλαβερός, ἐπιζήμιος* κ.τ.ό.:
   *βλαβερὰ **τῇ πόλει** – ἐπιζήμια **αὐτοῖς***
   *Αὐτός τε **αὐτῷ** ὠφέλιμος ἐγένετο.*
2. **Φιλία** ή **έχθρα**, όπως *εὐμενής, εὔνους, ἐπιτήδειος, φίλος, δυσμενής, δύσνους, ἐναντίος, ἐχθρός, πολέμιος* κ.τ.ό.:
   *Βασιλεὺς γὰρ καὶ τύραννος ἅπας ἐχθρὸς **ἐλευθερίᾳ** καὶ **νόμοις** ἐναντίος.*
   *Οἱ ὅμοιοι **τοῖς ὁμοίοις** εὖνοί εἰσι.*
   *Ὁ πατὴρ ὁ ἡμέτερος φίλος ἦν καὶ ἐπιτήδειος **Μενεκλεῖ**.*
3. **Ευπείθεια** ή **υποταγή**, όπως *εὐπειθής, πιστός, ὑπήκοος, ἀπειθὴς* κ.τ.ό.:
   *πιστὸς **τῷ δήμῳ** – ἀπειθὴς **τοῖς νόμοις***
   *Πρῶτον τὸν στρατηγὸν δεῖ εὐπειθέστατον **τοῖς νόμοις** εἶναι.*
4. **Ακολουθία** ή **διαδοχή**, όπως *ἀκόλουθος, διάδοχος, ἑπόμενος* κ.τ.ό.:
   *διάδοχος **Κλεάνδρῳ** – ἑπόμενοι **τῷ ἄρχοντι***
5. **Προσέγγιση** ή **μείξη**, όπως *γείτων, ὅμορος* (γειτονικός), *πλησίος, ἄμικτος* κ.τ.ό.:
   *Ἐγώ, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, γείτων οἰκῶ **τῇ Ἑλλάδι**.*
6. **Ταυτότητα** ή **ομοιότητα**, όπως *ὁ αὐτὸς* (ο ίδιος), *ὅμοιος, παραπλήσιος, ἀνόμοιος* κ.τ.ό.:
   *Ὁμοίαν **ταῖς δούλαις** εἶχε τὴν ἐσθῆτα.*
   *Πολλὰ καὶ ἀνόμοια τῇ ἐκείνου **συμβουλῇ** ἔπραττεν.*
7. **Ισότητα** ή **συμφωνία**, όπως *ἴσος, ἰσόπαλος, ἰσόρροπος, σύμφωνος, ἄνισος* κ.τ.ό.:
   *ἰσοπαλεῖς **τοῖς ἐναντίοις** – σύμφωνος **τῷ ὀνόματι***
   ***Σοὶ** οὐδεὶς ἴσος.*
8. **«Αρμόζει»** ή **«ταιριάζει»** και **τα αντίθετα**, όπως *ἁρμόδιος, πρεπώδης, ἀνάρμοστος, ἀπρεπὴς* κ.τ.ό.:
   *Μέθη **φύλαξιν** ἀπρεπέστατον.* (στους φύλακες)

9. Τέλος, με δοτική αντικειμενική συντάσσονται επίθετα σύνθετα με τις προθέσεις ***ἐν, σύν***, όπως *ἔμφυτος, ἐντριβής, σύμφυτος, συμφυής, σύμμαχος* κ.τ.ό.:
   *Ἡ τύχη οὐκ ἔστι σύμμαχος **τοῖς μὴ δρῶσι.***
   *Ἔμφυτα ἦν ταῦτα **τοῖς Ἀθηναίοις.***

β) Δοτική της αναφοράς· προσδιορίζει επίθετα, όπως *ἀσθενής, δεινός, καλός, δυνατός, εὐπροσήγορος* (γλυκομίλητος, προσηνής), *ἱκανός, ἰσχυρός, τραχύς, φοβερός, ταχὺς* κ.τ.ό.:
*ἀσθενὴς **τῷ σώματι** – ταχὺς **τοῖς ποσὶ** – εὐπροσήγορος **τῷ λόγῳ***

Ν.Ε.: Τα συνώνυμα των ονομάτων που στην Α.Ε. συντάσσονται με δοτική απαντούν στη Ν.Ε. με γενική ή εμπρόθετο προσδιορισμό:
*βλαβερός **για την υγεία** – όμοιος **με τον αδελφό** του – διάδοχος **του βασιλιά***

3. Η αιτιατική ως ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός

§ 33 Η αιτιατική που προσδιορίζει ετερόπτωτα ένα όνομα δηλώνει αναφορά και μεταφράζεται «ως προς» ή «στο»:
*Τυφλὸς **τά τ' ὦτα τόν** τε **νοῦν τά τ' ὄμματ'** εἶ.*
*Ἕλληνες **τὸ γένος** – ταχὺς **τοὺς πόδας** – φιλοτιμότατος **τὴν γνώμην***

➤ Συχνές **αιτιατικές της αναφοράς** είναι οι λέξεις: *τὸν ἀριθμόν, τὸ βάθος, τὸ εὖρος, τὸ μέγεθος, τὸ μῆκος, τὸ πλῆθος, τὸ ὕψος* κ.τ.ό.:
*Πύργος στερεὸς ᾠκοδόμηται, σταδίου καὶ **τὸ μῆκος** καὶ **τὸ εὖρος**.*
*Τεῖχος πλίνθινον ᾠκοδόμητο, **τὸ** μὲν **εὖρος** πεντήκοντα ποδῶν, **τὸ** δὲ **ὕψος** ἑκατόν.*
Ν.Ε.: • *Αγόρασε ύφασμα δύο μέτρα **φάρδος**.* • [αλλά και:] *Το ύφασμα είναι καλό **στο φάρδος**.*

Γ. Οι Πλαγιες Πτωσεις Ως Προσδιορισμοι Επιρρηματων, Επιφωνηματων Και Μοριων

1. Η γενική

§ 34 **Η γενική ως προσδιορισμός επιρρημάτων** μπορεί να είναι:

α) Γενική διαιρετική· προσδιορίζει επιρρήματα:

1. **Τοπικά**, όπως *ἄνω, ποῦ, ὅπου, οὗ* (όπου), *οὐδαμοῦ* (πουθενά), *πανταχοῦ* (παντού), *αὐτοῦ, ἐνταῦθα, ἔνθα* (εκεί όπου), *πολλαχοῦ* (σε πολλά μέρη/σημεία), *πόθεν* (από ποιο μέρος;) κ.τ.ό.:
   *οὐδαμοῦ **τῆς Ἰλιάδος** – πολλαχοῦ **τοῦ ὄρους** – πανταχοῦ **τῆς γῆς***
   *Τίς σοι πατὴρ καὶ πόθεν **τῶν δήμων;***
   Ν.Ε.: *Έπεσε καταμεσής **του δρόμου.***

2. **Χρονικά**, όπως *ὀψὲ* (αργά), *πότε, πηνίκα* (ποια ώρα;), *τηνικαῦτα* (τότε ακριβώς) κ.τ.ό.:
   *Ὀψὲ **τῆς ἡμέρας** ἦν.* (Ήταν αργά το απόγευμα.)

3. **Ποσοτικά**, όπως *ἅπαξ, δίς, τρίς, ποσάκις* (πόσες φορές;), *πολλάκις* κ.τ.ό.:
   *Ἄγει τὰ τέκνα εἰς τὴν θάλατταν πολλάκις **τῆς ἡμέρας**.*

β) Γενική της αναφοράς· προσδιορίζει επιρρήματα **τροπικά**, όπως *εὖ, καλῶς, μετρίως, ὡς, πῶς, ἱκανῶς, οὕτως* κ.τ.ό., τα οποία συνοδεύουν ρήματα, όπως *ἔχω, ἥκω, κεῖμαι*:

*Βασιλεὺς πῶς ἔχει **παιδείας**;* (Σε ποιο επίπεδο βρίσκεται ο βασιλιάς όσον αφορά την παιδεία;)
*Ἡ Κέρκυρα καλῶς **παράπλου** κεῖται.* (Η Κέρκυρα βρίσκεται σε καλή θέση ως προς τον παράπλου.)

γ) Γενική της αξίας· προσδιορίζει επιρρήματα των οποίων το αντίστοιχο επίθετο συντάσσεται με γενική της αξίας (βλ. § 31ζ). Τέτοια επιρρήματα είναι τα *ἀξίως, ἀναξίως, ἀνταξίως* κ.τ.ό.:

*Ὁ νόμος ἀξίως **ἐπαίνου** γέγραπται.*
Ν.Ε.: *Φέρθηκε αντάξια **της φήμης** του.*

δ) Γενική αντικειμενική· προσδιορίζει επιρρήματα των οποίων το αντίστοιχο επίθετο συντάσσεται με γενική αντικειμενική (βλ. § 31ι). Τέτοια επιρρήματα είναι τα *ἀπείρως, ἐμπείρως, ἀμελῶς, ἐπιμελῶς, ἀφειδῶς, ἐγκρατῶς, ἀκρατῶς* κ.τ.ό.:

*Ἀπείρως ἔχει τῆς τοιαύτης **παιδείας**.*

ε) Γενική συγκριτική· δηλώνει τον β΄ όρο της σύγκρισης (βλ. § 41.1) και προσδιορίζει επιρρήματα συγκριτικού βαθμού ή και επιρρήματα θετικού βαθμού με συγκριτική σημασία:

*Ἤρεσεν οὖν μοι καὶ ἐν τῷ μύθῳ ὁ Προμηθεὺς μᾶλλον **τοῦ Ἐπιμηθέως**.* (περισσότερο από τον Επιμηθέα)
*Τιμᾶσθε διαφερόντως τῶν ἄλλων **ἀνθρώπων**.* (σε μεγαλύτερο βαθμό από τους άλλους ανθρώπους)

στ) Γενική της αφετηρίας, του χωρισμού· δηλώνει τοπική ή χρονική αφετηρία, το τοπικό δηλαδή ή το χρονικό σημείο από το οποίο αρχίζει κάτι. Προσδιορίζει επιρρήματα που δηλώνουν απομάκρυνση, χωρισμό ή προσέγγιση, όπως *ἔξω, ἐκτός, πόρρω / πρόσω* (μακριά), *ἐντός, εἴσω, ἐγγύς, πλησίον, πέραν, μακράν, ἐναντίον, ὄπισθεν, ἑκατέρωθεν, ἀμφοτέρωθεν, μεταξύ, ἔμπροσθεν, κρύφα, λάθρᾳ* (κρυφά) κ.τ.ό.:

*ἐντὸς **τῶν πυλῶν** – ἔξω **τῆς Ἀττικῆς***
*Ἐκάθευδον μέχρι πόρρω **τῆς ἡμέρας**.* (Κοιμόνταν μέχρι αργά.)
*Φαλακροῦνται οἱ ἄνθρωποι τὰ ἔμπροσθεν **τῆς κεφαλῆς**.*

➤ Με τα επιρρήματα *κρύφα* και *λάθρᾳ* η γενική μπορεί να θεωρηθεί και αντικειμενική:

*Κρύφα **τῶν ἀνδρῶν** τοῦτο ἔπρασσον.*
*Προμηθεὺς λάθρᾳ **Διὸς** ἔδωκεν ἀνθρώποις τὸ πῦρ.*

§ 35 **Η γενική ως προσδιορισμός επιφωνημάτων** είναι **γενική της αιτίας**. Δηλώνει την αιτία που προκάλεσε την αναφώνηση και προσδιορίζει επιφωνήματα που δηλώνουν λύπη, αγανάκτηση, θαυμασμό, όπως *φεῦ, οἴμοι* (αλίμονο! οϊμέ!), *βαβαὶ / παπαῖ* (πα πα πα!) κ.τ.ό., καθώς και το κλητικό επιφώνημα *ὦ*:

*Φεῦ **τῆς ἀναιδείας**.* (Τι αναίδεια!)
*Οἴμοι τῶν ἐμῶν ἐγὼ **κακῶν**.* (Οϊμένα για τις συμφορές που με βρήκαν!)
*Ὦ τῆς ἀθλίας **τύχης**.*

2. Η δοτική

§ 36 Η δοτική που προσδιορίζει επιρρήματα μπορεί να είναι:

α) Δοτική αντικειμενική· προσδιορίζει επιρρήματα των οποίων το αντίστοιχο επίθετο συντάσσεται με δοτική αντικειμενική (βλ. § 32α). Τέτοια επιρρήματα είναι τα *εὐμενῶς, δυσμενῶς, δυσκόλως, χαλεπῶς* (δύσκολα), *ἑπομέ-*

νως, ἑξῆς, ἐφεξῆς (κατά σειρά), *ἀκολούθως, ὁμολογουμένως, ὁμοίως, συμφώνως, ἅμα, ὁμοῦ, διαφόρως, ἐναντίως, ὠφελίμως, χρησίμως* κ.τ.ό.:

*Δυσμενῶς **αὐτοῖς** ἔχουσιν.* (Είναι εχθρικοί προς αυτούς.)

*Ὁμοίως **ἐκείνῳ** ἐφιλοσόφουν.*

*Τὸ ὕδωρ ἐπίνετο ὁμοῦ **τῷ πηλῷ**.* (μαζί με τον πηλό)

*Ἐναντίως ἅπασι **τοῖς νόμοις** βεβίωκε.*

β) Δοτική της αναφοράς· προσδιορίζει **τροπικά** επιρρήματα που εκφέρονται μαζί με το ρήμα *ἔχω*:

*Οὕτως ἔχει ταῦτα **τῇ φύσει**.* (ως προς τη φύση)

γ) Δοτική του ποσού (του μέτρου ή της διαφοράς, πβ. § 152ζ)· δηλώνει ποσοτική διαφορά και προσδιορίζει επιρρήματα συγκριτικού (σπάνια υπερθετικού) βαθμού, καθώς και επιρρήματα θετικού βαθμού με συγκριτική σημασία:

***ὀλίγῳ** μακρότερα – **ὅσῳ** μάλιστα – οὐ πολλοῖς **ἔτεσιν** ὕστερον – **πολλῷ** διαφερόντως*

3. Η αιτιατική

§ 37 Η αιτιατική προσδιορίζει:

α) Ομοτικά μόρια (δηλώνουν όρκο, επίκληση), όπως είναι το ***νὴ*** και το ***μὰ*** (βλ. §§ 155.2, 159.12):

*Εὖ γε νὴ **τὴν Ἥραν** λέγεις, ὦ Ἱππία.*

*Οὐκ οἶδα μὰ **Δία** ἔγωγε.*

Ν.Ε.: *Μα **τον Θεό**, δεν το περίμενα.*

β) Τροπικά επιρρήματα που εκφέρονται με το ρήμα *ἔχω*· ονομάζεται **αιτιατική της αναφοράς**:

*Ἀεὶ γὰρ ἔστι τοῖς **τὰ σώματα** καὶ **τὰς ψυχὰς** εὖ ἔχουσιν ἐγγὺς εἶναι τοῦ εὐτυχῆσαι.*

Ν.Ε.: Τα συνώνυμα των επιρρημάτων που στην Α.Ε. προσδιορίζονται από πλάγια πτώση συντάσσονται στη Ν.Ε. κυρίως με τις προθέσεις ***από***, ***σε***, ***με*** + αιτιατική:

*πουθενά **στον κόσμο** – έξω **από την πόλη** – σύμφωνα **με αυτό***

Σημείωση: Βλ. συγκεντρωτικό πίνακα των ονοματικών προσδιορισμών στο Επίμετρο (πίνακας Ε).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄ Η σύγκριση

§ 38 Η **σύγκριση** εκφέρεται με ένα λεκτικό σύνολο που αποτελείται από μία **συγκριτική λέξη** και δύο **όρους της σύγκρισης**:

- Ο **πρώτος (α΄) όρος σύγκρισης** δηλώνει το πρόσωπο, το πράγμα κτλ. το οποίο συγκρίνεται με κάποιο άλλο.
- Ο **δεύτερος (β΄) όρος σύγκρισης** δηλώνει το πρόσωπο, το πράγμα κτλ. με το οποίο συγκρίνεται ο α΄ όρος:

Ἡ δικαιοσύνη	*θεοφιλέστερον*	*τῆς ἀδικίας.*
α΄ όρος σύγκρισης	συγκριτική λέξη	β΄ όρος σύγκρισης

§ 39 Ως **συγκριτικές λέξεις** χρησιμοποιούνται:

1. **Παραθετικά επιθέτων** ή **επιρρημάτων**, δηλαδή ο συγκριτικός και ο υπερθετικός βαθμός. Το υπερθετικό που χρησιμοποιείται στη σύγκριση ονομάζεται *σχετικό*, σε αντίθεση με το υπερθετικό που τίθεται στον λόγο απόλυτα, χωρίς σύγκριση, και ονομάζεται *απόλυτο υπερθετικό*:
   *Ἐγὼ οὖν **σοφώτερος** ἐκείνων γενήσομαι κατ' αὐτό γε τοῦτο.*
   *Ναυμαχία νεῶν πλήθει **μεγίστη** δὴ τῶν πρὸ αὐτῆς γεγένηται.* [σχετικό υπερθετικό]
   *Τὴν κατὰ Περσῶν νίκην **τοῦ θειοτάτου** Τραϊανοῦ **ὁ σοφώτατος** Ἀρειανὸς ὁ χρονογράφος ἐξέθετο.* [απόλυτο υπερθετικό]

➤ Ο συγκριτικός βαθμός επιθέτου ή επιρρήματος επιτείνεται με τις λέξεις *ἔτι, μακρῷ, μᾶλλον, ὅσον, ὅσῳ, πολύ, πολλῷ, τοσούτῳ, ὡς* κ.τ.ό., ενώ αντίστοιχα ο υπερθετικός βαθμός επιτείνεται με τις λέξεις *δή, μακρῷ, μάλιστα, οἷον, ὅσον, ὅσῳ, ὅτι, πολύ, πολλῷ, ἐν τοῖς, ὡς*, καθώς και με τις εκφράσεις *ᾗ δυνατόν, ὡς δυνατόν, ὡς οἷόν τε, ὡς ἂν δύνωμαι* κ.τ.ό. ή με τη γενική πληθυντικού του θετικού βαθμού:
   *Ἕτερον **ἔτι μεῖζον** τούτου κακούργημα θεάσασθε.*
   ***Πολὺ** τούτου **δεινότερον** φανήσεται ὃ μέλλω λέγειν.*
   *Ἑαυτὸν παρασκευάζει ὅπως ἔσται **ὡς βέλτιστος**.* [απόλυτο υπερθετικό]
   *Οὐκ, ὦ **κακῶν κάκιστε**, ἐξερεῖς ποτε;* [*κακῶν*: γεν. διαιρετική]

2. **Λέξεις με συγκριτική σημασία**, όπως *πρότερος, ὕστερος, διπλοῦς, διπλάσιος, πολλαπλοῦς, πολλαπλάσιος* κ.τ.ό.:
   *Ὀψόμεθα δὲ τὴν πόλιν **διπλασίας** μὲν ἢ νῦν τὰς προσόδους λαμβάνουσαν.*
   *Ἡ ἐκ πάντων φωνὴ μιᾶς ἑκάστης **πολλαπλάσιος**.*

§ 40 Ο **α΄ όρος σύγκρισης** εκφέρεται ποικιλοτρόπως:
   ***Ἐγὼ** σοῦ καλλίων ὑπάρχω.* [αντωνυμία]
   ***Πόλεμος** ἔνδοξος εἰρήνης αἰσχρᾶς αἱρετώτερος.* [ουσιαστικό]
   *Οὐδὲν μᾶλλον **ἄρχειν** ἢ ἄρχεσθαι δίκαιον.* [απαρέμφατο]

§ 41 Ο **β΄ όρος σύγκρισης** εκφέρεται:

1. Με **γενική συγκριτική** (βλ. και § 31ια), όταν είναι ουσιαστικό ή άλλη λέξη που χρησιμοποιείται ως ουσιαστικό:
   *Οὐδὲν πικρότερον **τῆς ἀνάγκης**.*
   *Τὸ σπουδάζειν **τοῦ παίζειν** ἐπιπονώτερόν ἐστιν.*
   *Τὸ δ' ἄνω **τοῦ κάτω** καὶ τὸ πρόσθεν **τοῦ ὄπισθεν** καὶ τὸ δεξιὸν **τοῦ ἀριστεροῦ** τιμιώτερον.*

2. Με το **ἢ** και **ομοιόπτωτα ή ομοιότροπα με τον α΄ όρο σύγκρισης**:

Ἐμοὶ Σωκράτης ἐδόκει τιμῆς ἄξιος ἦν τῇ πόλει μᾶλλον ***ἢ θανάτου.***

Ἅπαντες πλείω πεφύκαμεν ἐξαμαρτάνειν ***ἢ κατορθοῦν.***

Ἐβούλοντο σὺν τοῖς Ἕλλησιν μᾶλλον ***ἢ σὺν τῷ βαρβάρῳ*** *εἶναι.*

Παρατήρηση

Ο **β΄ όρος σύγκρισης**:

α) Εκφέρεται σπανιότερα με τα ***ἀντὶ / πρὸ*** + γενική, ***παρὰ*** + αιτιατική, ***(ἢ) πρὸς*** + αιτιατική, ***ἢ κατὰ*** + αιτιατική, ***ἢ / ἢ ὡς / ἢ ὥστε*** + απαρέμφατο (ο α΄ όρος είναι δυσανάλογα ανώτερος από τον β΄ όρο σύγκρισης· ασύμμετρη σύγκριση), ***ἢ*** + ονομαστική (εννοείται το ρήμα του α΄ όρου ή το *εἰμί*), ***ἢ*** + πρόταση:

Αἱρετώτερός ἐστιν ὁ καλὸς θάνατος ***ἀντὶ τοῦ αἰσχροῦ βίου.***

Ἡλίου ἐκλείψεις πυκνότεραι ***παρὰ τὰ*** *ἐκ τοῦ πρὶν χρόνου* ***μνημονευόμενα*** *ξυνέβησαν.*

Ἐπιτάδας ἐνδεεστέρως ἑκάστῳ παρεῖχεν ***ἢ πρὸς τὴν ἐξουσίαν.*** (Ο Επιτάδας παρείχε λιγότερη τροφή στον καθένα απ' όση μπορούσε.)

Βούλομαι λόγον εἰπεῖν θρασύτερον ***ἢ κατὰ τὴν ἐμὴν ἡλικίαν.***

Ἤισθοντο αὐτὸν ἐλάττω ἔχοντα δύναμιν ***ἢ ὥστε*** *τοὺς φίλους* ***ὠφελεῖν.***

Τοῖς μᾶλλον ἀκμάζουσιν ***ἢ ἐγὼ*** *παραινῶ τοιαῦτα λέγειν.* [*ἢ ἐγὼ ἀκμάζω*]

Τίς ἂν καλλίων κρίσις τούτου γένοιτο ***ἢ ὡς ἐπολεμήσαμεν πρὸς ἀλλήλους;***

β) Εκφέρεται μερικές φορές βραχυλογικά. Βραχυλογική εκφορά του β΄ όρου σύγκρισης αποτελούν συχνά οι γενικές *τοῦ δέοντος, τοῦ δικαίου, τοῦ λόγου, τοῦ εἰωθότος, τοῦ ὄντος, τοῦ προσήκοντος, τοῦ συμφέροντος* κ.ά., οι οποίες ισοδυναμούν με *ἤ* + πρόταση:

Αἱρετώτερος ὁ βίος ὁ τῶν ἰδιωτευόντων ***ἢ τῶν τυραννούντων.*** [*ἢ ὁ βίος ὁ τῶν τυραννούντων*]

Οἱ ἐχθροὶ μείζους ***τοῦ δέοντος*** *γεγόνασι.* [*ἢ δεῖ γεγονέναι*]

Ἔτι δ' ἂν πλέον σοι τὸ ἱππικὸν ***τοῦ ὄντος*** *φαίνοιτο.* [*ἢ ὄντως ἦν*]

γ) Είναι δυνατόν να παραλείπεται, όταν εννοείται από τα συμφραζόμενα:

Δυνατώτεροι πράττειν οἱ δίκαιοι φαίνονται. [*τῶν ἀδίκων*]

ΠΙΝΑΚΑΣ 3. Η ΣΥΓΚΡΙΣΗ

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ	Α΄ ΟΡΟΣ ΣΥΓΚΡΙΣΗΣ	Β΄ ΟΡΟΣ ΣΥΓΚΡΙΣΗΣ
Παραθετικά επιθέτων και επιρρημάτων Λέξεις με συγκριτική σημασία	**ΕΚΦΕΡΕΤΑΙ:** Με ποικίλους τρόπους	**ΕΚΦΕΡΕΤΑΙ:** • Με γενική συγκριτική • Με ***ἢ*** + ομοιόπτωτα ή ομοιότροπα με τον α΄ όρο Σπανιότερα: • ***ἀντὶ / πρὸ*** + γεν., ***παρὰ*** + αιτ., ***(ἢ) πρὸς*** + αιτ. ***ἢ κατὰ*** + αιτ., ***ἢ / ἢ ὡς / ἢ ὥστε*** + απαρέμφατο ***ἢ*** + ονομαστική, ***ἢ*** + πρόταση • Βραχυλογικά

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄ Το άρθρο

§ 42 Όταν κάνουμε λόγο για **άρθρο** στην Α.Ε., εννοούμε το οριστικό άρθρο ***ὁ, ἡ, τό***, το οποίο τίθεται μπροστά από ονόματα ή άλλα μέρη του λόγου που χρησιμοποιούνται ως ονόματα. Το άρθρο δεν έχει κλητική πτώση· μπροστά από την κλητική των ονομάτων χρησιμοποιείται το κλητικό επιφώνημα *ὦ*:

ἡ *ναῦς –* ***ὁ*** *Κριτίας –* ***οἱ*** *Πέρσαι –* ***τὸ*** *ἀδικεῖν –* ***οἱ*** *ἀποθανόντες – ὦ Ἀθηναῖοι*

Ἔτι ἓν λείπεται, ***τὸ*** *ἢν πείσωμεν ὑμᾶς.*

Στην Α.Ε. δεν υπήρχε αόριστο άρθρο· αόριστη αναφορά σε πρόσωπα ή πράγματα γινόταν χωρίς άρθρο. Σε αντίστοιχη περίπτωση χρησιμοποιείται στη Ν.Ε. το αόριστο άρθρο *ένας, μια, ένα*:

Ἐστρατοπεδεύσαντο ἐν ***χωρίῳ*** *λασίῳ.* (σε μια πυκνόφυτη περιοχή)

Ἔνθα ἐστὶ ***ποταμὸς*** *οὐ μέγας.* [ένας ποταμός]

Ν.Ε.: *Ήρθε* ***ένας*** *φίλος.*

§ 43 Τα τρία γένη του οριστικού άρθρου ***ὁ, ἡ, τὸ*** χρησιμοποιούνταν στα ομηρικά έπη ως δεικτικές αντωνυμίες. Την αντωνυμική σημασία τους διατήρησαν στην αττική διάλεκτο στις εκφράσεις:

α) ***ὁ δὲ*** (και αυτός/εκείνος, αυτός/εκείνος όμως) σε κάθε γένος, αριθμό και πτώση:

Ἦσαν δ' ἡμῖν ἑπτὰ μναῖ· ***ὁ δὲ*** *καὶ ταύτας λαβὼν κατεχρήσατο.*

Τὸν δὲ *διὰ πολλὰς εὐεργεσίας πολίτην ἐπεποίηντο.*

β) ***ὁ μὲν - ὁ δὲ*** (ο ένας - ο άλλος, άλλος - άλλος) σε κάθε γένος, αριθμό και πτώση:

Ὁ μὲν *χρυσίον ἐπιθυμεῖ κτᾶσθαι,* ***ὁ δὲ*** *τιμάς.*

Τῶν προτάσεων ***αἱ μὲν*** *καταφατικαὶ* ***αἱ δὲ*** *ἀποφατικαί εἰσιν.*

Ν.Ε.: *Φταίνε και* ***οι μεν*** *και* ***οι δε***.

➤ Οι εκφράσεις ***τὸ μὲν - τὸ δέ, τὰ μὲν - τὰ δέ, τῇ μὲν - τῇ δὲ*** (αφενός μεν - αφετέρου δε, άλλοτε μεν - άλλοτε δε) χρησιμοποιούνται και επιρρηματικά:

Ἐπορεύθησαν ***τὰ μέν*** *τι μαχόμενοι,* ***τὰ δὲ*** *ἀναπαυόμενοι.*

Τῇ μὲν *γὰρ ἔλεγον ὀρθῶς* ***τῇ δ'*** *οὐκ ὀρθῶς.*

γ) ***καὶ τόν, καὶ τήν, καὶ τοὺς*** (και αυτός/εκείνος) ως υποκείμενο απαρεμφάτου. Στους τύπους αυτούς αντιστοιχούν οι ονομαστικές ***καὶ ὃς*** (και αυτός), ***καὶ ἣ*** (και αυτή), ***ἦ δ' ὃς*** (είπε αυτός), ***ἦ δ' ἣ*** (είπε αυτή):

Καὶ τὸν *κελεύειν καθῆραι.* (Και αυτός [λένε] τον διέταξε να τον θεραπεύσει.)

Καὶ ὃς *οὐκ ἤθελεν ἀποκρίνασθαι.*

Γελοῖον, ***ἦ δ' ὅς***, *τόν γε φύλακα φύλακος δεῖσθαι.* (να έχει ανάγκη)

Ἀλλ' ἐγώ, ***ἦ δ' ἥ***, *σαφέστερον ἐρῶ.*

δ) ***τὸν καὶ τὸν*** (αυτόν κι αυτόν, τον τάδε και τον τάδε), ***τὸ καὶ τὸ*** (αυτό κι αυτό), ***τὰ καὶ τὰ*** (αυτά κι αυτά):

Καί μοι κάλει ***τὸν καὶ τόν.***

Εἰ ***τὸ καὶ τὸ*** *ἐποίησεν ὁ ἄνθρωπος οὑτοσί, οὐκ ἂν ἀπέθανεν.*

Ν.Ε.: *Του είπα* ***το και το.***

ε) ***πρὸ τοῦ*** (προτού, πριν απ' αυτό, προηγουμένως):

Καὶ ἐν τῷ ***πρὸ τοῦ*** *σοὶ χρόνῳ φίλος ἦν ἀληθινός.*

Ὦ Μένων, ***πρὸ τοῦ*** *μὲν Θετταλοὶ εὐδόκιμοι ἦσαν ἐν τοῖς Ἕλλησιν.*

Ν.Ε.: *Έλα,* ***προτού*** *φύγει.* [ως σύνδεσμος]

§ 44 Το άρθρο χρησιμοποιείται για να δηλώσει:

α) Ένα ορισμένο και γνωστό πρόσωπο ή πράγμα (κυρίως οριστικό ή ατομικό άρθρο). Συχνά μάλιστα το οριστικό άρθρο έχει κτητική σημασία:

*Ὁ **ποταμὸς** διαβατὸς ἐγένετο.* [ο ποταμός για τον οποίο γίνεται λόγος]
*Εἶδον ὅτι ὑγίαινεν **ὁ παῖς**.* [το συγκεκριμένο παιδί]
*Φαίνομαι οὖν δωδεκαέτης ὤν, ὅτε **ὁ πατὴρ** ἀπέθνῃσκεν.* [ο πατέρας μου]
Ν.Ε.: ***Η πτήση** καθυστέρησε.* [η συγκεκριμένη πτήση]

β) Μια κατηγορία ειδών (γενικό ή ειδοποιό άρθρο):

***Ὁ ἄνθρωπος** δίπουν ἐστί.*
*Ἴσοι **οἱ πολῖται** βούλονται εἶναι.*
*Δεῖ **τὸν στρατηγὸν** τῆς στρατηγίας ἐπιμελεῖσθαι.*
Ν.Ε.: ***Ο μαθητής** πρέπει να είναι επιμελής.*

Γενική παρατήρηση

Εκτός από την περίπτωση των ονομάτων που δηλώνουν κάτι αόριστο ή άγνωστο και εκφέρονται χωρίς άρθρο (βλ. § 42), το άρθρο συχνά παραλείπεται και:

α) Στα κύρια ονόματα, γιατί και χωρίς άρθρο δηλώνουν κάτι ορισμένο:

***Θρασύβουλος** καταλαμβάνει **Φυλήν**.*
Ν.Ε.: *Μένω στην οδό **Ψυχάρη**.*

β) Στο όνομα *βασιλεὺς* ή *μέγας βασιλεύς*, όταν αναφέρεται στον βασιλιά των Περσών, και στο όνομα *ἄστυ*, όταν αναφέρεται στην Αθήνα:

*Καὶ **βασιλεὺς** πέμπει ἐς Λακεδαίμονα Μεγάβαζον.*
*Τινὲς τῶν **ἐξ ἄστεως** ἐφοβοῦντο.* (μερικοί από αυτούς που βρίσκονταν στην Αθήνα)

γ) Στο όνομα *πατρὶς* και στα ονόματα που δηλώνουν συγγένεια, όπως *ἀνὴρ* (ο σύζυγος), *γυνὴ* (η σύζυγος), *γονεύς, πατήρ, μήτηρ, παῖς, υἱός, ἀδελφὸς* κ.τ.ό.:

*Οὐκ ἐδύναντο καθεύδειν ὑπὸ λύπης καὶ πόθου **πατρίδων**, **γονέων**, **γυναικῶν**, **παίδων**.* (δεν μπορούσαν να κοιμηθούν)
Ν.Ε.: *Δεν υπολογίζει ούτε **μάνα** ούτε **πατέρα**.*

δ) Στα ονόματα που δηλώνουν χρονική περίοδο, γεωγραφικό όρο, φυσικό φαινόμενο ή ουράνιο σώμα, όπως *νύξ, ἡμέρα, ἑσπέρα, θέρος, θάλασσα, ἥλιος, γῆ, σελήνη, οὐρανὸς* κ.τ.ό.:

*Ὑμεῖς δὲ ἴστε ὅθεν **ἥλιος** ἀνίσχει.* (από πού ανατέλλει ο ήλιος)
*Θύουσι **ἡλίῳ** τε καὶ **σελήνῃ** καὶ **γῇ** καὶ **πυρὶ** καὶ **ὕδατι** καὶ **ἀνέμοισι**.*
Ν.Ε.: *Θα κινήσω **γη** και **ουρανό**.*

ε) Στα ονόματα που δηλώνουν αρετές, κακίες, αγαθά, δεινά, επαγγέλματα, επιστήμες, όπως *πλοῦτος, κακία, φιλία, ἔπαινος, καλοκαγαθία, γεωργία, τέχνη, μουσικὴ* κ.τ.ό.:

***Πλοῦτος κακίας** μᾶλλον ἢ **καλοκαγαθίας** ὑπηρέτης ἐστίν.*
*Ἀντίκειται **πόλεμος εἰρήνῃ**.*
Ν.Ε.: *Υπόσχεται να φέρει **ειρήνη** στον τόπο.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄ Οι αντωνυμίες

§ 45 **Αντωνυμίες** ονομάζονται οι λέξεις που χρησιμοποιούνται στον λόγο αντί ονόματος, ουσιαστικού ή επιθέτου, και συνεπώς λειτουργούν στην πρόταση όπως ένα όνομα.

1. Οι προσωπικές αντωνυμίες

§ 46 Οι **προσωπικές αντωνυμίες** δηλώνουν τα τρία πρόσωπα του λόγου: το πρώτο πρόσωπο (το πρόσωπο που μιλάει), το δεύτερο πρόσωπο (το πρόσωπο στο οποίο μιλάμε) και το τρίτο πρόσωπο (το πρόσωπο για το οποίο μιλάμε).

α) Το α΄ και το β΄ πρόσωπο

Οι ονομαστικές ενικού και πληθυντικού του α΄ και του β΄ προσώπου, *ἐγώ, σύ, ἡμεῖς, ὑμεῖς*, χρησιμοποιούνται ως υποκείμενο και συνήθως παραλείπονται, επειδή δηλώνονται από τη ρηματική κατάληξη. Αντίθετα, δεν παραλείπονται, όταν υπάρχει έμφαση ή αντιδιαστολή (βλ. § 11α):

Καλῶς εἶπες, καὶ ποιῶμεν ἃ λέγεις.
***Σὺ** μὲν ἴσως γιγνώσκεις, **ἐγὼ** δὲ ἀγνοῶ.*

Οι πλάγιες πτώσεις ενικού αριθμού του α΄ και του β΄ προσώπου απαντούν σε δύο τύπους: *ἐμοῦ, ἐμοί, ἐμέ, σοῦ, σοί, σὲ* (είναι οι τύποι που έχουν τόνο, λέγονται **δυνατοί** και χρησιμοποιούνται όταν υπάρχει έμφαση), *μου, μοι, με, σου, σοι, σε* (είναι οι εγκλιτικοί, άτονοι τύποι, ονομάζονται **αδύνατοι** και δηλώνουν το πρόσωπο χωρίς έμφαση):

***Σοὶ** μὲν τοῦτο, θεά, σμικρόν, **ἐμοὶ** δὲ μέγα.*
*Δοκεῖ οὖν **μοι** ἀνάγκη εἶναι διηγήσασθαί **σοι** τὸ διήγημα τοῦτο.*
Ν.Ε.: • ***Εσένα** ζητάνε.* • *Πες **μου** κάτι.*

β) Το γ΄ πρόσωπο

Η ονομαστική ενικού του γ΄ προσώπου, που δεν απαντά, και η ονομαστική πληθυντικού *σφεῖς*, που χρησιμοποιείται σπάνια, αναπληρώνονται από τις δεικτικές αντωνυμίες *ὅδε, οὗτος, ἐκεῖνος*. Όταν υπάρχει έμφαση, χρησιμοποιείται η οριστική αντωνυμία *αὐτός*. Οι τύποι των πλάγιων πτώσεων ενικού και πληθυντικού αριθμού του γ΄ προσώπου, *οὗ, οἷ / οἱ, ἕ, σφῶν, σφίσι, σφᾶς*, αναπληρώνονται συχνά από τις πλάγιες πτώσεις των αντωνυμιών *ὅδε, οὗτος, ἐκεῖνος, αὐτός*:

*Οὔτε ὑμεῖς λέγετε ἀληθῆ οὔτε **ἐκεῖνος** ἀνὴρ ἐστι δίκαιος.*
***Αὐτοὶ** πρὸ τοῦ βασιλέως ἐμάχοντο.* (αυτοί οι ίδιοι)
*Ὁ δὲ θεὸς εἶπεν **αὐτῷ** εἰς τὴν πατρίδα μὴ πορεύεσθαι.*

2. Η οριστική ή επαναληπτική αντωνυμία *αὐτὸς*

§ 47 Η αντωνυμία ***αὐτὸς*** χρησιμοποιείται στην Α.Ε.:

α) Ως **οριστική** σε κάθε πτώση, όταν ορίζει, ξεχωρίζει με έμφαση το πρόσωπο ή το πράγμα στο οποίο αναφέρεται. Στη Ν.Ε. ως οριστικές αντωνυμίες χρησιμοποιούνται τα επίθετα *ίδιος* και *μόνος* [*μου*]:

*Πρῶτοι οἱ κατὰ Ἀλέξανδρον καὶ **αὐτὸς** Ἀλέξανδρος ἐς τὸν ποταμὸν ἐνέβαλον.*
*Ὅτι δὲ ἀληθῆ λέγω, **αὐτὸν** Ἀριστοφάνην μαρτυροῦντα παρέξομαι.*
Ν.Ε.: • *Μας δέχτηκε **ο ίδιος** ο υπουργός.* • ***Μόνος του** τα κατάφερε.*

β) Ως **επαναληπτική** στις πλάγιες πτώσεις, όταν επαναλαμβάνει πρόσωπο ή πράγμα που προαναφέρθηκε. Στη Ν.Ε. χρησιμοποιείται ο αδύνατος τύπος του τρίτου προσώπου της προσωπικής αντωνυμίας:

*Καὶ ταύτῃ μὲν ἐνίκα Ἀλέξανδρος καὶ οἱ ἀμφ' **αὐτόν**.*

*Ἐπέδειξε Φιλίππῳ ὅτι πιστός ἐστιν **αὐτῷ** φίλος.*

Ν.Ε.: *Αν τηλεφωνήσει η Μαρία, πες **της** να ξαναπάρει.*

➤ Η αντωνυμία *αὐτός*, όταν χρησιμοποιείται χωρίς άρθρο, είναι κατηγορηματικός προσδιορισμός (βλ. και § 29), ενώ, όταν χρησιμοποιείται με άρθρο, *ὁ αὐτὸς* (ο ίδιος), είναι επιθετικός προσδιορισμός ή κατηγορούμενο:

*Σὺ **αὐτὸς** Ἀλεξάνδρειαν ἔκτισας.* [κατηγορηματικός προσδιορισμός]

*Γέγραφε καὶ ταῦτα **ὁ αὐτὸς** Θουκυδίδης Ἀθηναῖος.* [επιθετικός προσδιορισμός]

*Ἐγὼ μὲν οὖν **ὁ αὐτός** εἰμι τῇ γνώμῃ.* [κατηγορούμενο]

3. Οι αυτοπαθείς αντωνυμίες

§ 48 Οι **αυτοπαθείς αντωνυμίες** βρίσκονται μόνο στις πλάγιες πτώσεις και, αντίθετα με τη Ν.Ε., εκφέρονται χωρίς άρθρο. Δηλώνουν ότι το πρόσωπο που πάσχει είναι το ίδιο με το πρόσωπο που ενεργεί. Το φαινόμενο αυτό ονομάζεται **αυτοπάθεια** ή **αντανάκλαση** και διακρίνεται σε:

α) **Άμεση** ή **ευθεία αντανάκλαση**· το πρόσωπο ή το πράγμα που δηλώνει η αντωνυμία είναι, εννοιολογικά, το ίδιο με το υποκείμενο του ρήματος της πρότασης. Η περίπτωση αυτή αφορά και τα τρία πρόσωπα της αυτοπαθούς αντωνυμίας:

*Ταύτην **ἐμαυτῷ** μόνην ἡγοῦμαι σωτηρίαν.*

*Γνῶθι **σαυτόν**.*

*Ζεὺς δὲ αὐτὸν κήρυκα **ἑαυτοῦ** καὶ θεῶν ὑποχθονίων τίθησι.*

Ν.Ε.: *Κοιτάζει μόνο **τον εαυτό του**.*

β) **Έμμεση** ή **πλάγια αντανάκλαση**· η αυτοπαθής αντωνυμία, κυρίως αυτή του γ΄ προσώπου, βρίσκεται σε δευτερεύουσα πρόταση ή σε φράση που έχει απαρέμφατο ή μετοχή και το πρόσωπο ή το πράγμα που δηλώνει η αντωνυμία δεν είναι, εννοιολογικά, το ίδιο με το υποκείμενο της δευτερεύουσας πρότασης ή του απαρεμφάτου ή της μετοχής, αλλά με το υποκείμενο του ρήματος της (κύριας) πρότασης. Στην πλάγια αντανάκλαση χρησιμοποιούνται συχνά, αντί της αυτοπαθούς αντωνυμίας, οι πλάγιες πτώσεις της προσωπικής αντωνυμίας του γ΄ προσώπου ή της επαναληπτικής αντωνυμίας *αὐτός*:

*Ὁ ἥλιος οὐκ ἐπιτρέπει τοῖς ἀνθρώποις **ἑαυτὸν** ἀκριβῶς ὁρᾶν.* [Υ του *ὁρᾶν*: *τοὺς ἀνθρώπους*]

*Καὶ ἔγραψεν ἐν διαθήκῃ τοῦτον κληρονομεῖν τῶν **ἑαυτοῦ**.* [Υ του *κληρονομεῖν*: *τοῦτον*]

*Ἡγήσαντο ταύτην **σφίσιν** ἔσεσθαι σωτηρίαν.* [προσωπική]

*Ἐφοβοῦντο μὴ ἐπιθεῖντο **αὐτοῖς** οἱ πολέμιοι.* (μήπως τους επιτεθούν) [επαναληπτική]

4. Η αλληλοπαθής αντωνυμία

§ 49 Η **αλληλοπαθής αντωνυμία** απαντά μόνο στον πληθυντικό αριθμό και μόνο στις πλάγιες πτώσεις. Εκφέρεται χωρίς άρθρο και δηλώνει ότι δύο ή περισσότερα πρόσωπα ενεργούν και πάσχουν αμοιβαία. Αντί της αλληλοπαθούς αντωνυμίας χρησιμοποιείται συχνά η αυτοπαθής (στον πληθυντικό αριθμό). Στη Ν.Ε. ως αλληλοπαθείς αντωνυμίες χρησιμοποιούνται εκφράσεις όπως *ο ένας τον άλλον, μεταξύ* [*μας*], *αναμεταξύ* [*μας*] κ.τ.ό.:

*Καὶ ἀπεῖχε μὲν **ἀλλήλων** τὰ στρατόπεδα ὅσον ἑξήκοντα σταδίους.*

*Ὡμονόουν **ἀλλήλοις**.*

*Ἐφιλονικήσαμεν **πρὸς ἀλλήλους**.*

*Δῆλόν ἐστι ὡς ἔστι **πρὸς αὑτοὺς** φιλία.* (μεταξύ τους) [αυτοπαθής]

N.E.: • *Ντρέπονται **ο ένας τον άλλον**.* • *«Τρώγονται» **μεταξύ τους**.*

5. Οι κτητικές αντωνυμίες

§ 50 Οι **κτητικές αντωνυμίες** φανερώνουν τον κτήτορα και χρησιμοποιούνται στον λόγο ως επίθετα (με ή χωρίς άρθρο):

*Περίνθιοι **τὸν ἐμὸν** πατέρα ἠδίκουν.*
*Ἆρ' ὁ ἀνδριὰς **σόν** ἐστιν ἔργον;*
N.E.: *Το **δικό σου** παιδί είναι ήσυχο.*

Παρατηρήσεις

α) Αντί των κτητικών αντωνυμιών *ἑός, ἑή, ἑόν*, που δε χρησιμοποιούνται από τους αρχαίους πεζογράφους, και *σφέτερος, σφετέρα, σφέτερον*, που είναι σπάνιες, χρησιμοποιείται η γενική της επαναληπτικής ανωνυμίας *αὐτὸς* ή, για έμφαση, η γενική των δεικτικών αντωνυμιών *οὗτος* και *ἐκεῖνος*:
*Τὸν Νηλέα καὶ τοὺς παῖδας **αὐτοῦ** ἀπέκτεινεν.*
*Ἐγκωμιάζομεν τὴν **ἐκείνων** ἀρετήν.*

β) Όταν το πρόσωπο που δηλώνει η κτητική αντωνυμία είναι το ίδιο με το υποκείμενο του ρήματος, χρησιμοποιείται για έμφαση, αντί για τους τύπους της κτητικής αντωνυμίας *ἐμός, σός, τούτου*, η γενική της αυτοπαθούς αντωνυμίας και, αντί για τους τύπους *ἡμέτερος, ὑμέτερος, τούτων, αὐτῶν, ἐκείνων*, οι τύποι *ἡμέτερος αὐτῶν, ὑμέτερος αὐτῶν, ἑαυτῶν*:
*Πρὸς δὲ τὴν βουλὴν τὸν ἀδελφὸν τὸν **ἐμαυτοῦ** ἔπεμψα.* [*τὸν ἐμὸν ἀδελφὸν*]
*Ἐπέδειξαν καὶ ἐν ταῖς δυστυχίαις τὴν **ἑαυτῶν** ἀρετήν.* [*τὴν ἀρετὴν αὐτῶν*]

γ) Όταν ο κτήτορας δε δηλώνεται με έμφαση, χρησιμοποιείται, όπως και στη Ν.Ε., η γενική των προσωπικών αντωνυμιών ως γενική κτητική:
*Τὸν ἀδελφόν **μου** Ἐρατοσθένης ἀπέκτεινεν.*
*Ὁ πατήρ **σου** διενήνοχεν ἁπάντων.* (διέφερε απ' όλους)
N.E.: *Το σπίτι **μου** είναι παλιό.*

6. Οι δεικτικές αντωνυμίες

§ 51 Οι **δεικτικές αντωνυμίες** φανερώνουν δείξη, αισθητή ή νοητή, και χρησιμοποιούνται είτε ως ουσιαστικά είτε ως επίθετα:

*Μετὰ **τοῦτον** Θεόπομπος Ἀθηναῖος εἶπεν.* [ως ουσιαστικό]
*Οὐκ ἄδικος **αὕτη** ἡ ἀξίωσίς ἐστιν.* [ως επίθετο]

Οι βασικές δεικτικές αντωνυμίες είναι οι:

α) ***ὅδε, ἥδε, τόδε***· χρησιμοποιείται για πρόσωπα ή πράγματα που βρίσκονται τοπικά ή χρονικά κοντά στον ομιλητή και συνήθως σε στενή σχέση μ' αυτόν. Σε περίπτωση νοητής δείξης, η αντωνυμία αναφέρεται συνήθως στα επόμενα:
*Πρωταγόρας **ὅδε** ταῦτα ἀπεκρίνατο.* (αυτός εδώ)
*Ὁ δὲ ὅρκος ἔστω **ὅδε**· «ἐμμενῶ ταῖς ξυνθήκαις…».*
N.E.: ***Αυτό εδώ** έχει χαλάσει.*

β) ***οὗτος, αὕτη, τοῦτο***· χρησιμοποιείται για πρόσωπα ή πράγματα που βρίσκονται τοπικά ή χρονικά κοντά στον ομιλητή, έχουν όμως στενότερη σχέση μ' αυτόν που τον ακούει. Σε περίπτωση νοητής δείξης, η αντωνυμία αναφέρεται συνήθως στα προηγούμενα:

Ἦσαν δὲ ***οὗτοι*** *μισθοφόροι Ἕλληνες ἐς τριακοσίους.*
Ταῦτα *μὲν οὖν πάλαι νενομοθέτηται.*
Οὗτος *ὁ Ἡγήσανδρος ἀφικνεῖται, ὃν ὑμεῖς ἴστε κάλλιον ἢ ἐγώ.*

Ν.Ε.: • ***Αυτό*** *το βιβλίο διαβάζω.* • ***Αυτά*** *συνέβησαν χθες.*

➤ Η έκφραση ***καὶ ταῦτα*** (και μάλιστα) έχει επιρρηματική σημασία· επαναλαμβάνει και τονίζει κάτι προηγούμενο:

Ὑμεῖς δ' ὄντες Ἀθηναῖοι βάρβαρον ἄνθρωπον, ***καὶ ταῦτα*** *γυναῖκα, φοβήσεσθε;*

γ) ***ἐκεῖνος, ἐκείνη, ἐκεῖνο***· χρησιμοποιείται για πρόσωπα ή πράγματα που βρίσκονται τοπικά ή χρονικά μακριά από τον ομιλητή. Σε περίπτωση νοητής δείξης, η αντωνυμία αναφέρεται συνήθως στα προηγούμενα και σπανιότερα στα επόμενα:

Ἐκεῖνοι *ἦσαν οἱ παιδεύσαντες τὸ πλῆθος ἐν ἀρετῇ.*
Ἂν δ' ***ἐκεῖνα*** *Φίλιππος λάβῃ, τίς αὐτὸν κωλύσει δεῦρο βαδίζειν;*
Οὐδ' ***ἐκεῖνο*** *δῆλόν ἐστιν ἡμῖν, ὅτι ἐπὶ Χερρόνησον οὐχ ἥξει.*

Ν.Ε.: ***Εκείνη*** *η εποχή ήταν δύσκολη.*

7. Οι ερωτηματικές αντωνυμίες

§ 52 **Ερωτηματικές** ονομάζονται οι αντωνυμίες με τις οποίες διατυπώνεται μια ερώτηση. Εισάγουν ερωτηματικές προτάσεις, στις οποίες έχουν θέση ονόματος:

Τίς *ἦν ὁ ταῦτα γράψας;* (ποιος;) [ως ουσιαστικό]
Τίνα *τρόπον σοφοὶ γενησόμεθα;* (με ποιον τρόπο;) [ως επίθετο]
Πότερον *ἐκλείπει ἥλιος ἢ οὔ;* (ποιο από τα δύο;) [ως ουσιαστικό]

Παρατηρήσεις

α) Ύστερα από την ερωτηματική αντωνυμία *τίς* ακολουθεί πολλές φορές το επίρρημα *ποτὲ* (άραγε, τάχα, τέλος πάντων):

Ταύτην τοίνυν με αὐτὴν δίδαξον τὴν ἰδέαν ***τίς ποτέ*** *ἐστιν.* (ποια άραγε είναι)

β) Ύστερα από τις ερωτηματικές αντωνυμίες *ποῖος, πόσος* και *πηλίκος* ακολουθεί πολλές φορές η αόριστη αντωνυμία *τὶς* (με τη σημασία του «σαν») για δήλωση μεγαλύτερου ενδιαφέροντος, έκπληξης ή ειρωνείας:

Ποιός τις *ἦν;* (Σαν τι λογής άνθρωπος ήταν;)
Πόσαι τινές *εἴσιν αἱ πρόσοδοι τῇ πόλει;* (Σαν πόσα να είναι τα εισοδήματα στην πόλη;)
Ὁ τῆς γῆς ὄγκος ***πηλίκος*** *ἂν* ***τις*** *εἴη πρὸς τὰ περιέχοντα μεγέθη;* (σαν πόσο μεγάλος θα ήταν...;)

Ν.Ε.: ***Σαν τι*** *σπουδαίο έκανες;*

γ) Συχνά, και για λόγους έμφασης, η ερωτηματική αντωνυμία μπαίνει στο τέλος της πρότασης:

Εἰσὶ δ' οὗτοι ***τίνες;***

Ν.Ε.: *Να μου πεις* ***τι;***

8. Οι αόριστες αντωνυμίες

§ 53 **Αόριστες** ονομάζονται οι αντωνυμίες που φανερώνουν κάτι το οποίο είτε δεν μπορεί είτε δε θέλει κανείς να ονομάσει. Από τις αόριστες αντωνυμίες η πιο σημαντική είναι η ***τίς, τὶ*** (κάποιος/α, κάτι), η οποία χρησιμοποιείται σε καταφατικές προτάσεις ως ουσιαστικό ή επίθετο:

*Λέγουσι δὲ αὐτόν **τινες** ἐκ Διὸς γενέσθαι.* [υποκείμενο]
*Δήλιοι δ' ἐνόσουν λοιμώδη **τινὰ** νόσον.* [επιθετικός προσδιορισμός]
*Τρόπον **τινὰ** ὀρθῶς λέγουσιν.* [επιθετικός προσδιορισμός]
Ν.Ε.: • *Ήρθε **κάποιος** και σε ζητούσε.* • ***Κάποια** παιδιά λείπουν.*

Παρατήρηση

Η αντωνυμία ***τίς***:

α) Χρησιμοποιείται ως **κατηγορούμενο** με τη σημασία του «κάποιος», «κάποιος σπουδαίος», «κάτι»:
*Πολλάκις ἑώρακά τινας δοκοῦντάς **τι** εἶναι.* (να νομίζουν ότι είναι κάτι)
Ν.Ε.: *Νομίζει ότι **κάποιος** είναι.*

β) Λειτουργεί ως **σύστοιχο αντικείμενο** (πβ. § 75, παρατήρηση γ΄) με τα ρήματα *λέγω* και *ποιῶ*:
*Ἕκαστος δοκεῖ **τι** λέγειν τἀναντία λέγων.* (κάτι σπουδαίο)
Ν.Ε.: *Είπε **κάτι** ακαταλαβίστικο.*

γ) Συχνά **επιτείνει** ή, αντίθετα, **μετριάζει** τη σημασία των όρων με τους οποίους συντάσσεται:
*Τὴν δύναμιν τῶν Βαβυλωνίων δηλώσω ὅση **τις** ἐστίν.* (πόσο μεγάλη)
*Τριάκοντά **τινας** ἀπέκτειναν.* (κάπου τριάντα)
Ν.Ε.: *Έχει **κάτι** λεφτά στην άκρη.*

§ 54 Οι **αόριστες επιμεριστικές αντωνυμίες** δηλώνουν καθένα από τα μέρη στα οποία επιμερίζεται, διαχωρίζεται ένα σύνολο:

*Οὔτ' ἔλαβον **οὐδὲν** τῶν τῆς πόλεως οὔτ' ἀνήλωσα.*
***Μηδὲν** ὑμῶν ἠδίκει **μηδείς**.*
***Οὐδέτερον** τούτων οὔτ' ἀληθὲς οὔτ' ἀναγκαῖον.*
Ν.Ε.: Για δήλωση επιμερισμού χρησιμοποιείται η αντωνυμία *καθένας*:
*Ήρθαν και οι δύο, **ο καθένα**ς για άλλον λόγο.*

➤ Η αντωνυμία ***ἄλλος, ἄλλη, ἄλλο*** έχει μερικές φορές τη σημασία του «καθώς και», «επιπλέον» και ακολουθείται από ουσιαστικό σε θέση επεξήγησης:
*Παρεκάλεσαν τοὺς ὁπλίτας καὶ **τοὺς ἄλλους** ἱππέας.* (καθώς και τους άλλους, δηλ. τους ιππείς)

9. Οι αναφορικές αντωνυμίες

§ 55 **Αναφορικές** ονομάζονται οι αντωνυμίες με τις οποίες μια πρόταση αναφέρεται σε λέξη άλλης πρότασης ή σε όλο το νόημα της πρότασης αυτής. Διακρίνονται σε:

α) Αυτές που αναφέρονται σε ένα συγκεκριμένο πρόσωπο ή πράγμα: *ὅς* (ο οποίος, αυτός που), *οἷος* (τέτοιος που), *ὅσος, ἡλίκος* (όσο μεγάλος):

Ἔστι Δίκης ὀφθαλμός, ***ὃς*** *τὰ πάνθ' ὁρᾷ.*

Τοιοῦτός ἐστιν, ***οἷον*** *ἐγὼ διήγημαι.*

β) Αυτές που αναφέρονται σε κάτι γενικό και αόριστο: *ὅστις* (όποιος), *ὁπότερος* (όποιος από τους δύο), *ὁποῖος* (όποιας λογής), *ὁπόσος* (όσος), *ὁπηλίκος* (όσο μεγάλος), *ὁποδαπὸς* (από τον τόπο που):

Μάντις ἄριστος ***ὅστις*** *εἰκάζει καλῶς.*

Παρατηρήσεις

α) Η αναφορική αντωνυμία ***ὅς***:

- Μεταφράζεται «αυτός που», όταν αναφέρεται σε δεικτική αντωνυμία η οποία παραλείπεται:

  Ὃ *δὲ λέγουσί τινες τῶν Πυθαγορείων, οὐκ ἔστιν εὔλογον.* [*τοῦτο ὃ λέγουσι*]

- Στην αρχή περιόδου ή ημιπεριόδου εισάγει κύρια πρόταση και μεταφράζεται ως δεικτική αντωνυμία μαζί με έναν από τους συνδέσμους «και», «αλλά» (και αυτός, αλλά αυτός):

  Πέμπτη διαίρεσις λόγου, ὃν οἱ τεχνῖται περὶ τῆς ἑαυτῶν διαλέγονται τέχνης· ***ὃς*** *δὴ καλεῖται τεχνικός.*

β) Αντί της αντωνυμίας ***ὅς*** μπορεί να χρησιμοποιηθεί η αντωνυμία ***ὅστις*** με την ίδια σημασία:

Καὶ τὸν Ἀριστοτέλην ἐνίοτε ἐμακάριζον ***ὅστις*** *Σταγειρίτης ἦν.*

γ) Οι αντωνυμίες ***ὅς***, ***ὅστις*** σχηματίζουν με το γ΄ ενικό (σπανιότερα πληθυντικό) πρόσωπο του ρήματος ***εἰμὶ*** στερεότυπες εκφράσεις που ισοδυναμούν με αόριστη αντωνυμία:

ἔστιν ὅς/ὅστις: τὶς	*οὐκ ἔστιν ὅστις: οὐδεὶς*
εἰσὶν οἵ, ἔστιν οἵ: τινὲς	*οὐκ ἔστιν ὅστις οὐ: πᾶς*
ἔστιν οὕς: τινὰς	*οὐδεὶς (ἔστιν) ὅστις οὐ: πᾶς*

Καὶ τούτων ***ἔστιν οἳ*** *κατὰ νώτου ἐγένοντο τῆς Ἀλεξάνδρου στρατιᾶς.*

Οὐκ ἔστιν ὅστις *πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ.*

δ) Η αναφορική αντωνυμία ***οἷος*** σχηματίζει με το ρήμα ***εἰμὶ*** στερεότυπες εκφράσεις που συντάσσονται με απαρέμφατο, όπως ***οἷός εἰμι*** (είμαι τέτοιος που, είμαι έτοιμος να), ***οἷός τ' εἰμὶ*** (μπορώ), ***οἷόν τ' ἐστὶ*** (είναι δυνατόν να):

Συμμαχίαν ποιησάμενος πρὸς τούτους ***οἷος ἦν*** *πολεμεῖν.* (ήταν έτοιμος να)

Οὐχ οἷός τ' ἦν *τὰς ὁδοὺς ἐξευρίσκειν.* (δεν μπορούσε να)

Ἐν τοιούτοις καιροῖς ***οὐχ οἷόν τ' ἦν*** *πλεονεκτεῖν.* (δεν ήταν δυνατόν να)

ε) Οι αναφορικές αντωνυμίες συμφωνούν, κανονικά, ως προς το γένος και τον αριθμό με το όνομα ή τη δεικτική αντωνυμία στην οποία αναφέρονται, ενώ η πτώση τους εξαρτάται από τη σύνταξη του ρήματος της πρότασής τους ή από την πτώση του όρου που προσδιορίζουν. Ο κανόνας αυτός σε σχέση με την πτώση παραβιάζεται στην περίπτωση της **έλξης του αναφορικού** (βλ. § 192.1):

Προετέτακτο ἡ ἴλη ἡ βασιλική, ***ἧς*** *Κλεῖτος ὁ Δρωπίδου ἰλάρχης ἦν.*

Ἐφάνη αὐτοῖς μάντις, ***ὃν*** *ἐνόμισαν μάγον εἶναι.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η΄ Η διάθεση και η σύνταξη του ρήματος

Ι. Η ΔΙΑΘΕΣΗ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

§ 56 Το ρήμα αποτελεί βασικό στοιχείο της πρότασης και δηλώνει ότι το υποκείμενο ενεργεί, παθαίνει ή βρίσκεται σε μια κατάσταση. Η ιδιότητα του ρήματος να δείχνει **τι κάνει** το υποκείμενο ή **τι παθαίνει** ή **σε ποια κατάσταση βρίσκεται** ονομάζεται **διάθεση**. Οι διαθέσεις του ρήματος είναι τέσσερις: η **ενεργητική**, η **μέση**, η **παθητική** και η **ουδέτερη**. Έτσι και τα ρήματα, ανάλογα με τη διάθεσή τους, διακρίνονται σε:

ενεργητικά | **μέσα** | **παθητικά** | **ουδέτερα**

➤ Η διάθεση του ρήματος δεν πρέπει να συγχέεται με τη φωνή. Η διάθεση αφορά τη **σημασία** του ρήματος, ενώ η φωνή τη **μορφή του**, δηλαδή το σύνολο των τύπων που σχηματίζει το ρήμα, όταν αυτό κλίνεται. Άλλωστε, οι διαθέσεις είναι τέσσερις, ενώ οι φωνές δύο, η **ενεργητική φωνή**, στην οποία ανήκουν τα ρήματα που στο α΄ ενικό πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα λήγουν σε *-ω* ή *-μι* (*πείθω, τιμῶ, δίδωμι*), και η **μέση φωνή**, στην οποία ανήκουν τα ρήματα που στο ίδιο πρόσωπο λήγουν σε *-μαι* (*πείθομαι, τιμῶμαι, δίδομαι*). Έτσι η διάθεση και η φωνή ενός ρήματος δε συμπίπτουν πάντοτε:

Πείθω ὑμᾶς. [Το ρήμα *πείθω* είναι ενεργητικής διάθεσης, γιατί δηλώνει τι κάνει το υποκείμενο, και ενεργητικής φωνής, γιατί λήγει σε *-ω*.]

Πείθομαι τοῖς νόμοις. [Το ρήμα *πείθομαι* είναι ενεργητικής διάθεσης, γιατί δηλώνει τι κάνει το υποκείμενο, και μέσης φωνής, γιατί λήγει σε *-μαι*.]

Α. Τα Ενεργητικα Ρηματα

§ 57 **Ενεργητικά ρήματα** ή **ρήματα ενεργητικής διάθεσης** ονομάζονται όσα δηλώνουν ότι το υποκείμενό τους ενεργεί. Διακρίνονται σε:

α) **Μεταβατικά**· σημαίνουν ενέργεια του υποκειμένου η οποία **μεταβαίνει** σε ένα άλλο πρόσωπο, ζώο ή πράγμα, που αποτελεί το αντικείμενο του ρήματος (βλ. § 68):

Ἀγησίλαος τοὺς συμμάχους ***συνεκάλεσε.***
Οἱ Θηβαῖοι ***ἔπεμψαν*** *κήρυκας.*
N.E.: ***Πλένω*** *το αυτοκίνητο.*

β) **Αμετάβατα**· σημαίνουν ενέργεια του υποκειμένου η οποία **δε μεταβαίνει** σε άλλο πρόσωπο, ζώο ή πράγμα. Τα αμετάβατα ρήματα δεν έχουν αντικείμενο:

Οὔτε ***γελᾷ*** *οὔτε* ***δακρύει.***
Οἱ πολέμιοι ***ἔφευγον.***
N.E.: *Το παιδί* ***παίζει.***

§ 58 Πολλά ενεργητικά ρήματα, ανάλογα με τα συμφραζόμενα και τη σημασία τους, χρησιμοποιούνται, όπως και στη Ν.Ε., άλλοτε ως μεταβατικά και άλλοτε ως αμετάβατα:

α) Ρήματα που αρχικά ήταν μεταβατικά, αλλά χρησιμοποιούνται και ως αμετάβατα:

Ρήμα	Ως μεταβατικό	Ως αμετάβατο
ἄγω	*ἄγω τὴν στρατιὰν* (οδηγώ)	*ἄγω ἐπὶ τοὺς πολεμίους* (βαδίζω εναντίον των εχθρών)
ἀπαγορεύω	*ἀπηγόρευσεν αὐτῷ* (απαγόρευσε σ' αυτόν)	*ἀπηγόρευσεν ὑπὸ τοῦ δρόμου* (κουράστηκε από τον δρόμο)
βάλλω	*ἔβαλλον λίθους* (έριχναν πέτρες)	*βάλλ' ἐς κόρακας* (άντε χάσου!)
ἔχω	*ἔχω χρήματα*	*εὖ ἔχω* (είμαι καλά)
καταλύω	*κατέλυσε τὴν δημοκρατίαν*	*οὐδαμοῦ κατέλυσε* (πουθενά δε στάθμευσε)
πράττω	*πράττω τὰ πολιτικὰ* (ασχολούμαι με την πολιτική)	*εὖ πράττω* (ευτυχώ) – *κακῶς πράττω* (δυστυχώ)
τελευτῶ κ.ά.	*εὖ ἐτελεύτα τάδε* (τα έφερε σε πέρας)	*οὕτως ἐτελεύτα* (έτσι πέθανε) – *ὁ χειμὼν ἐτελεύτα* (ο χειμώνας τελείωνε)

N.E.: • *δεν άλλαξα γνώμη – αλλάξανε τα πράγματα*
• *το δόντι με πέθανε – πέθανε ξαφνικά*

β) Ρήματα που αρχικά ήταν αμετάβατα, αλλά χρησιμοποιούνται και ως μεταβατικά:

Ρήμα	Ως αμετάβατο	Ως μεταβατικό
ἀποδιδράσκω	*οὗτοι ἀπέδρασαν* (δραπέτευσαν)	*ἀπέδρασαν ἡμᾶς* (μας ξέφυγαν)
γελῶ	*οὐδεὶς ἐγέλασε*	*μὴ γελάσῃς μοῖραν* (μην περιγελάσεις τη μοίρα)
μένω	*ἐνταῦθα ἔμενον*	*τὸν ἐλεύθερον μένει* (περιμένει)
πλέω	*ἔπλεον ἐπὶ τὴν Κέρκυραν*	*ἔπλεον τὸν Ἀράβιον κόλπον*
χωρῶ κ.ά.	*ἄνω ἐχώρουν* (προχωρούσαν προς τα πάνω)	*ἐχώρουν τὴν ὁδὸν* (βάδιζαν τον δρόμο)

N.E.: • *η πόρτα τρίζει – τρίζει τα δόντια*
• *το νερό έβρασε – βράζει τα μακαρόνια*

➤ Μερικά ενεργητικά ρήματα μεταβάλλονται από μεταβατικά σε αμετάβατα, και αντίστροφα, όταν συντίθενται με πρόθεση:

βάλλω: ἔβαλλον τοὺς Ἀθηναίους – εἰσέβαλον εἰς τὴν χώραν
βαίνω: μετὰ ῥυθμοῦ βαίνουσι (προχωρούν) – *διέβαινον τὸν ποταμὸν*
ἵσταμαι: ἐνταῦθα ἵσταντο οἱ πολέμιοι (στέκονταν) – *ὑφίστανται τὸν πόνον*
N.E.: *στέκεται στην πόρτα – μου παραστέκεται*

Β. Τα Μεσα Ρηματα

§ 59 **Μέσα ρήματα** ή **ρήματα μέσης διάθεσης** ονομάζονται αυτά που φανερώνουν ότι το υποκείμενό τους ενεργεί, όμως η ενέργεια αυτή επιστρέφει στο ίδιο το υποκείμενο ή βρίσκεται σε άλλη ιδιαίτερη σχέση με αυτό:

ρήμα ενεργητικό: *Τὴν πόλιν **παρεσκευάσαμεν** καὶ ἐς πόλεμον καὶ ἐς εἰρήνην αὐταρκεστάτην.*
ρήμα μέσο: *Αὐτοὶ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας πολεμεῖν **παρεσκευάζοντο**.*

§ 60 Τα μέσα ρήματα, ανάλογα με τη σημασία τους, διακρίνονται σε:

μέσα αυτοπαθή — **μέσα πλάγια** — **μέσα αλληλοπαθή** — **μέσα δυναμικά**

1. Μέσα αυτοπαθή ρήματα

§ 61 **Μέσα αυτοπαθή** ή **ευθέα** ονομάζονται τα ρήματα που δηλώνουν ενέργεια του υποκειμένου η οποία επιστρέφει άμεσα σ' αυτό. Ισοδυναμούν με ενεργητικά ρήματα που έχουν αντικείμενο την αιτιατική της αυτοπαθούς αντωνυμίας: *γυμνάζομαι* = *γυμνάζω ἐμαυτόν*. Μέσα αυτοπαθή είναι τα ρήματα:

ἀμφιέννυμαι (ντύνομαι)	*ἐνδύομαι* (ντύνομαι)
ἀνίσταμαι (σηκώνομαι)	*λούομαι* (λούζομαι)
ἀπέχομαι (κρατιέμαι μακριά)	*νίπτομαι*
ἀποκρύπτομαι	*παρασκευάζομαι* (ετοιμάζομαι)
ἀφίσταμαι (απομακρύνομαι)	*τάσσομαι* (παρατάσσομαι για μάχη)
γυμνάζομαι	κ.ά.

Οἱ Θηβαῖοι ***ἐγυμνάζοντο*** *πάντες περὶ τὰ ὅπλα.*
Λακεδαιμόνιοι οὕτως ***ἐτάξαντο****.*
Ν.Ε.: *Η Μαρία* ***ντύνεται****.*

2. Μέσα πλάγια ρήματα

§ 62 **Μέσα πλάγια** ονομάζονται τα ρήματα που δηλώνουν ενέργεια του υποκειμένου η οποία επιστρέφει σ' αυτό με τρόπο έμμεσο και πλάγιο. Διακρίνονται σε:

α) **Μέσα διάμεσα**· δηλώνουν ενέργεια του υποκειμένου η οποία επιστρέφει σ' αυτό –ή σε κάτι που του ανήκει– *διαμέσου* άλλου:

ἀπογράφομαι [μέσω του γραμματέα]	*ἐπισκευάζομαι* [επισκευάζω κάτι μέσω τεχνιτών]
διδάσκομαι [διδάσκω κάποιον μέσω δασκάλων]	*μεταπέμπομαι* [προσκαλώ κάποιον μέσω απεσταλμένων]
ναυπηγοῦμαι [ναυπηγώ μέσω ναυπηγών]	*τίθεμαι νόμον* [θεσπίζω ως πόλη νόμο μέσω νομοθετών] κ.ά.

Οἱ ἄνθρωποι τοὺς νόμους ***ἔθεντο****.* [*ἔθηκαν* (θέσπισαν) *διὰ τῶν νομοθετῶν*]
Θεμιστοκλῆς τὸν υἱὸν ἱππέα ***ἐδιδάξατο*** *ἀγαθόν.* [*ἐδίδαξε διὰ τοῦ διδασκάλου*]
Ν.Ε.:
- *Η Άννα* ***κουρεύτηκε****.* [έκοψε τα μαλλιά της με τη βοήθεια της κομμώτριας]
- ***Ράβεται*** *πάντα σε μεγάλους οίκους.* [αναθέτει το ράψιμο των ρούχων σε...]

β) **Μέσα περιποιητικά** ή **μέσα ωφελείας**· δηλώνουν ενέργεια του υποκειμένου για δική του χρήση και ωφέλεια και ισοδυναμούν με ενεργητικά ρήματα που έχουν ως αντικείμενο τη δοτική της αυτοπαθούς αντωνυμίας: *πορίζομαι* = *πορίζω ἐμαυτῷ*. Μέσα περιποιητικά είναι τα ρήματα:

• *ἄγομαι γυναῖκα* (παίρνω γυναίκα ως σύζυγο)	• *καταστρέφομαι* (υποτάσσω)
• *ἀμύνομαι*	• *παρατίθεμαι* (παραθέτω για μένα)
• *εὑρίσκομαι* (πετυχαίνω)	• *παρέχομαι μάρτυρας* (παρουσιάζω μάρτυρες υπεράσπισης)
• *εὖ/καλῶς τίθεμαι/καθίσταμαι* (τακτοποιώ προς όφελός μου)	• *πορίζομαι* (εξασφαλίζω κάτι για μένα)
	• *συμβουλεύομαι* κ.ά.

Αἱ δορκάδες τοῖς κέρασιν ***ἀμύνονται.*** (τα ζαρκάδια)
Οἱ Ἀθηναῖοι ῥᾳδίως ***ἐπορίζοντο*** *τὰ ἐπιτήδεια.* (τα εφόδια)
Ν.Ε.: ***Δανείστηκα*** *χρήματα.*

3. Μέσα αλληλοπαθή ρήματα

§ 63 **Μέσα αλληλοπαθή** ονομάζονται τα ρήματα που δηλώνουν *αλληλοπάθεια*, δηλαδή κοινή ενέργεια δύο ή περισσότερων υποκειμένων η οποία μεταβαίνει από το ένα στο άλλο. Τίθενται, συνήθως, σε πληθυντικό αριθμό, διότι δηλώνουν ενέργεια που εκτελείται από κοινού. Αντί για το μέσο αλληλοπαθές ρήμα μπορεί να χρησιμοποιηθεί το ενεργητικό είτε με αντικείμενο την αλληλοπαθή ή αυτοπαθή αντωνυμία γ΄ προσώπου είτε με πρώτο συνθετικό την αλληλοπαθή αντωνυμία: *διεφθείραντο = διέφθειραν ἀλλήλους· διενείμαντο τὸ ἀργύριον = διένειμαν ἀλλήλοις τὸ ἀργύριον· οἱ ἰχθύες ἀλληλοφαγοῦσι = ἐσθίουσιν ἀλλήλους.* Μέσα αλληλοπαθή ρήματα είναι τα:

(δια)αγωνίζονται	*μισοῦνται*
διαλέγονται	*συνωφελοῦνται*
διαλλάττονται	*φιλοῦνται* (αγαπιούνται)
(δια)νέμονται (μοιράζονται)	*φθονοῦνται*
διαφέρονται	*ὠθοῦνται* (σπρώχνονται)
διαφθείρονται	κ.ά.

Ἔστιν δὲ δημοκρατία πολιτεία ἐν ᾗ κλήρῳ ***διανέμονται*** *τὰς ἀρχάς.*
Συμβαλόντες τὰς ἀσπίδας ***ἐωθοῦντο.***
Ν.Ε.: ***Τηλεφωνιούνται*** *συχνά.*

4. Μέσα δυναμικά ρήματα

§ 64 **Μέσα δυναμικά** ονομάζονται τα ρήματα που δηλώνουν ότι το υποκείμενο καταβάλλει όλες τις δυνάμεις του, σωματικές και πνευματικές, για την παραγωγή έργου:

- *βουλεύομαι* (σκέφτομαι, αποφασίζω)
- *λύομαι* (ελευθερώνω κάποιον με λύτρα)
- *ὁρίζομαι* (ορίζω, δίνω ορισμό)
- *παρασκευάζομαί τι* (ετοιμάζω κάτι)
- *ποιοῦμαι πόλεμον/λόγον/συμμαχίαν/ἐξέτασιν* (πολεμώ, λέγω, συμμαχώ, εξετάζω)
- *πολιτεύομαι* (συμμετέχω στα κοινά)
- *στρατεύομαι* κ.ά.

Τὸν φόβον ***ὁρίζονται*** *προσδοκίαν κακοῦ.* (ορίζουν ως)
Οἱ στρατηγοὶ πρὸς τὰ παρόντα ***ἐβουλεύοντο.***
Ν.Ε.: ***Νοιάζεται*** *για όλους.*

Γενικές παρατηρήσεις

α) Μερικές φορές ο ενεργητικός και ο μέσος τύπος ενός ρήματος έχουν την ίδια σημασία: *βοῶ – βοῶμαι* (φωνάζω), *στρατοπεδεύω – στρατοπεδεύομαι, σκοπῶ – σκοποῦμαι* (εξετάζω), *σιδηροφορῶ – σιδηροφοροῦμαι* (οπλοφορώ) κ.ά. Συνήθως όμως έχουν διαφορετική σημασία:

ἄρχομαι λόγου (αρχίζω την ομιλία μου)	*ἄρχω τοῦ λόγου* (μιλώ πρώτος)
βουλεύομαι (σκέφτομαι, αποφασίζω)	*βουλεύω* (είμαι βουλευτής)
λύομαι (ελευθερώνω κάποιον με λύτρα)	*λύω* (λύνω)
μισθοῦμαι (νοικιάζω ως ενοικιαστής)	*μισθῶ* (νοικιάζω ως ιδιοκτήτης σε άλλον)
ὁρίζομαι (ορίζω, δίνω ορισμό)	*ὁρίζω* (διαιρώ, θέτω όρια)

ποιοῦμαι πόλεμον (διεξάγω πόλεμο)	*ποιῶ πόλεμον* (προκαλώ πόλεμο)
πολιτεύομαι (συμμετέχω στα κοινά)	*πολιτεύω* (είμαι πολίτης)
ταμιεύομαι (διαχειρίζομαι χρήματα)	*ταμιεύω* (είμαι ταμίας) κ.ά.

β) Δεν είναι πάντοτε εύκολο να καθοριστεί με ακρίβεια η ιδιαίτερη σημασία ενός μέσου ρήματος, αφού είναι δυνατόν αυτό να ανήκει σε διάφορες κατηγορίες μέσων ρημάτων:

Παρασκευάζομαι *ἐπὶ πόλεμον.* (Ετοιμάζομαι για πόλεμο.) [μέσο αυτοπαθές: *παρασκευάζω ἐμαυτὸν*]
Παρασκευάζομαι *στρατείαν.* (Ετοιμάζω εκστρατεία.) [μέσο δυναμικό ή μέσο ωφελείας: αναμένω όφελος από αυτήν]
Ἐναυπηγήσατο *τριήρεις.* [μέσο διάμεσο ή μέσο ωφελείας]
Ν.Ε.: *Ο γαμπρός* ***ξυρίζεται.*** [*ξυρίζεται μόνος του*: μέσο αυτοπαθές· *ξυρίζεται στο κουρείο*: μέσο διάμεσο]

γ) Τα μέσα αυτοπαθή και τα μέσα πλάγια ονομάζονται **μέσα αντανακλαστικά ρήματα**, γιατί δηλώνουν ενέργεια η οποία επιστρέφει στο υποκείμενο άμεσα ή έμμεσα.

Γ. Τα Παθητικά Ρήματα

§ 65 **Παθητικά ρήματα** ή **ρήματα παθητικής διάθεσης** ονομάζονται αυτά που φανερώνουν ότι το υποκείμενό τους παθαίνει κάτι από κάποιον άλλο. Παθητική διάθεση έχουν:

α) Ρήματα της μέσης, συνηθέστερα, φωνής:

Ὁ λόφος ***ἐνεπλήσθη*** *ἱππέων.* (γέμισε) [ρ. *πίμπλαμαι*]
Οἶδα ὅτι ***οὐκ ἀδικοῦμαι.***
Ν.Ε.: *Η σοδειά* ***καταστράφηκε.***

β) Ορισμένα ρήματα ενεργητικής φωνής:

Οὐδὲν πώποτε κακὸν ***ἐπάθομεν.*** [ρ. *πάσχω*]
Πάντες ***ἀπέθανον*** *αὐτοῦ μαχόμενοι.* [ρ. *ἀποθνῄσκω*]
Ν.Ε.: *Τα χιόνια* ***έλιωσαν.***

γ) Μερικές ρηματικές εκφράσεις ή περιφράσεις:

Πάντες ***ἐν αἰτίᾳ ἦσαν.*** (κατηγορούνταν)
Ἐκεῖνος ***δίκην δώσει.*** (θα τιμωρηθεί) [*δίκην δίδωμι*]
Ν.Ε.: *Η σεισμική δόνηση δεν* ***έγινε αισθητή.***

§ 66 Το πρόσωπο ή το πράγμα από το οποίο προέρχεται η ενέργεια που δέχεται το υποκείμενο ενός παθητικού ρήματος ονομάζεται **ποιητικό αίτιο**. Το ποιητικό αίτιο εκφέρεται:

α) Με την πρόθεση ***ὑπὸ*** + γενική (βλ. άλλες συντακτικές λειτουργίες της ***ὑπὸ*** + γενική στην § 156.18α):

Πολλοὶ ***ὑπὸ τῶν τριάκοντα*** *ἀπέθανον.*
Ν.Ε.: [*από* + αιτιατική] *Οι νόμοι ψηφίζονται* ***από τη Βουλή.***

β) Σπανιότερα με τις προθέσεις ***ἀπό***, ***ἐκ***, ***πρός***, ***παρὰ*** + γενική:

Οὐδὲν ἔργον ἀξιόλογον ἐπράχθη ***ἀπ' αὐτῶν.***
Τοῦτό μοι ***ἐκ θεοῦ*** *δέδοται.*
Ταῦτα ἐξηγγέλθη Ἀλεξάνδρῳ ***πρὸς τῶν κατασκόπων.***
Παρὰ πολλῶν *ὁμολογεῖται τοῦτο εἶναι τὸ δίκαιον.*

γ) Με **δοτική ονόματος** ή **αντωνυμίας**, η οποία ονομάζεται **δοτική προσωπική του ενεργούντος προσώπου** (βλ. § 80η).

Δ. Τα Ουδέτερα Ρήματα

§ 67 **Ουδέτερα ρήματα** ή **ρήματα ουδέτερης διάθεσης** ονομάζονται αυτά που φανερώνουν ότι το υποκείμενό τους ούτε ενεργεί ούτε παθαίνει κάτι, αλλά βρίσκεται απλώς σε μια κατάσταση: *ζῶ, βιῶ, ἠρεμῶ, ἡσυχάζω, νοσῶ, κάθημαι, κεῖμαι, σωφρονῶ, ὑγιαίνω* κ.ά.:

*Ἕκαστος **ζῇ** ὡς βούλεται.*
***Ὑγιαίνουσιν** οἱ τὰ σώματα εὖ ἔχοντες.*

ΙΙ. Η ΣΥΝΤΑΞΗ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

Α. Το Αντικείμενο

§ 68 **Αντικείμενο** ονομάζεται ο όρος της πρότασης που δηλώνει το πρόσωπο, το ζώο ή το πράγμα στο οποίο μεταβαίνει ή στο οποίο αναφέρεται η ενέργεια του υποκειμένου.

Το αντικείμενο, όταν είναι ουσιαστικό ή λέξη / φράση σε θέση ουσιαστικού (ουσιαστικοποιημένη), τίθεται πάντοτε σε μια από τις πλάγιες πτώσεις: γενική, δοτική, αιτιατική.

§ 69 Ως αντικείμενο τίθεται:

α) Ουσιαστικό:
*Οἱ Ἀθηναῖοι ἐφρούρουν **τὰ τείχη**.*
Ν.Ε.: *Η μητέρα έφτιαξε **φαγητό**.*

β) Επίθετο, μετοχή ή **αντωνυμία**:
***Τοὺς ξένους** ἀδικεῖ σφόδρα.*
*Ἐκάλεσε **τοὺς ἐργαζομένους**.*
*Εὐμενῶς ἐδέξατο **ἡμᾶς**.*
Ν.Ε.: • *Απέφευγε **τους πονηρούς** και **τους ξιπασμένους**.* • *Πρότεινα **εσένα** για αρχηγό.*

γ) Απαρέμφατο (άναρθρο ή έναρθρο):
*Ξύνεδροι βούλονται **γίγνεσθαι**.*
*Οἱ ἔφιπποι φοβοῦνται **τὸ καταπεσεῖν**.*
Ν.Ε.: Έχουν διατηρηθεί κάποια αρχαία απαρέμφατα που τίθενται στον λόγο και ως αντικείμενα:
*Αυτό το παιδί έχει **λέγειν**.*

δ) Άκλιτη λέξη ή **φράση** με άρθρο:
***Τοὺς μὲν** ἀπέκτεινε, **τοὺς δὲ** ἠνδραπόδισε.* (υποδούλωσε)
Ν.Ε.: • *Δεν είπα ακόμη **το ναι**.* • *Ποιος είπε **το «μολών λαβέ»**;*

ε) Εμπρόθετος προσδιορισμός με ή χωρίς άρθρο:
*Ἑώρων **τοὺς ἀπὸ Φυλῆς** εὐτυχοῦντας.*
*Διέφθειραν **ἐς ὀκτακοσίους**.* (Σκότωσαν περίπου οχτακόσιους.)
Ν.Ε.: *Μίλησα **στον διευθυντή**.*

στ) Δευτερεύουσα ονοματική πρόταση (βλ. § 173α):

*Λέγουσιν **ὅτι δεκαταῖος ἀφίκετο ἐπὶ τὸ ὄρος**.*

*Φοβεῖται **μὴ τὰ ἔσχατα πάθῃ**.*

Ν.Ε.: • *Είπε **ότι θα έρθει**.* • *Φοβάται **μην εκτεθεί**.*

Γενικές παρατηρήσεις

α) Το αντικείμενο μπορεί να παραλείπεται, όταν εύκολα εννοείται:

Τἀληθῆ ἐρῶ καὶ οὐκ ἀποκρύψομαι. [***τἀληθῆ***]

Ν.Ε.: *Ξεκλείδωσε να μπω.* [***την πόρτα***]

β) Το αντικείμενο μπορεί να είναι:
1. άμεσο ή έμμεσο (βλ. § 71)
2. εξωτερικό (βλ. § 75α)
3. εσωτερικό (βλ. § 75β):
   - εσωτερικό αντικείμενο του αποτελέσματος (βλ. § 75β1)
   - κυρίως εσωτερικό αντικείμενο ή σύστοιχο (βλ. § 75β2).

Το αντικείμενο των μεταβατικών ρημάτων

§ 70 Τα μεταβατικά ρήματα διακρίνονται σε:

α) Μονόπτωτα· δέχονται ένα αντικείμενο ή περισσότερα στην ίδια πλάγια πτώση, τα οποία συνδέονται μεταξύ τους παρατακτικά ή χωρίζονται με κόμμα:

*Ἐπαινοῦμεν **τοὺς δικαίους**.*

*Ἐπαινοῦμεν οὐ μόνον **τοὺς δικαίους** ἀλλὰ καὶ **τοὺς συνετοὺς** καὶ **τοὺς σοφούς**.*

Ν.Ε.: • *Αγόρασε **βιβλία**.* • *Αγόρασε **βιβλία** και **τετράδια**.*

β) Δίπτωτα· δέχονται δύο αντικείμενα σε δύο διαφορετικές πλάγιες πτώσεις ή δύο αντικείμενα σε αιτιατική, από τα οποία το ένα είναι πρόσωπο και το άλλο πράγμα:

*Ἔδωκε **τὰ γράμματα τοῖς φίλοις**.*

*Διδάσκουσι **τοὺς παῖδας σωφροσύνην**.*

Ν.Ε.: • ***Της** πήραν **το δίπλωμα**.* • *Μαθαίνει **την Άννα χορό**.*

➤ Αντί της αιτιατικής πράγματος ως αντικείμενο μπορεί να τεθεί απαρέμφατο ή, όπως και στη Ν.Ε., δευτερεύουσα πρόταση:

*Ἐκέλευσεν τοὺς τοξότας **ἐκτοξεύειν** ἐς τοὺς βαρβάρους.*

*Δείξομεν τοῖς βαρβάροις **ὅτι δυνάμεθα τοὺς ἐχθροὺς τιμωρεῖσθαι**.*

Ν.Ε.: *Μου είπε **ότι βιάζεται**.*

§ 71 Από τα δύο διαφορετικά αντικείμενα ενός δίπτωτου ρήματος το ένα ονομάζεται **άμεσο**, γιατί σ' αυτό μεταβαίνει άμεσα η ενέργεια του υποκειμένου, και το άλλο ονομάζεται **έμμεσο**, γιατί σ' αυτό μεταβαίνει έμμεσα η ενέργεια του υποκειμένου. Με βάση την πτώση εκφοράς του αντικειμένου, άμεσο είναι το αντικείμενο σε αιτιατική και έμμεσο το αντικείμενο σε γενική ή δοτική. Όταν το ρήμα συντάσσεται με γενική και δοτική, άμεσο είναι το αντικείμενο σε γενική, ενώ, όταν το ρήμα συντάσσεται με δύο αιτιατικές, άμεσο είναι το αντικείμενο που δηλώνει πρόσωπο:

Άμεσο		Έμμεσο
αιτιατική		γενική ή δοτική
αιτιατική προσώπου	+	αιτιατική πράγματος ή απαρέμφατο ή δευτερεύουσα πρόταση
γενική		δοτική
απαρέμφατο ή δευτερεύουσα πρόταση		γενική ή δοτική

Αὐτοὺς *ἀπεστέρησαν* ***βίου.*** [άμεσο – έμμεσο]
Ἀποδώσω ***τὰ ἡμίσεα τοῖς φίλοις.*** [άμεσο – έμμεσο]
Διδάσκει ***τοὺς νέους τὴν ἀρετήν.*** [άμεσο – έμμεσο]
Ἔπεισαν ***τοὺς Θηβαίους βοηθεῖν.*** [άμεσο – έμμεσο]
Ἡ ἀριθμητικὴ διδάσκει ***ἡμᾶς ὅσα ἐστὶν τὰ τοῦ ἀριθμοῦ.*** [άμεσο – έμμεσο]
Τῶν τιμῶν τοῖς φίλοις *μεταλαμβάνομεν.* [άμεσο – έμμεσο]
Πρόξενος ἐδεῖτο ***τοῦ Κλεάρχου μὴ ποιεῖν*** *ταῦτα.* [έμμεσο – άμεσο]
Εἶπε ***τῷ Ξενοφῶντι ὅτι ἀποπέμψει αὐτόν.*** [έμμεσο – άμεσο]

Ν.Ε.: Η πτώση του άμεσου αντικειμένου είναι η αιτιατική (έναντι της γενικής, που είναι η πτώση του έμμεσου αντικειμένου) και μάλιστα η αιτιατική προσώπου (όταν και τα δύο αντικείμενα είναι σε αιτιατική), όπως και στην Α.Ε. Όταν όμως η αιτιατική προσώπου ισοδυναμεί με εμπρόθετο προσδιορισμό, τότε αυτή είναι έμμεσο αντικείμενο. Γενικά, έμμεσο είναι το αντικείμενο (σε γενική ή σε αιτιατική) που μπορεί να αντικατασταθεί από εμπρόθετο προσδιορισμό:

- *Κάνεις* ***κακό του παιδιού.*** • *Έδωσε* ***τροφή στα ζώα.*** • ***Με*** *ρώτησε* ***κάτι.***
- [αλλά:] ***Με*** *έμαθε* ***γράμματα.*** [*σ' εμένα*: έμμεσο]

1. Μονόπτωτα ρήματα

α) Μονόπτωτα ρήματα με γενική

§ 72 Αντικείμενο σε γενική δέχονται ρήματα τα οποία σημαίνουν:

1. **Μνήμη** ή **λήθη**, όπως *μέμνημαι* (θυμάμαι), *μνημονεύω, ἐπιλανθάνομαι* (ξεχνώ) κ.τ.ό.:
   Ἀχιλλέως *καὶ* ***Πατρόκλου*** *μέμνησθε καὶ* ***Ὁμήρου.***
   Δέδοικα μὴ ἐπιλαθώμεθα ***τῆς*** *οἴκαδε* ***ὁδοῦ.***

2. **Επιμέλεια**, **φροντίδα**, **φειδώ** και τα **αντίθετά τους**, όπως *ἐπιμελοῦμαι, κήδομαι* (φροντίζω), *ἀμελῶ, ὀλιγωρῶ, φείδομαι, ἀφειδῶ* κ.τ.ό.:
   Ἐπιμελοῦνται ***τῆς ἀρετῆς.***
   Οἱ θεοὶ ***τῶν ἀσεβούντων*** *οὐκ ἀμελοῦσι.*
   Χρόνου *φείδου.*

3. **Χωρισμό**, **αποχή**, **απομάκρυνση**, **απαλλαγή**, όπως *χωρίζομαι, ἀπέχω, ἀφίεμαι, ἀφίσταμαι, ἀπαλλάττομαι* κ.τ.ό.:

*Λακεδαιμόνιοι πλέον ἀπέχουσι **τῶν βαρβάρων**.*
*Χῖοι ἀφίστανται **Ἀθηναίων**.*

4. **Έναρξη** ή **λήξη**, όπως *ἄρχω, ἄρχομαι, λήγω, παύομαι* κ.τ.ό.:
   *Παρόντων πάντων ἤρχετο τοιοῦδε **λόγου**.*
   *Λῆγε **τῶν πόνων** ἔτι πονεῖν δυνάμενος.*

5. **Εξουσία**, όπως *ἄρχω, βασιλεύω, δεσπόζω, ἡγεμονεύω, ἡγοῦμαι, κρατῶ* (νικώ, υπερισχύω), *προΐσταμαι, στρατηγῶ* κ.τ.ό.:
   ***Γῆς** καὶ **θαλάττης** ἦρχον Λακεδαιμόνιοι.*
   *Νηλεὺς τῆς Ἰωνικῆς **ἀποικίας** ἡγεῖτο.*
   *Ἀθηναῖοι **Μήδων** ἐκράτησαν.*

6. **Συμμετοχή**, **πλησμονή** (αφθονία) ή **στέρηση**, όπως *κοινωνῶ, μεταλαμβάνω, μετέχω, γέμω, δέω, δέομαι* (έχω ανάγκη), *στεροῦμαι, χρῄζω* κ.τ.ό.:
   *Τὸ ἀνθρώπινον γένος μετείληφεν **ἀθανασίας**.*
   *Καὶ τὰ φυτὰ μετέχει **ζωῆς**.*
   ***Παραδείγματος** τὸ παράδειγμα αὐτὸ δεδέηκε.*

7. **Επιθυμία**, **απόλαυση** –εκτός από τα ρήματα *ἀγαπῶ, ποθῶ, φιλῶ* που συντάσσονται με αιτιατική– όπως *ἐπιθυμῶ, ἐρῶ* (αγαπώ με πάθος), *ἐφίεμαι* (επιθυμώ πολύ), *ὀρέγομαι* κ.τ.ό.:
   ***Τῆς εἰρήνης** ἐπεθυμήσαμεν.*
   *Οἱ φιλοχρήματοι ἐφίενται **τῶν δώρων**.*
   *Ὁ φιλότιμος **τῆς ὑπεροχῆς** ὀρέγεται.*

8. **Αίσθηση**, **αντίληψη** –εκτός από το ρήμα *ὁρῶ* που συντάσσεται με αιτιατική– όπως *αἰσθάνομαι, ἅπτομαι, ἀκούω, γεύομαι, ἀντιλαμβάνομαι, ἐπιλαμβάνομαι, ὀσφραίνομαι, πυνθάνομαι* (πληροφορούμαι) κ.τ.ό.:
   *Σιγῇ καὶ δικαίως **ἡμῶν** ἀκούετε.*
   *Ἡ ψυχὴ **τῆς ἀληθείας** ἅπτεται.*
   *Ὀλίγοι αὐτῶν **σίτου** ἐγεύσαντο.*

9. **Απόπειρα**, **επιτυχία** ή **αποτυχία**, όπως *πειρῶμαι, (ἐπι)τυγχάνω, ἀξιοῦμαι, ἀποτυγχάνω, ἁμαρτάνω* (σφάλλω, αποτυγχάνω), *ψεύδομαι* (εξαπατώμαι) κ.τ.ό.:
   *Οἱ εὐγενεῖς ἀξιοῦνται **τιμῆς**.*
   *Φοβούμεθα μὴ **ἀμφοτέρων** ἅμα ἡμαρτήκαμεν.*
   ***Τῆς** ἰδίας **ἐλπίδος** ἅπαντες ἐψεύσθησαν.*

10. **Υπεροχή**, **διαφορά**, **σύγκριση**, όπως *πλεονεκτῶ, ὑπερτερῶ, προέχω, ὑπερέχω, ἀριστεύω, πρωτεύω, διαφέρω, (ὑπο)λείπομαι, ὑστερῶ, ἡττῶμαι, μειονεκτῶ, προτιμῶ* κ.τ.ό.:
    *Ἰδίᾳ οὐδεὶς ὑπερεῖχε **τῶν πολλῶν**.*
    *Διαφέρει τὸ θῆλυ **τοῦ ἄρρενος**.*
    *Μειονεκτοῦσιν οἱ τύραννοι **τῶν ἰδιωτῶν**.*

11. Τέλος, όσα ρήματα είναι **σύνθετα** με τις προθέσεις *ἀπό, ἐκ, κατά, πρό, ὑπέρ*:
    *Τὸ μέσον ἴσον **τῶν ἐσχάτων** ἀπέχει.*
    *Μὴ καταφρόνει **ἐθῶν** γεροντικῶν.*
    *Πολλοῖς ἡ γλῶττα προτρέχει **τῆς διανοίας**.*
    *Ὑπερορᾷ τῶν καθεστώτων **νόμων**.* (περιφρονεί)

Ν.Ε.: Οι παραπάνω κατηγορίες ρημάτων συντάσσονται με αιτιατική ή εμπρόθετο προσδιορισμό σε θέση αντικειμένου. Λίγα είναι άλλωστε τα ρήματα που στη Ν.Ε. συντάσσονται με γενική, η οποία μάλιστα μπορεί να αντικατασταθεί από εμπρόθετο:

__Μου__ διέφυγε μια λεπτομέρεια. [διέφυγε *από μένα*]

Γενική παρατήρηση

Πολλά από τα ρήματα που συντάσσονται με γενική απαντούν και με άλλη σύνταξη, όπως με αιτιατική, απαρέμφατο, κατηγορηματική μετοχή (βλ. § 124), δευτερεύουσα πρόταση κ.ά.:

Ἐκεῖνος ἔπαυσε __τοὺς τυράννους__.
Οὐδεὶς γὰρ ἐπιθυμεῖ ἀκόλαστος __εἶναι__.
Αἰσθάνομαι __ταῦτα__ οὕτως __ἔχοντα__.
Ἄκουε __τοὺς λόγους__ τοὺς περὶ ἀλλήλων καὶ πειρῶ __γνωρίζειν__ τοὺς λέγοντας.
Πυνθάνομαι __ὅτι οὐκ ἄβατόν ἐστι τὸ ὄρος__.

β) Μονόπτωτα ρήματα με δοτική

§ 73 Αντικείμενο σε δοτική δέχονται ρήματα τα οποία σημαίνουν:

1. **Φιλική** ή **εχθρική διάθεση** ή **ενέργεια**, όπως *ἀρέσκω, (δια)αμιλλῶμαι, εὐνοῶ, βοηθῶ, ἀμύνω, τιμωρῶ, λυσιτελῶ* (ωφελώ), *ἀπειλῶ, ἐπιτιμῶ, πολεμῶ, μάχομαι, ἐναντιοῦμαι, μέμφομαι* (επικρίνω), *ὀργίζομαι, φθονῶ* κ.τ.ό.:

   Οἱ νέοι __πρεσβυτέροις__ διαμιλλῶνται.
   Οἱ Ἀθηναῖοι __τῷ Ἀντιόχῳ__ ἐβοήθουν.
   Μὴ πάθωμεν ὃ __ἄλλοις__ ἐπιτιμῶμεν.
   Πολεμοῦσι __τοῖς__ πρότερον __ἀδικήσασιν__.
   __Ἀνόπλοις__ ὡπλισμένοι μάχονται.

➤ Εκτός από το ρήμα *λυσιτελῶ*, τα ρήματα που σημαίνουν **ωφέλεια** ή **βλάβη** συντάσσονται με αιτιατική:

__Ἐκείνους__ μὲν οὐκ ὠφελεῖ τὸ οἰκεῖον, __τούτους__ δὲ καὶ βλάπτει.

2. **Ευπείθεια** ή **υποταγή** και τα **αντίθετά τους**, όπως *πείθομαι, πιστεύω, ὑπακούω, ὑπηρετῶ, δουλεύω* (είμαι δούλος), *ἀπειθῶ, ἀπιστῶ* κ.τ.ό.:

   Ῥᾳδίως πείθεται __τοῖς διαβάλλουσιν__.
   Δαίδαλος __Μίνῳ__ ἐδούλευεν.
   Ἑκὼν ἀπειθεῖ Ἀλέξανδρος __τῷ μάντει__.

3. **Προσέγγιση**, **ακολουθία**, **διαδοχή**, **μείξη** ή **επικοινωνία**, όπως *πλησιάζω, πελάζω* (πλησιάζω), *ἀκολουθῶ, ἕπομαι* (ακολουθώ), *μείγνυμαι, (ἐπι)κοινωνῶ, ὁμιλῶ* (συναναστρέφομαι), *χρῶμαι* (χρησιμοποιώ), *(ἐν) (συν) (περι)τυγχάνω* (συναντώ) κ.τ.ό.:

   Ὅμοιος __ὁμοίῳ__ ἀεὶ πελάζει.
   Τὸ Γ ἕπεται __τῷ Β__.
   Ἐπικοινωνοῦσι αἱ ἐπιστῆμαι __ἀλλήλαις__.
   Μὴ __πονηροῖς__ ὁμίλει.
   Οὐ δικαίως χρῆται __τοῖς παραδείγμασι__.
   Ἐκεῖ περιτυγχάνουσι __τῷ στρατεύματι__.

➤ Το ρήμα *χρῶμαι* συντάσσεται και με δύο δοτικές, από τις οποίες η μία είναι αντικείμενο και η άλλη κατηγορούμενο του αντικειμένου:

*Χρῶμαι **τῷ προδότῃ συμβούλῳ**.* (ως σύμβουλο)

4. **Ισότητα**, **ομοιότητα**, **συμφωνία** και τα **αντίθετά τους**, όπως *ἰσοῦμαι, ἔοικα* (μοιάζω), *ὁμοιάζω, ὁμοιοῦμαι, συμφωνῶ, συνᾴδω* (συμφωνώ), *ὁμολογῶ, ὁμονοῶ* κ.τ.ό.:

   ***Φιλοσόφῳ** ἔοικας, ὦ νεανίσκε.*
   *Τὸ τῆς πόλεως ἦθος ὁμοιοῦται **τοῖς ἄρχουσι**.*
   *Τὰ γὰρ ἔργα οὐ συμφωνεῖ **τοῖς λόγοις**.*
   *Οὗτος **Ἐμπεδοκλεῖ** ὁμονοεῖ ἢ οὔ;*

5. **Έριδα** ή **συμφιλίωση**, όπως *ἀμφισβητῶ, ἐρίζω, διαλλάττομαι, σπένδομαι* (συνθηκολογώ) κ.τ.ό.:

   *Οἱ ἐχθροὶ ἐρίζουσιν **ἀλλήλοις**.*
   *Ὁ κῆρυξ **τῇ πρεσβείᾳ** σπένδεται.*

6. **«Αρμόζει»**, **«ταιριάζει»**, όπως *ἁρμόττει, πρέπει, προσήκει*:

   ***Τῇ βασιλείᾳ** προσήκει καλοκαγαθία.*

➤ Όταν τα ρήματα αυτά είναι απρόσωπα, η δοτική είναι **δοτική προσωπική** (βλ. § 86).

7. Τέλος, όσα ρήματα είναι **σύνθετα** με τις προθέσεις *ἐν, ἐπί, παρά, περί, πρός, σύν, ὑπὸ* ή το επίρρημα *ὁμοῦ*:

   *Οὐκ ἐνέμεινε **τοῖς ὅρκοις** καὶ **ταῖς σπονδαῖς**.*
   *Οἱ δὲ ἐπιτίθενται **τῷ στρατεύματι**.*
   *Νοῦς **ἀνθρώποις** παρίσταται.*
   *Οὐδὲν **ἡμῖν** ἀγαθὸν παραγίγνεται.*
   *Πλέοντες νυκτὸς σφοδρῷ περιπίπτουσι **χειμῶνι**.*
   *Προσηύχοντο **θεοῖς** τοῖς Μηδίαν γῆν κατέχουσιν.*
   *Ἡ τούτου ἀδελφὴ **ἐμοὶ** συνοικεῖ.*
   *Ὀργὴ μεγάλη καὶ τιμωρία ὑπόκειται **τοῖς** τὰ ψευδῆ **μαρτυροῦσιν**.*
   *Οὐκ ὁμοφρονοῦσιν **ἀλλήλοις**.* [Βλ. και παραπάνω τα ρ. *ὁμονοῶ, ὁμολογῶ*.]

   Ν.Ε.: Οι παραπάνω κατηγορίες ρημάτων συντάσσονται με αιτιατική ή εμπρόθετο προσδιορισμό σε θέση αντικειμένου και σπάνια με γενική:

   • *Πολεμά **τους εχθρούς**.* • *Μοιάζει **του παππού** του.* [ή: ***στον παππού** του*]

γ) Μονόπτωτα ρήματα με αιτιατική

§ 74 Η αιτιατική είναι η κυρίως πτώση του αντικειμένου. Με αιτιατική συντάσσονται ρήματα ποικίλων σημασιών, όπως *βιάζομαι, ἐπιορκῶ, θαρρῶ, κελεύω, λανθάνω* (διαφεύγω την προσοχή κάποιου), *λαμβάνω, μένω, οἰκῶ, ὄμνυμι* (ορκίζομαι), *φθάνω, (δια)φυλάττω, τιμῶ, κολακεύω, ἀδικῶ, διώκω, αἰσχύνομαι* κ.ά., καθώς και ρήματα που ως απλά είναι αμετάβατα, σύνθετα όμως με πρόθεση λειτουργούν ως μεταβατικά, όπως *διαβαίνω, διέρχομαι, περιίσταμαι* (κυκλώνω) κ.ά.:

*Πτολεμαῖος λανθάνει **τοὺς βαρβάρους**.*
*Παρὰ βασιλέως πολλὰς ἔλαβον καὶ μεγάλας **δωρεάς**.*
***Τοὺς δικαίους** καὶ **ἀνδρείους** τιμῶσι.*
*Οὐ μόνον **ὑμᾶς**, ἀλλὰ καὶ **τοὺς ἄλλους** ἀδικεῖ.*
*Οἱ δημαγωγοὶ **τὰ πλήθη** κολακεύουσι.*
*Αἱ Γοργόνες **τὸν Περσέα** ἐδίωκον.*
***Τοὺς** μὲν **θεοὺς** φοβοῦ, **τοὺς** δὲ **φίλους** αἰσχύνου.*
*Ὁ Κῦρος περιίσταται **τὸν λόφον** τῷ παρόντι στρατεύματι.*

§ 75 Το αντικείμενο σε αιτιατική διακρίνεται σε:

α) **Εξωτερικό αντικείμενο**· φανερώνει το πρόσωπο, το ζώο ή το πράγμα που προϋπάρχει της ενέργειας του υποκειμένου, η οποία είτε επιδρά στο πρόσωπο, ζώο ή πράγμα και μεταβάλλει την αρχική του κατάσταση είτε μεταβαίνει σ' αυτό χωρίς να το μεταβάλλει:

Τὸν λιμένα ἐτείχισαν. [μεταβολή της αρχικής κατάστασης του αντικειμένου]
*Οὐ γιγνώσκω **σε**.* [αμετάβλητη η αρχική κατάσταση του αντικειμένου]

β) **Εσωτερικό αντικείμενο**:

1. **Εσωτερικό αντικείμενο του αποτελέσματος**· φανερώνει το αποτέλεσμα της ενέργειας του υποκειμένου και τίθεται με ρήματα που έχουν την έννοια της δημιουργίας κάποιου πράγματος το οποίο δεν υπήρχε πριν συντελεστεί η ενέργεια του ρήματος. Τέτοια ρήματα είναι τα *γεννῶ, γράφω, δημιουργῶ, ἱδρύω, κατασκευάζω, κτίζω, οἰκοδομῶ, ὀρύπτω* (σκάβω), *παρασκευάζω, ποιῶ, τίκτω, ὑφαίνω* κ.τ.ό.:

*Γράφω **ἐπιστολὴν** πρὸς τὸν πατέρα σου.*
*Ἀλέξανδρος κατεσκεύασε **φρούριον**.*
*Ὤρυττε **τάφρον** ὑπερμεγέθη.*
***Ἀγῶνα** ποιεῖ γυμνικόν τε καὶ ἱππικόν.*

2. **Κυρίως εσωτερικό αντικείμενο** ή **σύστοιχο**· φανερώνει το περιεχόμενο της ενέργειας του ρήματος. Είναι ομόρριζο με το ρήμα ή προέρχεται από τη ρίζα άλλου συνώνυμου ρήματος και συνοδεύεται συνήθως από επιθετικό προσδιορισμό:

*νικῶ **νίκην** – πολεμῶ **πόλεμον** – θύω **θυσίας***
*Τὸν ἔσχατον **κίνδυνον** κινδυνεύουσι.*
*Οἱ Ἀθηναῖοι τοσαύτας **ἑορτὰς** ἑώρταζον, ὅσας οὐδεμία τῶν ἄλλων Ἑλληνίδων πόλεων, καὶ τοσαύτας **δίκας** ἐδικάζοντο, ὅσας οὐδὲ πάντες ἄνθρωποι.*

Ν.Ε.: Το αντικείμενο σε αιτιατική διακρίνεται σε **εξωτερικό** και σε **εσωτερικό** ή **σύστοιχο αντικείμενο**.

Παρατηρήσεις

α) Με σύστοιχο αντικείμενο συντάσσονται και ρήματα που δεν είναι ενεργητικά μεταβατικά:

*νοσῶ **νόσον*** [αλλά και: *ἀσθενῶ **νόσον***] – *ζῶ **ζωὴν***

β) Ένα ρήμα που συντάσσεται με αιτιατική προσώπου ως εξωτερικό αντικείμενο μπορεί να δεχτεί και σύστοιχο αντικείμενο (βλ. και § 76):

***Ἕκαστον** εὐεργετῶ τὴν μεγίστην **εὐεργεσίαν**.*
Ν.Ε.: ***Τη** στόλισε **στολίδια** πλουμιστά.*

γ) Πολλές φορές η σύστοιχη αιτιατική παραλείπεται και τότε ως σύστοιχο αντικείμενο λειτουργεί ο επιθετικός προσδιορισμός σε ουδέτερο γένος πληθυντικού, συνήθως, αριθμού[1]:

*Θηβαῖοι **πολλὰ** καὶ **μεγάλα** ἡμᾶς ἠδίκησαν.* [*πολλὰς καὶ μεγάλας ἀδικίας*]
*Οἱ τύραννοι **πλείω** καὶ **μείζω** λυποῦνται τῶν ἰδιωτῶν.* [*πλείονας καὶ μείζονας λύπας*]
***Ταῦτα** καὶ **τοιαῦτα** εἶπεν Ἀλέξανδρος.* [*τούτους καὶ τοιούτους λόγους*]
Ν.Ε.: *Ρώτησε **πολλά**.* [*πολλές ερωτήσεις*]

1. Το σύστοιχο αντικείμενο μπορεί να παραλείπεται και όταν συνοδεύεται από ετερόπτωτο προσδιορισμό σε γενική. Τότε ως σύστοιχο αντικείμενο λειτουργεί η γενική, η οποία είτε μένει αμετάβλητη είτε μετατρέπεται σε αιτιατική:
*Οἱ λόγοι τοῦ Δημοσθένους **λυχνίας** ὄζουσιν.* [*ὀσμὴν λυχνίας*]
*ἀγωνίζομαι **πάλην*** [*ἀγῶνα πάλης*] – *νικῶ **μάχην*** [*νίκην μάχης*]
Ν.Ε.: *Μυρίζει **ψητό**.* [*μυρωδιά ψητού*]

2. Δίπτωτα ρήματα

α) Δίπτωτα ρήματα με δύο αιτιατικές

§ 76 Με δύο αιτιατικές ως αντικείμενα, αιτιατική προσώπου (άμεσο) και αιτιατική πράγματος ή σύστοιχο αντικείμενο (έμμεσο), συντάσσονται τα παρακάτω ρήματα και τα συνώνυμά τους:

1. *διδάσκω, παιδεύω, ἀναμιμνῄσκω* (υπενθυμίζω), *ὑπομιμνῄσκω*:
   Γλῶσσαν *τὴν Ἀττικὴν ἐδίδασκον* ***τοὺς παῖδας.***
   Τοῦθ' ὑμᾶς *ἀναμνήσω.*
   N.E.: ***Μας*** *διδάσκει* ***ιστορία.***

2. *ἐνδύω, ἀμφιέννυμι, ἐκδύω* (ξεντύνω):
   Ὁ πάππος ***τὸν Κῦρον στολὴν*** *καλὴν ἐνέδυσε.*
   N.E.: ***Την*** *έντυσαν* ***λευκά.***

3. *(ἀν)ερωτῶ, αἰτῶ* (ζητώ), *ἀπαιτῶ*:
   Αἰτεῖ ***τὸν Ἀγησίλαον ὁπλίτας.***
   N.E.: [αλλά:] ***Μου*** *ζήτησε* ***βοήθεια.*** [γεν. + αιτ.]

4. *ἀποκρύπτομαι, κρύπτω, ἀφαιροῦμαι, (ἀπο)στερῶ, εἰσπράττω*:
   Τὴν θυγατέραν *ἔκρυπτεν* ***τὸν θάνατον*** *τοῦ ἀνδρός.*
   Τοὺς διδασκάλους τοὺς μισθοὺς *ἀπεστέρηκεν.*
   N.E.: [αλλά:] ***Μου*** *στέρησε* ***τις διακοπές.*** [γεν. + αιτ.]

Παρατήρηση

Υπάρχουν περιπτώσεις κατά τις οποίες οι δύο αιτιατικές δεν είναι πάντοτε αντικείμενα του ρήματος. Αυτές οι αιτιατικές μπορεί να είναι:

α) Αντικείμενο και κατηγορούμενο του αντικειμένου, με ρήματα που έχουν τη σημασία του *καλῶ, ὀνομάζω, λέγω, νομίζω, κρίνω, ἡγοῦμαι* (νομίζω), *θεωρῶ, ποιῶ, καθίστημι, διορίζω, αἱροῦμαι* (εκλέγω), *ἔχω, παρέχω*:
   Δαρεῖος ***Κῦρον σατράπην*** *ἐποίησε.* [Α: *Κῦρον*]
   Φύλακας *κατέστησαν* ***ἡμᾶς.*** [Α: *ἡμᾶς*]
   Ἔχω ***συμμάχους*** *τὰς μεγίστας* ***πόλεις.*** [Α: *πόλεις*]
   N.E.: • *Έκανε* ***τον γιο*** *του* ***διευθυντή.*** • *Η τάξη* ***με*** *εξέλεξε* ***πρόεδρο.***

β) Αντικείμενο και κατηγορούμενο επιρρηματικό, με ρήματα κίνησης κυρίως, ή προληπτικό, με ρήματα που δηλώνουν αύξηση ή εξέλιξη (πβ. § 15 και § 16 αντίστοιχα):
   Παρετάξαντο ***τὰς ναῦς μετεώρους.*** (στο ανοιχτό πέλαγος) [Α: *τὰς ναῦς*]
   Τούτους ἱππέας *ἐδίδαξεν.* [Α: *τούτους*]
   N.E.: • *Έστησε* ***το ξύλο όρθιο.*** • *Σπουδάζει* ***τον γιο*** *του* ***γιατρό.***

γ) Αντικείμενο και αιτιατική της αναφοράς:
   Κορινθίους *δὲ καὶ* ***Ἀρκάδας*** *καὶ* ***Ἀχαιοὺς τί*** *φῶμεν;* (Τι να πούμε για τους Κορινθίους...;) [Α: *τί*]

β) Δίπτωτα ρήματα με αιτιατική και γενική

§ 77 Με δύο αντικείμενα, το ένα σε αιτιατική (άμεσο) και το άλλο σε γενική (έμμεσο), συντάσσονται ρήματα όπως:

1. *ἀκούω, μανθάνω, πυνθάνομαι* (πληροφορούμαι):

   *Ὑμεῖς δέ **μου** ἀκούσεσθε πᾶσαν **τὴν ἀλήθειαν**.*

   *Ἀεὶ ἐπυνθανόμην **ὑμῶν τὰ ἄριστα**.*

   Ν.Ε.: ***Μου** έμαθε **πολλά**.*

2. *λαμβάνω* (πιάνω), *ἕλκω* (τραβώ), *ἄγω* (οδηγώ):

   ***Τὸν πεσόντα ποδὸς** ἔλαβε.*

   *Ὁ ἱπποκόμος ἄγει **τῆς ἡνίας τὸν ἵππον**.*

   Ν.Ε.: ***Μου** τράβηξε **το μανίκι**.*

3. *ἑστιῶ* (φιλεύω), *πληρῶ, πίμπλημι* (γεμίζω), *γεμίζω, κενῶ* (αδειάζω), *ἐρημῶ*:

   ***Τῶν λόγων ἡμᾶς** Λυσίας εἱστία.*

   *Ἐνέπλησαν **βοῆς τὴν ἀγοράν**.*

   Ν.Ε.: [αλλά:] ***Με** γέμισε **υποσχέσεις**.* [αιτ. + αιτ.]

4. *ἀπαλλάπω, ἀποκλείω, ἀπολύω, ἀποστερῶ, ἐλευθερῶ*:

   ***Πολλοὺς τῆς εἰσόδου** ἀπέκλεισεν.*

   *Οἱ τριάκοντα **ἡμᾶς πόλεως** ἀπεστέρουν.*

   Ν.Ε.: ***Του** απέκλεισαν κάθε **πιθανότητα**.*

5. **Σύνθετα** με την πρόθεση *κατὰ* που έχουν δικανική σημασία, όπως *καταγιγνώσκω, καταψηφίζομαι* (καταδικάζω) κ.τ.ό.:

   *Οἱ Ἀθηναῖοι **θάνατον** κατέγνωσαν **αὐτοῦ**.*

   Ν.Ε.: [αλλά:] ***Τον** καταδίκασαν **σε θάνατο**.* [αιτ. + αιτ.]

➤ Με αυτά τα ρήματα η αιτιατική μπορεί να χαρακτηριστεί και ως **αιτιατική της ποινής** (βλ. § 153ζ).

6. **Σύνθετα** με τις προθέσεις *ἀπό, ἐκ, πρό*:

   *Ἀποτρέπει **τοὺς νεωτέρους ἁμαρτημάτων**.*

   *Ἐξέβαλον **ἕδρας Κρόνον**.* (εκδίωξαν)

   *Ἀλέξανδρος προέταξε **τῶν πεζῶν τοὺς τοξότας**.*

   Ν.Ε.: *Προτάσσει το κοινό **συμφέρον του ατομικού**.*

Παρατήρηση

Η γενική στα ρήματα που συντάσσονται με αιτιατική και γενική δεν είναι πάντοτε αντικείμενο. Έτσι μπορούμε να έχουμε:

α) Αιτιατική ως αντικείμενο και γενική της αξίας ή του ποσού (βλ. και § 151γ) με ρήματα όπως *(ἀντ)αλλάσσω, ἀγοράζω, ὠνοῦμαι* (αγοράζω), *πωλῶ, ἀποδίδομαι* (πουλώ), *ἀξιῶ, τιμῶ* κ.τ.ό.:

*Ἠλλάξαντο πολλῆς **εὐδαιμονίας** πολλὴν **κακοδαιμονίαν**.*

*Ἠξίωσαν **τὸν Θεμιστοκλέα** τῶν μεγίστων **τιμῶν**.*

β) Αιτιατική ως αντικείμενο και γενική της αιτίας (βλ. και § 151β) με ρήματα ψυχικού πάθους, όπως *θαυμάζω, εὐδαιμονίζω, μακαρίζω, ζηλῶ, ὀργίζομαι* κ.τ.ό., ή με ρήματα δικανικής σημασίας, όπως *αἰτιῶμαι* (κατηγορώ), *δικάζω, γράφομαι* (καταγγέλλω) κ.τ.ό.:

*Ζηλῶ **σε** καὶ μακαρίζω **τῆς εὐδαιμονίας**.*

*Εὐκτήμων ἐγράψατο **Δημοσθένην λιποταξίου**.*

γ) Δίπτωτα ρήματα με αιτιατική και δοτική

§ 78 Με δύο αντικείμενα, το ένα σε αιτιατική (άμεσο) και το άλλο σε δοτική (έμμεσο), συντάσσονται ρήματα που σημαίνουν:

1. **Εξίσωση**, **εξομοίωση**, **μείξη**, **συμφιλίωση**, όπως *ἐξισῶ, ἀνισῶ* (εξισώνω), *ὁμοιῶ, παραβάλλω, μείγνυμι, συναλλάττω* (συμφιλιώνω) κ.τ.ό.:
   *Ὁ σίδηρος ἀνισοῖ **τοὺς ἀσθενεῖς τοῖς ἰσχυροῖς** ἐν τῷ πολέμῳ.*
   *Ἐδέοντο **τοὺς φεύγοντας** ξυναλλάξαι **σφίσιν**.*

2. **Λόγο**, **δείξη**, **εντολή**, **προσαρμογή**, **αντιπαράθεση**, όπως *λέγω, ἀνακοινῶ, ἀποκρίνομαι, δηλῶ, σημαίνω, φαίνω, δείκνυμι, παραινῶ, ἀναγγέλλω, ἀγγέλλω, ἀντιτάσσω* κ.τ.ό.:
   ***Οὐδὲν αὐτοῖς** ἀπεκρίνατο.*
   ***Τὰ ἱερὰ ἡμῖν** οἱ θεοὶ φαίνουσιν.*
   ***Κακίαν ἐμοὶ** οὐδεμίαν δείξει.*
   *Ἀγγέλλει **τοῖς στρατιώταις τὰ ἐκ τῶν Ἀθηνῶν**.*

3. **Παροχή**, όπως *δίδωμι, ἀποδίδωμι, παραδίδωμι, ἐπιστέλλω, παρέχω, πέμπω, φέρω, κομίζω, παρασκευάζω* κ.τ.ό.:
   *Οἱ θεοὶ **νίκην ἡμῖν** διδόασιν.*
   *Νικίας **Γυλίππῳ ἑαυτὸν** παραδίδωσι.*
   *Ταῦτα **τοῖς προγόνοις δόξαν** φέρει.*

4. Τέλος, όσα ρήματα είναι **σύνθετα** κυρίως με τις προθέσεις *ἐν, σύν, ἐπί*:
   *Ἀγανακτήσασα δὲ Ἥρα **μανίαν αὐτοῖς** ἐνέβαλε.*
   *Ἁμίππους **πεζοὺς** συνέταξεν **αὐτοῖς**.* (Πεζούς γρήγορους σαν άλογα παρέταξε δίπλα τους.)
   *Ὁ δὲ Λυκοῦργος πλείστους **πόνους αὐτοῖς** ἐπέβαλε.*

Ν.Ε.: Στα ρήματα των παραπάνω κατηγοριών η δοτική της Α.Ε. αποδίδεται με γενική ή εμπρόθετο (με, σε + αιτιατική):
• ***Σου** είπε **την αλήθεια**.* • ***Τον** συμφιλίωσε **με τον αδερφό** του.* • *Αντέταξαν **στον διάλογο τη βία**.*

δ) Δίπτωτα ρήματα με γενική και δοτική

§ 79 Με δύο αντικείμενα, το ένα σε γενική (άμεσο) και το άλλο σε δοτική (έμμεσο), συντάσσονται ρήματα που σημαίνουν:

1. **Παραχώρηση**, όπως *παραχωρῶ, ὑπείκω / ὑπανίσταμαι* (παραχωρώ), *συγγιγνώσκω* (συγχωρώ κάτι σε κάποιον) κ.τ.ό.:
   *Παραχωρῶ **σοι τοῦ βήματος**.*
   ***Ἕδρας** πάντες ὑπανίστανται **βασιλεῖ**.*

2. **Συμμετοχή**, **μετάδοση**, όπως *μετέχω, κοινωνῶ, μεταδίδωμι, μεταλαμβάνω* κ.τ.ό.:
   *Μετεσχήκαμεν **ὑμῖν ἱερῶν** τῶν σεμνοτάτων.*
   *Ὀλιγαρχία **τῶν κινδύνων τοῖς πολλοῖς** μεταδίδωσι.*

3. Επίσης, τα ρήματα ***φθονῶ*** (με τη σημασία: αρνούμαι κάτι σε κάποιον από φθόνο), ***μέμφομαι*** (επικρίνω κάποιον για κάτι), ***ἀντιποιοῦμαι*** (διεκδικώ από κάποιον κάτι) και ***ἀμφισβητῶ***:

*Μή **μοι** φθονήσῃς **τοῦ μαθήματος**.*
***Τοῦδ'** οὐδεὶς ἂν ἐνδίκως μέμψαιτό **μοι**.*
*Οὔτε **βασιλεῖ** ἀντιποιούμεθα **τῆς ἀρχῆς**.*
*Οὐδεὶς ἠμφεσβήτησε **τῆς κληρονομίας ἐκείνῳ**.*

4. Τέλος, τα ρήματα ***τιμῶ*** (με τη σημασία: ορίζω για κάποιον ποινή ως δικαστής) και ***τιμῶμαι*** (με τη σημασία: προτείνω για κάποιον ποινή ως κατήγορος ή για τον εαυτό μου ως κατηγορούμενος):
   *Ἀθηναῖοι **Περικλεῖ** ὀλίγου δὲ καὶ **θανάτου** ἐτίμησαν.* (παρά λίγο να καταδικάσουν και σε θάνατο)
   ***Τῷ πατρὶ** ἐτιμήσατο δέκα **ταλάντων**.* (πρότεινε πρόστιμο)

➤ Η γενική με αυτά τα δικανικά ρήματα ονομάζεται **γενική της ποινής ή του τιμήματος** (βλ. § 151δ).

N.E.: Τα ρήματα των παραπάνω κατηγοριών συντάσσονται με γενική και αιτιατική, με αιτιατική και εμπρόθετο ή με δύο εμπρόθετους προσδιορισμούς:
• ***Μου** παραχώρησε **το σπίτι** του.* • ***Τον** καταδίκασαν **σε φυλάκιση** δύο ετών.* • *Συμμετείχε **με την ομάδα** του **στους ημιτελικούς**.*

Β. Η Δοτική Προσωπική

§ 80 Η **δοτική προσωπική** είναι δοτική ονόματος ή αντωνυμίας, συνήθως προσωπικής, και φανερώνει το πρόσωπο για το οποίο υπάρχει ή γίνεται κάτι. Σε αντίθεση με το αντικείμενο σε δοτική που αναφέρεται μόνο στο ρήμα, η δοτική προσωπική μπορεί να αναφέρεται στο περιεχόμενο ολόκληρης της πρότασης. Αντιστοιχεί στη γενική προσωπική της Ν.Ε. και συνοδεύει απρόσωπα ρήματα και απρόσωπες εκφράσεις (βλ. § 86) ή προσωπικά ρήματα οποιασδήποτε σημασίας και διάθεσης. Στη δεύτερη περίπτωση διακρίνεται σε:

α) Δοτική προσωπική κτητική· φανερώνει τον κτήτορα και συντάσσεται με τα ρήματα *εἰμί, γίγνομαι, ὑπάρχω*, όταν αυτά έχουν τη σημασία του «έχω»:
*Παῖδες δέ **μοι** οὔπω εἰσίν.* (Παιδιά δεν έχω ακόμα.)
*Τί **μοι** πλέον ἐστί;* (Τι όφελος έχω;)
***Τῷ δικαίῳ** παρὰ τῶν θεῶν δῶρα γίγνεται.* (Ο δίκαιος έχει δώρα από τους θεούς.)
*Δουλεία ὑπάρχει **αὐτοῖς**.* (Αυτοί έχουν δουλεία / είναι υποδουλωμένοι.)

β) Δοτική προσωπική χαριστική· φανερώνει το πρόσωπο που ωφελείται, το πρόσωπο για χάρη του οποίου γίνεται αυτό που δηλώνει η πρόταση:
*Κάλει **μοι** τοὺς οἰκέτας.* (Κάλεσέ μου / κάλεσε για χάρη μου τους υπηρέτες.)
*Ἦλθον Θετταλῶν ἱππεῖς **τοῖς Ἀθηναίοις**.*
*Ἐπριάμην **ὑμῖν** ἀγαθὰ πλεῖστα.* (αγόρασα για σας)
*Πᾶς ἀνὴρ **αὑτῷ** πονεῖ.* (κοπιάζει για τον εαυτό του)
N.E.: *Ο σκύλος **μού** φυλάει το σπίτι.*

γ) Δοτική προσωπική αντιχαριστική· φανερώνει το πρόσωπο που βλάπτεται από κάτι:
*Ἥδε ἡ ἡμέρα **τοῖς Ἕλλησι** μεγάλων κακῶν ἄρξει.* (Η σημερινή ημέρα θα είναι για τους Έλληνες η αρχή μεγάλων δεινών.)
*Πάντες πάντα κακὰ νοοῦσι **τῷ τυράννῳ**.* (σκέφτονται για τον τύραννο)

δ) Δοτική προσωπική ηθική· φανερώνει το πρόσωπο που χαίρεται ή λυπάται για κάτι. Ως τέτοια χρησιμοποιείται κανονικά η δοτική της προσωπικής αντωνυμίας[2]:

Ἡ στρατιὰ σῖτον οὐκ εἶχεν ***αὐτῷ.*** [προς λύπη του]

Ὦ τέκνον, ἦ βέβηκεν ***ἡμῖν*** *ὁ ξένος;* (αλήθεια μας ήρθε...;)

N.E.: *Μη* ***μου*** *στενοχωριέσαι.*

ε) Δοτική προσωπική της συμπάθειας· φανερώνει το πρόσωπο που συμπάσχει, το πρόσωπο που συμμετέχει συναισθηματικά σε ό,τι εκφράζει το ρήμα της πρότασης:

Διέφθαρτο ***τῷ Κροίσῳ*** *ἡ ἐλπίς.* (Ο Κροίσος είχε χάσει κάθε ελπίδα.)

N.E.: ***Μου*** *ανέβηκε το αίμα στο κεφάλι.*

στ) Δοτική προσωπική του κρίνοντος προσώπου· φανερώνει το πρόσωπο κατά την κρίση του οποίου ισχύει αυτό που λέγεται στην πρόταση:

Οὐ γὰρ ὁ θάνατος ***τοῖς εὖ φρονοῦσιν*** *οἰκτρός.*

Εὐδαίμων ***μοι*** *ἐφαίνετο ὁ ἀνήρ.*

N.E.: ***Μου*** *φαίνεσαι άρρωστος.*

ζ) Δοτική προσωπική της αναφοράς· φανερώνει το πρόσωπο σχετικά με το οποίο ισχύει αυτό που δηλώνει η πρόταση. Συνοδεύεται συχνά από το *ὡς* ή μετοχή δοτικής πτώσης, η οποία δηλώνει τόπο ή χρόνο:

Τῷ *γὰρ καλῶς* ***πράσσοντι*** *πᾶσα γῆ πατρίς.*

Μακρὰν ***ὡς γέροντι*** *προὐστάλης ὁδόν.* (Έκανες δρόμο μακρύ για γέροντα.)

Ἦν ἡμέρα πέμπτη ***ἐπιπλέουσι τοῖς Ἀθηναίοις.*** (αφότου οι Αθηναίοι έπλεαν εχθρικά)

N.E.: *Το παντελόνι* ***τού*** *είναι κοντό.*

η) Δοτική προσωπική του ενεργούντος προσώπου (ποιητικό αίτιο)· φανερώνει το πρόσωπο που ενεργεί. Συντάσσεται με παθητικά ρήματα, κυρίως συντελικού χρόνου (παρακειμένου, υπερσυντελίκου, συντελεσμένου μέλλοντα), και με ρηματικά επίθετα σε *-τέος* ή *-τος* (βλ. §§ 141β, 143):

Ἀλέξανδρος, ὡς ***Ἀριστοβούλῳ*** *λέλεκται, ὑπὸ καμάτου ἐνόσησεν.*

Ὥστε ***μοι*** *σχεδόν τι πᾶς ὁ λόγος γέγραπται.*

Ὠφελητέα ***σοι*** *ἡ πόλις ἐστί.* (Πρέπει να ωφελείς την πόλη.)

Οὐκ ἐξιτόν ἐστι ***αὐτοῖς.*** (Δεν είναι δυνατόν σ' αυτούς να βγουν έξω.)

III. ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ ΣΕ ΠΑΘΗΤΙΚΗ

§ 81 Τα παθητικά ρήματα προέρχονται κυρίως από ενεργητικά μεταβατικά ρήματα, μονόπτωτα ή δίπτωτα. Κατά τη μετατροπή της ενεργητικής σύνταξης σε παθητική γίνονται οι ακόλουθες μεταβολές:

α) Όταν το ρήμα είναι μονόπτωτο:

- το ενεργητικό ρήμα τρέπεται σε παθητικό·
- το υποκείμενο του ενεργητικού ρήματος γίνεται ποιητικό αίτιο·
- το αντικείμενο του ενεργητικού ρήματος γίνεται υποκείμενο του παθητικού:

2. Η δοτική ηθική συνοδεύεται συχνά από τις δοτικές *ἀσμένῳ, βουλομένῳ, ἡδομένῳ, ἀχθομένῳ, προσδεχομένῳ*:
   Εἴ ***σοι*** *βουλομένῳ ἐστὶν ἀποκρίνεσθαι, σὲ ἐρήσομαι.* (αν θέλεις να απαντήσεις)
   Προσδεχομένῳ ***μοι*** *τὰ τῆς ὀργῆς ὑμῶν ἔς με γεγένηται.* (Περίμενα το ξέσπασμα της οργής σας εναντίον μου.)

Ενεργητική σύνταξη:	**υποκείμενο**	**ρήμα**	**αντικείμενο**
	Οἱ Λακεδαιμόνιοι	*ἐνίκησαν*	*τοὺς Ἀθηναίους.*
Παθητική σύνταξη:	*Οἱ Ἀθηναῖοι*	*ἐνικήθησαν*	*ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων.*
	υποκείμενο	**ρήμα**	**ποιητικό αίτιο**

β) Όταν το ρήμα είναι δίπτωτο:

- το ενεργητικό ρήμα τρέπεται σε παθητικό·
- το υποκείμενο του ενεργητικού ρήματος γίνεται ποιητικό αίτιο·
- το άμεσο αντικείμενο του ενεργητικού ρήματος γίνεται υποκείμενο του παθητικού·
- το έμμεσο αντικείμενο του ενεργητικού ρήματος παραμένει αμετάβλητο ως αντικείμενο του παθητικού:

Ενεργητική σύνταξη:	**υποκείμενο**	**ρήμα**	**άμεσο αντικ.**	**έμμεσο αντικ.**
	Ὁ βασιλεὺς	*ἔδωκε*	*τὰς πόλεις*	*Τισσαφέρνει.*
Παθητική σύνταξη:	*Αἱ πόλεις*	*ἐδόθησαν*	*Τισσαφέρνει*	*ὑπὸ τοῦ βασιλέως.*
	υποκείμενο	**ρήμα**	**αντικείμενο**	**ποιητικό αίτιο**

Παρατηρήσεις

α) Όταν το ρήμα έχει τη σημασία του *αἰτῶ* (ζητώ), υποκείμενο του παθητικού ρήματος γίνεται το έμμεσο αντικείμενο:

Ὁ Ἡριππίδας αἰτεῖ τὸν Ἀγησίλαον ὁπλίτας. → *Ὁπλῖται αἰτοῦνται τὸν Ἀγησίλαον ὑπὸ τοῦ Ἡριππίδου.*

β) Στην περίπτωση των ρημάτων *ἀποκόπτω τινός τι, ἀποτέμνω τινός τι, ἐκκόπτω τινός τι, ἐπιτάσσω τινί τι* και *ἐπιτρέπω τινί τι*, υποκείμενο του παθητικού ρήματος γίνεται το αντικείμενο σε γενική ή δοτική (έμμεσο):

Ἐπέτρεψαν τοῖς ἐννέα ἄρχουσι τὴν φυλακήν. → *Οἱ ἐννέα ἄρχοντες ἐπιτετραμμένοι ἦσαν τὴν φυλακήν.*

γ) Όταν το ενεργητικό ρήμα συντάσσεται με δύο αιτιατικές, από τις οποίες η μία είναι αντικείμενο και η άλλη κατηγορούμενο του αντικειμένου, τότε:

- το ενεργητικό ρήμα τρέπεται σε παθητικό·
- το υποκείμενο του ενεργητικού ρήματος γίνεται ποιητικό αίτιο·
- το αντικείμενο του ενεργητικού ρήματος γίνεται υποκείμενο του παθητικού·
- το κατηγορούμενο του αντικειμένου γίνεται κατηγορούμενο του υποκειμένου:

Ενεργητική σύνταξη:	**υποκείμενο**	**ρήμα**	**αντικείμενο**	**κατηγ. αντικ.**
	Οἱ Συρακόσιοι	*ὠνομάκασι*	*τὸ χωρίον*	*Ἐπιπολάς.*
Παθητική σύνταξη:	*Τὸ χωρίον*	*ὠνόμασται*	*ὑπὸ τῶν Συρακοσίων*	*Ἐπιπολαί.*
	υποκείμενο	**ρήμα**	**ποιητικό αίτιο**	**κατηγ. υποκ.**

γ) **Όταν το ρήμα συντάσσεται με σύστοιχο αντικείμενο**:

1. Το σύστοιχο αντικείμενο μονόπτωτου ρήματος τρέπεται σε σύστοιχο υποκείμενο:
   Τὸν πόλεμον οὕτως ἐπολεμήσαμεν. → *Ὁ πόλεμος οὕτως ἐπολεμήθη ὑφ' ἡμῶν.*
2. Το σύστοιχο αντικείμενο δίπτωτου ρήματος παραμένει αμετάβλητο:

Ενεργητική σύνταξη:	**υποκείμενο**	**ρήμα**	**άμεσο αντικ.**	**σύστοιχο αντικ.**
	Τίμαρχος	*ἔβλαψε*	*τὴν πόλιν*	*μεγάλα.*
Παθητική σύνταξη:	*Ἡ πόλις*	*ἐβλάφθη*	*μεγάλα*	*ὑπὸ Τιμάρχου.*
	υποκείμενο	**ρήμα**	**σύστοιχο αντικ.**	**ποιητικό αίτιο**

Στην ενεργητική σύνταξη τονίζεται το υποκείμενο που δρα, ενώ στην παθητική σύνταξη τονίζεται η δράση που προέρχεται από το ποιητικό αίτιο.

§ 82 Μερικά ενεργητικά ρήματα έχουν ως παθητικό ένα άλλο ρήμα ενεργητικής ή μέσης φωνής ή μια περίφραση που αποτελείται από τα ρήματα *ἔχω, γίγνομαι, λαμβάνω* κ.ά. και ένα όνομα ομόρριζο ή συνώνυμο του ενεργητικού ρήματος:

αἱρῶ τι/τινα (συλλαμβάνω, κυριεύω)	*ἁλίσκομαι ὑπό τινος* (συλλαμβάνομαι, κυριεύομαι)
[αλλά και:] *αἱροῦμαί τινα* (εκλέγω)	*αἱροῦμαι ὑπό τινος* (εκλέγομαι)
ἀποκτείνω τινὰ (σκοτώνω)	*ἀποθνῄσκω ὑπό τινος* (σκοτώνομαι)
δίκην λαμβάνω παρά τινος (τιμωρώ)	*δίκην δίδωμί τινι* (τιμωρούμαι)
διώκω τινὰ (κατηγορώ, εξορίζω κάποιον)	*φεύγω ὑπό τινος* (κατηγορούμαι, εξορίζομαι)
ἐκβάλλω τινὰ (εξορίζω)	*ἐκπίπτω ὑπό τινος* (εξορίζομαι)
εὖ ποιῶ/δρῶ τινα (ευεργετώ)	*εὖ πάσχω ὑπό τινος* (ευεργετούμαι)
ζημιῶ τινα (ζημιώνω, τιμωρώ)	*ζημιοῦμαι / ζημίαν λαμβάνω παρά τινος* (ζημιώνομαι, τιμωρούμαι)
κακῶς λέγω τινὰ (κακολογώ)	*κακῶς ἀκούω ὑπό τινος* (κακολογούμαι)
μισῶ τινα (μισώ)	*μισοῦμαι / μισητὸς γίγνομαι / μῖσος ἔχω πρός τινος* (μισούμαι) κ.ά.

➤ Περιφραστικά σχηματίζουν συνήθως τον παθητικό τους τύπο τα **αποθετικά ρήματα**, αυτά δηλαδή που έχουν μόνο μέση φωνή:

αἰδοῦμαί τινα (σέβομαι, ντρέπομαι κάποιον)	*αἰδοῦς τυγχάνω ὑπό τινος* (με σέβεται, με ντρέπεται κάποιος)
αἰτιῶμαί τινα (κατηγορώ κάποιον)	*αἰτίαν ἔχω / αἰτίαν λαμβάνω / ἐν αἰτίᾳ εἰμὶ ὑπό τινος* (κατηγορούμαι)
ἐπιμελοῦμαί τινος (φροντίζω κάποιον)	*ἐπιμελείας τυγχάνω ὑπό τινος* (με φροντίζει κάποιος)

ΠΙΝΑΚΑΣ 4. ΟΙ ΔΙΑΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

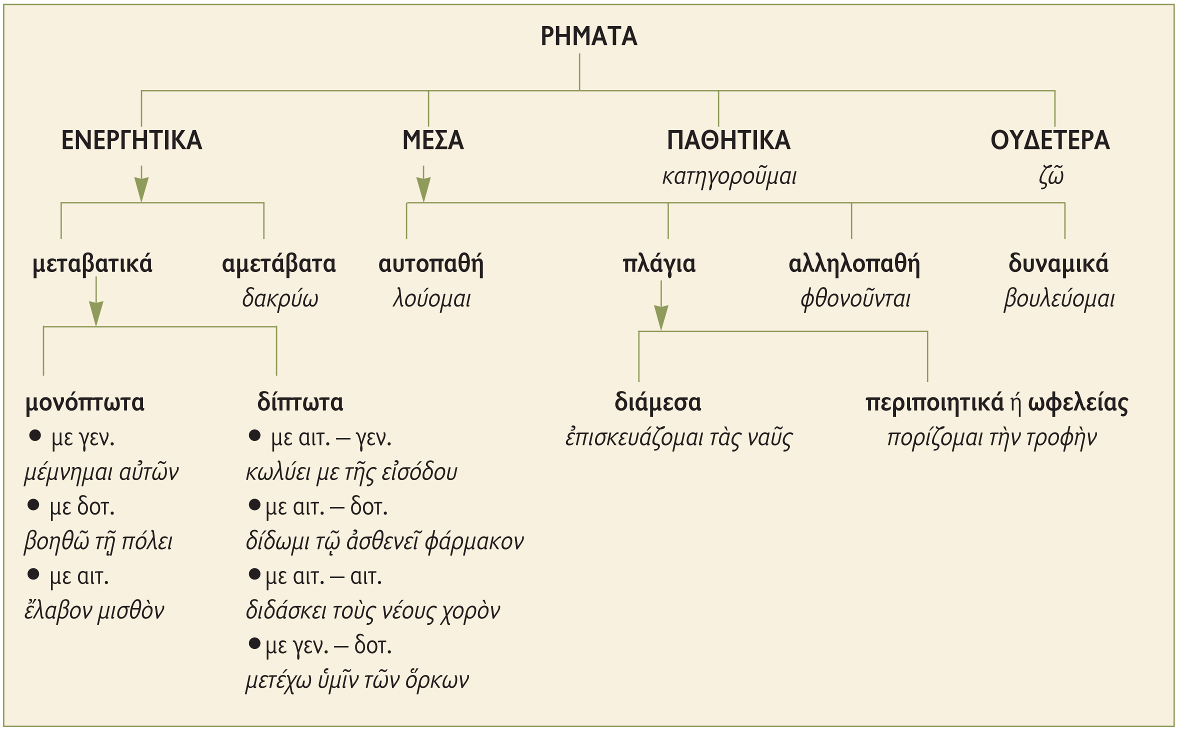

IV. ΤΑ ΑΠΡΟΣΩΠΑ ΡΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΡΟΣΩΠΕΣ ΕΚΦΡΑΣΕΙΣ

§ 83 **Απρόσωπα** ή **τριτοπρόσωπα ρήματα** ονομάζονται όσα βρίσκονται στο γ΄ ενικό πρόσωπο και δε δέχονται ως υποκείμενο πρόσωπο ή πράγμα (απρόσωπη σύνταξη). Από αυτά μερικά απαντούν μόνο ως απρόσωπα, όπως τα *χρή, μέλει, ἔξεστι*, ενώ τα περισσότερα προέρχονται από προσωπικά ρήματα, ενεργητικά ή παθητικά. Μερικά από τα συνηθέστερα απρόσωπα ρήματα είναι:

ἀγγέλλεται	*μέλλει* (πρόκειται)
ἀρκεῖ (είναι αρκετό)	*νομίζεται*
δεῖ (πρέπει)	*ὁμολογεῖται*
δοκεῖ (φαίνεται καλό, αποφασίζεται)	*πρέπει*
ἔστι / ἔνεστι / πάρεστι (είναι δυνατόν)	*προσήκει* (αρμόζει, ταιριάζει)
ἐγχωρεῖ (επιτρέπεται)	*συμβαίνει*
ἐνδέχεται	*συμφέρει*
ἔξεστι (είναι δυνατόν, επιτρέπεται)	*φαίνεται*
λέγεται	*χρὴ* (πρέπει) κ.ά.

§ 84 Απρόσωπη σύνταξη έχουν και οι **απρόσωπες εκφράσεις**· αυτές είναι περιφράσεις που σχηματίζονται:

α) Με το ρήμα *ἐστὶ* και ένα αφηρημένο ουσιαστικό ή το ουδέτερο ενός επιθέτου ή μιας μετοχής:

ἀγαθόν ἐστι (είναι καλό)	*θαυμαστόν ἐστι*
ἄδηλόν ἐστι (δεν είναι φανερό)	*καλόν ἐστι*
ἀναγκαῖόν ἐστι	*κίνδυνός ἐστι*
ἀνάγκη ἐστὶ	*λόγος ἐστὶ* (λέγεται, υπάρχει φήμη)

ἄξιόν ἐστι (αξίζει)
δεινόν ἐστι (είναι φοβερό, παράλογο)
δέον ἐστὶ (πρέπει)
δέος ἐστὶ (υπάρχει φόβος)
δῆλόν ἐστι (είναι φανερό)
δυνατόν ἐστι
δίκαιόν ἐστι
εἰκός ἐστι (είναι φυσικό)
νόμος ἐστὶ
ῥᾴδιόν ἐστι (είναι εύκολο)
σαφές ἐστι
φανερόν ἐστι
φόβος ἐστὶ
χρήσιμόν ἐστι
χαλεπόν ἐστι (είναι δύσκολο)
χρεών ἐστι (είναι αναγκαίο/μοιραίο) κ.ά.

β) Με το ρήμα *ἔχει* και ένα τροπικό επίρρημα:

ἀναγκαίως ἔχει (είναι αναγκαίο)
ἀρκούντως ἔχει (αρκεί)
δεινῶς ἔχει (είναι φοβερό)
εὖ ἔχει (είναι καλό)
κακῶς ἔχει (είναι κακό)
καλῶς ἔχει (είναι καλό, σωστό)
ὀρθῶς ἔχει (είναι σωστό, ορθό)
ῥᾳδίως ἔχει (είναι εύκολο) κ.ά.

1. Το υποκείμενο των απρόσωπων ρημάτων και εκφράσεων

§ 85 Τα απρόσωπα ρήματα και οι απρόσωπες εκφράσεις έχουν ως υποκείμενο:

α) Απαρέμφατο:

Δεῖ τὸν παῖδα ***ζῆν*** *κατὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ παιδαγωγοῦ.*
Προσήκει ***μισεῖν*** *καὶ* ***κολάζειν*** *τοὺς προδότας καὶ δωροδόκους.*
Ἀνάγκη ἐστὶ ***μάχεσθαι.***

β) Δευτερεύουσα πρόταση, κυρίως ειδική, πλάγια ερωτηματική ή ενδοιαστική[3]:

Δῆλόν ἐστι ***ὅτι κέρδους ἕνεκ᾽ ἀδικοῦσιν.*** [ειδική]
Ἀγγέλλεται ***ὅτι βασιλεὺς ἀφίκετο.*** [ειδική]
Ἄδηλόν ἐστι ***εἰ βουλήσονται φίλοι εἶναι.*** (αν θα θελήσουν) [πλάγια ερωτηματική]
Δέος ἐστὶ ***μὴ παρακρουσθῆτε ὑπὸ τούτων.*** [ενδοιαστική]

Ν.Ε.: • *Φαίνεται* ***πως λείπει.*** • *Πρέπει* ***να πας.*** [βουλητική] • *Άγνωστο* ***πώς έφυγε.***
• *Υπάρχει φόβος* ***μήπως το τζάμι σπάσει.***

Όταν σε μια πρόταση υπάρχει ονομαστική πτώση που έχει θέση υποκειμένου, η σύνταξη του ρήματος είναι προσωπική:

Δοκεῖ ***τὸ φῶς*** *ἐναντίον εἶναι τῷ σκότει.*
Ὁ Νικίας *εὐτυχὴς δοκεῖ εἶναι.*
Τισσαφέρνης *ἐλέγετο τούτων ἄρχειν.*
Ν.Ε.: ***Ο Νίκος*** *φαίνεται χλωμός.*

3. Μερικά απρόσωπα ρήματα τίθενται στον λόγο χωρίς υποκείμενο, γιατί αυτό εμπεριέχεται στη ρηματική έννοια: *παρεσκεύαστο* [*παρασκευὴ ἐγένετο*], *πολεμεῖται* [*πόλεμος γίγνεται*], *μέλει μοί τινος* [*μέλησίς ἐστι μοί τινος*] (φροντίζω για κάτι), *μέτεστί μοί τινος* [*μετουσία ἐστί μοί τινος*] (μετέχω σε κάτι), *(ἐν)δεῖ μοί τινος* [*ἔνδειά ἐστι μοί τινος*] (χρειάζομαι κάτι) κ.ά:
Δεῖ τοῖς Ἀθηναίοις χρημάτων ⟶ *Ἔνδειά ἐστι τοῖς Ἀθηναίοις χρημάτων.*

2. Η δοτική προσωπική κοντά σε απρόσωπα ρήματα και απρόσωπες εκφράσεις

§ 86 Κοντά σε απρόσωπα ρήματα και απρόσωπες εκφράσεις τίθεται συνήθως ένας προσδιορισμός σε δοτική πτώση που δηλώνει το πρόσωπο στο οποίο αναφέρεται το ρήμα και ονομάζεται **δοτική προσωπική** (βλ. και § 80):

Ἔξεστί ***σοι****, ὦ υἱέ, σῶσαι τὸν πατέρα.* (είναι δυνατόν σε σένα)
Ἄδηλον παντὶ ***ἀνθρώπῳ*** *ὅπῃ τὸ μέλλον ἕξει.*
Ἔδοξέ ***μοι*** *τὴν ἐπιστολὴν πέμπειν.*
Ν.Ε.: ***Μου*** *είναι αδύνατον να σε καταλάβω.*

Παρατηρήσεις

α) Με ορισμένα απρόσωπα παθητικά ρήματα η δοτική είναι αντικείμενο:
Ἠγγέλθη ***Περικλεῖ*** *ὅτι Μέγαρα ἀφέστηκε.* (αποστάτησαν)

β) Κάποια απρόσωπα ρήματα, όπως τα *μέλει, μεταμέλει, μέτεστι, ὁμολογεῖται, παρεσκεύασται*, συντάσσονται με δοτική προσωπική του ενεργούντος προσώπου (βλ. § 80η):
Ἐπειδὴ ***τοῖς Κορινθίοις*** *παρεσκεύαστο, ἔπλεον ἐπὶ τὴν Κέρκυραν.* (αφού είχαν πια ετοιμαστεί οι Κορίνθιοι)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ΄ Οι χρόνοι του ρήματος

§ 87 **Χρόνοι** ονομάζονται οι τύποι, οι μορφές του ρήματος που δηλώνουν:

α) Τη **χρονική βαθμίδα**, το *πότε* γίνεται αυτό που σημαίνει το ρήμα· αν δηλαδή γίνεται στο *παρόν*, στο *παρελθόν* ή στο *μέλλον* (βλ. τις έννοιες *προτερόχρονο, σύγχρονο* και *υστερόχρονο* στις § 128, 188).

β) Τον **τρόπο ενέργειας** του ρήματος, το *πώς* παρουσιάζεται αυτό που σημαίνει το ρήμα· αν δηλαδή παρουσιάζεται *εξακολουθητικά*, *στιγμιαία-συνοπτικά* ή ως κάτι *συντελεσμένο*.

Α. Οι Χρονοι Στην Οριστικη

§ 88 Με βάση τη χρονική βαθμίδα, οι χρόνοι στην οριστική διακρίνονται σε:

α) **Παροντικούς**: ενεστώτας και παρακείμενος εν μέρει.

β) **Παρελθοντικούς** ή **ιστορικούς**: παρατατικός, αόριστος, παρακείμενος εν μέρει και υπερσυντέλικος.

γ) **Μελλοντικούς**: μέλλοντας και συντελεσμένος μέλλοντας.

§ 89 Με βάση τον τρόπο ενέργειας, οι χρόνοι στην οριστική διακρίνονται σε:

α) **Εξακολουθητικούς**: ενεστώτας, παρατατικός και μέλλοντας εν μέρει.

β) **Συνοπτικούς** ή **στιγμιαίους**: αόριστος και μέλλοντας εν μέρει.

γ) **Συντελεσμένους** ή **συντελικούς**: παρακείμενος, υπερσυντέλικος και συντελεσμένος μέλλοντας.

§ 90 Οι παροντικοί και οι μελλοντικοί χρόνοι της οριστικής ονομάζονται **αρκτικοί**[1], ενώ οι παρελθοντικοί-ιστορικοί χρόνοι της οριστικής[2] ονομάζονται **παραγόμενοι** ή **δευτερεύοντες**. Οι χρόνοι του ρήματος στην οριστική είναι επτά:

1. Ο **ενεστώτας**· δηλώνει ότι αυτό που σημαίνει το ρήμα συμβαίνει στο παρόν εξακολουθητικά, συνεχώς ή κατ' επανάληψη (με διακοπές):
   Ἅπασα ἡ Ῥόδος Ἀθηναίων ***ἐστίν.***
   Οἱ ὄρνιθες τέλειον ᾠὸν ***γεννῶσι.***
   Ν.Ε.: • ***Διαβάζω*** *ένα βιβλίο.* • *Ο ήλιος* ***ανατέλλει*** *την αυγή.*

1. **Αρκτικοί χρόνοι** είναι επίσης: α) ο γνωμικός αόριστος στην οριστική (βλ. § 91.4α), β) οι χρόνοι της υποτακτικής, της προστακτικής, της ευχετικής ευκτικής (βλ. § 105) και της δυνητικής ευκτικής (βλ. § 106) στις ανεξάρτητες προτάσεις, γ) οι χρόνοι της υποτακτικής και της ευκτικής στις δευτερεύουσες προτάσεις, όταν εξαρτώνται από αρκτικό χρόνο, και δ) οι χρόνοι του απαρεμφάτου και της μετοχής, όταν εξαρτώνται από αρκτικό χρόνο (βλ. § 92β).
2. **Ιστορικοί χρόνοι** είναι επίσης: α) ο ιστορικός ενεστώτας στην οριστική (βλ. § 91.1γ), β) οι χρόνοι της ευχετικής οριστικής (βλ. § 100), γ) οι χρόνοι της υποτακτικής και της ευκτικής στις δευτερεύουσες προτάσεις, όταν εξαρτώνται από ιστορικό χρόνο, και δ) οι χρόνοι του απαρεμφάτου και της μετοχής, όταν εξαρτώνται από ιστορικό χρόνο (βλ. § 92β).

2. Ο **παρατατικός**· δηλώνει διάρκεια στο παρελθόν, δηλαδή γεγονός που γινόταν στο παρελθόν συνεχώς ή κατ' επανάληψη· είναι για το παρελθόν ό,τι ο ενεστώτας για το παρόν:

   *Καὶ ἐνταῦθα δὴ φύρδην **ἐμάχοντο** καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς.*

   *Οἱ Βοιωτοὶ **ἐγυμνάζοντο** πάντες περὶ τὰ ὅπλα.*

   Ν.Ε.: • ***Έτρεχε** πανικόβλητος.* • ***Μελετούσε** καθημερινά.*

3. Ο **μέλλοντας**· δηλώνει ότι:
   - Κάτι θα συμβεί στο μέλλον συνοπτικά:

     *Ἐγὼ ὑμῖν χρυσίον **οὐ δώσω**.*

     Ν.Ε.: ***Θα** σας **πω** την αλήθεια.* [στιγμιαίος μέλλοντας]

   - Κάτι θα συμβαίνει στο μέλλον εξακολουθητικά, συνεχώς ή κατ' επανάληψη:

     *Τούτοις πολέμιοι **ἐσόμεθα**.*

     Ν.Ε.: ***Θα είμαι** πάντα δίπλα σου.* [εξακολουθητικός μέλλοντας]

➤ Ο μέλλοντας στην Α.Ε. έχει κατά κανόνα έναν τύπο, και ο τρόπος, συνοπτικός ή εξακολουθητικός, δηλώνεται από τα συμφραζόμενα. Όταν το ρήμα έχει δύο τύπους μέλλοντα, ο τύπος που σχηματίζεται από το θέμα του ενεστώτα είναι εξακολουθητικός, ενώ αυτός που προέρχεται από το θέμα του αορίστου είναι συνοπτικός:

ρ. *ἔχω*: ***ἕξω*** (θα έχω), ***σχήσω*** (θα αποκτήσω)

4. Ο **αόριστος**· δηλώνει ότι αυτό που σημαίνει το ρήμα συνέβη στο παρελθόν συνοπτικά, ανεξάρτητα από την πραγματική διάρκειά του:

   *Τοὺς νεκροὺς **ἔθαψε** μεγαλοπρεπῶς.*

   ***Ἐβίω** δύο καὶ τριάκοντα ἔτη.*

   Ν.Ε.: • *Τα παιδιά **πήγαν** εκδρομή.* • ***Δούλεψε** πολύ στη ζωή του.*

5. Ο **παρακείμενος**· δηλώνει ότι κάτι συντελέστηκε στο παρελθόν, αλλά το αποτέλεσμά του εξακολουθεί να ισχύει και στο παρόν. Οι αρχαίοι γραμματικοί τον ονόμασαν «τέλειο ενεστώτα», καθώς παρουσιάζει αυτό που σημαίνει το ρήμα ως τελειωμένο, ολοκληρωμένο στο παρόν. Έτσι ο παρακείμενος ανήκει και στους παρελθοντικούς και στους παροντικούς χρόνους:

   *Πολλοὺς ὑμεῖς πολέμους **πεπολεμήκατε**.*

   *Ἀναθήμασί τε **κεκοσμήκαμεν** τὰ ἱερὰ αὐτῶν.*

   Ν.Ε.: • ***Έχει ταξιδέψει** πολλές φορές.* • *Τα φρούτα **έχουν σαπίσει**.*

6. Ο **υπερσυντέλικος**· δηλώνει ότι αυτό που σημαίνει το ρήμα είχε ολοκληρωθεί στο παρελθόν πριν από μια χρονική στιγμή του παρελθόντος, η οποία είτε δηλώνεται είτε εννοείται[3]:

   *Ἐπεὶ αὐτοῖς **παρεσκεύαστο**, ἔπλεον ἐπὶ τὴν Κέρκυραν.*

   *Ξυμπάντων **προτεταγμένοι ἦσαν** οἱ ἱππεῖς.*

   Ν.Ε.: • ***Είχε φύγει**, όταν φτάσαμε.* • ***Είχα ζαλιστεί** από τον ήλιο.*

3. Κάποτε ο **υπερσυντέλικος** δηλώνει πράξη που έγινε στο παρελθόν αμέσως μετά από μια άλλη και μεταφράζεται με το «αμέσως» + αόριστο:

   *Ἀφικομένων δὲ αὐτῶν **διελέλυντο** εὐθὺς αἱ σπονδαί.* (αμέσως διαλύθηκαν οι συνθήκες)

7. Ο **συντελεσμένος μέλλοντας**· δηλώνει ότι αυτό που σημαίνει το ρήμα θα είναι συντελεσμένο πριν από κάποια χρονική στιγμή του μέλλοντος, η οποία είτε δηλώνεται είτε εννοείται[4]:

Πᾶς ὁ παρὼν φόβος ***λελύσεται.***

N.E.: ***Θα*** *το* ***έχω ξεχάσει*** *μέχρι αύριο.*

> Οι χρόνοι διατηρούν τη σημασία τους τόσο ως προς **τη χρονική βαθμίδα** όσο και ως προς **τον τρόπο ενέργειας** του ρήματος **μόνο στην οριστική.** Στις άλλες εγκλίσεις, καθώς επίσης στο απαρέμφατο και στη μετοχή, διατηρούν σταθερή τη σημασία τους μόνο ως προς **τον τρόπο ενέργειας** του ρήματος (βλ. § 92).

ΠΙΝΑΚΑΣ 5. ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΟΡΙΣΤΙΚΗ

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ	ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΧΡΟΝΙΚΗ ΒΑΘΜΙΔΑ		
	Παροντικοί	**Παρελθοντικοί**	**Μελλοντικοί**
Εξακολουθητικοί	Ενεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας
Συνοπτικοί		Αόριστος	Μέλλοντας
Συντελεσμένοι	Παρακείμενος	Παρακείμενος Υπερσυντέλικος	Συντελεσμένος μέλλοντας

Β. Οι Ιδιαιτερες Σημασιες Των Χρονων Στην Οριστικη

§ 91 Ανάλογα με τα συμφραζόμενα και την ιδιαίτερη σημασία του ρήματος, οι χρόνοι λαμβάνουν στην οριστική ποικίλες σημασίες.

1. Ο ενεστώτας

α) **Γνωμικός**· δηλώνει πράξη που επαναλαμβάνεται αόριστα ή κατά συνήθεια. Ονομάζεται γνωμικός, επειδή χρησιμοποιείται κυρίως σε γνωμικά, παροιμίες ή αποφθέγματα, για να εκφράσει μια γνώμη γενικού κύρους:

Γηράσκω *δ' ἀεὶ πολλὰ διδασκόμενος.*

N.E.: *Όποιος* ***διψάει*** *πηγάδια* ***βλέπει.***

β) **Βουλητικός** ή **αποπειρατικός**· δηλώνει πράξη την οποία επιθυμεί ή προσπαθεί να κάνει το υποκείμενο. Βούληση ή απόπειρα δηλώνει στην οριστική ο ενεστώτας κυρίως των ρημάτων *δίδωμι, ἐλευθερῶ, ἐξελαύνω* (διώχνω), *μισθοῦμαι, πείθω,* τα οποία μεταφράζονται με το «θέλω να» ή «προσπαθώ να»:

Ἄνδρες πολῖται, τί ἡμᾶς ***ἐξελαύνετε;*** (Πολίτες, γιατί θέλετε να μας διώξετε;)

N.E.: ***Έρχεσαι*** *για μια βόλτα;* [*Θέλεις να έρθεις...;*]

4. Στην οριστική ο **συντελεσμένος μέλλοντας** δηλώνει μερικές φορές βεβαιότητα για μια πράξη που θα ακολουθήσει αμέσως μετά από μια άλλη, επίσης μελλοντική πράξη:
Φράζε, καὶ ***πεπράξεται.*** (Πες το και αμέσως θα γίνει.)

γ) Ιστορικός ή δραματικός· δηλώνει κάτι που έγινε στο παρελθόν και χρησιμοποιείται αντί αορίστου στις διηγήσεις, για να προσδώσει ζωηρότητα και παραστατικότητα στον λόγο, καθώς παρουσιάζει τα γεγονότα του παρελθόντος ως διαδραματιζόμενα στο παρόν:

*Καὶ ὃς **ἐξελαύνει** πρὸ τῶν ἄλλων, καὶ παίσας ἐς τὸ πρόσωπον τῷ δόρατι **καταβάλλει** τὸν Μιθριδάτην.*

N.E.: *Πάνοπλος ο στρατός **επιτίθεται** και **αιφνιδιάζει** τον εχθρό.*

δ) Αποτελεσματικός· δηλώνει ότι αυτό που σημαίνει το ρήμα διαδραματίστηκε στο παρελθόν, αλλά τα αποτελέσματά του εξακολουθούν να υφίστανται στο παρόν. Στην περίπτωση αυτή ο ενεστώτας συγγενεύει με τον παρακείμενο και με αυτή τη σημασία μπορεί να χρησιμοποιηθεί η οριστική ενεστώτα των ρημάτων:

ἀδικῶ (είμαι άδικος)
αἰσθάνομαι (έχω αντιληφθεί)
ἀκούω (έχω ακουστά)
γιγνώσκω (έχω μάθει)
ἡττῶμαι (είμαι ηττημένος)
μανθάνω (έχω μάθει)
νικῶ (είμαι νικητής)
πυνθάνομαι (έχω πληροφορίες)
τίκτω (έχω γεννήσει)
φεύγω (είμαι φυγάς, εξόριστος) κ.ά.

***Ἀκούω** Λακεδαιμονίους ἀναχωρεῖν.*
***Πυνθάνομαι** ταῦτα ἀπολογήσεσθαι αὐτόν.*

N.E.: *Τι **ακούς** για μένα; [Τι έχεις ακούσει...;]*

➤ Σημασία παρακειμένου έχει κατεξοχήν ο ενεστώτας των ρημάτων *ἥκω* (έχω έρθει), *κάθημαι* (είμαι καθισμένος), *κεῖμαι* (είμαι πεσμένος κάτω), *οἴχομαι* (έχω φύγει):

*Ἡμεῖς δὲ οὗτοι ἄγγελοι τῆς σωτηρίας αὐτῶν **ἥκομεν**.*

ε) Μελλοντικός· δηλώνει κάτι που θα συμβεί οπωσδήποτε, κάτι του οποίου η πραγματοποίηση θεωρείται τόσο σίγουρη, ώστε παρουσιάζεται σαν να γίνεται στο παρόν:

*Εἰ αὕτη ἡ πόλις ληφθήσεται, **ἔχεται** καὶ ἡ πᾶσα Σικελία.* (θα κυριευθεί οπωσδήποτε)

N.E.: *Αν με κοροϊδεύεις, **δε σου ξαναμιλάω**.*

2. Ο παρατατικός

α) Βουλητικός ή αποπειρατικός· εκφράζει βούληση ή προσπάθεια του υποκειμένου:

***Ἔπειθε** τοὺς Βοιωτοὺς ἰέναι ἐπὶ τοὺς Ἀθηναίους.* (προσπαθούσε να πείσει)

N.E.: *Γιατί με **απέφευγες**; [Γιατί προσπαθούσες να με αποφύγεις;]*

β) Αποτελεσματικός· ισοδυναμεί με υπερσυντέλικο· είναι ο παρατατικός των ρημάτων των οποίων η οριστική ενεστώτα έχει σημασία παρακειμένου:

*Ἀμύνταν **ᾐσθανόμεθα** ἀποχωροῦντα ἐκ τῶν πόλεων.* (είχαμε αντιληφθεί ότι)

N.E.: *Τι **έγραφε** στο γράμμα; [Τι είχε γράψει...;]*

γ) Εναρκτικός· δηλώνει έναρξη μιας πράξης στο παρελθόν[5]:

*Ὅτε δὲ ἐγγύτερον **ἐγίγνοντο**, τάχα δὴ καὶ χαλκός τις **ἤστραπτε** καὶ αἱ τάξεις καταφανεῖς **ἐγίγνοντο**.* (Όταν άρχισαν να πλησιάζουν... άρχιζε να αστράφτει... άρχιζαν να γίνονται...)

N.E.: ***Βράδιαζε**, όταν ξεκίνησα.*

5. Ενίοτε ο **παρατατικός** δηλώνει γεγονός που έγινε στο παρελθόν, αλλά εξακολουθεί να ισχύει στο παρόν· δίνει έμφαση στην αφετηρία της πράξης και ισοδυναμεί με ενεστώτα:

***Διεῖχε** δ' ὁ Ἑλλήσποντος ταύτῃ σταδίους ὡς πεντεκαίδεκα.* [είχε και εξακολουθεί να έχει τόσο πλάτος]

3. Ο μέλλοντας

α) Γνωμικός· δηλώνει γνώμη με γενικό κύρος ή κάτι που συμβαίνει συνήθως:

*Δίκαια δράσας συμμάχους **ἕξεις** θεούς.* (Αν οι πράξεις σου είναι δίκαιες, θα έχεις συμμάχους σου τους θεούς.)

Ν.Ε.: *Ό,τι σπείρεις **θα θερίσεις**.*

β) Βουλητικός· εκφράζει επιθυμία του υποκειμένου να κάνει αυτό που σημαίνει το ρήμα:

*Τί χρῆμα **δράσεις;*** (Τι θέλεις να κάνεις;)

Ν.Ε.: ***Θα φύγω** τώρα.* [*Θέλω να φύγω…*]

γ) Δυνητικός· δηλώνει πράξη που είναι δυνατόν ή επιτρέπεται να κάνει το υποκείμενο:

*Καὶ γὰρ νῦν γυναῖκας πολλὰς **εὑρήσετε** τιτθευούσας.* (Γιατί και τώρα είναι δυνατόν να βρείτε πολλές γυναίκες να είναι τροφοί.)

Ν.Ε.: *Έτσι, **θα διαβάσεις** ανενόχλητος.* [*Έτσι, θα μπορέσεις να διαβάσεις…*]

δ) Δηλώνει πράξη που είναι **αναγκαίο** να γίνει και χρησιμοποιείται σε ερωτήσεις:

*Τί οὖν **ποιήσομεν;*** (Τι πρέπει να κάνουμε λοιπόν;)

Ν.Ε.: *Τι **θα κάνω**, αν αρνηθεί;* [*Τι πρέπει να κάνω…;*]

ε) Προστακτικός· είναι ο μέλλοντας του β΄ ή, σπανιότερα, του γ΄ προσώπου οριστικής που δηλώνει προσταγή με ηπιότητα και ευγένεια:

*Πάντως δὲ τοῦτο **δράσεις**.* (Κάνε αυτό οπωσδήποτε.)

Ν.Ε.: ***Θα** με **περιμένεις**.* [*Περίμενέ με.*]

4. Ο αόριστος

α) Γνωμικός· δηλώνει γενική αλήθεια που εμφανίζεται ως αποτέλεσμα πείρας. Στη μετάφραση μπορεί να αποδοθεί με ενεστώτα ή με το «συνήθως» + ενεστώτα:

*Ἡ γλῶσσα πολλοὺς εἰς ὄλεθρον **ἤγαγεν**.* (οδηγεί / συνήθως οδηγεί)

Ν.Ε.: *Ο τρελός **είδε** τον μεθυσμένο κι **έφυγε**.*

β) Εναρκτικός· δηλώνει έναρξη μιας πράξης στο παρελθόν, η οποία ενδέχεται να συνεχίζεται και στο παρόν. Τη σημασία αυτή έχουν κυρίως οι αόριστοι:

ἐβασίλευσα	*ἐνόσησα*	*ἐχάρην*
ἐβουλήθην	*ἐξεπλάγην*	*ἦρξα / ἠρξάμην*
ἐδάκρυσα	*ἐπλούτησα*	*ἴσχυσα*
ἐθάρρησα / ἐθάρσησα	*ἐφοβήθην*	

*Ἀλέξανδρος δὲ ὑπὸ καμάτου **ἐνόσησε**.* (έπεσε άρρωστος)
*Ἐπεὶ δὲ εἶδε τὸν νεκρὸν κείμενον, **ἐδάκρυσε**.* (ξέσπασε σε δάκρυα)

Ν.Ε.: *Έτσι που έκανε, **φοβήθηκα**.*

γ) Μελλοντικός· δηλώνει κάτι που αναμένεται να συμβεί με βεβαιότητα και παρουσιάζεται σαν να συνέβη ήδη:

*Ἐάν τι τοιοῦτον γένηται, πᾶσα ἡ πόλις **διεφθάρη**.* (θα καταστραφεί)

Ν.Ε.: *Μόλις σου πω, **έφυγες**.* [*…θα φύγεις*]

δ) Προτρεπτικός· δηλώνει έντονη προτροπή ή παράκληση του υποκειμένου. Ισοδυναμεί με προτρεπτική υποτακτική ή προστακτική και τίθεται σε ρητορικές ερωτήσεις που εισάγονται με το *τί οὐ* ή με το *τί οὖν οὐ*:

*Τί οὖν οὐ καὶ Ἱππίαν **ἐκαλέσαμεν;** → Καλέσωμεν καὶ Ἱππίαν.*

Ν.Ε.: *Ακόμα **δεν κοιμήθηκες**; → Κοιμήσου.*

5. Ο παρακείμενος

α) **Γνωμικός**· εκφράζει αλήθεια με γενικό κύρος:

*Πολλοὶ διὰ πολιτικὴν δύναμιν μεγάλα κακὰ **πεπόνθασιν**.*

β) **Μελλοντικός**· δηλώνει το αναπόφευκτο να συμβεί, πράξη μελλοντική που παρουσιάζεται σαν να έχει γίνει:

*Εἴ με αἰσθήσεται, **ὄλωλα**.* (Αν με αντιληφθεί, είμαι χαμένος. → θα χαθώ)

Ν.Ε.: *Αν δεν έρθεις, σ' **έχω ξεγράψει**.* [...θα σε ξεγράψω]

γ) **Ενεστωτικός**· ισοδυναμεί και μεταφράζεται με ενεστώτα. Τέτοιοι είναι οι παρακείμενοι:

γέγονα (είμαι)
δέδοικα / δέδια (φοβάμαι)
ἔγνωκα (γνωρίζω)
εἴωθα (συνηθίζω)
εἴθισμαι (έχω τη συνήθεια)
ἔοικα (μοιάζω)
ἕστηκα (στέκομαι)
ἠμφίεσμαι (ντύνομαι)
κέκλημαι (ονομάζομαι)
κέκτημαι (κατέχω)
μέμνημαι (θυμάμαι)
οἶδα (γνωρίζω)
πέποιθα (εμπιστεύομαι)
πέφυκα (είμαι από τη φύση μου)

*Οὐδενὸς τούτων **μέμνημαι**.*
*Τοὺς ἀσθενεστέρους **εἰθίσμεθα** θεραπεύειν.*

6. Ο υπερσυντέλικος

α) **Αποτελεσματικός**· δηλώνει πράξη που έχει συντελεστεί στο παρελθόν και υφίσταται ως αποτέλεσμα και στο παρόν:

*Ἡ Οἰνόη **ἐτετείχιστο**.*

β) **Αντί παρατατικού**· είναι ο υπερσυντέλικος των ρημάτων των οποίων ο παρακείμενος ισοδυναμεί με ενεστώτα:

*Ἐν δὲ τῇ Λακεδαίμονι ὁ ἐμὸς δοῦλος σ' **ἐδεδοίκει**.* (σε φοβόταν)

7. Ο συντελεσμένος μέλλοντας

Χρησιμοποιείται μερικές φορές **αντί μέλλοντα**· είναι ο συντελεσμένος μέλλοντας των ρημάτων των οποίων ο παρακείμενος έχει σημασία ενεστώτα:

*Ὑμεῖς δὲ **μεμνήσεσθε** τῶν ἐμῶν λόγων.* (θα θυμηθείτε)

Γ. Οι Χρονοι Στις Αλλες Εγκλισεις, Στο Απαρεμφατο Και Στη Μετοχη

§ 92 α) Οι χρόνοι της **υποτακτικής**, της **ευκτικής** και της **προστακτικής** στις **ανεξάρτητες προτάσεις** αναφέρονται στο **μέλλον**:

Ποίαν ὁδὸν ἐπὶ τὸν βίον ***τράπωμαι;*** (Ποιο δρόμο να ακολουθήσω στη ζωή;)
Δὶς ἐς τὸν αὐτὸν ποταμὸν ***οὐκ ἂν ἐμβαίης.*** (Δεν μπορείς να περάσεις δύο φορές το ίδιο ποτάμι.)
Μηδεὶς ὑμῶν ***προσδοκησάτω*** *ἄλλως.* (Κανείς από σας μην περιμένει κάτι άλλο.)
N.E.: • *Τι* ***να*** *σου* ***φέρω;*** • ***Έλα*** *αύριο πρωί.*

β) Οι χρόνοι του **απαρεμφάτου** και της **μετοχής** σε **οποιαδήποτε πρόταση**, καθώς και οι χρόνοι της **υποτακτικής** και της **ευκτικής** στις **εξαρτημένες προτάσεις** αναφέρονται είτε στο **παρόν** είτε στο **παρελθόν** ή στο **μέλλον**, ανάλογα με το αν εξαρτώνται από αρκτικό ή ιστορικό χρόνο και ανάλογα με τα συμφραζόμενα:

Αἰσχύνομαι ὑμῖν ***εἰπεῖν*** *τἀληθῆ.* (Ντρέπομαι να σας πω την αλήθεια.) [Εξάρτηση από αρκτικό χρόνο· το απαρέμφατο ενεστώτα αναφέρεται στο **παρόν**.]

Τὴν φάλαγγα Νικάνορα ***ἄγειν*** *ἐκέλευσε.* (Διέταξε τον Νικάνορα να οδηγήσει τη φάλαγγα.) [Εξάρτηση από ιστορικό χρόνο· το απαρέμφατο ενεστώτα αναφέρεται στο **παρελθόν**.]

Αἰσθανόμεθα γελοῖοι ***ὄντες.*** (Αισθανόμαστε ότι είμαστε γελοίοι.) [Εξάρτηση από αρκτικό χρόνο· η μετοχή ενεστώτα αναφέρεται στο **παρόν**.]
N.E.: *Μιλάει* ***γελώντας.***

Οἱ Πλαταιῆς ᾔσθοντο ἔνδον ***ὄντας*** *τοὺς Θηβαίους.* (Οι Πλαταιείς αντιλήφθηκαν ότι οι Θηβαίοι ήταν εντός των τειχών.) [Εξάρτηση από ιστορικό χρόνο· η μετοχή ενεστώτα αναφέρεται στο **παρελθόν**.]
N.E.: *Έφυγε* ***τρέχοντας.***

Ἴθι νῦν, ὦ φίλε Εὐθύφρων, δίδαξον καὶ ἐμέ, ***ἵνα*** *σοφώτερος* ***γένωμαι.*** (Εμπρός λοιπόν, φίλε Ευθύφρων, δίδαξε κι εμένα, για να γίνω σοφότερος.) [Εξάρτηση από αρκτικό χρόνο· η υποτακτική αορίστου αναφέρεται στο **μέλλον**.]
N.E.: *Θέλει* ***να πλουτίσει.***

Ἐφοβήθησαν ***μὴ*** *καὶ ἐπὶ σφᾶς ὁ στρατὸς* ***χωρήσῃ.*** (Φοβήθηκαν μήπως ο στρατός προχωρήσει και εναντίον τους.) [Εξάρτηση από ιστορικό χρόνο· η υποτακτική αορίστου αναφέρεται στο **παρελθόν**.]
N.E.: *Δίσταζε* ***να μιλήσει.***

Τὸν θεὸν ἐπήροντο ***εἰ παραδοῖεν*** *Κορινθίοις τὴν πόλιν.* (Ρώτησαν τον θεό αν έπρεπε να παραδώσουν στους Κορινθίους την πόλη.) [Εξάρτηση από ιστορικό χρόνο· η ευκτική αορίστου αναφέρεται στο **παρελθόν**.]

ΠΙΝΑΚΑΣ 6. ΟΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΕΣ ΣΗΜΑΣΙΕΣ ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΣΤΗΝ ΟΡΙΣΤΙΚΗ

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ	ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ
Γνωμικός *Ἀρχὴ ἄνδρα **δείκνυσι.***	**Εναρκτικός** *Λαβὼν χρησμὸν **ἐπορεύετο.***	**Γνωμικός** ***Βουλήσεταί** τις μᾶλλον ἢ **δυνήσεται.***
Βουλητικός ή **αποπειρατικός** *Νικίας **πείθει** αὐτοὺς ἐπὶ Κυδωνίαν πλεῦσαι.*	**Βουλητικός** ή **αποπειρατικός** ***Ἔπειθεν** αὐτοὺς ἀφίστασθαι.*	**Βουλητικός** *Τί **λέξεις;***
Αποτελεσματικός *Τοὺς λόγους τῶν Ἀθηναίων **οὐ γιγνώσκω.***	**Αποτελεσματικός** *Κῦρος δὲ αὐτός τε ἀπέθανε καὶ ὀκτὼ οἱ ἄριστοι τῶν περὶ αὐτὸν **ἔκειντο** ἐπ' αὐτῷ.*	**Το αναγκαίο** σε ερωτηματικές προτάσεις *Τί **δράσομεν;***
Μελλοντικός *Μικρὰ εἰπὼν ἤδη **καταβαίνω.***		**Δυνητικός** *Λέγει ὅτι **ἄξει** αὐτοὺς εἰς χωρίον.*
Ιστορικός *Διαλιπούσης δ' ἡμέρας μάχη αὖθις **γίγνεται.***		**Προστακτικός** *Ὡς οὖν **ποιήσετε.*** (Έτσι λοιπόν θα κάνετε.)

ΑΟΡΙΣΤΟΣ	ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ	ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ
Εναρκτικός *Μετὰ δὲ ταῦτα **ἐνόσησα.***	**Ενεστωτικός** *Ἅπαντες **πεφύκαμεν** ἁμαρτάνειν.*	**Αντί παρατατικού** *Διὰ χρόνου γὰρ οὐχ ἱκανῶς **ἐμεμνήμην.***
Γνωμικός *Τὰς τῶν φαύλων συνηθείας ὀλίγος χρόνος **διέλυσεν.***	**Γνωμικός** *Πολλοὶ διὰ δόξαν μεγάλα κακὰ **πεπόνθασιν.***	**Αποτελεσματικός** *Ἡ Οἰνόη **ἐτετείχιστο.***
Μελλοντικός ***Ἀπωλόμην** ἄρ' εἴ με δὴ λείψεις.* (Θα χαθώ, αν τυχόν μ' εγκαταλείψεις.)	**Μελλοντικός** *Ἂν τοῦτο νικῶμεν, πάνθ' ἡμῖν **πεποίηται.***	**ΣΥΝΤΕΛΕΣΜΕΝΟΣ ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ**
Προτρεπτικός *Τί οὐκ **ἀπεκοιμήθημεν;*** (Ας κοιμηθούμε.)		**Αντί μέλλοντα** *Πλείω χρήματα **κεκτήσεται.*** (Θα αποκτήσει περισσότερα χρήματα.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι΄ Οι εγκλίσεις του ρήματος στις ανεξάρτητες προτάσεις

§ 93 Οι εγκλίσεις του ρήματος είναι τέσσερις:

οριστική **υποτακτική** **ευκτική** **προστακτική**

Ν.Ε.: Οριστική, υποτακτική, προστακτική.

§ 94 **Οι εγκλίσεις στον λόγο** φανερώνουν την ψυχική διάθεση του υποκειμένου ως προς αυτό που σημαίνει το ρήμα, το αν δηλαδή αυτό που σημαίνει το ρήμα εκφράζεται ως βεβαιότητα, προσδοκία, ευχή, δυνατότητα, προσταγή κτλ. του υποκειμένου. Οι εγκλίσεις αποκτούν τις ποικίλες αυτές σημασιολογικές αποχρώσεις, που συνιστούν στοιχείο ύφους, ανάλογα με τη σημασία του ρήματος, την πρόταξη μορίων (*εἴθε, ἂν* κτλ.), τις κοινωνικές περιστάσεις κατά τις οποίες εκφράζεται το υποκείμενο και τον σκοπό της επικοινωνίας.

§ 95 Οι **εγκλίσεις** που χρησιμοποιούνται στις **ανεξάρτητες προτάσεις** είναι:

α) Η **οριστική**
- Απλή
- Δυνητική
- Επαναληπτική
- Ευχετική

β) Η **υποτακτική**
- Βουλητική
- Απορηματική

γ) Η **ευκτική**
- Ευχετική
- Δυνητική

δ) Η **προστακτική**

§ 96 Οι εγκλίσεις, ανάλογα με το αν εκφράζουν κρίση ή επιθυμία, απαντούν στα αντίστοιχα είδη προτάσεων και έτσι διακρίνονται σε:

α) **Εγκλίσεις των προτάσεων κρίσης** (άρνηση ***οὐ***):
- Απλή οριστική
- Δυνητική οριστική
- Επαναληπτική οριστική
- Δυνητική ευκτική

β) **Εγκλίσεις των προτάσεων επιθυμίας** (άρνηση ***μή***):
- Βουλητική υποτακτική
- Απορηματική υποτακτική
- Ευχετική οριστική
- Ευχετική ευκτική
- Προστακτική

Σημείωση: Για τις εγκλίσεις του ρήματος στις εξαρτημένες προτάσεις βλ. κεφ. «Υποτακτική σύνδεση προτάσεων».

1. Η οριστική

§ 97 Η **απλή οριστική** δηλώνει το πραγματικό[1] στο παρόν, στο παρελθόν ή στο μέλλον και ειδικότερα το **αντικειμενικά πραγματικό** ή **το πραγματικό κατά την κρίση του ομιλητή**:

*Λακεδαιμόνιοι **πέμπουσι** πρέσβεις ἐς τὴν Κόρινθον.*
*Φίλιππος δυσπολέμητός **ἐστι**.*
N.E.: • *Το παιδί **έχει** πυρετό.* • ***Δεν ακούει** κανέναν.*

§ 98 Η **δυνητική οριστική** είναι η οριστική ιστορικού χρόνου (παρατατικού, αορίστου, υπερσυντελίκου) με το δυνητικό ***ἄν***· δέχεται άρνηση ***οὐ***, μεταφράζεται με το «θα» + παρατατικό ή υπερσυντέλικο και δηλώνει το **δυνατόν στο παρελθόν** ή το **αντίθετο του πραγματικού**:

***Ἐδυνάμην ἂν** ἐγὼ σῶσαι ὑμᾶς.* (Εγώ θα μπορούσα να σας σώσω.)
*Εἰ δὲ κερδαίνειν ἐβούλου, τότ' **ἂν** πλεῖστον **ἔλαβες**.* (τότε θα έπαιρνες περισσότερα)
N.E.: • ***Θα έκανα** τα πάντα για σένα.* • *Αν γνώριζες, **θα είχες** άλλη γνώμη.*

➤ Το **δυνητικό ἄν** μπορεί να παραλείπεται στην οριστική παρατατικού απρόσωπων ρημάτων ή εκφράσεων, όπως *ἔδει, ἐξῆν, ἐχρῆν, προσῆκε, ἄξιον ἦν, ἀνάγκη ἦν* κτλ., γιατί αυτά δηλώνουν κάτι που ο ομιλητής αντιλαμβάνεται ως δυνατό ή αναγκαίο, το οποίο όμως δεν πραγματοποιήθηκε:
***Ἔδει** τὸν Ἀριστόδημον ἀγωνίζεσθαι.*
***Ἐξῆν** αὐτῷ σωθῆναι.*
N.E.: ***Έπρεπε** να το είχες καταλάβει.*

§ 99 Η **επαναληπτική οριστική** είναι η οριστική παρατατικού ή αορίστου με το μόριο ***ἄν*** και δηλώνει κάτι **πραγματικό που επαναλαμβανόταν στο παρελθόν**. Μεταφράζεται με παρατατικό ή με το «συνήθως» + παρατατικό:

*Εἰ Ἀγησίλαος ἴδοι τοὺς νέους γυμναζομένους, **ἐπῄνεσεν ἄν**.* (Αν / κάθε φορά που έβλεπε... τους επαινούσε / συνήθιζε να τους επαινεί.)
*Εἴ τινες ἴδοιέν που τοὺς σφετέρους κρατοῦντας, **ἀνεθάρρησαν ἄν**.* (Κάθε φορά που έβλεπαν τους δικούς τους κάπου να επικρατούν, έπαιρναν θάρρος.)
N.E.: *Αν τον μάλωνες, **έκλαιγε**.*

§ 100 Η **ευχετική οριστική** είναι η οριστική παρατατικού ή σπανιότερα αορίστου με τα μόρια ***εἰ γὰρ*** ή ***εἴθε***· δέχεται άρνηση ***μὴ*** και δηλώνει **ευχή ανεκπλήρωτη**, σε αντίθεση με την ευχετική ευκτική (βλ. § 105). Μεταφράζεται με το «μακάρι να» + παρατατικό ή υπερσυντέλικο:

---

1. Σε κάποιες περιπτώσεις η έννοια του πραγματικού μετριάζεται ή και αίρεται, με αποτέλεσμα η οριστική να δηλώνει ακόμα και κάτι μη πραγματικό. Αυτό συμβαίνει κυρίως:
   α) Με λέξεις ή εκφράσεις όπως *μικροῦ, ὀλίγου, μικροῦ δεῖν, ὀλίγου δεῖν, παρ' ὀλίγον, παρὰ μικρὸν* (παρά λίγο, σχεδόν, λίγο έλειψε) + οριστική (αορίστου κυρίως), *ὀλίγου ἐδέησε, μικροῦ ἐδέησε, ἐλαχίστου ἐδέησε, παρ' ὀλίγον ἦλθον, παρὰ μικρὸν ἦλθον* (παρά λίγο, σχεδόν, λίγο έλειψε) + απαρέμφατο αορίστου:
   Ὀλίγου ἐξηπάτησάς με.
   Ἀγησίλαος μικροῦ δεῖν τῆς χώρας ἐκράτησεν.
   Παρὰ μικρὸν ἦλθον ἀποθανεῖν.
   N.E.: *Κόντεψα να πεθάνω.*
   β) Με τις περιοριστικές εκφράσεις της αναφοράς *τὸ ἐπ' ἐμοί, τὸ ἐπί σοι, τὸ ἐπὶ τούτῳ, τὸ ἐφ' ἡμᾶς, τὸ ἐπὶ σφᾶς, τὸ ἐπ' ἐκείνοις* κτλ. (όσο εξαρτάται από μένα, από σένα κτλ.) + οριστική:
   Τὸ ἐπὶ τούτῳ ἀπολώλαμεν. (Όσο εξαρτάται από αυτόν, είμαστε χαμένοι.)

Εἴθ' ἦσθα δυνατὸς δρᾶν, ὅσον πρόθυμος εἶ.
Εἴθε *σοι, ὦ Περίκλεις, τότε* ***συνεγενόμην****.*
Ν.Ε.: ***Μακάρι να*** *σε* ***γνώριζα*** *νωρίτερα.*

2. Η υποτακτική

§ 101 Η **υποτακτική** εκφράζει γενικά το **προσδοκώμενο**, δέχεται άρνηση ***μὴ*** και διακρίνεται σε **βουλητική** και **απορηματική**.

§ 102 Η **βουλητική υποτακτική** εκφράζει **βούληση**, **επιθυμία** του υποκειμένου και διακρίνεται σε:

α) Προτρεπτική υποτακτική· δηλώνει παραίνεση, προτροπή και απαντά στο α΄ πρόσωπο ενικού, αλλά κυρίως πληθυντικού αριθμού, αναπληρώνοντας τα αντίστοιχα πρόσωπα της προστακτικής. Συνοδεύεται συνήθως από προτρεπτικά μόρια, όπως ***ἄγε (δή)***, ***ἴθι (δή)***, ***φέρε (δὴ)*** με τη σημασία του «εμπρός», «εμπρός λοιπόν», «έλα»:

Φέρε δὴ *κἀκεῖν'* ***ἐξετάσωμεν****.* (Ελάτε να εξετάσουμε κι εκείνο.)
Ἄγε σκοπῶμεν *τὰ ἐμοὶ πεπραγμένα.*
Φέρε δὴ πειραθῶ *πρὸς ὑμᾶς ἀπολογήσασθαι.* (Ας προσπαθήσω λοιπόν να απολογηθώ ενώπιόν σας.)
Ν.Ε.: ***Ας μιλήσουμε*** *καθαρά.*

β) Αποτρεπτική υποτακτική· δηλώνει αποτροπή, απαγόρευση και απαντά στο β΄ και στο γ΄ πρόσωπο:

Μή *με* ***ἀπολέσητε*** *ἀδίκως.* (Μη με καταστρέψετε άδικα.)
Τὸν ἐχέφρονα μηδεὶς ***ταράττη*** *λόγος.*
Ν.Ε.: ***Να μην ξαναπάς*** *εκεί.*

§ 103 Η **απορηματική υποτακτική** εκφράζει **απορία** του υποκειμένου και απαντά στο α΄ πρόσωπο. Όταν μάλιστα η απορία του υποκειμένου συνδέεται με την επιθυμία άλλου προσώπου, προτάσσονται της απορηματικής υποτακτικής τα ρήματα ***βούλει***, ***βούλεσθε***, ***θέλεις***, ***θέλετε***. Η απορηματική υποτακτική τίθεται σε ερωτηματικές προτάσεις:

Ὦ Ζεῦ, τί ***λέξω;***
Βούλει *οὖν ἐπὶ τὴν ὑπόθεσιν πάλιν ἐξ ἀρχῆς* ***ἐπανέλθωμεν;***
Θέλεις μείνωμεν;
Ν.Ε.: *Πότε* ***να*** *σας* ***τηλεφωνήσω;***

3. Η ευκτική

§ 104 Η **ευκτική** δηλώνει **απλή σκέψη** του υποκειμένου και δεν απαντά στη Ν.Ε. Διακρίνεται σε **ευχετική** και **δυνητική**.

§ 105 Η **ευχετική ευκτική** δηλώνει ευχή που αναφέρεται στο **παρόν** ή στο **μέλλον** και δέχεται άρνηση ***μή***. Αυτής της ευκτικής προτάσσονται συνήθως τα ευχετικά μόρια *εἴθε, εἰ γάρ*. Μεταφράζεται με το «μακάρι να» + υποτακτική. Αντιστοιχεί στην ευχετική υποτακτική της Ν.Ε.:

Εἴθε *φίλος ἡμῖν* ***γένοιο****.* (μακάρι να γίνεις)
Εἴθ' ἐθέλοιεν *οἱ θεοὶ μεθ' ἡμῶν εἶναι.*
Ν.Ε.: *Μακάρι να πετύχεις.*

§ 106 Η **δυνητική ευκτική** είναι η ευκτική κάθε χρόνου, εκτός του μέλλοντα, με το δυνητικό ***ἄν***. Δέχεται άρνηση ***οὐ*** και δηλώνει το **δυνατόν στο παρόν** ή **στο μέλλον**[2]. Μεταφράζεται με τα «είναι δυνατόν να», «μπορεί να», «θα» + παρατατικό. Αντιστοιχεί στη δυνητική υποτακτική της Ν.Ε.:

Πατὴρ πονηρὸς ***οὐκ ἄν*** *ποτε* ***γένοιτο*** *δημαγωγὸς χρηστός.*
Τίνι ***ἂν*** *πόλις* ***ἀρέσκοι*** *ἄνευ νόμων;*
Ν.Ε.: *Αύριο* ***να δεις*** *γέλιο.*

4. Η προστακτική

§ 107 Η **προστακτική** εκφράζει επιθυμία με τη μορφή προσταγής, προτροπής, απαίτησης κτλ. Δέχεται άρνηση ***μή***. Πιο συγκεκριμένα η προστακτική δηλώνει:

α) **Προσταγή**:
Ἄπελθε *εἰς τὴν θάλασσαν.*
Ν.Ε.: ***Φύγε*** *από μπροστά μου.*

β) **Αποτροπή, απαγόρευση**:
Μὴ *ἐν πολλοῖς ὀλίγα* ***λέγε***, *ἀλλ' ἐν ὀλίγοις πολλά.*
Ν.Ε.: ***Μην τρέχετε.***

γ) **Προτροπή** ή **παράκληση**· της προστακτικής προτάσσονται συχνά τα μόρια ***ἄγε*** **(*δή*)**, ***φέρε*** **(*δή*)**, ***ἴθι*** **(*δή*)**:
Φέρε δὴ *πρὸς θεῶν κἀκεῖνο* ***σκέψασθε.***
Σκέψασθε *δὴ καί μοι* ***μνήσθητε.***
Ν.Ε.: • ***Δοκίμασε*** *αυτό το γλυκό.* • ***Σκέψου*** *λίγο και τη θέση μου.*

δ) **Παραχώρηση, συγκατάθεση**:
Ἔστω *οὕτως.* (Ας γίνει έτσι.)
Τοῦτο ***ἔστω*** *τῆς Ἥρας ἱερόν.*
Ν.Ε.: *Άντε* ***πήγαινε***, *αφού βιάζεσαι.*

ε) **Ευχή** ή **κατάρα**:
Χαῖρε, *ὦ ξένε Ἀθηναῖε.*
Ἔρρωσο. (Να είσαι γερός.)
Ν.Ε.: ***Πήγαινε*** *στην ευχή του Θεού.*

---

2. Η **δυνητική ευκτική** μπορεί να δηλώνει επίσης:
   α) Ευγενική προσταγή, αντί προστακτικής:
   Σὺ ***κομίζοις ἂν*** *σεαυτὸν ᾗ θέλεις.*
   Ν.Ε.: *Αν το ξεχάσω, μου το* ***θυμίζεις.*** [οριστ. ενεστώτα]
   β) Γνώμη με μετριοπάθεια, αντί οριστικής ενεστώτα ή μέλλοντα:
   Οὐ *γὰρ* ***ἂν*** *ὑμᾶς* ***βουλοίμην*** *χείρους Ἀργείων φανῆναι.*
   Ν.Ε.: ***Θα*** *σου* ***έλεγα*** *να μείνεις.* [θα + οριστ. παρατατικού]
   γ) Έντονο ισχυρισμό, σε συνδυασμό με την άρνηση *οὐ*:
   Οὐ *γὰρ* ***ἂν ἀπέλθοιμ'***, *ἀλλὰ κόψω τὴν θύραν.* (Όχι μόνο δε θα φύγω, αλλά...)
   δ) Κάτι πιθανό· ισοδυναμεί με οριστική μέλλοντα:
   Ἐπιλίποι *δ'* ***ἂν*** *ἡμᾶς ὁ πᾶς χρόνος, εἰ πάσας τὰς ἐκείνου πράξεις καταριθμησαίμεθα.* (δε θα μας φτάσει ο χρόνος)
   Ν.Ε.: ***Βρέξει δε βρέξει***, *θα βγω.* [υποτακτική]

ΠΙΝΑΚΑΣ 7. ΟΙ ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ
α) **Απλή**: οριστική κάθε χρόνου· δηλώνει **το πραγματικό**: *Οἱ φρουροὶ **ἐξωπλισμένοι ἦσαν**.* β) **Δυνητική**: οριστική ιστορικού χρόνου + *ἄν*· δηλώνει: • **το δυνατόν στο παρελθόν**: *Τὴν πόλιν **ἂν ἡγήσω** πολέμου ἐργαστήριον εἶναι.* • **το μη πραγματικό**: ***Ἐβουλόμην ἄν**, ὦ Κῦρε, οὕτως ἔχειν.* γ) **Επαναληπτική**: οριστική παρατατικού ή αορίστου + *ἄν*· δηλώνει **κάτι πραγματικό που επαναλαμβανόταν στο παρελθόν**: *Εἴ τις αὐτῷ δοκοίη βλακεύειν, **ἔπαισεν ἄν**.* (Όποιος / αν κάποιος του φαινόταν νωθρός, τον χτυπούσε.) δ) **Ευχετική**: οριστική παρατατικού ή αορίστου + *εἰ γὰρ* ή *εἴθε*· δηλώνει **ευχή ανεκπλήρωτη**: ***Εἰ γὰρ** τοσαύτην δύναμιν **εἶχον**.*	α) **Βουλητική**: δηλώνει **βούληση, επιθυμία**· διακρίνεται σε: • **Προτρεπτική**: υποτακτική α΄ προσώπου ενικού ή πληθυντικού· ενίοτε συνοδεύεται από τα *ἄγε (δή), φέρε (δή), ἴθι (δή)*· δηλώνει **προτροπή**: ***Φέρε δὴ δείξω** τοῦτο ὑμῖν.* • **Αποτρεπτική**: *μὴ* + υποτακτική β΄ ή γ΄ προσώπου· δηλώνει **απαγόρευση**: *Μηδενὶ συμφορὰν **ὀνειδίσῃς**.* β) **Απορηματική**: υποτακτική α΄ προσώπου σε ερωτηματικές προτάσεις επιθυμίας· δηλώνει **απορία**: ***Εἴπωμεν** ἢ **σιγῶμεν**;*	α) **Ευχετική**: ενίοτε συνοδεύεται από τα *εἴθε, εἰ γάρ*· δηλώνει **ευχή που αναφέρεται στο παρόν ή στο μέλλον**: ***Εἰ γὰρ γένοιτο**.* β) **Δυνητική**: ευκτική (εκτός μέλλοντα) + *ἄν*· δηλώνει **το δυνατόν στο παρόν ή στο μέλλον**: *Ἐπὶ τῶν ἐλαττόνων **ἴδοι** τις **ἂν** τὴν τῆς διανοίας ἀκρίβειαν.*	Δηλώνει: α) **Προσταγή**: ***Παῦσε**.* β) **Αποτροπή, απαγόρευση**: ***Μὴ θορυβεῖτε**.* γ) **Προτροπή** ή **παράκληση**· ενίοτε συνοδεύεται από τα *ἄγε (δή), φέρε (δή), ἴθι (δή)*: ***Ἄγετε**, ὦ ἄνδρες, **δειπνήσατε**.* δ) **Παραχώρηση** ή **συγκατάθεση**: *Οὕτως **ἐχέτω**.* ε) **Ευχή** ή **κατάρα**: ***Ὑγίαινε**.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ΄ Οι ονοματικοί τύποι του ρήματος

§ 108 Οι **ονοματικοί τύποι** του ρήματος είναι το **απαρέμφατο** και η **μετοχή**. Δε φανερώνουν πρόσωπο, όπως οι παρεμφατικές-προσωπικές εγκλίσεις (οριστική, υποτακτική, ευκτική και προστακτική), και μετέχουν στις ιδιότητες τόσο του ονόματος όσο και του ρήματος.

Ι. ΤΟ ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ

§ 109 Το **απαρέμφατο** ήταν αρχικά άκλιτο αφηρημένο ρηματικό ουσιαστικό πτώσης δοτικής και δήλωνε σκοπό ή τόπο. Με την αρχική αυτή σημασία λαμβάνεται το απαρέμφατο του σκοπού ή του αποτελέσματος (βλ. § 116.6). Το απαρέμφατο, έναρθρο ή άναρθρο, κατέχει σημαντική θέση στον αρχαίο ελληνικό λόγο.

Ν.Ε.: Χρησιμοποιούνται αρχαία απαρέμφατα κυρίως σε στερεότυπες εκφράσεις, όπως ***το είναι μου, τρόπος του λέγειν, δούναι και λαβείν*** κ.ά. Στη Ν.Ε. χρησιμοποιούνται κυρίως δευτερεύουσες ειδικές, βουλητικές ή τελικές προτάσεις εκεί όπου στην Α.Ε. συνηθιζόταν η χρήση του απαρεμφάτου. Από αρχαία απαρέμφατα προέρχονται και λέξεις όπως ***φα(γ)ί*** (από το ***φαγεῖν***), ***φιλί*** (από το ***φιλεῖν***) κ.ά.

*Ἔλεγον δίψῃ **ἀποθανεῖν** αὐτούς.* → *Έλεγαν **ότι αυτοί πέθαναν από τη δίψα.***
*Βούλομαι σ' **ἀκοῦσαι.*** → *Θέλω **να σ' ακούσω.***
*Τρία τάλαντα ἀργυρίου Εὐθύνῳ **φυλάττειν** ἔδωκεν.* → *Έδωσε στον Εύθυνο τρία αργυρά τάλαντα, **για να τα φυλάει.***

§ 110 Η ονοματική φύση του απαρεμφάτου αποδεικνύεται από το ότι αυτό:

α) Ενδέχεται να εκφέρεται με άρθρο ουδέτερου γένους (έναρθρο απαρέμφατο, βλ. § 113) και να συνδέεται παρατακτικά με κάποιο ουσιαστικό της πρότασης:
__Τὸ σῴζεσθαι__ ἕπεται τῇ ἀρετῇ.
*Γυναιξὶ κόσμον **ἡ σιγὴ καὶ τὸ σωφρονεῖν** φέρει.*

β) Μπορεί να λειτουργεί στον λόγο ως υποκείμενο, αντικείμενο, κατηγορούμενο ή ονοματικός προσδιορισμός:
*Εἶτ' ἔδοξεν αὐτοῖς ἄρχοντας **ἑλέσθαι** δέκα.* [υποκείμενο]
*Οὐκ ἐτόλμησαν ἐπὶ τοὺς ἵππους **ἀναβῆναι.*** [αντικείμενο]
*Βέλτιον γὰρ **τοῦ ζῆν** τὸ εὖ ζῆν.* [γεν. συγκριτική]

§ 111 Η ρηματική φύση του απαρεμφάτου αποδεικνύεται από το ότι αυτό:

α) Έχει φωνή, διάθεση, χρόνους και είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθεί ως έγκλιση σε κύριες ή δευτερεύουσες προτάσεις (βλ. § 116.1).

β) Σε κάποιες περιπτώσεις εκφέρεται με το δυνητικό μόριο ***ἄν***. Τότε λέγεται **δυνητικό απαρέμφατο**, απαντά σε κάθε χρόνο, εκτός μέλλοντα, και ισοδυναμεί με δευτερεύουσα ειδική πρόταση που εκφέρεται με δυνητική οριστική, όταν εκφράζει το μη πραγματικό, ή με δυνητική ευκτική, όταν εκφράζει το δυνατόν στο παρόν ή στο μέλλον:
*Ξενοφῶν ἐγίγνωσκε τοὺς Ἕλληνας, εἰ τοῦτο ἐποίουν, ἅπαντας **ἂν ἀπολέσθαι.***
[*Ξενοφῶν ἐγίγνωσκε **ὅτι οἱ Ἕλληνες**, εἰ τοῦτο ἐποίουν, **ἅπαντες ἂν ἀπώλοντο***.]
*Ἀπεκρίνατο ὁμολογίαν **οὐκ ἂν ποιήσασθαι** πρὸς αὐτοὺς οὐδεμίαν.*
[*Ἀπεκρίνατο **ὅτι οὐκ ἂν ποιήσαιτο ὁμολογίαν πρὸς αὐτοὺς οὐδεμίαν***.]

γ) Έχει υποκείμενο (βλ. § 112):

*Οἱ δὲ ἐπὶ τὴν πόλιν οὐκ ἐτόλμησαν **πλεῦσαι.***
*Δεῖ δέ με καὶ ὑπὲρ τοῦ πατρὸς **ἀπολογήσασθαι.***

δ) Δέχεται αντικείμενο στην ίδια πτώση με το αντικείμενο του ρήματος από το οποίο προέρχεται:

*Οὔτε τῶν κοινῶν **ἀπέχεσθαι** δυνάμεθα.* [*ἀπέχομαι* + γεν.]
*Βούλομαι δ' ἐξ ἀρχῆς ὑμῖν **διηγήσασθαι** τὰ πραχθέντα.* [*διηγοῦμαί τινί τι*]

Το υποκείμενο του απαρεμφάτου

§ 112 Το **υποκείμενο του απαρεμφάτου** απαντά σε ονομαστική ή σε αιτιατική πτώση. Έτσι έχουμε δύο διαφορετικές συντάξεις:

α) **Ταυτοπροσωπία**· το υποκείμενο του απαρεμφάτου είναι το ίδιο (*τὸ αὐτὸ*) με το υποκείμενο του ρήματος από το οποίο εξαρτάται το απαρέμφατο. Στην περίπτωση αυτή το υποκείμενο του απαρεμφάτου παραλείπεται και εννοείται σε πτώση ονομαστική:

*Βούλομαι πάλιν τοὺς θεοὺς **παρακαλέσαι.*** [Υ: *ἐγὼ*]
*Ἀδείμαντος ᾐτιάθη ὑπό τινων **προδοῦναι** τὰς ναῦς.* [Υ: *Ἀδείμαντος*]

β) **Ετεροπροσωπία**· το υποκείμενο του απαρεμφάτου είναι διαφορετικό (*ἕτερον*) από το υποκείμενο του ρήματος από το οποίο εξαρτάται το απαρέμφατο. Στην περίπτωση αυτή το υποκείμενο του απαρέμφατου τίθεται σε αιτιατική, αλλά μεταφράζεται με ονομαστική:

*Ὁ δὲ **τούς** τε **φρουροὺς** καὶ **Καλλίβιον** ἁρμοστὴν συνέπραξεν αὐτοῖς **πεμφθῆναι.*** (Εκείνος συνήργησε να σταλούν σ' αυτούς οι φρουροί και ο Καλλίβιος για αρμοστής.)
*Ἐγὼ νομίζω κοινὸν ἐχθρὸν ἁπάντων τῶν Ἑλλήνων **εἶναι βασιλέα.***

Στην απρόσωπη σύνταξη (βλ. §§ 83-85) το υποκείμενο του απαρεμφάτου τίθεται σε πτώση αιτιατική. Όταν δεν αναφέρεται, εννοείται σε πτώση αιτιατική και προκύπτει από τη δοτική προσωπική που συνήθως συνοδεύει τα απρόσωπα:

*Δεῖ τὸ βέλτιστον ἀεί, μὴ τὸ ῥᾷστον **ἅπαντας λέγειν.***
*Προσήκει ὑμῖν ἐναντία τοῖς τριάκοντα **ψηφίζεσθαι.*** [Υ: *ὑμᾶς* από τη δοτ. προσωπική *ὑμῖν*]

Γενική παρατήρηση

Όταν το υποκείμενο του απαρεμφάτου ταυτίζεται με το αντικείμενο του ρήματος εξάρτησης, τότε:

α) Αν το αντικείμενο του ρήματος βρίσκεται σε αιτιατική, αυτό το ίδιο το αντικείμενο εννοείται και ως υποκείμενο του απαρεμφάτου, χωρίς να επαναλαμβάνεται:

*Ἀρίστανδρος δὲ **θαρρεῖν** ἐκέλευσεν **Ἀλέξανδρον.***

β) Αν το αντικείμενο του ρήματος βρίσκεται σε γενική ή δοτική, η αιτιατική του εννοείται ως υποκείμενο του απαρεμφάτου:

*Ἐδέοντό μου **δανεῖσαι** χρήματα Ἀπολλοδώρῳ.* [Υ: *με*]
*Πολεμάρχῳ δὲ παρήγγειλαν οἱ τριάκοντα **πίνειν** κώνειον.* [Υ: *Πολέμαρχον*]

Α. Το Εναρθρο Απαρεμφατο

§ 113 **Έναρθρο** ονομάζεται το απαρέμφατο που εκφέρεται μαζί με άρθρο ουδέτερου γένους σε κάθε πτώση του ενικού αριθμού πλην της κλητικής. Δέχεται άρνηση ***μὴ*** και μεταφράζεται με «το ότι» + οριστική, «το να» + υποτακτική ή με το αντίστοιχο αφηρημένο ουσιαστικό:

Οὗτοι γὰρ τοῦτο προσόμοιον ἔχουσιν τοῖς τυράννοις, ***τὸ*** *πολλῶν* ***ἄρχειν****.* (Διότι αυτοί τούτο έχουν όμοιο με τους τυράννους, **το ότι εξουσιάζουν** πολλούς.)
Μένων ἠγάλλετο ***τῷ*** *φίλους* ***διαγελᾶν****.* (Ο Μένων διασκέδαζε με **το να περιγελά** φίλους.)
Πάντες ἄνθρωποι ***τοῦ εἰδέναι*** *ὀρέγονται φύσει.* (Όλοι οι άνθρωποι εκ φύσεως επιθυμούν **τη γνώση.**)

§ 114 Το έναρθρο απαρέμφατο χρησιμοποιείται στον λόγο ως:

1. **Υποκείμενο** σε προσωπικό ρήμα:
   Τὸ *μὲν γὰρ* ***λέγειν*** *εὐχῆς ἔργον ἐστί,* ***τὸ*** *δὲ* ***συμβῆναι*** *τύχης.*

2. **Αντικείμενο**:
   Τοσοῦτ' ἀπέχω ***τοῦ λαβεῖν*** *τι παρ' ὑμῶν.*

3. **Κατηγορούμενο**:
   Ἔστω δὴ τὸ ἀδικεῖν ***τὸ βλάπτειν*** *ἑκόντα παρὰ τὸν νόμον.*

4. **Επεξήγηση**, κυρίως σε ουδέτερο δεικτικής αντωνυμίας:
   Τῆς δὲ φρονήσεως τοῦτό ἐστι, ***τὸ*** *ὀρθῶς* ***δύνασθαι*** *ταῦτα θεωρεῖν.*

5. **Ονοματικός ετερόπτωτος** ή **επιρρηματικός προσδιορισμός** (πτωτικός ή εμπρόθετος):
   Κρεῖττόν ἐστιν τὸ σωφρονεῖν ***τοῦ πολυπραγμονεῖν****.* [γεν. συγκριτική· β' όρος σύγκρισης]
   Ἄξιος αὐτοῖς ἐδόκεις εἶναι ***τοῦ*** *τοιαῦτα* ***ἀκούειν****.* [γεν. αξίας]
   Τὸ ὀργίζεσθαι ἐναντίον ***τῷ πραΰνεσθαι****.* [δοτ. αντικειμενική]
   Ξύνδεσμος δ' ἦν αὐτοῖς τὰ ξύλα, ***τοῦ μὴ*** *ὑψηλὸν γιγνόμενον ἀσθενὲς* ***εἶναι*** *τὸ οἰκοδόμημα.* [γεν. σκοπού]
   Μένων ἠγάλλετο ***τῷ*** *ἐξαπατᾶν* ***δύνασθαι****.* [δοτ. αιτίας]
   Λακεδαιμόνιοι ***διὰ τὸ*** *σωφρόνως* ***ζῆν*** *κατέσχον Πελοπόννησον.* [εμπρόθ. προσδ. αιτίας]

Β. Το Αναρθρο Απαρεμφατο

§ 115 Το **άναρθρο απαρέμφατο** χρησιμοποιείται ευρύτατα στον αρχαίο ελληνικό λόγο. Διακρίνεται σε:

α) **Ειδικό**· απαντά σε κάθε χρόνο, δέχεται άρνηση ***οὐ***[1], ισοδυναμεί με δευτερεύουσα ειδική πρόταση και μεταφράζεται με «ότι» + οριστική του χρόνου στον οποίο βρίσκεται. Όταν όμως είναι απαρέμφατο ενεστώτα ή παρακειμένου που εξαρτάται από ιστορικό χρόνο, μεταφράζεται με οριστική παρατατικού ή υπερσυντελίκου αντίστοιχα:
   Ἐγὼ δὲ οὐθ' ὑμᾶς ταύτην ***ἔχειν*** *τὴν γνώμην ἡγοῦμαι.* (ότι ούτε εσείς έχετε)
   Αἰγινῆται ἔλεγον ***οὐκ εἶναι*** *αὐτόνομοι κατὰ τὰς σπονδάς.* (ότι δεν ήταν)
   Ἐλέγοντο δὲ καὶ αἱ σπονδαὶ ***ἐξεληλυθέναι*** *τοῖς Μαντινεῦσι τούτῳ τῷ ἔτει.* (ότι είχαν λήξει)

---

1. Το **ειδικό απαρέμφατο** παίρνει άρνηση ***μή***, όταν βρίσκεται σε πρόταση επιθυμίας ή εξαρτάται από αρνητικά λεκτικά ρήματα, όπως *ἀντιλέγω, ἀπιστῶ, ἀρνοῦμαι* κ.τ.ό., ειδικά όταν αυτά βρίσκονται σε πρόταση που περιέχει άρνηση *οὐ*:
   Ἃ ποιεῖν αἰσχρόν, ταῦτα νόμιζε ***μηδὲ*** *λέγειν* ***εἶναι καλόν****.*
   Ἀντέλεγον Κορίνθιοι ***μὴ σπένδεσθαι*** *Ἀθηναίοις.*
   Οὐδεὶς πώποτ' ἀντεῖπεν ***μὴ*** *οὐ καλῶς* ***ἔχειν*** *αὐτούς.*

β) Τελικό· δεν απαντά σε χρόνο μέλλοντα (με εξαίρεση το απαρέμφατο που εξαρτάται από το ρήμα *μέλλω*), δέχεται άρνηση ***μή***[2], ισοδυναμεί με δευτερεύουσα τελική πρόταση και μεταφράζεται με «να» + υποτακτική του χρόνου στον οποίο βρίσκεται:

*Καὶ ὑπὸ ὀργῆς ἔδοξεν αὐτοῖς παῖδας καὶ γυναῖκας **ἀνδραποδίσαι**.* (να υποδουλώσουν)

*Νῦν δέ μοι δοκεῖ αἰσχρὸν εἶναι **μὴ βοηθῆσαι** Καλλίᾳ τὰ δίκαια.* (να μη βοηθήσω)

*Εὐρυμέδοντα ἐπὶ τῶν πλειόνων νεῶν **ἀποπέμψειν** ἔμελλον.* (να στείλουν)

§ 116 Το άναρθρο απαρέμφατο χρησιμοποιείται στον λόγο ως:

1. **Έγκλιση** σε:

α) Κύριες προτάσεις επιθυμίας που δηλώνουν:

- προσταγή ή απαγόρευση:

  *Θαρσῶν νῦν, Διόμηδες, **μάχεσθαι**.* [αντί της προστακτικής *μάχου*]

- ευχή που αναφέρεται στο μέλλον ή κάποιο συναίσθημα (**επιφωνηματικό απαρέμφατο**):

  *Θεοὶ πολῖται, **μή** με δουλείας **τυχεῖν**.* [αντί της ευχετικής ευκτικής *μὴ τύχοιμι*]

  ***Εἴθε** δέ με καὶ κωφὸν **γεγονέναι**, ἵνα μηδὲ ἀκούοιμι αἰσχρῶν λόγων.*

  *Ἐμὲ **παθεῖν** τάδε, φεῦ!*

β) Δευτερεύουσες χρονικές (βλ. § 188.1γ και 189β), συμπερασματικές (βλ. § 181.2ε) ή αναφορικές συμπερασματικές προτάσεις που εισάγονται με τα *οἷος, ὅσος* (πβ. § 194.Α3):

*Κἀκεῖνος ἀποθνῄσκει, πρὶν αὐτῷ **γενέσθαι** παῖδας.* [χρονική]

*Ὁ ποταμὸς τοσοῦτος βάθος ὡς μηδὲ τὰ δόρατα **ὑπερέχειν**.* [συμπερασματική]

*Ὁ μὲν γὰρ φύσει τοιοῦτος οἷος **δεδιέναι** πάντα.* [αναφορική συμπερασματική]

2. **Υποκείμενο** απρόσωπων ρημάτων και απρόσωπων εκφράσεων:

*Ἔδοξεν αὐτοῖς **στρατεύειν** ἐς Ἄργος.*

*Δεῖ τῇ ψήφῳ τὴν πολιτείαν ὑμᾶς **φυλάττειν**.*

*Ἔπειτα καὶ τὴν εὐήθειαν τοῦ λόγου τούτου ῥᾴδιόν ἐστιν **ἐξετάσαι**.*

3. **Κατηγορούμενο**, ιδιαίτερα σε άλλο έναρθρο απαρέμφατο:

*Τὸ ἀντιλέγειν μὴ κάλει **λοιδορεῖσθαι**.* (Το να αντιμιλά κανείς μην το αποκαλείς βρισιά.)

*Τὸ λακωνίζειν ἐστὶν **φιλοσοφεῖν**.*

4. **Επεξήγηση** σε προηγούμενη λέξη:

*Καὶ ὑμᾶς δέ, ὦ παῖδες, οὕτως ἐξ ἀρχῆς ἐπαίδευον, τοὺς μὲν γεραιτέρους **προτιμᾶν**, τῶν δὲ νεωτέρων **προτετιμῆσθαι**.*

5. **Προσδιορισμός της αναφοράς** (**απαρέμφατο της αναφοράς**) κυρίως με επίθετα που δηλώνουν ικανότητα, δυνατότητα, αναγκαιότητα κ.ά., όπως *ἀγαθός, ἄξιος, δεινός, ἕτοιμος, ἱκανός, καλός, κακός, ὀξύς, πρόθυμος, στυγνός, φοβερός, χαλεπός, χρήσιμος*:

*Πέφυκε δεινὸς **λέγειν**, κακὸς **βιῶναι**.*

*Ὅσας ἄξιος ἦν **λαβεῖν** πληγάς, τοσαύτας εἴληφε δραχμάς.*

6. **Προσδιορισμός του σκοπού** ή **του αποτελέσματος**· διασώζει την αρχική σημασία του απαρεμφάτου, αναλύεται σε δευτερεύουσα τελική ή συμπερασματική πρόταση και μεταφράζεται με το «για να» ή «ώστε να»,

---

2. Το **τελικό απαρέμφατο** δέχεται άρνηση ***οὐ***, όταν βρίσκεται σε πρόταση που περιέχει την αντίθεση ***οὐκ - ἀλλά***:
*Ἤμελλεν **οὐ** τοὺς ἄλλους **ὠφελήσειν** ἀλλ' αὐτὸς κινδυνεύσειν.*

αντίστοιχα. Με **απαρέμφατο του σκοπού** ή **του αποτελέσματος** συντάσσονται ρήματα που δηλώνουν κίνηση, παροχή, εκλογή, σκόπιμη ενέργεια, καθώς και τα ρήματα *φύομαι* και *εἰμί*:

Οὗτοι δὲ ἐν Σάρδεσι κατελείφθησαν τὴν ἄκραν ***φυλάττειν****.*

Ἀλεξάνδρῳ ἐδόθη ἐπιστολὴ παρὰ Παρμενίωνος ***φυλάξασθαι*** *Φίλιππον.*

7. **Αντικείμενο** σε προσωπικά ρήματα:

α) Με **ειδικό** απαρέμφατο ως αντικείμενο συντάσσονται ρήματα **λεκτικά**, όπως *ἀρνοῦμαι, ἐγγυῶμαι, λέγω, ὁμολογῶ, φημί*, **δοξαστικά**, όπως *δοκῶ, ἐλπίζω, ἡγοῦμαι, κρίνω, νομίζω, οἴομαι, πιστεύω, ὑπολαμβάνω*, και **γνωστικά**, όπως *γιγνώσκω, ἀκούω* (πληροφορούμαι), *εὑρίσκω* (διαπιστώνω), *πυνθάνομαι* κ.τ.ό.:

Φησὶ γὰρ ὁ κατήγορος οὐ δικαίως με ***λαμβάνειν*** *τὸ ἀργύριον.*

Ἀρχὴ τῶν ὑγρῶν ἔδοξεν ***εἶναι*** *καὶ τοῦ παντὸς ὕδατος ἡ θάλασσα.*

Ἐπὶ δὲ τὴν Ἑλλάδα Ἕλλην' οὐδέν' ***ἂν ἐλθεῖν*** *ἡγοῦμαι.*

Ἀκούω Λακεδαιμονίους ***ἀναχωρεῖν*** *ἐπ' οἴκου πάλιν.*

➤ Η άρνηση που συνοδεύει τα δοξαστικά ρήματα και το ρήμα *φημὶ* αναφέρεται στο απαρέμφατο που εξαρτάται από αυτά:

Οὐχ *ἡγοῦμαι δικαίαν* ***εἶναι*** *τὴν ἀπολογίαν τὴν τοιαύτην.*

Τέχνην δὲ αὐτὴν ***οὔ*** *φημι* ***εἶναι*** *ἀλλ' ἐμπειρίαν.*

β) Με **τελικό απαρέμφατο** ως αντικείμενο συντάσσονται ρήματα **βουλητικά**, όπως *βούλομαι, ἐπιθυμῶ, εὔχομαι, ζητῶ, ἐθέλω, ποθῶ, προαιροῦμαι* (προτιμώ), **προτρεπτικά** και **παραχωρητικά**, όπως *κελεύω, κηρύττω, παραινῶ, προτρέπω, συμβουλεύω, ἐπιτρέπω, ἀφίημι, ἐῶ*, **απαγορευτικά**, όπως *ἀπαγορεύω, ἀποτρέπω, κωλύω*, **αποπειρατικά** και **δυνητικά**, όπως *δύναμαι, ἐπιχειρῶ, ἔχω* (δύναμαι), *οἷός τ' εἰμί, πείθω* (προσπαθώ να πείσω), *πειρῶμαι, τολμῶ, πέφυκα*, **ρήματα που σημαίνουν συνήθεια**, **σκέψη**, **απόφαση**, **απαίτηση**, **παράκληση** ή **δισταγμό**, όπως *ἐθίζω, εἴωθα, βουλεύομαι, διανοοῦμαι, μέλλω, ἀξιῶ, αἰτῶ, δέομαι, ὀκνῶ, φοβοῦμαι* κ.τ.ό.:

Σφόδρα γε βούλεται τοὺς Ἕλληνας ἐλευθέρους ***εἶναι****.*

Λύσανδρος τοὺς συμμάχους ἐκέλευσε ***βουλεύεσθαι*** *περὶ τῶν αἰχμαλώτων.*

Κλεοφῶν ἐκώλυσε ***γενέσθαι*** *τὴν εἰρήνην.*

Ἐντεῦθεν ἐπειρῶντο ***εἰσβάλλειν*** *εἰς τὴν Κιλικίαν.*

Τὸ γὰρ ὅλον καὶ τὸ πᾶν εἰώθαμεν ***λέγειν*** *οὐρανόν.*

Ἐδέοντο οἱ Μαντινεῖς τῶν Ἀθηναίων ἱππέων ***βοηθῆσαι****.*

8. **β' όρος σύγκρισης** (βλ. και § 41.2):

Ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ δεινότερον ἦν πλουτεῖν ***ἢ ἀδικεῖν****.*

9. **Απόλυτο απαρέμφατο**· δεν εξαρτάται από κάποιο ρήμα. Απαντά με τη μορφή στερεότυπης έκφρασης και αναφέρεται συνήθως στο περιεχόμενο ολόκληρης της πρότασης. Δηλώνει **σκοπό** ή **αναφορά**. Μερικά από τα πιο εύχρηστα απόλυτα απαρέμφατα είναι τα ακόλουθα:

- *τὸ ἐπ' ἐκείνῳ/ἐκείνοις εἶναι* (όσο εξαρτάται από εκείνον/εκείνους)
- *τὸ ἐπὶ τούτῳ/τούτοις/σφᾶς εἶναι* (όσο εξαρτάται από αυτόν/αυτούς)
- *τὸ κατὰ τοῦτον εἶναι* (όσο εξαρτάται από αυτόν)
- *τὸ νῦν εἶναι* (όσο για τώρα)
- *τὸ ξύμπαν εἰπεῖν* (και γενικά)
- *ἑκὼν εἶναι* (θεληματικά)
- *ὡς συντόμως / ὡς συνελόντι / ὡς διὰ βραχέων εἰπεῖν* (για να μιλήσω σύντομα)
- *ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν* (για να μιλήσω περιληπτικά)
- *ὡς εἰκάσαι* (όπως μπορεί να συμπεράνει κανείς)
- *ὡς τἀληθὲς εἰπεῖν* (για να πω την αλήθεια)
- *οὕτως εἰπεῖν* (για να το πω έτσι)
- *ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν* (για να μιλήσω απλά)

- *ὀλίγου/μικροῦ/οὐ πολλοῦ δεῖν* (λίγο έλειψε)
- *ὡς (ἔπος) εἰπεῖν* (για να το πω έτσι)
- *ὡς ἐμοὶ δοκεῖν* (κατά τη γνώμη μου)

κ.ά.

Τὸ ἐπὶ τούτοις εἶναι *ἐν κινδύνοις καθεστήκατε.*
Ὁρίζονται δὴ πάντες τὴν ψυχὴν τρισὶν ***ὡς εἰπεῖν****, κινήσει, αἰσθήσει, τῷ ἀσωμάτῳ.*
Καὶ ***τὸ ξύμπαν εἰπεῖν*** *κράτιστος δὴ οὗτος αὐτοσχεδιάζειν τὰ δέοντα ἐγένετο.*
Τὸ δὲ τέλειον τέλος ***ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν*** *οὐδὲν ἂν ἄλλο δόξειεν εἶναι ἢ εὐδαιμονία.*

ΠΙΝΑΚΑΣ 8. ΤΟ ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ

	ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΘΕΣΗ	ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ
Έναρθρο	**Υποκείμενο**	*Αἰσχρὸν καὶ ἄδικον* ***τὸ πλεονεκτεῖν****.*
	Αντικείμενο	***Τὸ ἀντιλέγειν*** *μὴ κάλει λοιδορεῖσθαι.*
	Κατηγορούμενο	*Ἔστω τὸ ἀδικεῖν* ***τὸ βλάπτειν*** *ἑκόντα παρὰ τὸν νόμον.*
	Επεξήγηση	*Τοῦτό φημι εἶναι σωφροσύνην,* ***τὸ γιγνώσκειν*** *ἑαυτόν.*
	Ετερόπτωτος προσδιορισμός	*Τὸ σιγᾶν κρεῖττόν ἐστι* ***τοῦ λαλεῖν****.* [γεν. συγκριτική]
	Επιρρηματικός προσδιορισμός	*Ἐθαυμάζετο* ***ἐπὶ τὸ*** *εὐθύμως* ***ζῆν****.* [εμπρόθ. της αιτίας]
Άναρθρο	**Υποκείμενο** • σε απρόσωπα λεκτικά, δοξαστικά, γνωστικά ρήματα (ειδικό απαρέμφατο) • σε απρόσωπα ρήματα, όπως *δεῖ, χρή, ἔξεστι, ἔνεστι, προσήκει, πρέπει, μέλλει* κ.ά., ή σε απρόσωπες εκφράσεις (τελικό απαρέμφατο)	• *Λέγεται Ἀλκιβιάδην τοιάδε* ***διαλεχθῆναι*** *περὶ νόμων.* • *Δεῖ πολλὴν τὴν βοήθειαν* ***εἶναι****.* *Οὐδετέροις* ***πείθεσθαι*** *προσήκει.* *Καλόν ἐστι* ***ἐλθεῖν*** *εἰς τὴν πολεμίαν.*
	Αντικείμενο • σε προσωπικά λεκτικά, δοξαστικά, γνωστικά ρήματα (ειδικό απαρέμφατο) • σε προσωπικά βουλητικά, αποπειρατικά, παραχωρητικά δυνητικά, απαγορευτικά κ.ά. (τελικό απαρέμφατο)	• *Ὀργίλους ἡμᾶς* ***ἔσεσθαι*** *νομίζω.* *Οἱ Θηβαῖοι ἔγνωσαν δίκαια τὸν Εὔφρονα* ***πεπονθέναι****.* • *Ἀόριστα καὶ ἀσαφῆ πειρῶνται* ***λέγειν****.*
	Κατηγορούμενο	*Ἆρα τὸ ὁρᾶν* ***οὐκ αἰσθάνεσθαι*** *λέγεις;*
	Επεξήγηση	*Κἀκεῖνό φημι,* ***δεῖν*** *τοὺς παῖδας ἐπὶ τὰ καλὰ ἄγειν.*
	Προσδ. αναφοράς	*Ἡ ῥητορικὴ* ***λέγειν*** *γε ποιεῖ δυνατούς.*
	Προσδ. σκοπού ή **αποτελέσματος**	*Περικλῆς ᾑρέθη* ***λέγειν****.*
	Έγκλιση	*Ἡ βουλὴ πρὶν* ***διαβουλεῦσαι*** *κατελύθη.*
	β΄ όρος σύγκρισης	*Αἱρετώτερόν ἐστιν καλῶς ἀποθανεῖν* ***ἢ ζῆν*** *αἰσχρῶς.*
	Απόλυτο	***Τὸ ἐπ' ἐκείνοις εἶναι*** *ἀπολώλατε.*

ΙΙ. Η ΜΕΤΟΧΗ

§ 117 Η **μετοχή** είναι ρηματικό επίθετο που *μετέχει* στις ιδιότητες τόσο του επιθέτου όσο και του ρήματος. Η χρήση της στην Α.Ε. είναι ιδιαίτερα συχνή· απαντά στον ενεργητικό, μέσο και παθητικό ενεστώτα, μέλλοντα, αόριστο και παρακείμενο, εκφράζοντας ποικίλες σημασίες.

> **Ν.Ε.:** Η μετοχή έχει λιγότερους τύπους σε σχέση με την Α.Ε. (απαντά στον ενεργητικό και παθητικό ενεστώτα και στον παθητικό παρακείμενο) και χρησιμοποιείται στον λόγο σε πιο περιορισμένο βαθμό.

§ 118 Η ονοματική φύση της μετοχής φαίνεται από το ότι αυτή:

α) Έχει γένη, πτώσεις και ακολουθεί το κλιτικό σύστημα των ονομάτων:
ὁ λυόμενος, ἡ λυομένη, τὸ λυόμενον [Κλίνεται κατά τα τρικατάληκτα ασυναίρετα επίθετα της β΄ κλίσης.]

β) Είναι δυνατόν να λειτουργεί ως ουσιαστικό (ουσιαστικοποιημένη μετοχή, βλ. § 122) και να συνδέεται παρατακτικά με ονόματα:
οἱ ἄρχοντες – οἱ λέγοντες – τὸ μέλλον – τὸ συμφέρον κτλ.
*Λέγει δ' ὡς ὑβριστής εἰμι καὶ βίαιος **καὶ** λίαν ἀσελγῶς **διακείμενος**.*

γ) Μπορεί να χρησιμοποιηθεί στον λόγο ως υποκείμενο, αντικείμενο, κατηγορούμενο ή ονοματικός προσδιορισμός:
*Ἀδικοῦσιν **οἱ** τὰς σπονδὰς **λύοντες**.* [υποκείμενο]
***Τὰ δέοντα** εἶχον οἱ στρατιῶται.* [αντικείμενο]
*Αἱ πόλεις **αἱ δημοκρατούμεναι** τοῖς νόμοις **τοῖς κειμένοις** διοικοῦνται.* [επιθ. προσδ.]

§ 119 Η ρηματική φύση της μετοχής φαίνεται από το ότι αυτή:

α) Έχει φωνή, διάθεση, χρόνους και ακολουθεί τη σύνταξη του ρήματος στο οποίο ανήκει:
*Ὁ δὲ **θέμενος** τὰ ὅπλα ἐγγὺς κήρυκα προσπέμπει αὐτοῖς.* [*τίθεμαί τι*]
*Φαίνεται τὰ φυτὰ ζῆν **οὐ μετέχοντα** αἰσθήσεως.* [*μετέχω τινὸς*]

β) Έχει υποκείμενο (βλ. § 135):
*Πολλάκις δὲ τοῦ κήρυκος **ἐρωτῶντος** οὐδεὶς ἀνίστατο.*
***Πεισθέντες** δ' ὑμεῖς εἵλεσθ' αὐτῷ Κτησιφῶντα πρεσβευτήν.*

γ) Σε κάποιες περιπτώσεις συνοδεύεται (εκτός από την τελική μετοχή) από το δυνητικό ***ἄν***. Τότε λέγεται **δυνητική μετοχή** και ισοδυναμεί με δυνητική οριστική ή δυνητική ευκτική, δηλώνοντας το μη πραγματικό ή το δυνατόν στο παρόν και στο μέλλον, αντίστοιχα:
*Σωκράτης ῥᾳδίως **ἂν ἀφεθεὶς** ὑπὸ τῶν δικαστῶν, προείλετο μᾶλλον τοῖς νόμοις ἐμμένων ἀποθανεῖν ἢ παρανομῶν ζῆν.* [***εἰ καὶ ἀφείθη ἄν***]
*Καὶ ὁρῶν τὸ παρατείχισμα τῶν Συρακοσίων ἁπλοῦν ὂν καὶ ῥᾳδίως **ἂν** αὐτὸ **ληφθέν**, ἠπείγετο ἐπιθέσθαι.* [***ὅτι ληφθείη ἄν***]

§ 120 Η μετοχή ανάλογα με τη χρήση της διακρίνεται σε:

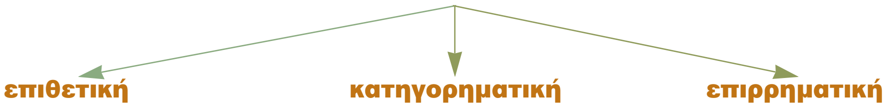

Α. Τα Είδη της Μετοχής

α. Η επιθετική μετοχή

§ 121 Η **επιθετική μετοχή**, έναρθρη ή σπανιότερα άναρθρη, λειτουργεί ως επίθετο και προσδιορίζει ουσιαστικά ή αντωνυμίες. Απαντά σε κάθε χρόνο που έχει μετοχή και δέχεται άρνηση ***οὐ***, όταν εκφράζει κάτι πραγματικό, και σπανιότερα ***μή***, όταν δηλώνει κάτι υποθετικό ή υποκειμενικό. Η επιθετική μετοχή λέγεται και **αναφορική**, γιατί ισοδυναμεί με δευτερεύουσα αναφορική πρόταση[3]. Μεταφράζεται με οριστική του χρόνου στον οποίο βρίσκεται, εκτός αν είναι μετοχή ενεστώτα ή παρακειμένου που εξαρτάται από ιστορικό χρόνο, οπότε μπορεί να μεταφραστεί και με οριστική παρατατικού ή υπερσυντελίκου αντίστοιχα:

> *Ὑμεῖς τοὺς δέκα στρατηγοὺς* ***τοὺς οὐκ ἀνελομένους*** *τοὺς ἐκ τῆς ναυμαχίας ἐβουλεύσασθε ἀθρόους κρίνειν.* [*Ὑμεῖς τοὺς δέκα στρατηγοὺς* ***οἳ οὐκ ἀνείλοντο*** *τοὺς ἐκ τῆς ναυμαχίας ἐβουλεύσασθε ἀθρόους κρίνειν.*] (Εσείς αποφασίσατε να δικάσετε όλους μαζί τους δέκα στρατηγούς **οι οποίοι δεν περισυνέλεξαν** τους νεκρούς από τη ναυμαχία.)
>
> ***Ὁ μὴ δαρεὶς*** *οὐ παιδεύεται.*
>
> *Δύναμαι συνεῖναι* ***δυναμένοις*** *ἀνθρώποις ἀναλίσκειν.* [*Δύναμαι συνεῖναι ἀνθρώποις* ***οἳ δύνανται*** *ἀναλίσκειν*]. (Έχω τη δυνατότητα να συναναστρέφομαι ανθρώπους **οι οποίοι μπορούν** να ξοδεύουν.)
>
> *Ἐπορεύθησαν ἐς Ἀπολλωνίαν, Κορινθίων* ***οὖσαν*** *ἀποικίαν.* [*Ἐπορεύθησαν ἐς Ἀπολλωνίαν,* ***ἣ ἦν*** *Κορινθίων ἀποικία.*] (Βάδισαν προς την Απολλωνία, **η οποία ήταν** αποικία των Κορινθίων.)
>
> **Ν.Ε.:** *Είναι διάβαση* ***μη φυλασσόμενη***. [*Είναι διάβαση* ***η οποία δε φυλάσσεται.***]

§ 122 Όταν το ουσιαστικό που προσδιορίζει μια έναρθρη επιθετική μετοχή παραλείπεται, η μετοχή παίρνει τη συντακτική του θέση (**ουσιαστικοποιημένη μετοχή**). Επίσης, το ουδέτερο ενικού επιθετικής μετοχής με άρθρο χρησιμοποιείται ως αφηρημένο ουσιαστικό. Συνήθεις ουσιαστικοποιημένες επιθετικές μετοχές είναι οι ακόλουθες:

- *ὁ ἄρχων, οἱ ἄρχοντες*
- *ὁ διώκων* (ο κατήγορος)
- *ὁ κλέπτων* (ο κλέφτης)
- *ὁ νικῶν* (ο νικητής)
- *ὁ τεκὼν* (ο πατέρας)
- *ὁ φεύγων* (ο κατηγορούμενος, ο εξόριστος)
- *ἡ εἱμαρμένη* (η μοίρα)
- *ἡ ἐπιοῦσα* (η επόμενη ημέρα)
- *ἡ τεκοῦσα* (η μητέρα)
- *οἱ κρατοῦντες* (οι άρχοντες)
- *οἱ λέγοντες* (οι ρήτορες)
- *οἱ πολιτευόμενοι* (οι πολιτικοί)
- *οἱ προσήκοντες* (οι συγγενείς)
- *οἱ τεθνεῶτες* (οι νεκροί)
- *τὸ ἀνειμένον* (η άνεση)
- *τὸ δεδιὸς* (ο φόβος)
- *τὸ δέον* (το πρέπον)
- *τὸ δοκοῦν* (η γνώμη)
- *τὸ ἡσυχάζον* (η ησυχία)
- *τὸ θαρσοῦν* (το θάρρος)
- *τὸ λεγόμενον* (η φήμη)
- *τὸ λυσιτελοῦν* (η ωφέλεια)
- *τὸ μέλλον / τὸ παρελθὸν / τὸ παρὸν*
- *τὸ νοσοῦν* (η νόσος)
- *τὸ προσῆκον* (το αρμόζον)
- *τὸ συμφέρον*
- *τὸ συνεστηκὸς* (οι συνωμότες)
- *τὰ βεβουλευμένα / τὰ γνωσθέντα / τὰ δεδογμένα / τὰ δόξαντα / τὰ ἐψηφισμένα* (οι αποφάσεις)
- *τὰ δέοντα / τὰ προσήκοντα* (τα πρέποντα)
- *τὰ καθεστῶτα* (η παρούσα κατάσταση)
- *τὰ κατηγορημένα* (οι κατηγορίες)
- *τὰ κηρυχθέντα* (οι διαταγές)
- *τὰ νομιζόμενα* (τα καθιερωμένα)
- *τα συγκείμενα* (οι ισχύουσες συνθήκες)
- *τὰ συμβάντα*
- *τὰ ὡμολογημένα* (οι συμφωνίες)

---

3. Η **επιθετική μετοχή** μπορεί να μην είναι πάντα καθαρά αναφορική, αλλά να εκφράζει συγχρόνως μια επιρρηματική σχέση: του **αναγκαστικού αιτίου** (αναφορική αιτιολογική), του **τελικού αιτίου** (αναφορική τελική), της **εναντίωσης** (αναφορική εναντιωματική) ή της **υπόθεσης** (αναφορική υποθετική):
   Κατηγορήσων ἀνέβην ἐνθάδε Περικλέους ἀναγκαίου μοι ***ὄντος***. (αν και είναι συγγενής μου) [αναφορική εναντιωματική]
   Μακάριός ἐστι πᾶς ***ὁ μὴ*** *θνητὰ* ***φρονῶν***. [αναφορική υποθετική]

*Μεμαρτυρήκασι **οἵ** τε Ναυσιμένους **προσήκοντες** καὶ οἱ τοῦ ἐμοῦ πατρός.*
*Ἀντέλεγέ τε οὐδείς, ὁρῶν πολὺ **τὸ ξυνεστηκός**.*
*Οὗτος μὲν **τὸ συμφέρον** ἀπεκρίνατο, ἄλλος δὲ **τὸ δέον**, ὁ δὲ **τὸ λυσιτελοῦν**.*
*Καὶ μὴν ὅ γε σώφρων **τὰ προσήκοντα** πράττοι ἄν.*
N.E.: • *Κανείς δεν ξέρει **τα μελλούμενα**.* • ***Το περιβάλλον** καταστρέφεται.*

§ 123 Η επιθετική μετοχή λειτουργεί στον λόγο ως:

α) Υποκείμενο:
*Οὐδέποθ' ὑμᾶς **οἱ λέγοντες** οὔτε πονηροὺς οὔτε χρηστοὺς ποιοῦσιν.*
***Τὸ μέλλον** ἀφανὲς ἡμῖν ἐστιν.*
N.E.: ***Οι εργαζόμενοι** πήραν άδεια.*

β) Αντικείμενο:
*Οἱ νόμοι τὸ δίκαιον καὶ **τὸ συμφέρον** βούλονται.*
*Εὖ σοι τὸ μέλλον ἕξει, ἂν **τὸ παρὸν** εὖ τιθῇς.*
N.E.: *Ο υπουργός δέχτηκε **τους απολυμένους**.*

γ) Κατηγορούμενο (η επιθετική μετοχή είναι πάντοτε έναρθρη):
*Οὗτος ἦν **ὁ ἀδικήσας** καὶ **ἐπιβουλεύσας** ἡμῖν.*
N.E.: *Το νερό είναι **παγωμένο**.*

δ) Επιθετικός προσδιορισμός:
*Ἀπήγαγε τὴν στρατιὰν ἐπὶ τὴν ἄκραν Τεμενῖτιν **καλουμένην**.*
*Προσήκει τοῖς νόμοις **τοῖς κειμένοις** πείθεσθαι.*
N.E.: *Τακτοποίησε **τα σιδερωμένα** ρούχα.*

ε) Κατηγορηματικός προσδιορισμός (δεν αναλύεται σε αναφορική πρόταση):
*Πατηγύας προφαίνεται ἐλαύνων **ἱδροῦντι** τῷ ἵππῳ.*
N.E.: *Κάθεται με τα χέρια **σταυρωμένα**.*

στ) Παράθεση:
*Λύσανδρος παρέπλει εἰς Λάμψακον σύμμαχον **οὖσαν** Ἀθηναίων.*
*Πεισίστρατος δημαγωγὸς καὶ στρατηγὸς **ὢν** τύραννος κατέστη.*
N.E.: *Εσείς **οι τιμωρημένοι** ελάτε εδώ.*

ζ) Επεξήγηση:
*Οὗτοι, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, **οἱ** ταύτην τὴν φήμην **κατασκεδάσαντες**, οἱ δεινοί εἰσίν μου κατήγοροι.*

η) Ονοματικός ετερόπτωτος ή **εμπρόθετος προσδιορισμός**:
*Πρὸς ἕκαστον **τῶν εἰρημένων** ἐνεχείρει τι λέγειν ὁ Φίλιππος.* [γεν. διαιρετική]
*Διαιρεῖται εἰς δύο μέρη τὸ πλῆθος **τῶν οἰκούντων**, τὸ μὲν εἰς τοὺς γεωργούς, τὸ δὲ εἰς τὸ προπολεμοῦν μέρος.* [γεν. περιεχομένου]
*Οἱ δὲ ἐναντίοι **τοῖς προδιδοῦσι** πέμπουσι Θουκυδίδην.* [δοτ. αντικειμενική]
*Ἱστορεῖ τὴν Πλάτωνος **περὶ τῶν ὄντων** δόξαν.* [εμπρόθ. αναφοράς]
*Ἀναξίβιος παραπλεύσας εἰς Πάριον πέμπει παρὰ Φαρνάβαζον **κατὰ τὰ συγκείμενα**.* [εμπρόθ. συμφωνίας]
N.E.: • *Υπάρχει αύξηση **του ενδιαφέροντος** για τον αγροτοτουρισμό.* [γεν. υποκειμενική] • ***Κατά τα φαινόμενα** θα ηττηθεί.* [εμπρόθ. συμφωνίας]

θ) **Δοτική προσωπική**:

*Φύσει δ' ὑπάρχει **τοῖς παροῦσι** τὰ τῶν ἀπόντων.* [δοτ. προσωπική κτητική]

β. Η κατηγορηματική μετοχή

§ 124 Η **κατηγορηματική μετοχή** είναι πάντα άναρθρη, απαντά σε όλους τους χρόνους που έχουν μετοχή και αναφέρεται στο υποκείμενο ή στο αντικείμενο του ρήματος από το οποίο εξαρτάται. Δέχεται άρνηση ***οὐ*** και μεταφράζεται συνήθως με τα «ότι», «πως», «που» + οριστική ή με το «να» + υποτακτική:

*Ῥᾳδίως ἐξελεγχθήσεται **ψευδόμενος**.* (Εύκολα θα αποδειχτεί **ότι ψεύδεται**.)
*Ἐγὼ μὲν τοίνυν ἀπείρηκα **τρέχων**.* (Λοιπόν εγώ κουράστηκα **να τρέχω**.)
*Οἶδα τοὺς ἐκεῖ ὑπολοίπους ἡμῶν ἀδυνάτους **ἐσομένους** ἀμύνασθαι.*

§ 125 Η κατηγορηματική μετοχή λειτουργεί στον λόγο ως:

α) **Κατηγορούμενο** στο υποκείμενο συνδετικού ρήματος:

*Ἦν γὰρ Περικλέους γνώμη πρότερον **νενικηκυῖα**.*

β) **Κατηγορηματικός προσδιορισμός** στο υποκείμενο ή στο αντικείμενο του ρήματος:

*Οἱ πολέμιοι ᾔσθοντο τὸ ὄρος **ἐχόμενον**.*

§ 126 Με κατηγορηματική μετοχή συντάσσονται τα:

α) ***εἰμί, γίγνομαι, ὑπάρχω***· η μετοχή έχει θέση κατηγορουμένου, μεταφράζεται ως ρήμα, ενώ η μετάφραση του ρήματος παραλείπεται:

__Προσεοικότες__ γίγνονται τοῖς γονεῦσιν οἱ παῖδες. (Τα παιδιά **μοιάζουν** στους γονείς.)
*Ἦν οὖν καὶ ἐν ἐκείνοις πολλὰ **γιγνόμενα**.* (**Γίνονταν** λοιπόν πολλά και σ' εκείνα τα χρόνια.)

β) ***δῆλός εἰμι*** (είμαι φανερός), ***διαβιῶ / διαμένω*** (ζω κάπου μόνιμα), ***διάγω / διαγίγνομαι*** (περνώ τον καιρό μου), ***οὐ διαλείπω*** (δε σταματώ), ***διατελῶ*** (είμαι συνεχώς), ***λανθάνω*** (μένω απαρατήρητος), ***οἴχομαι*** (έχω φύγει), ***τυγχάνω*** (συμβαίνει να είμαι, είμαι), ***φαίνομαι / φανερός εἰμι*** (είμαι φανερός), ***φθάνω*** (προφταίνω)· τα ρήματα αυτά μπορεί να αποδοθούν με τροπικό επίρρημα και η κατηγορηματική μετοχή που εξαρτάται από αυτά με ρήμα:

- *δῆλός εἰμι* (φανερά)
- *διαβιῶ / διαμένω / διαγίγνομαι / διάγω / οὐ διαλείπω / διατελῶ* (συνεχώς)
- *λανθάνω* (κρυφά)
- *οἴχομαι* (γρήγορα, αμέσως)
- *τυγχάνω* (τυχαία)
- *φαίνομαι / φανερός εἰμι* (φανερά)
- *φθάνω* (πρώτα, πρώτος)

*Δῆλος ἦν **ἐπιθυμῶν** προσελθεῖν.* (Επιθυμούσε φανερά να έρθει.)
*Φανερὸς ἦν τοῖς νόμοις **λατρεύων**.* (Φανερά υπηρετούσε τους νόμους.)
*Ἀλλ' αὐτοὶ φθήσονται τοῦτο **δράσαντες**.* (Αλλ' αυτοί πρώτοι θα το κάνουν αυτό.)

γ) Ρήματα που σημαίνουν **έναρξη**, **λήξη**, **καρτερία**, **ανοχή**, **κάματο**, όπως *ἄρχω, ἄρχομαι, ἀπαλλάττομαι, ἀπολείπω, ἐπιλείπω* (αφήνω), *λήγω, παύω, παύομαι, ὑπάρχω* (αρχίζω πρώτος), *ἀνέχομαι, ἀπαγορεύω, κάμνω* (κουράζομαι), *καρτερῶ, ὑπομένω* κ.τ.ό.:

*Ἄρξομαι **διδάσκων** ἐκ τῶν θείων.*
*Παύσασθε περὶ τούτου **κατηγοροῦντες** ἀλλήλων.*
*Ἀλλὰ μὴ κάμῃς φίλον ἄνδρα **εὐεργετῶν**.* (μην κουραστείς να ευεργετείς)

δ) Ρήματα που σημαίνουν **αίσθηση**, **γνώση**, **μάθηση**, **μνήμη** και τα **αντίθετά τους**, όπως *ἀγνοῶ, αἰσθάνομαι, ἀκούω*[4], *γιγνώσκω, ἐπίσταμαι, εὑρίσκω, ὁρῶ, περιορῶ* (αδιαφορώ, επιτρέπω), *μανθάνω, ἐνθυμοῦμαι, μέμνημαι, ἐπιλανθάνομαι* (ξεχνώ) κ.τ.ό.:

Αἰσθάνομαί τινας ***παραβαίνοντας*** *τοὺς νόμους.*
Μαζαῖος ἤκουσεν ἤδη ***προσάγοντα*** *Ἀλέξανδρον.*
Μέμνημαι τοιαῦτα ***ἀκούσας*** *σου.*

ε) Ρήματα που σημαίνουν **αγγελία**, **δείξη**, **έλεγχο**, όπως *(ἀν)αγγέλλω, ἐπιδείκνυμι, ἀποδείκνυμι, δηλῶ, ἀποφαίνω, ἐλέγχω* (αποδεικνύω), *παρέχω* (παρουσιάζω), *φαίνω, φαίνομαι* κ.τ.ό.:

Ἐπιδείξω Μειδίαν τουτονὶ μὴ μόνον εἰς ἐμὲ ἀλλὰ καὶ εἰς ὑμᾶς ***ὑβρικότα.***
Καὶ μὴν οὐδ' ἀκαίρως φανησόμεθα ***μεμνημένοι*** *περὶ τούτων.*

στ) Ρήματα που σημαίνουν **ψυχικό πάθος**, όπως *ἀγανακτῶ, αἰσχύνομαι, ἄχθομαι, ἥδομαι* (ευχαριστιέμαι), *χαίρω, λυποῦμαι, ὀργίζομαι, τέρπομαι, βαρέως φέρω* κ.τ.ό.:

Ἀγανακτῶ ***ὁρῶν*** *τὴν συκοφαντίαν ἄμεινον τῆς φιλοσοφίας φερομένην.*
Καὶ ἐγὼ τοῖς καλῶς ἐρωτῶσι χαίρω ***ἀποκρινόμενος.***

➤ Μια μετοχή που εξαρτάται από ρήμα ψυχικού πάθους μπορεί να είναι και αιτιολογική (βλ. § 129). Είναι κατηγορηματική, όταν δηλώνει πράξη σύγχρονη προς αυτό που σημαίνει το ρήμα, και αιτιολογική, όταν δηλώνει πράξη προτερόχρονη:

Ἀλλ' ἥδομαι, ὦ Κλέαρχε, ***ἀκούων*** *σου φρονίμους λόγους.* [κατηγορηματική]
Καὶ μετεμέλοντο τὰς σπονδὰς ***οὐ δεξάμενοι.*** [αιτιολογική]

ζ) ***εὖ/καλῶς/δίκαια/κακῶς ποιῶ, χαρίζομαι, ἀδικῶ, νικῶ, περιγίγνομαι*** (υπερτερώ), ***κρατῶ, ἡττῶμαι, λείπομαι*** (υστερώ) κ.τ.ό. Μεταφράζονται «με το να» + υποτακτική, «που» + οριστική ή «στο να» + υποτακτική:

Ἀδικεῖτε πολέμου ***ἄρχοντες*** *καὶ σπονδὰς* ***λύοντες.*** (Αδικείτε **με το να αρχίζετε** πόλεμο και **με το να καταλύετε** τις συνθήκες ειρήνης.)
Εὖ γ' ἐποίησας ***ἀναμνήσας*** *με.* (Καλά έκανες **που** μου το **θύμισες**.)
Καὶ τούτου οὐχ ἡττησόμεθα ***εὖ ποιοῦντες.*** (Δε θα φανούμε κατώτεροι από αυτόν **στο να ευεργετούμε**.)

Γενική παρατήρηση

Αρκετά από τα ρήματα που συντάσσονται με κατηγορηματική μετοχή συντάσσονται και με απαρέμφατο, έχουν όμως διαφορετική σημασία. Τέτοια ρήματα είναι τα ακόλουθα:

4. Τα ρήματα ***ἀκούω*** *και* ***αἰσθάνομαι*** συντάσσονται:
   α) Με γενική + κατηγορηματική μετοχή, όταν δηλώνουν άμεση αντίληψη:
      Ἤκουσα δέ ποτε ***αὐτοῦ*** *καὶ περὶ οἰκονομίας* ***διαλεγομένου.*** [άκουσα ο ίδιος]
   β) Με αιτιατική + κατηγορηματική μετοχή, όταν δηλώνουν έμμεση αντίληψη:
      Ἀλέξανδρος ἤκουσεν ἐν τῷ ὄπισθεν αὐτοῦ ***ὄντα Δαρεῖον.*** [άκουσε από άλλους]
   γ) Με αιτιατική + ειδικό απαρέμφατο, όταν δηλώνουν ένα γεγονός αβέβαιο:
      Ἤκουσεν ***αὐτὸν*** *καλὸν κἀγαθὸν* ***εἶναι.*** [άκουσε ως φήμη]

ΡΗΜΑΤΑ	ΣΥΝΤΑΞΗ	ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ
αἰδοῦμαι / αἰσχύνομαι	+ μετοχή (ντρέπομαι που)	*Οὐ γὰρ αἰσχύνομαι **μανθάνων**.* (Διότι δεν ντρέπομαι που μαθαίνω.)
	+ απαρέμφατο (ντρέπομαι να)	*Αἰσχύνομαι **εἰπεῖν** τἀληθῆ.* (Ντρέπομαι να πω την αλήθεια.) [από ντροπή δε λέω την αλήθεια]
γιγνώσκω	+ μετοχή (γνωρίζω/καταλαβαίνω ότι)	*Ἔγνω ἐγγὺς **ὄντα** Ἀλέξανδρον.* (Κατάλαβε ότι ο Αλέξανδρος ήταν κοντά.)
	+ απαρέμφατο (κρίνω ότι, αποφασίζω να)	*Ἀλέξανδρος ἔγνω **διαβαίνειν** τὸν Ἴστρον.* (Ο Αλέξανδρος αποφάσισε να διαβεί τον Ίστρο.)
μανθάνω	+ μετοχή (μαθαίνω ότι)	*Ἔμαθον τὰς πόλεις σφῶν ὑπ' Ἀλεξάνδρου **ἐχομένας**.* (Έμαθαν ότι ο Αλέξανδρος κατείχε τις πόλεις τους.)
	+ απαρέμφατο (μαθαίνω να)	*Ἔμαθον **ἀκοντίζειν**.* (Έμαθαν να ρίχνουν ακόντιο.)
οἶδα	+ μετοχή (γνωρίζω ότι/που)	*Οὐδένα οἶδα **μισοῦντα** τοὺς ἐπαινοῦντας.* (Δε γνωρίζω κανέναν που να μισεί αυτούς που τον επαινούν.)
	+ απαρέμφατο (ξέρω να, είμαι ικανός να)	*Ὀλύνθιοι ἴσασι τὸ μέλλον **προορᾶν**.* (Οι Ολύνθιοι ξέρουν να προβλέπουν το μέλλον.)
ἐπίσταμαι	+ μετοχή (γνωρίζω καλά ότι)	*Τοῦτον ἐπίστασθε ὑμᾶς **προδόντα**.* (Γνωρίζετε καλά ότι αυτός σας πρόδωσε.)
	+ απαρέμφατο (ξέρω καλά να)	***Τιμᾶν** ἐπίστασθε τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας.* (Ξέρετε καλά να τιμάτε τους γενναίους άνδρες.)
φαίνομαι	+ μετοχή (είναι φανερό ότι, φανερά)	*Πάντων τῶν ἡλίκων **διαφέρων** ἐφαίνετο.* (Φανερά υπερείχε απ' όλους τους συνομηλίκους.)
	+ απαρέμφατο (δίνω την εντύπωση ότι)	*Γελοῖος σοι φαίνομαι **εἶναι**.* (Σου δίνω την εντύπωση ότι είμαι γελοίος.)

γ. Η επιρρηματική μετοχή

§ 127 Η **επιρρηματική μετοχή** είναι άναρθρη, λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός και εκφράζει τις επιρρηματικές σχέσεις του χρόνου, της αιτίας, του σκοπού, της υπόθεσης, της εναντίωσης, της παραχώρησης ή του τρόπου. Έτσι, μια επιρρηματική μετοχή μπορεί να είναι, αντίστοιχα, **χρονική**, **αιτιολογική**, **τελική**, **υποθετική**, **εναντιωματική**, **παραχωρητική**, **τροπική**.

1. Η χρονική μετοχή

§ 128 Η **χρονική μετοχή** απαντά σε όλους τους χρόνους που έχουν μετοχή (εκτός του μέλλοντα), κατά κανόνα μάλιστα σε χρόνο αόριστο· δέχεται άρνηση ***οὐ*** ή ***μή***. Δηλώνει πράξη σύγχρονη ή προτερόχρονη (σπανίως υστερόχρονη) αυτής που σημαίνει το ρήμα της πρότασης και μεταφράζεται με έναν από τους χρονικούς συνδέσμους + οριστική ή υποτακτική[5]. Συνοδεύεται συχνά από χρονικά επιρρήματα, όπως *ἅμα* (συγχρόνως, αμέσως), *ἐνταῦθα* (τό-

5. Μερικές χρονικές μετοχές έχουν ιδιαίτερη σημασία, όπως ***ἀρχόμενος*** (στην αρχή), ***διαλιπὼν*** (ύστερα από), ***τελευτῶν*** (στο τέλος) κ.ά.:
*Μικρὸν **διαλιπὼν** χρόνον πάλιν ἧκε.* (Ύστερα από λίγο ήρθε πάλι.)
***Τελευτῶν** δ' οὖν ἐπείσθην.* (Στο τέλος λοιπόν πείστηκα.)

τε), *ἔπειτα, εὐθύς, ἤδη, μεταξὺ* κ.τ.ό. και ισοδυναμεί με δευτερεύουσα χρονική πρόταση[6]:

__Ἀναχωρησάντων__ δ' αὐτῶν οἱ Ἀθηναῖοι φυλακὰς κατεστήσαντο. [*__Ἐπεὶ__ δ' αὐτοὶ __ἀνεχώρησαν__, οἱ Ἀθηναῖοι φυλακὰς κατεστήσαντο.*] (Αφού αυτοί αναχώρησαν, οι Αθηναίοι εγκατέστησαν φρουρές.) [προτερόχρονο]

Ἐπαιάνιζον __ἅμα πλέοντες__. (Τραγουδούσαν τον παιάνα, ενώ έπλεαν.) [σύγχρονο]

Ν.Ε.: *Μη μιλάς __τρώγοντας__. [Μη μιλάς, ενώ τρως.]*

2. Η αιτιολογική μετοχή

§ 129 Η **αιτιολογική μετοχή** απαντά σε όλους τους χρόνους που έχουν μετοχή (σπανιότερα σε μέλλοντα)· δέχεται άρνηση ***οὐ***, μεταφράζεται με τους αιτιολογικούς συνδέσμους «γιατί», «διότι», «επειδή» + οριστική και είναι δυνατόν να συνοδεύεται για έμφαση από τους προσδιορισμούς *διὰ τοῦτο, διὰ ταῦτα, ἐκ τούτου, οὕτως*. Ισοδυναμεί με δευτερεύουσα αιτιολογική πρόταση και δηλώνει:

α) Αντικειμενική-πραγματική αιτία· ενδέχεται να συνοδεύεται από τα μόρια *ἅτε (δή), οἷον (δή), οἷα (δὴ)* και αποδίδεται στη μετάφραση με το «επειδή (πράγματι)»:

Καὶ διὰ τοῦτο __ὀργισθεὶς__ Ἀπόλλων κτείνει Κύκλωπας. [*Καὶ __ἐπεὶ__ διὰ τοῦτο __ὠργίσθη__ Ἀπόλλων, κτείνει Κύκλωπας.*] (Επειδή γι' αυτό πράγματι οργίστηκε ο Απόλλων,...)

__Ὁρῶν__ αὐτοὺς λυπουμένους ὑπεσχόμην γράψειν τὴν ἐπιστολήν.

__Ἅτε__ οὖν νίκης __ἐρῶντες__ μένοντες μάχεσθε. (Επειδή λοιπόν επιθυμείτε πραγματικά τη νίκη, μείνετε και πολεμήστε.)

Ν.Ε.: *__Μην υποφέροντας__ τη ζέστη, βούτηξε στο νερό.*

β) Υποκειμενική αιτία· η μετοχή αυτή συνοδεύεται από το *ὡς* και μεταφράζεται με μία από τις εκφράσεις «επειδή κατά τη γνώμη μου», «με την ιδέα ότι», «με την εντύπωση ότι», «επειδή έχω τη γνώμη ότι»:

Καὶ __ὡς__ προθυμοτάτοις __οὖσιν__ ὑμῖν χάριν εἴσεται Κῦρος. (Ο Κύρος θα σας χρωστά ευγνωμοσύνη, επειδή έχει τη γνώμη ότι είστε προθυμότατοι.)

3. Η τελική μετοχή

§ 130 Η **τελική μετοχή** απαντά σε χρόνο μέλλοντα και δηλώνει σκοπό· δέχεται άρνηση ***μή***, τίθεται συνήθως με ρήματα κίνησης και μεταφράζεται με το «για να» + υποτακτική. Ισοδυναμεί με δευτερεύουσα τελική πρόταση και, όταν συνοδεύεται από το *ὡς*, δηλώνει σκοπό υποκειμενικό:

Κλέαρχος διέβη παρὰ τὸν Φαρνάβαζον μισθὸν __ληψόμενος__. [*Κλέαρχος διέβη παρὰ τὸν Φαρνάβαζον, __ἵνα__ μισθὸν __λάβῃ__.*]

Πέμπουσιν Ἱερώνυμον τὸν Ἠλεῖον __ἐροῦντα__ ταῦτα. (για να πει αυτά)

Ὁ δὲ συλλαμβάνει Κῦρον __ὡς ἀποκτενῶν__.

4. Η υποθετική μετοχή

§ 131 Η **υποθετική μετοχή** απαντά σε όλους τους χρόνους που έχουν μετοχή (εκτός του μέλλοντα) και δηλώνει την προϋπόθεση κάτω από την οποία μπορεί ή θα μπορούσε να συμβεί αυτό που σημαίνει το ρήμα της πρότασης. Η υποθετική μετοχή δέχεται άρνηση ***μὴ*** και μεταφράζεται με τα «αν», «εάν», «σε περίπτωση που» + υποτακτική. Ισοδυναμεί με δευτερεύουσα υποθετική πρόταση:

---

6. Ενίοτε η μετοχή δηλώνει χρόνο και αιτία (χρονική αιτιολογική) ή χρόνο και υπόθεση (χρονική υποθετική):
Ταῦτα __ἀκούσας__ ὁ Ἡρακλείδης μάλα ἐξεπλάγη. [χρονική αιτιολογική]
__Βουλευόμενος__ παραδείγματα ποιοῦ τὰ παρεληλυθότα τῶν μελλόντων. [χρονική υποθετική]

Νικήσαντες *ἁπάντων τούτων ὑμεῖς κύριοι ἔσεσθε.* [***Ἐὰν νικήσητε***, *ἁπάντων τούτων ὑμεῖς κύριοι ἔσεσθε.*] (Αν νικήσετε, θα είστε κύριοι όλων αυτών.)

Ν.Ε.: ***Φεύγοντας*** *θα χάσετε. [Αν φύγετε, θα χάσετε.]*

➤ Η υποθετική μετοχή βρίσκεται συχνά σε πρόταση που περιέχει δυνητική έγκλιση ή δυνητικό απαρέμφατο, οριστική μέλλοντα ή ρήμα που σημαίνει δυνατότητα, όπως *(οὐκ) ἔστιν, ἔξεστι, ἔνεστι* κ.τ.ό.:

Τούτους ἂν ἡμεῖς ***παραλαβόντες*** *ἐφυλάττομεν ἐν ἀκροπόλει.*
Τοὺς φίλους ***εὐεργετοῦντες*** *καὶ τοὺς ἐχθροὺς δυνήσεσθε κολάζειν.*
Οὐκ ἔστιν ***ἀδικοῦντα*** *καὶ* ***ψευδόμενον*** *δύναμιν βεβαίαν κτήσασθαι.*

5. Η εναντιωματική μετοχή

§ 132 Η **εναντιωματική μετοχή** απαντά σε όλους τους χρόνους που έχουν μετοχή (εκτός του μέλλοντα) και δηλώνει εναντίωση προς αυτό που σημαίνει το ρήμα της πρότασης· δέχεται άρνηση ***οὐ*** και μεταφράζεται με τις εκφράσεις «αν και», «μολονότι», «ενώ», «παρόλο που» + οριστική· συχνά συνοδεύεται για έμφαση από λέξεις όπως *καί, καίπερ, καίτοι, πάνυ, καὶ ταῦτα*, ενώ στην πρόταση μπορεί να υπάρχουν ο αντιθετικός σύνδεσμος *ὅμως* ή τα επιρρήματα *εἶτα, ἔπειτα, κᾆτα*. Η εναντιωματική μετοχή ισοδυναμεί με δευτερεύουσα εναντιωματική πρόταση:

Κυρία ***γενομένη*** *τοσούτων ἀγαθῶν οὐκ ἐφθόνησεν τοῖς ἄλλοις.* [***Εἰ καὶ ἐγένετο*** *κυρία τοσούτων ἀγαθῶν, οὐκ ἐφθόνησεν τοῖς ἄλλοις.*] (Αν και έγινε κάτοχος...)
Ἱκανά μοι νομίζω εἰρῆσθαι, ***καίτοι*** *πολλά γε* ***παραλιπών****.*
Ἀγησίλαος δέ, ***καίπερ αἰσθανόμενος*** *ταῦτα, ὅμως ἐπέμενε ταῖς σπονδαῖς.*
Τοῖς δὲ μένουσι καὶ δύο ἤδη μηνῶν ὤφειλε τὸν μισθόν, ***οὐκ ἀπορῶν*** *χρημάτων.*

Ν.Ε.: ***Περπατώντας*** *η χελώνα αργά νίκησε τον λαγό. [Αν και περπατούσε...]*

6. Η παραχωρητική μετοχή

§ 133 Η **παραχωρητική μετοχή** απαντά σε όλους τους χρόνους που έχουν μετοχή (εκτός του μέλλοντα) και δηλώνει παραχώρηση προς αυτό που σημαίνει το ρήμα της πρότασης· δέχεται άρνηση ***οὐ*** και μεταφράζεται με τις εκφράσεις «κι αν ακόμη», «ακόμη κι αν» + οριστική ή με το «και να» + υποτακτική. Είναι δυνατόν να συνοδεύεται από μόρια, συνηθέστερα τα *καί, μηδέ, οὐδέ*, και ισοδυναμεί με δευτερεύουσα παραχωρητική πρόταση:

Οὐδὲ *δὶς* ***ἀποθανόντες*** *δίκην δοῦναι δύναιντ' ἂν ἀξίαν.* [***Καὶ εἰ*** *δὶς* ***ἀποθάνοιεν****, οὐ δίκην δοῦναι δύναιντ' ἂν ἀξίαν.*] (Κι αν ακόμη καταδικάζονταν δύο φορές σε θάνατο, δε θα τιμωρούνταν επάξια.)

7. Η τροπική μετοχή

§ 134 Η **τροπική μετοχή** απαντά συνήθως σε χρόνο ενεστώτα και δέχεται άρνηση ***οὐ***· μεταφράζεται με νεοελληνική τροπική μετοχή, με τροπικό επίρρημα ή εμπρόθετο προσδιορισμό, με ρήμα + «και» ή με τα «ενώ», «καθώς» + οριστική και «με το να» + υποτακτική· όταν έχει άρνηση, μεταφράζεται με το «χωρίς να» + υποτακτική[7]:

Ἀφίκοντο πρὸς ἡμᾶς τὴν ἐπιστολὴν ***φέροντες****.* (φέρνοντας)

---

7. Ορισμένες τροπικές μετοχές έχουν ιδιαίτερη σημασία, όπως ***(δια)λαθὼν*** (κρυφά), ***προλαβὼν*** (προληπτικά), ***προσκείμενος*** (πιεστικά), ***φθάσας*** (έγκαιρα, γρήγορα), ***χαίρων*** (με χαρά, [αλλά και:] χωρίς τιμωρία) κ.ά.:
Καὶ τῶν ἐπικούρων οἱ πολλοὶ ἐς τὴν ἤπειρον ***λαθόντες*** *διεκομίσθησαν.*
Ἀλέξανδρος πρῶτος αὐτὸς ***φθάσας*** *διαβαίνει τὸν ποταμόν.*
Τοῦτον οὐδεὶς ***χαίρων*** *ἀδικήσει.*

Οἱ σφῆκες ζῶσι ***φωλοῦντες*** *τὸν χειμῶνα.* (σε φωλιές)
Εἰσὶ δέ τινες τῶν Χαλδαίων οἳ ***ληζόμενοι*** *ζῶσι.* (ζουν ληστεύοντας/με ληστείες/ληστρικά / ληστεύουν και ζουν)
Οἱ βάρβαροι ἀπῆλθον ***οὐδὲν ἀποκρινάμενοι.*** (χωρίς να δώσουν καμία απάντηση)
Ν.Ε.: *Ήρθε* ***τρέχοντας.***

Β. Το Υποκειμενο Της Μετοχης

§ 135 Η μετοχή συμφωνεί κανονικά με το υποκείμενό της στο **γένος**, στον **αριθμό** και στην **πτώση**:
Οἱ δὲ Θηβαῖοι ἔπεμψαν εἰς Ἀθήνας ***ἄγγελον ἐστεφανωμένον.***
Ὁρῶμεν ***ὑμᾶς*** *ἀπόρους* ***ὄντας.***

Γ. Συνημμενη Και Απολυτη Μετοχη

§ 136 Η **επιρρηματική μετοχή** διακρίνεται σε:

α) Συνημμένη· το υποκείμενό της έχει και άλλη συντακτική θέση στην πρόταση. Συνημμένες είναι οι τελικές και ενίοτε οι υπόλοιπες επιρρηματικές μετοχές:
Ἔπεμψε ***Θεόπομπον*** *εἰς Λακεδαίμονα* ***ἀπαγγελοῦντα*** *τὰ γεγονότα.* [τελική, το Α του ρήματος είναι και Υ της μετοχής.]
Ὁ ***Ἀγησίλαος*** *ἐκείνους μὲν* ***καίπερ ὁρῶν*** *οὐκ ἐδίωκε.* [εναντιωματική, το Υ του ρήματος είναι και Υ της μετοχής.]
Ἔδοξέ ***μοι*** *χρῆναι μάρτυρας* ***λαβόντι*** *παραγενέσθαι.* [χρονική, η δοτ. προσωπική είναι και Υ της μετοχής.]
Τὸν *δὲ* ***Ἄκουφιν*** *ταῦτα* ***ἀκούσαντα*** *ἐπιμειδιᾶσαι λέγεται τῷ λόγῳ.* [χρονική, το Υ του απαρεμφάτου είναι και Υ της μετοχής.]

β) Απόλυτη· το υποκείμενό της είναι λέξη που δεν έχει άλλη συντακτική θέση στην πρόταση, αλλά λειτουργεί αποκλειστικά ως υποκείμενο της μετοχής. Η απόλυτη μετοχή τίθεται σε πτώση γενική (γενική απόλυτη) ή αιτιατική (αιτιατική απόλυτη)[8]:

1. Με **γενική απόλυτη** εκφέρεται κάθε επιρρηματική μετοχή προσωπικού ρήματος, εκτός της τελικής:
Κρέοντος ***βασιλεύοντος*** *οὐ μικρὰ συμφορὰ κατέσχε Θήβας.* [χρονική]
Ἀποπλεῖ οἴκαδε ***καίπερ*** *μέσου χειμῶνος* ***ὄντος.*** [εναντιωματική]
Κῦρος δ' οὖν ἀνέβη ἐπὶ τὰ ὄρη οὐδενὸς ***κωλύοντος.*** [τροπική]
Χρημάτων ***δεομένης*** *τῆς Σπάρτης πρὸς πόλεμον, ἐπορεύθη ὁ Ἀγησίλαος εἰς Αἴγυπτον.* [αιτιολογική]
Κολαζόντων *ὑμῶν τοὺς ἀδικοῦντας ἔσονται οἱ νόμοι καλοὶ καὶ δίκαιοι.* [υποθετική]
Ν.Ε.: ***Ξημερώνοντας*** *τ' Αγιαννιού, λάβαμε τη διαταγή να κινήσουμε πάλι μπροστά.* [χρονική]

2. Με **αιτιατική απόλυτη** εκφέρεται η μετοχή απρόσωπων ρημάτων ή εκφράσεων[9]. Η μετοχή αυτή τίθεται σε αιτιατική ουδέτερου γένους ενικού κυρίως αριθμού. Η απόλυτη μετοχή σε αιτιατική είναι κυρίως εναντιωματική και σπανιότερα χρονική, αιτιολογική ή υποθετική. Οι πιο συνηθισμένες μετοχές σε αιτιατική απόλυτη είναι οι ακόλουθες:

---

8. Η απόλυτη μετοχή προσωπικού ρήματος τίθεται, σπάνια, σε ονομαστική (**ονομαστική απόλυτη**) αντί γενικής:
Ἐκεῖνοι δὲ ***εἰσελθόντες*** *σὺν τοῖς ὑπηρέταις εἶπε μὲν ὁ Κριτίας.* [*Ἐκείνων δὲ εἰσελθόντων...*]
9. Ως αιτιατική απόλυτη απαντά, σπάνια, αιτιολογική μετοχή **προσωπικού** ρήματος συνοδευόμενη από τα μόρια *ὡς* ή *ὥσπερ*:
Τοὺς υἱεῖς οἱ πατέρες ἀπὸ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων εἴργουσιν ***ὡς*** *τὴν μὲν τῶν χρηστῶν ὁμιλίαν ἄσκησιν* ***οὖσαν*** *τῆς ἀρετῆς, τὴν δὲ τῶν πονηρῶν κατάλυσιν.*

ἄδηλον ὂν	*εἰρημένον*	*πρέπον*
ἀδύνατον ὂν	*ἐξὸν*	*προσῆκον*
αἰσχρὸν ὂν	*μέλον*	*προσταχθὲν*
γεγραμμένον	*μεταμέλον*	*προστεταγμένον*
δέον / δεῆσον	*μετὸν*	*ῥᾴδιον ὂν*
δίκαιον ὂν	*οἷόν τε ὂν*	*τυχὸν*
δόξαν / δόξαντα	*παρασχὸν*	*ὑπάρχον*
δυνατὸν ὂν	*παρὸν*	*χρεὼν*

Ἐξόν *μοι ἴσον λαμβάνειν οὐκ ἐλάμβανον.* [*εἰ καὶ ἐξῆν*: εναντιωματική με Υ: *λαμβάνειν*]
Παρεκελεύοντο κραυγῇ οὐκ ὀλίγῃ χρώμενοι, ***ἀδύνατον ὂν*** *ἐν νυκτὶ ἄλλῳ τῳ σημῆναι.* [*ἐπεὶ ἀδύνατον ἦν*: αιτιολογική με Υ: *σημῆναι*]

Δ. Η Συνδεση Των Μετοχων

§ 137 Σε μια πρόταση που υπάρχουν δύο ή περισσότερες μετοχές:

α) Όταν αυτές είναι **ομοειδείς**, όταν δηλαδή προσδιορίζουν με όμοιο τρόπο το ρήμα ή άλλον όρο της πρότασης:

1. Συνδέονται παρατακτικά, εφόσον προσδιορίζουν την ίδια λέξη:
   Θράσυλλος εἰς Ἀθήνας ἔπλευσε ταῦτα ***ἐξαγγελῶν καὶ*** *ναῦς* ***αἰτήσων***. [τελικές]
   Καὶ τούτους φίλους ***ὀνομάσας καὶ*** *ξυμμάχους* ***ποιησάμενος*** *ἀπέπεμψε.* [χρονικές]
   Ἐγὼ τοίνυν ὑμῖν ἅπαντα ἐπιδείξω, οὐδὲν ***παραλείπων ἀλλὰ λέγων*** *τἀληθῆ.* [τροπικές]
2. Εκφέρονται ασύνδετα για λόγους έμφασης:
   Διὸ ***κάμνοντες***, ***πενόμενοι***, ***πολεμοῦντες***, ***ἐρῶντες***, ***διψῶντες***, *ὅλως* ***ἐπιθυμοῦντες*** *καὶ μὴ κατορθοῦντες ὀργίλοι εἰσίν.*
3. Δε συνδέονται, εφόσον η μία μετοχή προσδιορίζει την άλλη:
   Οἱ Κορίνθιοι παρεσκευάζοντο νεῶν στόλον, ***ἀγείροντες*** *ἐρέτας, μισθῷ* ***πείθοντες***. (συγκεντρώνοντας κωπηλάτες, προσπαθώντας να τους πείσουν με χρήματα) [τροπικές· η μετοχή *πείθοντες* προσδιορίζει τη μετοχή *ἀγείροντες*.]

β) Όταν αυτές είναι **ετεροειδείς**, όταν δηλαδή προσδιορίζουν με διαφορετικό τρόπο το ρήμα ή άλλον όρο της πρότασης, δε συνδέονται μεταξύ τους[10]:
Καὶ μάλιστα τῆς ἡμετέρας φυλῆς ***δυστυχησάσης*** *ὕστερος ἀνεχώρησα τοῦ σεμνοῦ Στειριέως* ***τοῦ*** *πᾶσιν ἀνθρώποις δειλίαν* ***ὠνειδικότος***. [εναντιωματική – επιθετική]

10. Ετεροειδείς αιτιολογικές και τελικές μετοχές μπορεί να συνδέονται παρατακτικά, καθώς δηλώνουν και οι δύο **αίτιο**, **αναγκαστικό** και **τελικό** αντίστοιχα:
Κατέβην χθὲς εἰς Πειραιᾶ ***προσευξόμενός τε*** *τῇ θεῷ* ***καὶ ἅμα*** *τὴν ἑορτὴν* ***βουλόμενος*** *θεάσασθαι.* [τελική – αιτιολογική]

Ε. Η Αναλυση Των Μετοχων Σε Δευτερευουσες Προτασεις

§ 138 Για την **ανάλυση των μετοχών σε αντίστοιχες δευτερεύουσες προτάσεις** ακολουθούμε τα εξής βήματα:

1. Αναγνωρίζουμε τη μετοχή, επισημαίνοντας συγχρόνως τον χρόνο στον οποίο αυτή βρίσκεται, καθώς και τυχόν επιρρήματα ή μόρια που τη συνοδεύουν.
2. Βρίσκουμε το υποκείμενό της, για να επιλέξουμε το πρόσωπο και τον αριθμό του ρήματος της δευτερεύουσας πρότασης που θα σχηματίσουμε.
3. Επισημαίνουμε τον χρόνο του ρήματος από το οποίο εξαρτάται η μετοχή, για να προσδιορίσουμε την έγκλιση του ρήματος της δευτερεύουσας πρότασης που θα σχηματίσουμε.
4. Επιλέγουμε τη λέξη εισαγωγής και την έγκλιση του ρήματος της δευτερεύουσας πρότασης, στον ίδιο χρόνο με αυτόν της μετοχής, ανάλογα με τους κανόνες εισαγωγής και εκφοράς της αντίστοιχης πρότασης.
5. Ελέγχουμε, ώστε το νόημα της δευτερεύουσας πρότασης να αντιστοιχεί προς αυτό της μετοχής:

   *Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ναῦς δώδεκα **λαβόντες** ἀνεχώρησαν ἐς Ναύπακτον.* → *Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, **ἐπεὶ** ναῦς δώδεκα **ἔλαβον,** ἀνεχώρησαν ἐς Ναύπακτον.* [Χρονική μετοχή που δηλώνει το προτερόχρονο, συνημμένη στο Υ του ρήματος· αναλύεται σε δευτερεύουσα χρονική πρόταση που εισάγεται με τον χρονικό σύνδεσμο *ἐπεί*, αφού δηλώνει το προτερόχρονο (βλ. § 188.1α), και εκφέρεται με οριστική (βλ. § 188.2α), όπως όλες οι δευτερεύουσες χρονικές προτάσεις που προσδιορίζουν χρονικά κάτι πραγματικό.]

ΠΙΝΑΚΑΣ 9. Η ΜΕΤΟΧΗ

ΕΠΙΘΕΤΙΚΗ (Έναρθρη – Άναρθρη)	ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΗ (Άναρθρη)	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΗ (Συνημμένη ή απόλυτη)
Έναρθρη: *Ἐν δὲ τῷ χρόνῳ τούτῳ **οἱ βουλόμενοι** νεώτερα πράγματα ἐν τῇ πόλει γίγνεσθαι ἐπεβούλευον.* **Άναρθρη:** *Οἱ Θηβαῖοι ἔπεμψαν εἰς Ἀθήνας ἄγγελον **ἐστεφανωμένον**.*	Συντάσσεται με τα ρήματα: α) *εἰμί, γίγνομαι, ὑπάρχω, φαίνομαι, λανθάνω, οἴχομαι, διατελῶ, διαμένω, τυγχάνω* κ.ά.: *Δέκα ἔτη διετέλουν **εὐτυχοῦντες**.* β) Έναρξης, λήξης, καρτερίας, ανοχής, καμάτου: *Ἀλλ' οὐδ' ἐκεῖ παύσομαι **γράφων**.* γ) Αίσθησης, γνώσης, μάθησης, άγνοιας, μνήμης, λήθης: *Οἱ πολέμιοι ᾔσθοντο τὸ ὄρος **ἐχόμενον**.* δ) Αγγελίας, δείξης, ελέγχου: *Πειράσομαι τοῦτον ἐπιδεῖξαι **ψευδόμενον**.* ε) Ψυχικού πάθους: *Οὐκ ᾐσχύνθη **ἐκλιπὼν** τὴν οἰκίαν.* στ) Ευεργεσίας, νίκης και τα αντίθετα: *Ἀδικεῖτε πολέμου **ἄρχοντες**.*	1. Χρονική: *Ἅρπαλος ἔφυγε Φιλίππου ἔτι **βασιλεύοντος**.* 2. Αιτιολογική: *Ἀγόρατον ἀφεῖσαν **ὡς** εὐεργέτην **ὄντα**.* 3. Τελική: *Δερκυλίδας **ἄρξων** ἀφίκετο.* 4. Υποθετική: *Ταῦτα **ποιοῦντες** τὰ δίκαια ψηφιεῖσθε.* 5. Εναντιωματική: *Ἀλέξανδρος **καίπερ τετρωμένος** τοὺς τραυματίας ἐπῆλθε.* 6. Παραχωρητική: *Οὐδὲ ἀποθανεῖν οἱ τλήμονες δύνανται **καὶ** μάλα **ἐρῶντες** τούτου.* 7. Τροπική: *Φίλιππος ἀφίκετο **ἔχων** τοὺς μισθοφόρους ἱππέας.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΒ΄ Τα ρηματικά επίθετα σε -*τος*, -*τέος*

§ 139 Τα **ρηματικά επίθετα** σε -***τος***, -***τέος*** παράγονται από ρηματικά θέματα με την προσθήκη των παραγωγικών καταλήξεων -*τος* και -*τέος* αντίστοιχα. Κλίνονται κατά τη β΄ κλίση των επιθέτων.

Α. Τα Ρηματικα Επιθετα Σε -*τος*

§ 140 Ένα **ρηματικό επίθετο** σε -***τος*** είναι δυνατόν να δηλώνει:

α) Ό,τι και η μετοχή του παθητικού παρακειμένου ή του ενεργητικού ή του μέσου (σπανιότερα παθητικού) ενεστώτα και αορίστου του ρήματος από το οποίο παράγεται το ρηματικό επίθετο:

ἀθάνατος: *ὁ μὴ θνῄσκων*
ἀνόητος: *ὁ μὴ νοῶν*
ἄπρακτος: *ὁ μὴ πράξας / ὁ μὴ πραχθεὶς*
ἀφύλακτος: *ὁ μὴ φυλαττόμενος*
γραπτός: *ὁ γεγραμμένος*
θνητός: *ὁ θνῄσκων*
λυτός: *ὁ λελυμένος*
μενετός: *ὁ μένων*
ποιητός: *ὁ πεποιημένος*
ῥητός: *ὁ ὡρισμένος*
συναπτός: *ὁ συνημμένος*
κ.ά.

Σοφία γὰρ μόνον τῶν κτημάτων ***ἀθάνατον****.*
Ἀνόητον *γὰρ καὶ οὐ καλὸν τὸ παρὰ τὴν ἀξίαν τυγχάνειν.*
Καὶ διὰ μὲν τοῦτον πάντα τῇ πόλει ***ἄπρακτα*** *γέγονεν.*
Οὕτω μὲν δὴ ἀπέπλευσαν ***ἄπρακτοι*** *ἐκ Μιλήτου οἱ Πέρσαι.*
Ν.Ε.: *Προσοχή!* ***Αφύλακτη*** διάβαση.

β) Εκείνον που **μπορεί να πάθει** ό,τι σημαίνει το ρήμα από το οποίο παράγεται το ρηματικό επίθετο (*ὁρατός*: *ὁ δυνάμενος ὁρᾶσθαι*). Τέτοια ρηματικά επίθετα είναι τα ακόλουθα:

ἄβατος
ἀκουστὸς
ἀνεκτὸς
ἀπρόσιτος
ἁπτὸς
ἄρρητος
ἄτρωτος
(δια)βατὸς
διδακτὸς
μαθητὸς
ὁρατὸς
προσβατὸς / προσιτὸς
ῥητὸς
τρωτὸς
κ.ά.

Ὁ γὰρ λόγος αἴτιός ἐστι τῆς μαθήσεως ***ἀκουστὸς*** *ὤν.*
Διδακτὴ *ἅπασα ἐπιστήμη δοκεῖ εἶναι.*
Ν.Ε.: *Ο κίνδυνος ήταν* ***ορατός****.*

γ) Εκείνον που **αξίζει να πάθει** ό,τι σημαίνει το ρήμα από το οποίο παράγεται το ρηματικό επίθετο (*ἐπαινετός*: *ὁ ἄξιος ἐπαινεῖσθαι*). Μερικά από αυτά τα ρηματικά επίθετα είναι τα παρακάτω:

ἀγαστὸς (αξιοθαύμαστος)
ἀβίωτος
βιωτὸς
ἐπαινετὸς (αξιέπαινος)
ζηλωτὸς (αξιοζήλευτος)
θαυμαστὸς (αξιοθαύμαστος)
καταγέλαστος
μεμπτὸς (αξιόμεμπτος)
μνημονευτὸς (αξιομνημόνευτος)
περίβλεπτος (αξιοθαύμαστος)
πιστὸς (αξιόπιστος)
σεπτὸς (αξιοσέβαστος) κ.ά.

*Οὗτοι δὲ καὶ ζῶντες καὶ ἀποθανόντες **ζηλωτοί**.*
*Τὸ γὰρ ἁμαρτάνειν ἀνθρώπους ὄντας οὐδὲν οἴομαι **θαυμαστόν**.*
Ν.Ε.: *Επέδειξε **θαυμαστή** ψυχραιμία.*

§ 141 Τα ρηματικά επίθετα σε *-τος* σχηματίζουν σύνταξη:

α) Προσωπική· λειτουργούν ως κοινά επίθετα:
*Φασὶ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου εἶναι **ἀθάνατον**.* [κατηγορούμενο]
*Πάντα μοι φαίνεται μεγάλα καὶ **θαυμαστά**.* [κατηγορούμενο]
*Κάλλιόν ἐστιν ἀντὶ **θνητοῦ** σώματος **ἀθάνατον** δόξαν ἀντικαταλλάξασθαι.* [επιθετικοί προσδιορισμοί]
*Πρὸ τοῦδε τοῦ πολέμου ὁ δῆμος αὐτῶν ἐξεδίωξε **τοὺς δυνατούς**.* [αντικείμενο]
*Ὁ δὲ κῆρυξ τῶν Ἀθηναίων ἀκούσας ἀπῆλθεν **ἄπρακτος**.* [επιρρ. κατηγορούμενο τρόπου]
Ν.Ε.: *Τα θέματα ήταν **βατά**.* [κατηγορούμενο]

β) Απρόσωπη· παράγονται κυρίως από αμετάβατα ρήματα, απαντούν στο ουδέτερο γένος ενικού κυρίως αριθμού και συνοδεύονται από το ρήμα *ἐστὶ* και από δοτική προσωπική του ενεργούντος προσώπου (ποιητικό αίτιο), όταν δηλώνεται το πρόσωπο που ενεργεί. Λαμβάνονται ως απρόσωπες εκφράσεις:

1. **Χωρίς υποκείμενο**· είναι η πιο συνηθισμένη μορφή. Στην περίπτωση αυτή τα ρηματικά επίθετα σε *-τος* ισοδυναμούν με το *δυνατόν ἐστι, ἄξιόν ἐστι* + απαρέμφατο:
*Ἆρ' οὖν **βιωτὸν** ἡμῖν **ἐστιν** μετὰ διεφθαρμένου σώματος;* [***ἄξιόν ἐστι βιοῦν**· ἡμῖν*: δοτ. προσωπική του ενεργούντος προσώπου]
*Ἐνόμισαν οὕτω μὲν **ἀβίωτον εἶναι**.* [***ἀδύνατον/ἀνάξιον εἶναι ζῆν***]

2. **Με υποκείμενο απαρέμφατο** ή **δευτερεύουσα πρόταση**:
*Οὐκ ἐδόκει **δυνατὸν εἶναι** χειμῶνος ὄντος στρατεύειν.* [Υ: απαρέμφατο]
***Θαυμαστὸν** πῶς λανθάνομεν ἔχοντες τὴν κρατίστην τῶν ἐπιστημῶν.* [Υ: πλάγια ερωτηματική πρόταση]
***Οὐ θαυμαστὸν** εἰ μὴ τούτων ἐνεθυμήθησαν.* [Υ: αιτιολογική πρόταση]
Ν.Ε.: ***Αδύνατον** να ξενυχτήσω.*

Β. Τα Ρηματικα Επιθετα Σε *-τέος*

§ 142 Τα **ρηματικά επίθετα** σε ***-τέος*** δηλώνουν ότι **πρέπει** ή **είναι ανάγκη να γίνει** αυτό που σημαίνει το ρήμα από το οποίο παράγονται:

***Οὐ κατηγορητέον** τῶν πραγμάτων τούτων **ἐστίν**.*
*Ἴσως οὖν ἡμῖν γε **ἀρκτέον** ἀπὸ τῶν ἡμῖν γνωρίμων.* (πρέπει να αρχίσουμε)

§ 143 Τα ρηματικά επίθετα σε *-τέος* σχηματίζουν σύνταξη:

α) Προσωπική· έτσι συντάσσονται όσα ρηματικά επίθετα σε *-τέος* παράγονται από μεταβατικά ρήματα που δέχονται αντικείμενο σε αιτιατική. Στη σύνταξη αυτή εξαίρεται το υποκείμενο που πρέπει να πάθει ό,τι δηλώνει το οικείο ρήμα, γι' αυτό και το ρηματικό επίθετο έχει παθητική σημασία:
***Ὠφελητέα** σοι ἡ πόλις ἐστί.* [*Δεῖ ὠφελεῖσθαι τὴν πόλιν ὑπὸ σοῦ.*] (Η πόλη πρέπει να ωφελείται από σένα.)

➤ Η προσωπική σύνταξη έχει την εξής μορφή: **ονομαστική ρηματικού επιθέτου** (σε θέση κατηγορουμένου)[1] + τύπος του ρ. ***εἰμὶ*** + **Υ** σε ονομαστική + **δοτική προσωπική του ενεργούντος προσώπου**· το *ἐστὶ* και η δοτική προσωπική μπορεί να παραλείπονται. Σε ονομαστική τίθεται το ρηματικό επίθετο όταν έχουμε ταυτοπροσωπία, ενώ στην ετεροπροσωπία τίθεται κανονικά σε αιτιατική. Στη μετάφραση αποδίδουμε:

- το υποκείμενο κανονικά με ονομαστική·
- το ρηματικό επίθετο + *ἐστὶ* με το «πρέπει να» + το οικείο ρήμα·
- τη δοτική προσωπική με ποιητικό αίτιο:

Γυναῖκες αἱ τοιαῦται τοῖς τοιούτοις ἀνδράσιν ***ἐκλεκτέαι*** *συνοικεῖν.* (Οι γυναίκες αυτού του είδους πρέπει να επιλέγονται από τέτοιους άνδρες για συμβίωση.)

Ἐὰν δέ τις κατά τι κακὸς γίγνηται, ***κολαστέος*** *ἐστί.* (πρέπει να τιμωρείται)

Καί μοι ἔδοξεν ἤδη ἐνταῦθα ***κινητέος*** *εἶναι ὁ φιλογυμναστής.* [ταυτοπροσωπία]

Πολιορκητέους *φημὶ εἶναι τοὺς ἄνδρας.* [ετεροπροσωπία]

Ν.Ε.: *Η πράξη σου αυτή είναι* ***καταδικαστέα****.*

β) Απρόσωπη· έτσι συντάσσονται τα ρηματικά επίθετα που προέρχονται είτε από μεταβατικά είτε από αμετάβατα ρήματα. Στην απρόσωπη σύνταξη το ρηματικό επίθετο τίθεται σε ουδέτερο γένος ενικού (σπανίως πληθυντικού) αριθμού και έχει ενεργητική σημασία. Στη σύνταξη αυτή εξαίρεται η πράξη που πρέπει να γίνει:

Ἡμῖν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ***ἀγωνιστέον****.* [***Δεῖ*** *ἡμᾶς* ***ἀγωνίζεσθαι*** *ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας.*]

Οὐ *πάνυ ἡμῖν* ***φροντιστέον*** *τί ἐροῦσιν οἱ πολλοί.* [***Οὐ*** *πάνυ* ***δεῖ*** *ἡμᾶς* ***φροντίζειν*** *τί ἐροῦσιν οἱ πολλοί.*]

➤ Η απρόσωπη σύνταξη έχει την εξής μορφή: **ουδέτερο ρηματικού επιθέτου** + ρ. ***ἐστὶ*** + **δοτική προσωπική του ενεργούντος προσώπου**[2] + **αντικείμενο** (κατά τη σύνταξη του οικείου ρήματος, εφόσον αυτό είναι μεταβατικό)· το *ἐστὶ* και η δοτική προσωπική μπορεί να παραλείπονται. Στην απρόσωπη σύνταξη των ρηματικών επιθέτων σε -*τέος* δεν υπάρχει υποκείμενο. Στη μετάφραση αποδίδουμε:

- τη δοτική προσωπική με υποκείμενο·
- το ρηματικό επίθετο + *ἐστὶ* με το «πρέπει να» + το οικείο ρήμα·
- το αντικείμενο σύμφωνα με τη σύνταξη του ρήματος στη Ν.Ε.:

Καὶ ταύτας τὰς συμφορὰς ***ὑπομενετέον*** *ἡμῖν* ***ἐστιν****.* [*ὑπομενετέον ἐστίν*: ρήμα, *ἡμῖν*: δοτ. προσωπική του ενεργούντος προσώπου, *τὰς συμφοράς*: αντικείμενο] (Εμείς πρέπει να υπομένουμε και αυτές τις συμφορές.)

Πρῶτον ***σκεπτέον*** *τὸ ἑκούσιον καὶ τὸ ἀκούσιον.*

Τοῦτο δ' ἔτι μᾶλλον διασαφῆσαι ***πειρατέον****.*

Ἰστέον *δὲ ὅτι Παρίων κτίσμα ἡ Θάσος.*

Ν.Ε.: ***Σημειωτέον*** *ότι δουλεύει αμισθί.*

---

1. Μερικές φορές τα ρηματικά επίθετα σε -*τέος* έχουν άλλη λειτουργία στον λόγο:
   Οἱ δὲ Βοιωτοὶ ἀπεκρίναντο αὐτοὺς γιγνώσκειν ***τὸ ποιητέον****.* [αντικείμενο]
   Ν.Ε.: Χρησιμοποιούνται συχνά ως επιθετικοί προσδιορισμοί:
   Αυτή είναι ***η διδακτέα*** *ύλη.*
2. Ενδέχεται η δοτική που βρίσκεται κοντά σε ρηματικό επίθετο σε -*τέος* να εκφράζει κάποια επιρρηματική σχέση:
   Οὐκ ἀθυμητέον*, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῖς παροῦσι* ***πράγμασι****.* [δοτ. αιτίας]

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΓ΄ Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί

§ 144 Οι **επιρρηματικοί προσδιορισμοί** προσδιορίζουν κυρίως ρήματα και δευτερευόντως άλλα μέρη του λόγου, όπως επιρρήματα, ονόματα και αντωνυμίες. Είναι **μονολεκτικοί** ή **περιφραστικοί** ως προς τη μορφή τους και εκφράζουν ποικίλες επιρρηματικές σχέσεις, όπως τόπο, χρόνο, ποσό, τρόπο, μέσο ή όργανο, συνοδεία, αιτία, σκοπό, αναφορά, αποτέλεσμα, εναντίωση ή παραχώρηση, προϋπόθεση ή όρο κ.ά.:

__Ἔπειτα__ καὶ οὗτοι ἦλθον. [επίρρημα ως επιρρηματικός προσδιορισμός χρόνου]
Ἀφίκοντο νυκτὸς __γενομένης__. [μετοχή χρονική]
Ξενοφῶν ἔσπευδε __βοηθεῖν__. [απαρέμφατο του σκοπού]
Λόγοι __περὶ εἰρήνης__ ἐγίγνοντο. [προθετικό σύνολο ως προσδιορισμός της αναφοράς]
__Ἐπεὶ δ' ἧκον__, ἐκκλησίαν ἐποίησαν. [δευτερεύουσα χρονική πρόταση]

§ 145 Ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί λειτουργούν:

α) Τα επιρρήματα· **καθαρώς επιρρηματικοί προσδιορισμοί** (βλ. § 146).
β) Οι **πλάγιες πτώσεις** (βλ. §§ 151-153).
γ) Τα προθετικά σύνολα· **εμπρόθετοι επιρρηματικοί προσδιορισμοί** (βλ. §§ 154-157).
δ) Το **επιρρηματικό** και το **προληπτικό κατηγορούμενο** (βλ. § 15 και § 16).
ε) Το **απαρέμφατο της αναφοράς** (βλ. § 116.5) και το **απαρέμφατο του σκοπού** ή **του αποτελέσματος** (βλ. § 116.6).
στ) Οι **επιρρηματικές μετοχές** (βλ. §§ 127-134).
ζ) Οι **επιρρηματικές προτάσεις** (βλ. §§ 179-189 και 193-194).

Σημείωση: Βλ. ανακεφαλαιωτικό πίνακα για τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς στο Επίμετρο (πίνακας Δ).

Α. Οι Καθαρώς Επιρρηματικοί Προσδιορισμοί

§ 146 Ως **καθαρώς επιρρηματικοί προσδιορισμοί** λειτουργούν στον λόγο τα επιρρήματα· προσδιορίζουν κυρίως ρήματα, αλλά και άλλες λέξεις της πρότασης, ονόματα, αντωνυμίες, αριθμητικά ή άλλα επιρρήματα, και εκφράζουν τις επιρρηματικές σχέσεις του **χρόνου**, του **τόπου**, του **τρόπου** και του **ποσού**. Τα επιρρήματα προήλθαν από τις προθέσεις ή από τις πλάγιες πτώσεις των ονομάτων και πολλά από αυτά σώζονται στη Ν.Ε. με την ίδια συντακτική λειτουργία.

§ 147 Ως **καθαρώς επιρρηματικοί προσδιορισμοί χρόνου** λειτουργούν τα χρονικά επιρρήματα, καθώς και αντωνυμικά επιρρήματα σε *-τε*, όπως:

ἀεὶ / αἰεὶ (πάντα, αιωνίως)	*ἤδη*	*πρόσθεν* (άλλοτε)
ἄλλοτε	*μήποτε* (ποτέ)	*πρότερον* (πρωτύτερα)
ἀνέκαθεν (εξαρχής)	*νῦν* (τώρα)	*πρῴ / πρωὶ*
ἄρτι (μόλις προ ολίγου)	*οὐκέτι* (όχι πια)	*πρῶτον*
αὖ / αὖθις (πάλι)	*οὔποτε* (ουδέποτε)	*πώποτε* (ποτέ ως τώρα)
αὐθημερὸν	*οὔπω* (όχι ακόμη)	*σήμερον / τήμερον*
αὔριον	*πάλαι* (προ πολλού, από παλιά)	*τέως* (μέχρι τώρα, έως τότε)
αὐτίκα (αμέσως)	*πάλιν*	*τηνικάδε* (τέτοια ώρα)
εἶτα / ἔπειτα (έπειτα)	*παραχρῆμα* (αμέσως)	*τηνικαῦτα* (ακριβώς τότε)
ἔνθα / ἐνταῦθα (τότε)	*πέρυσι*	*τότε*

ἔτι (ακόμη)	*πηνίκα* (ποια ώρα;)	*χθὲς*
εὐθὺς	*πότε*	*ὕστερον* (ύστερα)
ἕωθεν (από το πρωί)	*ποτὲ* (κάποτε)	*ὕστατον* (τελευταία) κ.ά.

Αἰεὶ *δὲ δεισιδαίμων ἦν, νομίζων τοὺς μὲν καλῶς ζῶντας* ***οὔπω*** *εὐδαίμονας, τοὺς δὲ εὐκλεῶς τετελευτηκότας* ***ἤδη*** *μακαρίους.*
Ἄρτι *τοῦ στρατεύματος ὄντος ἐν τῇ πολεμίᾳ, σεισμὸς ἐπιγίγνεται.*
Ἐπεὶ δὲ κατέβησαν οἱ στρατηγοί, ***ἔνθα*** *δὴ ὁ Θρασύβουλος ἔλεξεν.*
Ἔτι *δὲ ἡ γῆ δικαιοσύνην διδάσκει.*
Ὁ δὲ Κῦρος ἔθυε ***πρῶτον*** *μὲν Διὶ βασιλεῖ,* ***ἔπειτα*** *δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς.*
Ἡμεῖς γὰρ ὑμᾶς κακὸν μὲν οὐδὲν ***πώποτε*** *ἐποιήσαμεν.*
Ν.Ε.: • *Επέστρεψε* ***ήδη****.* • ***Πότε*** *σχολάς;* • ***Πάλι*** *κλαις;*

Παρατηρήσεις

α) Το επίρρημα ***ἔτι*** σε προτάσεις που δηλώνουν άρνηση μεταφράζεται ως «πλέον», «πια»:
Οὔτε γὰρ ἡμεῖς ἐκείνου ***ἔτι*** *στρατιῶται οὔτε ἐκεῖνος* ***ἔτι*** *ἡμῖν μισθοδότης.*

β) Το επίρρημα ***ποτὲ*** ύστερα από ερωτηματική λέξη σημαίνει «άραγε», «τάχα», «τέλος πάντων»:
Τί ***ποτε*** *πράττων καλὸς κἀγαθὸς κέκλησαι;*

§ 148 Οι **καθαρώς επιρρηματικοί προσδιορισμοί τόπου** δηλώνουν:

α) Στάση σε τόπο· εκφράζεται με τοπικά επιρρήματα, πολλά από τα οποία λήγουν σε -***θι***, -***σι***, -***ου***:

- *Ἀθήνησι* (στην Αθήνα)
- *ἀλλαχόθι / ἀλλαχοῦ / ἄλλοθι* (αλλού)
- *ἀμφοτέρωθι* (στις δύο πλευρές)
- *αὐτόθι* (σ' αυτό το μέρος)
- *αὐτοῦ*
- *ἐγγὺς* (κοντά)
- *ἐκεῖ*
- *ἔνδον*
- *ἔνθα / ἐνθάδε* (εκεί)
- *ἐνταῦθα* (εδώ)
- *ἔξω*
- *ἔσω / εἴσω*
- *θύρασι* (στην πόρτα)
- *ὅθι* (όπου)
- *οἴκοι* (στο σπίτι, στην πατρίδα)
- *ὅπου / οὗ* (όπου)
- *οὐδαμοῦ* (πουθενά)
- *πανταχόθι / πανταχοῦ* (παντού)
- *πόθι / ποῦ* (πού;)
- *ποὺ* (κάπου)
- *χαμαὶ* (χάμω)

κ.ά.

Ἡ μὲν δὴ ***Ἀθήνησι*** *στάσις οὕτως ἐτελεύτησεν.*
Ὁ μὲν δὴ Ἀρχίδαμος τροπαῖον ἵστατο ***ἔνθα*** *ἐπεκράτησε.*
Εἶδε τὴν γυναῖκα ***χαμαὶ*** *καθημένην.*
Ν.Ε.: • *Μείνε* ***αυτού****.* • *Έλα* ***έξω****.*

β) Κίνηση προς τόπο (κατεύθυνση)· εκφράζεται με επιρρήματα που λήγουν κυρίως σε -***δε***, -***ζε***, -***σε***, -***οι***:

Ἀθήναζε (προς την Αθήνα)
ἀλλαχόσε / ἄλλοσε (προς άλλο μέρος)
δεῦρο (προς τα εδώ)
ἐκεῖσε (προς τα εκεί)
ἐνθάδε (προς τα εδώ)
ἐνταυθοῖ (προς τα εκεί)
Μεγαράδε (προς τα Μέγαρα)
οἴκαδε / οἴκονδε (προς το σπίτι, προς την πατρίδα)
πανταχοῖ / πάντοσε (προς όλα τα μέρη)
ποῖ (προς ποιο μέρος;)
ποι (προς κάπου)
κ.ά.

Τὰς ἐκ τοῦ Πόντου ναῦς ***Ἀθήναζε*** *ἐκώλυε καταπλεῖν.*

*Μηκέτι ἥκετε **δεῦρο** ἄνευ ὅπλων.*
*Λύσανδρος πράξας τὰ εἰρημένα **οἴκαδε** κατέπλευσεν.*
Ν.Ε.: *Πηγαίνει **επάνω**.*

γ) Κίνηση από τόπο (αφετηρία, προέλευση)· εκφράζεται με επιρρήματα που λήγουν σε -***θεν***:

Ἀθήνηθεν (από την Αθήνα)	*ἔσωθεν*
ἄλλοθεν (από αλλού)	*ὅθεν* (απ' όπου)
ἀμφοτέρωθεν (και από τα δύο μέρη)	*οἴκοθεν* (από το σπίτι, από την πατρίδα)
ἄνωθεν	*ὁπόθεν* (απ' όπου)
ἑκατέρωθεν (από καθένα από τα δύο μέρη)	*οὐδαμόθεν* (από πουθενά)
ἐκεῖθεν / ἔνθεν (από εκεί)	*πανταχόθεν* (από παντού)
ἐντεῦθεν (από εδώ)	*πόθεν* (από πού;)
ἔξωθεν	κ.ά.

*Λαβὼν ὁ Εὔφρων **Ἀθήνηθεν** ξενικὸν πάλιν κατέρχεται.*
*Φαρνάβαζος **ἔξωθεν** τῶν περιτειχισμάτων ἐβοήθει ἵπποις.*
*Παρέδωκε δὲ αὐτῷ καὶ χρήματα ὅσα ἐτύγχανεν **οἴκοθεν** ἔχων.*
Ν.Ε.: *Πήρε εντολή **άνωθεν**.*

➤ Η **κίνηση διαμέσου ενός τόπου** δηλώνεται με τη δοτική πτώση αντωνυμιών ή ονομάτων που λειτουργούν επιρρηματικά και ονομάζονται **δοτικοφανή επιρρήματα τόπου** (βλ. § 152β.2).

§ 149 Οι **καθαρώς επιρρηματικοί προσδιορισμοί τρόπου** εκφέρονται με:

α) Επιρρήματα που λήγουν σε -***ως***, τα οποία παράγονται από αντωνυμίες, επίθετα ή μετοχές:

ἄλλως (διαφορετικά)	*κακῶς*	*σαφῶς*
δικαίως	*καλῶς*	*συμφερόντως*
εἰκότως (εύλογα)	*ὁμολογουμένως*	*ταχέως* (γρήγορα)
ἐκείνως	*οὐδαμῶς* (με κανέναν τρόπο)	*τάχιστα* (πάρα πολύ γρήγορα)[1]
εὐγενῶς	*οὕτω* (έτσι)	*ὧδε / ὡδὶ* (ως εξής)
ἡδέως (ευχαρίστως)	*προσηκόντως* (όπως πρέπει)	*ὡς / ὥσπερ* (όπως, όπως ακριβώς) κ.ά.

*"**Ἄλλως** γὰρ ἐχόντων **οὐδαμῶς** γίνεται.*
***Εἰκότως** δὲ τῇ ἐλευθεριότητι ἀνελευθερία ἐναντίον λέγεται.*
Ν.Ε.: • ***Κακώς** του μίλησα.* • *Κάτσε **φρόνιμα**.*

β) Επιρρήματα που λήγουν σε -***δην***, -***δον***, -***ί***, -***εί***, -***τί***, -***ξ***, όπως τα ακόλουθα:

ἄρδην (εντελώς)	*συλλήβδην* (περιληπτικά, συνολικά)
ἀριστίνδην (ανάλογα με την αξία)	*τροχάδην* (τρέχοντας)
βάδην (βήμα-βήμα, με τα πόδια)	*φύρδην μίγδην* (ανάκατα)
κρύβδην (κρυφά)	*ἀναφανδὸν* (φανερά)
σποράδην (σκόρπια)	*πρηνηδὸν* (μπρούμυτα)

1. Το ***τάχιστα*** ύστερα από χρονικούς συνδέσμους έχει τη σημασία του «αμέσως», «ευθύς μόλις»:
*Οἱ δὲ τριάκοντα ᾑρέθησαν μὲν **ἐπεὶ τάχιστα** τὰ μακρὰ τείχη καὶ τὰ περὶ τὸν Πειραιᾶ καθῃρέθη.*

σχεδὸν	*ἐθελοντὶ* (εθελοντικά)
τυχὸν (κατά τύχη, ίσως)	*ἑλληνιστὶ* (κατά τρόπο ελληνικό, στην ελληνική γλώσσα)
ἀμισθὶ (χωρίς αμοιβή)	*ὀνομαστὶ* (ονομαστικά)
παμψηφεὶ (με όλες τις ψήφους, ομόφωνα)	*περσιστὶ* (κατά τον τρόπο των Περσών, στην περσική γλώσσα)
πανδημεὶ (με όλο τον λαό)	*ἀναμὶξ* (ανάκατα)
ἀδακρυτὶ (χωρίς δάκρυα)	*ἐναλλὰξ* (διαδοχικά)
ἀμαχητὶ / ἀμαχεὶ (χωρίς μάχη)	*πὺξ λὰξ* (με γροθιές και κλοτσιές)
ἀπνευστὶ (χωρίς αναπνοή)	κ.ά.

*Ταύτην δ' αἱροῦνται τὴν ἀρχὴν **ἀριστίνδην**.*
*Οὕτω δὴ παρεσκευασμένοι κατ' ἀρχὰς ἄνθρωποι ᾤκουν **σποράδην**.*
*Ἔξοδον **πανδημεὶ** ἐποιήσαντο οἱ Μυτιληναῖοι ἐπὶ τὸ τῶν Ἀθηναίων στρατόπεδον.*
Ν.Ε.: *Εκλέχτηκε πρόεδρος **παμψηφεί**.*

§ 150 Μερικά από τα επιρρήματα που χρησιμοποιούνται ως **καθαρώς επιρρηματικοί προσδιορισμοί ποσού** είναι τα παρακάτω. Αρκετά λήγουν σε ***-ς, -κις, -άκις*** και δηλώνουν αρίθμηση:

ἄγαν (πολύ)	*μᾶλλον*	*πολὺ*
ἅλις (αρκετά)	*μάλιστα* (πάρα πολύ, κυρίως)	*ποσάκις* (πόσες φορές;)
ἅπαξ (μία φορά)	*ὀλίγον*	*πόσον*
δὶς (δύο φορές)	*οὐδὲν* (καθόλου)	*σφόδρα* (πάρα πολύ)
εὖ (καλώς)	*οὕτω* (τόσο)	*τοσάκις* (τόσες φορές)
ἥκιστα (καθόλου)	*πάνυ* (πάρα πολύ)	*τοσοῦτον* (τόσο πολύ)
λίαν / μάλα (πολύ)	*πολλάκις* (πολλές φορές)	κ.ά.

*Καὶ περὶ μὲν τούτων **ἅλις**.*
*Χρήματα **πάνυ** πολλὰ ἡ στρατιὰ ἔλαβεν.*
***Πολλάκις** ἐνεθυμήθην τὴν εὐτυχίαν τὴν τῆς ἡμετέρας πόλεως.*
*Ἐν καιρῶν μεταβολαῖς καὶ οἱ **σφόδρα** δυνατοὶ τῶν ἀσθενεστέρων ἐνδεεῖς γίγνονται.*
Ν.Ε.: • *Η τιμωρία ήταν **λίαν** επιεικής.* • *Είναι **σφόδρα** ερωτευμένη.*

➤ Το επίρρημα ***μάλιστα***, όταν συντάσσεται με αριθμητικά, σημαίνει «περίπου»:
*Κερκυραῖοι τριάκοντα ναῦς **μάλιστα** διέφθειραν.* (περίπου τριάντα πλοία)

Β. Οι πλάγιες πτώσεις ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί

Η γενική

§ 151 Η **γενική ως επιρρηματικός προσδιορισμός** διακρίνεται σε:

α) **Γενική του χρόνου**· δηλώνει το χρονικό διάστημα κατά το οποίο συμβαίνει ένα γεγονός και ως τέτοια χρησιμοποιείται κυρίως η γενική ονομάτων που φανερώνουν φυσική υποδιαίρεση χρόνου, όπως:

δείλης (το δειλινό)	*ἡμέρας*	*νυκτὸς*	*ὀλίγου/πολλοῦ χρόνου*
ἔαρος (την άνοιξη)	*θέρους*	*ὀπώρας* (το φθινόπωρο)	*τοῦ λοιποῦ* (στο εξής)
ἐνιαυτοῦ / ἔτους / ἐτῶν	*μεσημβρίας*	*ὄρθρου* (τα ξημερώματα)	κ.ά.
ἑσπέρας	*μηνὸς*	*χειμῶνος*	

*Ἐπιγίγνεται **τῆς νυκτὸς** χιὼν παμπληθής.*
*Ἐξήλθομεν ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου **ἑσπέρας**.*
*Καὶ ἱμάτιον ἠμφίεσαι οὐ μόνον φαῦλον ἀλλὰ τὸ αὐτὸ **θέρους** τε καὶ **χειμῶνος**.*
*Ἣν οὖν ἐμοὶ πείθῃ, μάλιστα οὐ ποιήσει **τοῦ λοιποῦ** πονηρὰς ὑποθέσεις.*
Ν.Ε.: *Θα ξανάρθουμε **του χρόνου.***

β) Γενική της αιτίας· προσδιορίζει:

1. Ρήματα **ψυχικού πάθους**, όπως *ἀγανακτῶ, ἄγαμαι* (θαυμάζω), *εὐδαιμονίζω / μακαρίζω* (καλοτυχίζω), *ζηλῶ, ἥδομαι, θαυμάζω, οἰκτίρω* (λυπάμαι), *ὀργίζομαι, χαίρω* κ.τ.ό.:
   *Νῦν δὲ ζηλῶ σε καὶ μακαρίζω **τῆς εὐδαιμονίας**.*
   *Τούτους μὲν οὖν ἔγωγε καὶ πάνυ οἰκτίρω τῆς ἄγαν χαλεπῆς **νόσου.***
   Ν.Ε.: *Πεθαίνω **της πείνας**.*

2. Ρήματα **δικανικής σημασίας**, όπως *αἰτιῶμαι* (κατηγορώ), *ἁλίσκομαι* (καταδικάζομαι), *καταψηφίζομαι* (καταδικάζω με την ψήφο μου / καταδικάζομαι), *γράφομαι / διώκω* (καταγγέλλω), *δικάζω, καταγιγνώσκω* (καταδικάζω), *κατηγορῶ, φεύγω* (κατηγορούμαι), *κρίνομαι* (δικάζομαι) κ.τ.ό.· με τα ρήματα αυτά η γενική της αιτίας δηλώνει το έγκλημα για το οποίο κάποιος κατηγορείται ή δικάζεται (ονομάζεται και **γενική του εγκλήματος**):
   *Ἀρχῖνος ἐγράψατο **παρανόμων** Θρασύβουλον.* (κατήγγειλε για παρανομία)
   *Οἱ τῶν ἀδικούντων κολασταὶ **δώρων** ἐκρίθησαν.* (δικάστηκαν για δωροδοκία)

γ) Γενική της αξίας ή **του ποσού**· προσδιορίζει ρήματα όπως *ἀγοράζω, ἀνταλλάσσω, ἀξιῶ, διδάσκω, ἐκτιμῶ, πιπράσκω* (πουλώ), *πωλῶ, τιμῶ* (ορίζω ως τιμή), *τιμῶμαι, ὠνοῦμαι* (αγοράζω) κ.τ.ό.:
*Θεασάμενος ἄγαλμα Διὸς ἠρώτα, **πόσου** τις αὐτὸ πρίασθαι δύναται.* (πόσο μπορεί κανείς να το αγοράσει)
*Θεμιστοκλέα τῶν μεγίστων **δωρεῶν** ἠξίωσαν.*
Ν.Ε.: [αλλά:] *Το σπίτι αξίζει μια **περιουσία**.* [με αιτ.]

δ) Γενική της ποινής ή **του τιμήματος**· προσδιορίζει ρήματα δικανικής σημασίας που δηλώνουν την ποινή που προτείνεται ή επιβάλλεται, όπως *τιμῶ* (ορίζω ως ποινή), *τιμῶμαι* (προτείνω ως ποινή), *ὑπάγω* (καταγγέλλω για έγκλημα που τιμωρείται με) κ.τ.ό.:
*Ἐν αὐτῇ τῇ δίκῃ ἐξῆν σοι **φυγῆς** τιμήσασθαι.*
*Οἱ δ' ἔφοροι τὸν Σφοδρίαν ὑπῆγον **θανάτου**.*

ε) Γενική του τόπου· η χρήση της είναι περιορισμένη, καθώς ως προσδιορισμοί τόπου χρησιμοποιούνται κυρίως τοπικά επιρρήματα ή δοτική πτώση:
*Καὶ ὁ μὲν Πολύτροπος μαχόμενος **αὐτοῦ** ἀποθνῄσκει.*
Ν.Ε.: *Μείνε **αυτού** που είσαι.*

στ) Γενική του σκοπού· είναι γενική έναρθρου απαρεμφάτου (βλ. και § 114.5):
*Ἐτειχίσθη Ἀταλάντη **τοῦ μὴ** λῃστὰς **κακουργεῖν** τὴν Εὔβοιαν.*
Ν.Ε.: *Έπεσε **του θανατά.***

Η δοτική

§ 152 Η **δοτική ως επιρρηματικός προσδιορισμός** διακρίνεται σε:

α) Δοτική της αιτίας· προσδιορίζει κυρίως ρήματα ψυχικού πάθους, όπως *ἀγάλλομαι, ἀθυμῶ, αἰσχύνομαι, ἄχθομαι, ἥδομαι, λυποῦμαι, μεταμέλομαι, χαίρω, χαλεπαίνω / χαλεπῶς φέρω* (οργίζομαι, αγανακτώ) κ.τ.ό.:
*Καλλίξενος **λιμῷ** ἀπέθανεν.*

*Οἱ μὲν νέοι **τοῖς** τῶν πρεσβυτέρων **ἐπαίνοις** χαίρουσιν, οἱ δὲ γεραίτεροι **ταῖς** τῶν νέων **τιμαῖς** ἀγάλλονται.*

β) Δοτική του τόπου· εκφέρεται με:

1. Δοτική τοπωνυμίων, όπως *Δελφοῖς, Ἐλευσῖνι, Ἰσθμοῖ, Μαραθῶνι, Νεμέᾳ, Πλαταιαῖς, Σαλαμῖνι* κ.τ.ό., και δηλώνει στάση σε τόπο:
   *Οἰκίαν ᾠκοδόμηκεν **Ἐλευσῖνι**.*
   *Ἐνίκησεν **Ἰσθμοῖ** καὶ **Νεμέᾳ**.*

2. Δοτική ονομάτων ή αντωνυμιών που λαμβάνονται επιρρηματικά και ονομάζονται **δοτικοφανή επιρρήματα τόπου**· δηλώνουν στάση σε τόπο ή κίνηση διαμέσου ενός τόπου (διέλευση). Τέτοια επιρρήματα είναι τα:

ἄλλῃ (αλλού, από αλλού)	*κύκλῳ* (κυκλικά, τριγύρω)
γῇ (στο έδαφος)	*ταύτῃ* (εδώ, μέσα από αυτό το μέρος)
ᾗ / ὅπῃ (όπου, από όπου)	*τῇδε* (σ' αυτό εδώ το μέρος)
ἐκείνῃ (μέσα από εκεί)	κ.ά.

*Τὰς πύλας **ᾗ** ἐσῆλθον ἔκλησε, ὥστε μηδὲ **ταύτῃ** ἔξοδον εἶναι.*
*Καταλαμβάνει τὰ **κύκλῳ** ὄρη τοῦ πεδίου.*
Ν.Ε.: [αλλά:] *Ήρθε **μέσω Ρώμης**.*

γ) Δοτική του χρόνου· δηλώνει το χρονικό πλαίσιο μέσα στο οποίο συμβαίνει αυτό που εκφράζει το ρήμα. Τέτοιες δοτικές είναι:

1. Οι δοτικές ονομάτων εορτών, όπως *Διονυσίοις, Ἐλευσινίοις, Παναθηναίοις* κ.τ.ό.:
   *Ἀνήλωσα **Παναθηναίοις** τοῖς μικροῖς τριακοσίας δραχμάς.*

2. Οι δοτικές ονομάτων που δηλώνουν χρονική διαίρεση, όπως *ἔτει, ἡμέρᾳ, θέρει, μηνί, νυκτί, χρόνῳ, τῇ προτεραίᾳ / τῇ ὑστεραίᾳ* (την προηγούμενη/την επόμενη ημέρα), κ.τ.ό.:
   *Ἕκτῳ δὲ **ἔτει** Σαμίοις καὶ Μιλησίοις πόλεμος ἐγένετο.*
   *Καὶ μετὰ τὸν κατάπλουν τρίτῳ **μηνὶ** ἀνήχθη ἐπ' Ἄνδρον.*
   *Οἱ Πελοποννήσιοι τροπαῖον **τῇ ὑστεραίᾳ** ἔστησαν.*

δ) Δοτική της συνοδείας· δηλώνει το πρόσωπο, το πράγμα ή τις συνθήκες που συνοδεύουν το υποκείμενο του ρήματος σε κάποια ενέργειά του. Τίθεται κυρίως με ρήματα που δηλώνουν κίνηση, όπως *ἀφικνοῦμαι, βαδίζω, βαίνω, ἐλαύνω, ἔρχομαι, πλέω, πορεύομαι, στρατεύω* κ.ά. Ως δοτικές της συνοδείας χρησιμοποιούνται συνήθως οι λέξεις:

ἀνδράσι	*ναυσὶ*	*πλήθει*	*στρατῷ*
δυνάμει	*ναυτικῷ*	*πρεσβείᾳ*	*στρατιώταις*
ἱππεῦσι	*ὁπλίταις*	*στόλῳ*	*τριήρεσι*
ἵππῳ	*πεζῷ*	*στρατεύματι / στρατιᾷ*	κ.ά.

*Ἡμεῖς δ', ἔφη, καὶ **ἵπποις** τοῖς δυνατωτάτοις καὶ **ἀνδράσι** πορευώμεθα.*
*Στρατεύουσιν ἐπ' αὐτοῖς οἱ Κερκυραῖοι τεσσαράκοντα **ναυσί**.*
*Καρχηδόνιοι στρατεύσαντες εἴκοσι καὶ ἑκατὸν **τριήρεσι** εἷλον Ἀκράγαντα.*

ε) Δοτική της αναφοράς· συντάσσεται με ρήματα που δηλώνουν σύγκριση, διαφορά, υπεροχή και μεταφράζεται με τα «ως προς», «σε»:
*Διαφέρει τὰ σώματα **σχήμασιν**.* (ως προς τα σχήματα)
*Ὑμεῖς καὶ **χρήμασι** καὶ **τιμαῖς** τούτων ἐπλεονεκτεῖτε.* (και σε χρήματα και σε τιμές)
*Ἐπλεονέκτουν οἱ σὺν Ἀλεξάνδρῳ **τῇ** τε ἄλλῃ **ῥώμῃ** καὶ **ἐμπειρίᾳ**.*

στ) **Δοτική του οργάνου** ή **του μέσου**· δηλώνει το εργαλείο (κάτι υλικό) ή το μέσο (κάτι αφηρημένο) με το οποίο γίνεται αυτό που σημαίνει το ρήμα:

*Ὡπλισμένοι δὲ πάντες ἦσαν **θώραξι** χαλκοῖς, **κράνεσι** χαλκοῖς, **μαχαίραις**.*
*Ἅπας ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος **φύσει** καὶ **νόμοις** διοικεῖται.*
*Ἐνίους **χρήμασι** διέφθειρον.*

ζ) **Δοτική του ποσού** (του μέτρου ή της διαφοράς)· συντάσσεται με ρήματα ή άλλες λέξεις που έχουν συγκριτική σημασία:

***Πολλῷ** μείζων ἐγίγνετο ἡ βοή, **ὅσῳ** πλείους ἐγίγνοντο.*
*Δερκυλίδας **τοσούτῳ** διέφερεν εἰς τὸ ἄρχειν τοῦ Θίβρωνος.*
Ν.Ε.: *Ψήλωσε τρία **εκατοστά**.* [με αιτ.]

η) **Δοτική του τρόπου**· μπορεί να είναι η δοτική κάθε ονόματος και συνηθέστερα η δοτική *τρόπῳ*. Τρόπο δηλώνει και η δοτική ονομάτων ή αντωνυμιών που λαμβάνονται ως επιρρήματα και ονομάζονται **δοτικοφανή επιρρήματα τρόπου**, όπως:

ἀκοῇ (σύμφωνα με τη φήμη, τις διαδόσεις)
βίᾳ (διά της βίας)
δημοσίᾳ (με έξοδα του δημοσίου, ως πολίτης)
δρόμῳ (τρέχοντας, γρήγορα)
ἔργῳ (με έργα, στην πραγματικότητα)
ἰδίᾳ (ιδιαιτέρως, χωριστά, ως άτομο)
κοινῇ (από κοινού)
κομιδῇ (ακριβώς, απόλυτα)
λόγῳ (στα λόγια, θεωρητικά)
πανστρατιᾷ (με όλο το στράτευμα)
πεζῇ (με τα πόδια)
σιγῇ / σιωπῇ (σιωπηλά)
σπουδῇ (με σοβαρότητα)
σχολῇ (αργά, με άνεση)
ταύτῃ / τῇδε (μ' αυτό τον τρόπο, έτσι)
φύσει (εκ φύσεως) κ.ά.

*Τούτῳ **τῷ τρόπῳ** οἱ Ἀθηναῖοι τὴν πόλιν ἐτείχισαν.*
*Οἱ Ἀθηναῖοι τοῖς Βοιωτοῖς πάσῃ **προθυμίᾳ** ἐβοήθουν.*
*Ὁ **ἰδίᾳ** πονηρὸς οὐκ ἂν γένοιτο **δημοσίᾳ** χρηστός.*
*Ἐπορεύοντο οἱ ὁπλῖται **πεζῇ** ἐς Τάναγραν.*
Ν.Ε.: *Ο άνθρωπος είναι **φύσει** κοινωνικό ον.*

Η αιτιατική

§ 153 Η **αιτιατική ως επιρρηματικός προσδιορισμός** διακρίνεται σε:

α) **Αιτιατική της αναφοράς**· μπορεί να προσδιορίζει κάθε ρήμα και κυρίως όσα σημαίνουν ομοιότητα ή διαφορά. Ως αιτιατικές της αναφοράς χρησιμοποιούνται οι παρακάτω λέξεις και μεταφράζονται με τα «ως προς», «σε»:

τὸ γένος
τὴν γνώμην
τὴν διάνοιαν
τὸ εἶδος
τὰ ἄλλα / τἆλλα
τὰ ὄμματα
ταῦτα
τὴν φύσιν
τὴν ψυχὴν
τὸ δέμας (στο σώμα)
τὸ ἐπί σε (όσο εξαρτάται από σένα)
τὸ εὖρος
τὸ μέγεθος
τὸ πλῆθος
τὸ σῶμα
τὸν ἀριθμὸν
τὸν δάκτυλον
τὸν ὀφθαλμὸν κ.ά.

*Οἱ φύσει πονηροί, κἂν **τὸ εἶδος** μεταβληθῶσι, **τὸν τρόπον** οὐ μεταβάλλονται.* (ως προς τη μορφή – ως προς τη συμπεριφορά)
*Διαφέρει γυνὴ ἀνδρὸς **τὴν φύσιν**.* (ως προς τη φύση)

β) Αιτιατική του χρόνου· δηλώνει χρονική διαίρεση ή χρονική διάρκεια. Συνήθεις αιτιατικές του χρόνου είναι οι παρακάτω:

ἔτος / ἔτη
ἐνιαυτὸν (για ένα χρόνο)
ἡμέραν / ἡμέρας
νύκτα / νύκτας
τὴν ἀρχὴν (αρχικά)
τὸ θέρος
τὸ ἀρχαῖον (την παλιά εποχή)
τὸ νῦν (τώρα)
τὸ κατ' ἀρχὰς
τὸ πάλαι / τὸ παλαιὸν (την/από την παλιά εποχή)
τὸ πλέον (τον περισσότερο καιρό)
τὸ πρῶτον (στην αρχή, πρώτα-πρώτα)
τὸ πρότερον (πρωτύτερα)
τὸ τελευταῖον (στο τέλος)
χρόνον
κ.ά.

*Τὴν δὲ μητέρα τελευτήσασαν πέπαυμαι τρέφων τρίτον **ἔτος** τουτί.* (εδώ και τρία χρόνια)
*Ἐνταῦθα ἔμειναν **ἡμέρας** τὰς πάσας μίαν καὶ εἴκοσι.*
*Καὶ **τὸ πάλαι** τύραννος ὁ Ἔρως λέγεται.*
*Τὰ ψηφίσματα τὸν ἅπαντα **χρόνον** φυλάττετε.*
Ν.Ε.: • *Έλα **το βράδυ** για φαγητό.* • *Δουλεύει εκεί δύο **χρόνια**.*

γ) Αιτιατική του τόπου· δηλώνει τοπική απόσταση ή τοπική έκταση:
*Ἀπέχει ἡ Γάζα τῆς θαλάσσης εἴκοσι μάλιστα **σταδίους**.*
*Διὰ ταύτης τῆς χώρας οἱ Ἕλληνες ἐπορεύθησαν ὀκτὼ **σταθμούς**.*
Ν.Ε.: *Βάδιζε **τοίχο-τοίχο**.*

δ) Αιτιατική του τρόπου· συνήθεις αιτιατικές του τρόπου είναι:

- *δίκην* (όπως, σαν)
- *δωρεὰν*
- *κύκλον* (κυκλικά)
- *προῖκα* (ως δώρο)
- *τὴν εὐθεῖαν* (κατευθείαν)
- *τὴν πρώτην* (αμέσως)
- *τὴν ταχίστην* (πολύ γρήγορα)
- *(ἐκεῖνον/τόνδε/τοῦτον) τὸν τρόπον*
- *τὸ σύμπαν* (γενικά)
- *ὃν τρόπον* (με ποιον τρόπο; / με όποιον τρόπο)
- *(πάντα/τίνα/τὸν αὐτὸν) τρόπον* (με κάθε/με ποιον;/ με τον ίδιο τρόπο)
- *τρόπον τινὰ* (κατά κάποιον τρόπο)

κ.ά.

*Τέτταρα τάλαντα **προῖκα** καὶ **δωρεὰν** ἔδωκεν.*
*Καὶ **τρόπον** τινὰ αἴτιος ἐγένετο τῆς συμφορᾶς.*
Ν.Ε.: *Πήρε **γραμμή** τα μαγαζιά.* [*με τη σειρά*]

ε) Αιτιατική της αιτίας· προσδιορίζει ρήματα δικανικής σημασίας, ψυχικού πάθους ή άλλα των οποίων η έννοια χρειάζεται αιτιολόγηση. Ως αιτιατική της αιτίας λαμβάνεται συχνά και η αιτιατική του ουδετέρου δεικτικής, αναφορικής ή ερωτηματικής αντωνυμίας:
*Ἐπὶ τελευτῇ τοῦ βίου τοῦ Περικλέους, **κλοπὴν** αὐτοῦ κατεψηφίσαντο.* (τον καταδίκασαν για κλοπή)
*Οὐ **τὴν** Ἀθηναίων **χάριν** ἐστρατεύοντο.* (Δεν εκστράτευαν για χάρη των Αθηναίων.)
***Τί** με δεῖ ζῆν ἐν δεσμωτηρίῳ;* (Γιατί πρέπει να ζω στη φυλακή;)
Ν.Ε.: ***Τι** γελάς;*

στ) Αιτιατική του σκοπού· εκφέρεται με το ουδέτερο δεικτικής, αναφορικής ή ερωτηματικής αντωνυμίας και συντάσσεται κυρίως με ρήματα κίνησης:
***Τί** τηνικάδε ἀφῖξαι, ὦ Κρίτων;* (Για ποιον σκοπό έχεις έρθει τέτοια ώρα, Κρίτων;)
Ν.Ε.: *Έβγαλε **βόλτα** τον σκύλο.*

ζ) Αιτιατική της ποινής· συντάσσεται με ρήματα που έχουν τη σημασία του «καταδικάζω» (βλ. και § 77.5):
***Θάνατον** μὲν γὰρ ἡ φύσις πάντων κατεψηφίσατο τῶν θνητῶν.* (σε θάνατο)

Γ. Οι Εμπροθετοι Επιρρηματικοι Προσδιορισμοι

§ 154 **Εμπρόθετοι** ονομάζονται οι **επιρρηματικοί προσδιορισμοί** που συνιστούν λεκτικό σύνολο το οποίο αποτελείται από μία πρόθεση (από το *προτίθεμαι = τίθεμαι ἔμπροσθεν*) και ένα όνομα ή μετοχή ή αντωνυμία (σε πλάγια πτώση) ή σπάνια επίρρημα· σπανιότερα οι προθέσεις μπαίνουν ύστερα από το όνομα (φαινόμενο που ονομάζεται **αναστροφή πρόθεσης** και συνοδεύεται από αναβιβασμό του τόνου της πρόθεσης). Οι εμπρόθετοι προσδιορισμοί εκφράζουν διάφορες επιρρηματικές σχέσεις, όπως αιτία, τρόπο, τόπο, ποσό, χρόνο, σκοπό, αναφορά, συνοδεία, συμφωνία, εξαίρεση κ.ά.:

Ἀπέθανον δὲ Ἀθηναίων ***περὶ ἑξακοσίους.*** [ποσό· ως Υ του ρήματος]
Μετὰ τὴν ναυμαχίαν *οἱ Κερκυραῖοι τροπαῖον ἔστησαν.* [χρόνο]
Κείσεταί σοι εὐεργεσία ***ἐν*** *τῷ ἡμετέρῳ* ***οἴκῳ ἐς αἰεὶ*** *ἀνάγραπτος.* [τόπο – χρόνο]
Οἵ δ' ἄνθρωποι οὐ μόνον ***τῆς τεκνοποιίας χάριν*** *συνοικοῦσιν.* [αναστροφή πρόθεσης – σκοπό]
Νομίσῃ τε μηδεὶς ἀλλοτρίας ***γῆς πέρι*** *οἰκεῖον κίνδυνον ἕξειν.* [αναστροφή πρόθεσης με αναβιβασμό τόνου – αιτία]

§ 155 Οι **προθέσεις** ήταν αρχικά αυτοτελείς λέξεις με επιρρηματική σημασία και προσδιόριζαν ρήματα. Με τον καιρό είτε ενώθηκαν με ρήματα σχηματίζοντας σύνθετα ρήματα είτε χρησιμοποιήθηκαν κοντά σε πλάγιες πτώσεις, ονομάτων κυρίως, σχηματίζοντας εμπρόθετους προσδιορισμούς. Οι προθέσεις διακρίνονται σε:

1. **Κύριες**· χρησιμοποιούνται, όπως και στη Ν.Ε., σε σύνθεση με άλλες λέξεις (***περι****βάλλω*, ***ἀντι****λέγω*, ***ἐπι****κίνδυνος*) ή σχηματίζουν εμπρόθετους προσδιορισμούς. Διακρίνονται σε:
   α) **Μονόπτωτες**· συντάσσονται με μία μόνο πλάγια πτώση: ***ἀπό, ἀντί, ἐκ, πρὸ*** + γενική, ***ἐν, σὺν*** + δοτική, ***εἰς / ἐς*** + αιτιατική.
   β) **Δίπτωτες**· συντάσσονται με δύο πλάγιες πτώσεις: ***ἀνὰ*** + αιτιατική ή δοτική (στους ποιητές), ***διά, κατά, ὑπὲρ*** + γενική ή αιτιατική.
   γ) **Τρίπτωτες**· συντάσσονται και με τις τρεις πλάγιες πτώσεις: ***ἀμφί, ἐπί, μετά, παρά, περί, πρός, ὑπὸ*** + γενική, δοτική ή αιτιατική.
2. **Καταχρηστικές**· χρησιμοποιούνται μόνο σε εμπρόθετους προσδιορισμούς. Καταχρηστικές προθέσεις είναι οι ***ἄνευ, ἄχρι, ἕνεκα / ἕνεκεν, μέχρι, πλήν, χάριν, χωρίς, ὡς***. Ως καταχρηστικές προθέσεις χρησιμοποιούνται και τα ομοτικά μόρια ***νὴ*** και ***μὰ*** (βλ. §§ 37α, 159.12).
   Ν.Ε.: *με, για, ως, ίσαμε, χωρίς / δίχως*

Η σύνταξη των προθέσεων

§ 156 Οι συνηθέστερες συντάξεις και σημασίες των **κύριων προθέσεων** είναι οι ακόλουθες:

1. ***Ἀμφὶ*** (αρχική σημασία: στα δύο/από τα δύο μέρη)· συντάσσεται:	
α) Με **γενική** και δηλώνει αναφορά (σχετικά με)	*Τὰ δὲ* ***ἀμφὶ Ζήνωνος*** *ἀρίδηλά ἐστι.* (είναι πασιφανή)
β) Με **δοτική** (σπάνια) και δηλώνει:	
• Τόπο (γύρω από)	*Ἀχαιοὶ ἔστασαν* ***ἀμφὶ Μενοιτιάδῃ.***
• Αιτία (εξαιτίας, από)	*Θανάτου* ***ἀμφὶ φόβῳ*** *Τυνδαρὶς ἰάχησε.* (κραύγασε)
• Αναφορά (σχετικά με, για)	*Νέαρχος τὰ* ***ἀμφὶ τῷ παράπλῳ*** *ἀνέγραψε.* ***Ἀμφὶ*** *μὲν* ***μάχῃ*** *τοσαῦτα εἰρήσθω.*

γ) Με **αιτιατική** και δηλώνει:	
• Τόπο (γύρω από)	*Καταλαμβάνουσι τοὺς φύλακας **ἀμφὶ πῦρ** καθημένους.*
(κοντά σε)	*Τεθήρακα **ἀμφὶ τὰ ὅρια** τῆς σῆς χώρας.* (κοντά στα σύνορα)
• Χρόνο κατά προσέγγιση (περίπου)	*Καὶ ἤδη μὲν **ἀμφὶ** ἡλίου **δυσμὰς** ἦν.* *Αὐτὸς δὴ **ἀμφὶ μέσας νύκτας** προσῆλθε τῷ τείχει.* (περίπου/κατά τα μεσάνυχτα)
• Ποσό κατά προσέγγιση (περίπου)	*Μακεδόνων δὲ **ἀμφὶ τοὺς εἴκοσι καὶ πέντε** ἀπέθανον.* (περίπου είκοσι πέντε)
• Αναφορά (σχετικά με)	*Προσεποιεῖτο ἐπιστήμων εἶναι τῶν **ἀμφὶ ὁπλομαχίαν.***

2. *Ἀνὰ* (αρχική σημασία: επάνω, προς τα επάνω)· συντάσσεται[2]:

α) Με **δοτική** (ποιητική χρήση) και δηλώνει τόπο (πάνω σε)	*Ἥξει **ἀνὰ ναυσὶν** καὶ σὺν ὅπλοις.* (πάνω στα πλοία)
β) Με **αιτιατική** και δηλώνει:	
• Τόπο·	
τοπική έκταση (πάνω σε, σε)	*Σιγὴ πολλὴ ἦν **ἀνὰ τὸ στρατόπεδον.*** **Ν.Ε.:** *Ταξίδεψε **ανά τον κόσμο**.*
κατεύθυνση προς τα επάνω (προς)	*Ταῦτα τὰ πλοῖα **ἀνὰ τὸν ποταμὸν** οὐ δύναται πλέειν.* (αντίθετα προς τη ροή του ποταμού)
• Χρόνο·	
χρονική έκταση/διάρκεια (κατά τη διάρκεια)	*Οἱ δὲ **ἀνὰ** τὰς προτέρας **ἡμέρας** ἐμάχοντο.* **Ν.Ε.:** *Μνημονεύεται **ανά τους αιώνες**.*
• Τρόπο (με)	*Οἱ δὲ τῶν Περσῶν ἱππεῖς ἔφευγον **ἀνὰ κράτος**.* (με όλες τις δυνάμεις)
• Διανομή ή μερισμό (ανά, από, κατά)	*Λύσας τὴν δέσμην **ἀνὰ** μίαν αὐτοῖς **ῥάβδον** ἐδίδου.* **Ν.Ε.:** *Βάδιζαν **ανά τριάδες**.*

3. *Ἀντὶ* (αρχική σημασία: μπροστά σε, απέναντι από)· συντάσσεται:

Με **γενική** (βλ. και β΄ όρος σύγκρισης, § 41, παρατήρηση α΄) και δηλώνει:	
• Τόπο (απέναντι)	*Εἱστήκεσαν **ἀντὶ τῶν πιτύων**.* (απέναντι από τα πεύκα)
• Αντικατάσταση (αντί)	*Κλεισθένης τὴν βουλὴν πεντακοσίους **ἀντὶ τετρακοσίων** κατέστησεν.* *Σωματοφύλακα **ἀντὶ Δημητρίου** ἀπέδειξε Πτολεμαῖον.* **Ν.Ε.:** *Υπέγραψα **αντ' αυτού**.*
• Ομοιότητα (αντί, σαν)	***Ἀντὶ κυνὸς** εἶ φύλαξ καὶ ἐπιμελητής.* (σαν σκύλος)
• Ανταπόδοση ή ανταμοιβή (αντί)	***Ἀντὶ ἀμοιβῆς** κακὰ αὐτοῖς παρέχουσιν.*
• Αιτία (για, εξαιτίας)	***Ἀντὶ** τῶν μεγίστων **ἀδικημάτων** χρήμασιν αὐτοὺς ἐζημίωσαν.* *Συμβέβηκε τοῖς πλήθεσιν **ἀντὶ** τῆς πολλῆς **ῥαθυμίας** τὴν ἐλευθερίαν ἀπολωλεκέναι.*

4. *Ἀπὸ* (αρχική σημασία: από, μακριά από)· συντάσσεται:

Με **γενική** (βλ. και ποιητικό αίτιο, § 66.β) και δηλώνει:	

2. Σπάνια και ποιητική η σύνταξη ***ἀνὰ*** + γενική, που καθιστά την πρόθεση τρίπτωτη:
Ἀνὰ νηὸς *ἔβην.*

• Τόπο (από)·	
τοπική αφετηρία	*Πλέοντος δὲ **ἀπὸ Τροίας** Ἡρακλέους Ἥρα χαλεποὺς ἔπεμψε χειμῶνας.*
	N.E.: *Βγαίνει **από το σπίτι**.* [από + αιτ.]
προέλευση	*Ἤκουσιν **ἀπὸ τῶν** ἐν Φωκεῦσι **πόλεων** πρέσβεις.*
	*Μὴ γὰρ οἴεσθε τὰς τῶν ἀδικημάτων ἀρχὰς **ἀπὸ θεῶν**.*
	N.E.: *Ήρθε γράμμα **από τη Μαρία**.* [από + αιτ.]
απόσταση	*Ἀπεῖχον αἱ πόλεις **ἀπ' ἀλλήλων** στάδια ὀγδοήκοντα.*
απομάκρυνση	*Τοὺς υἱεῖς οἱ πατέρες **ἀπὸ** τῶν πονηρῶν **ἀνθρώπων** εἴργουσιν.*
	N.E.: *Υπαναχώρησε **από τη** γνωστή **στάση** του.* [από + αιτ.]
• Καταγωγή (από)	***Ἀπὸ τῆς μητρὸς** ἦν Σκύθης βάρβαρος ἑλληνίζων τῇ φωνῇ.*
	***Ἀφ' Ἡρακλέους** ἐγένετο.*
	N.E.: *Είναι **από** πλούσια **γενιά**.* [από + αιτ.]
• Χρόνο·	
χρονική αφετηρία (από)	***Ἀπὸ** τοῦδε **τοῦ χρόνου** διατελεῖ στρατηγὸς ὤν.*
	N.E.: *Ξεκίνησα να δουλεύω **από το μεσημέρι**.* [από + αιτ.]
• Αιτία (για, εξαιτίας)	*Βρασίδας **ἀπὸ** τούτου **τοῦ τολμήματος** ἐπηνέθη ἐν Σπάρτῃ.*
	N.E.: *Πέθανε **από καρδιά**.* [από + αιτ.]
• Ύλη (από)	*Ἰνδοὶ δὲ εἵματα μὲν ἐνδεδυκότες **ἀπὸ ξύλων** πεποιημένα, τόξα δὲ καλάμινα εἶχον.* (ενδύματα κατασκευασμένα από ξύλο)
	N.E.: *Πουλά υφάσματα **από μετάξι**.* [από + αιτ.]
• Μέσο ή τρόπο (με, από)	*Οὐκ **ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου** σοφὸς γέγονε.* (από μόνος του)
	ἀπὸ τοῦ προφανοῦς (φανερά) – ***ἀπὸ τοῦ ἴσου*** (εξίσου) –
	ἀπὸ τάχους (γρήγορα)
	N.E.: *Είπε το ποίημα **από στήθους**.* [από + γεν.]
• Συμφωνία (σύμφωνα με, κατά)	*Νίσαιαν ἔλαβον **ἀπὸ** τῆς προτέρας **ξυμβάσεως**.*
	N.E.: *Αυτό παίρνεις **από τον νόμο**.* [από + αιτ.]
• Διαιρεμένο όλο (από)	***Ἀπὸ πολλῶν** ὧν ἔχεις εἰς τὴν τῶν τειχῶν οἰκοδομίαν μικρὰ κατέθηκας.*
	N.E.: *Έφαγε λίγο **από το γλυκό**.* [από + αιτ.]

5. *Διὰ* (αρχική σημασία: διαμέσου)· συντάσσεται:

α) Με **γενική** και δηλώνει:	
• Τόπο·	
κίνηση διαμέσου	*Ἐπῆλθον ἐπ' οἴκου **διὰ Ἰσθμοῦ**.*
	N.E.: *Ήρθε **διά ξηράς**.*
τοπική απόσταση (ανά, σε)	***Διὰ** δέκα **ἐπάλξεων** πύργοι ἦσαν μεγάλοι.*
• Χρόνο·	
χρονική διάρκεια (κατά τη διάρκεια)	***Διὰ** παντὸς ἀεὶ **τοῦ χρόνου** δόξαν κέκτησθε καλήν.*
	N.E.: *Η κοινωνία της γνώσης επιβάλλει τη **διά βίου** εκπαίδευση.*
χρονική αφετηρία (ύστερα από)	*Τὴν δύναμιν **οὐ διὰ μακροῦ** τὴν πάλαι ἀνέλαβεν.* (ύστερα από σύντομο χρονικό διάστημα)
χρονικό τέλος (έως)	*Τοιαύτην **διὰ τέλους** γνώμην ἔχω.*
• Μέσο ή όργανο (με)	*Εἰρήνην ἐποιησάμεθα **διὰ Νικίου** τοῦ Νικηράτου.*
	N.E.: *Επέβαλε την τάξη **διά ροπάλου**.*
• Τρόπο (με)	*Καὶ τοῦτο πειράσομαι δεῖξαι **διὰ βραχέων**.*
	***Διὰ τάχους** ἡ νίκη τῶν Ἀθηναίων ἐγίγνετο.*
	N.E.: *Τον έφερε **διά της βίας**.*

β) Με **αιτιατική**[3] και δηλώνει:	
• Αιτία (για, εξαιτίας)	***Διὰ τί*** *ἀξιοῦσι κληρονόμοι γενέσθαι τῶν Κλεωνύμου;* *᾿Αθάνατον μνήμην* ***διὰ τὴν ἀρετὴν*** *αὐτῶν κατέλιπον.*
• Σκοπό (για)	***Διὰ*** *τὴν σφετέραν* ***δόξαν*** *προσάγουσι τοὺς πολλοὺς ἐς τὸν κίνδυνον.*

6. *Εἰς / ἐς* (αρχική σημασία: μέσα σε)· συντάσσεται:

Με **αιτιατική**[4] και δηλώνει:	
• Τόπο·	
κίνηση προς τόπο (σε, προς)	*Ἀλκιβιάδης ἔπλευσεν* ***εἰς Σάμον.*** Ν.Ε.: *Πάει* ***στο σπίτι.***
το ενώπιον (μπροστά από)	***Εἰς τὸ πρόσθεν*** *τῶν ὅπλων ἐκαθέζοντο.* Ν.Ε.: *Κοκορεύεται* ***στους φίλους*** *του.*
το μεταξύ (ανάμεσα σε)	***Εἰς τοὺς δημότας*** *ἐνεγράφης.* Ν.Ε.: ***Σε*** *πέντε* ***σπίτια*** *το ένα είχε κήπο.*
τοπικό τέρμα, όριο (σε, μέχρι)	*Ἀφικνοῦνται πορευόμενοι* ***εἰς Κερασοῦντα.*** *Τὰ τῶν ἀρχόντων ἁμαρτήματα* ***εἰς ἅπαντας*** *ἀφικνεῖται.* Ν.Ε.: *Ξέρω την περιοχή απ' άκρη* ***σ' άκρη.***
• Εχθρική κατεύθυνση (εναντίον)	*Ἀθηναῖοι ἐστράτευσαν* ***ἐς Βοιωτούς.*** Ν.Ε.: *Όρμησε* ***στον φύλακα.***
• Χρόνο·	
χρονικό όριο (μέχρι)	*Καὶ ἡ ναυμαχία ἐτελεύτα* ***ἐς νύκτα.*** *Καὶ* ***εἰς*** *μὲν* ***τὴν ὑστεραίαν*** *οὐχ ἧκεν.* (μέχρι το πέρας της επόμενης ημέρας) Ν.Ε.: ***Σε*** *δύο* ***λεπτά*** *φτάνω.*
• Αναφορά (σχετικά με, ως προς, σε)	*῾Υμᾶς δ' ἐγὼ ἀξιῶ προθυμοτάτους εἶναι* ***εἰς τὸν πόλεμον.*** *Οὐκ* ***εἰς ἐμὲ*** *μόνον τοιοῦτός ἐστιν.* Ν.Ε.: ***Σε τι*** *είναι καλός;*
• Σκοπό (για)	***᾿Ες πόλεμον*** *παρεσκευάζοντο.* Ν.Ε.: *Πήγε* ***στο κυνήγι.***
• Ποσό (έως, συνολικά, σε σημείο/βαθμό)	*Διέφθειραν τριήρεις* ***ἐς διακοσίας.*** ***Εἰς τοῦτο*** *ὕβρεως ἥκεις ὥστε σαυτοῦ νομίζεις εἶναι τὰ τῆς πόλεως.* Ν.Ε.: *Το υπολογίζω* ***στα*** *τρία* ***μέτρα.***
• Κατάσταση (σε)	***Εἰς*** *τοὺς ἐσχάτους* ***κινδύνους*** *τὴν πόλιν καθιστᾶσι.* Ν.Ε.: *Είμαι* ***σε αναμονή.***
• Τρόπο, διανομή (σε)	*Τοῖς λοχαγοῖς εἶπε παρατάττεσθαι τὴν ταχίστην* ***εἰς ὀκτώ.*** (σε βάθος οκτώ ανδρών) Ν.Ε.: *Κόβει το ψωμί* ***σε φέτες.***

7. *᾿Εκ / ἐξ* (αρχική σημασία: από μέσα προς τα έξω)· συντάσσεται:

Με **γενική** (βλ. και ποιητικό αίτιο, § 66.β) και δηλώνει:	

3. Σπάνια η σύνταξη αυτή (κυρίως στους ποιητές) δηλώνει **χρονική διάρκεια** ή **κίνηση διαμέσου** ενός τόπου:
διὰ νύκτα – διὰ πτύχας – διὰ κῦμα

4. Οι εμπρόθετοι προσδιορισμοί ***εἰς ῞Αιδου, εἰς διδασκάλων*** κτλ. (***εἰς*** + γεν.) προέκυψαν από παράλειψη της αιτιατικής ***οἶκον*** ή ***οἴκους***:
Εἰς διδασκάλων *ἀξιοῦμεν φοιτᾶν.*

• Τόπο·	
τοπική αφετηρία (από)	*Ἐγὼ γὰρ οὐκ ἐξέβην **ἐκ τοῦ πλοίου**.*
προέλευση (από)	*Πρέσβεις πρὸς ἡμᾶς ἦλθον **ἐκ Φωκέων**.*
• Καταγωγή (από)	*Ἥρα Ἥφαιστον **ἐκ Διὸς** ἐγέννησε.*
• Χρόνο·	
χρονική αφετηρία (από)	*Τέθραμμαι **ἐκ παιδὸς** παρ' ὑμῖν.* Ν.Ε.: *Κρίνει **εκ των προτέρων**.*
άμεση ακολουθία (αμέσως μετά)	***Ἐκ τούτου** διαβαίνουσι πάντες εἰς τὸ Βυζάντιον.*
• Ύλη (από, με)	*Ἐποιοῦντο διαβάσεις **ἐκ τῶν φοινίκων**.*
• Τρόπο, μέσο (με)	***Ἐκ τῶν ψηφισμάτων** γνώσεσθε ἃ ἐψηφίσατο ἡ βουλὴ περὶ αὐτῆς.* Ν.Ε.: *Μιλάς **εκ του ασφαλούς**.*
• Αιτία (από, εξαιτίας)	***Ἐκ τῶν πληγῶν** ἀπέθανεν ὁ ἀνήρ.* Ν.Ε.: *Καταδικάστηκε για φόνο **εξ αμελείας**.*
• Συμφωνία (σύμφωνα με, κατά)	***Ἐκ τῶν νόμων** εἰρήνην πρὸς ἀλλήλους οἱ ἄνδρες ἀξιοῦσι.*
• Διαιρεμένο όλο (από)	*Ὅσα **ἐκ τῶν κατηγορηθέντων** μέμνημαι ἀπολελόγημαι.* Ν.Ε.: *Δύο **εξ αυτών** βραβεύτηκαν.*

8. *Ἐν* (αρχική σημασία: μέσα σε)· συντάσσεται:

Με **δοτική**[5] και δηλώνει:	
• Τόπο·	
στάση (σε)	*Ἡ **ἐν Μαραθῶνι** μάχη Μήδων πρὸς Ἀθηναίους ἐγένετο.* Ν.Ε.: *Τα **εν οίκω** μη **εν δήμω**.*
το μεταξύ (ανάμεσα σε)	*Οὐ γὰρ ἦν ἀσφαλῶς **ἐν τοῖς δένδροις** ἑστάναι.*
το ενώπιον (μπροστά / ενώπιον)	*Οὐ προδώσω τὸν πατέρα κακῶς ἀκούοντα **ἐν ὑμῖν**.*
το πλησίον (κοντά σε)	*Ἦλθον εἰς Τραπεζοῦντα πόλιν Ἑλληνίδα οἰκουμένην **ἐν Εὐξείνῳ Πόντῳ**.* (στα παράλια του Εύξεινου Πόντου)
• Χρόνο·	
χρονικό πλαίσιο/διάστημα (σε, στη διάρκεια)	***Ἐν** ὀλίγῳ **χρόνῳ** ἀποδίδονται ἀγρὸν Ἀντιφάνει.* *Πάντ' οἶδεν ὅσα Φιλοκτήμων **ἐν τῷ βίῳ** διεπράξατο.* Ν.Ε.: *Λιποθύμησε **εν πλω**.*
• Όργανο, μέσο ή τρόπο (με)	*Τούτους δήσας **ἐν πέδαις** εἰς Μακεδονίαν ἀπέπεμψεν.* (αφού τους έδεσε με χειροπέδες) *Ἐναυμάχησαν **ἐν τάξει**.* *Οἱ στρατηγοὶ ἐβούλοντο **ἐν τάχει** τὴν ναυμαχίαν ποιῆσαι.* Ν.Ε.: *Συμφωνώ **εν μέρει**.*
• Συμφωνία (κατά, σύμφωνα με)	***Ἐν τοῖς νόμοις** τὰς κρίσεις ἐποιήσαντο περὶ αὐτῶν.*
• Αναφορά (σε)	*Ἡμᾶς καὶ **ἐν τῷ δοῦναι** καὶ **ἐν τῷ λαβεῖν** οἰκείους ὄντας εὑρήσετε.* ***Ἐν τοῖς ἔργοις** ὅμοιοι τοῖς ἐχθροῖς γεγόνασι.*
• Κατάσταση (σε)	***Ἐν** μεγάλῳ **κινδύνῳ** ἡγοῦντο εἶναι.*
• Εξάρτηση (εξαρτάται από, είναι στο χέρι)	***Ἐν ὑμῖν** δ' ἐστὶ δικάζειν τὰ δίκαια.* *Ἐστὶ μὲν γὰρ τὰ πλείω τοῖς ἀνθρώποις τοῦ βίου **ἐν ταῖς ἐλπίσιν**.*

5. Η σύνταξη ***ἐν*** + γενική προκύπτει από παράλειψη της δοτικής ***οἴκῳ*** ή ***δόμοις***:
*Κολάζεται δὲ Σίσυφος **ἐν Ἅιδου** πέτρον ταῖς χερσὶ καὶ τῇ κεφαλῇ κυλίων.*

9. *Ἐπὶ* (αρχική σημασία: επάνω)· συντάσσεται:

α) Με **γενική** και δηλώνει:	
• Τόπο·	
στάση (πάνω σε)	*Ἱκέται **ἐπὶ τῶν βωμῶν** ἐκαθέζοντο.*
	Ν.Ε.: *Πατά **επί πτωμάτων**, προκειμένου να πετύχει αυτό που θέλει.*
το πλησίον (κοντά)	*Ξενοφῶν κελεύει αὐτοῦ μεῖναι **ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ**.*
το ενώπιον (μπροστά σε)	*Οὐ γὰρ **ἐπὶ μαρτύρων** ἀλλὰ κρυπτόμενα πράσσεται τὰ τοιαῦτα.*
κατεύθυνση (για, προς)	*Ἀνεχώρησαν **ἐπ' οἴκου**.*
τέρμα κίνησης (σε)	*Οἱ πελτασταὶ ἀφίκοντο **ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου**.* (στην αριστερή πτέρυγα)
• Χρόνο·	
χρονική διάρκεια (στα χρόνια)	***Ἐπὶ τῶν καιρῶν** τούτων ἐχειροτόνησαν Ἀθηναῖοι στρατηγὸν Ἰφικράτην.*
	***Ἐπὶ Ἀλκισθένους** ἄρχοντος ἀφικνεῖται ὁ Φιλώνδας ἐκ τῆς Μακεδονίας.*
	Ν.Ε.: ***Επί τουρκοκρατίας** η Αθήνα ήταν μια μικρή πόλη.*
• Εξουσία, επιστασία (επί, σε)	*Ναύαρχον **ἐπὶ τῶν νεῶν** Πολέμωνα κατέστησεν.*
	Ν.Ε.: *Είμαι **επί της υποδοχής**.*
• Διανομή (σε, από)	*Καὶ ἐγένοντο βάθος οὐκ ἔλαττον ἢ **ἐπὶ** πεντήκοντα **ἀσπίδων**.*
β) Με **δοτική** και δηλώνει:	
• Τόπο·	
στάση (επάνω σε)	*Ἀναβὰς **ἐπὶ τῇ τριήρει** ἀπέπλει.*
	Ν.Ε.: *Είναι πρωταθλητής στο άλμα **επί κοντώ**.*
το πλησίον (κοντά σε)	*Ἐστρατοπεδεύσατο **ἐπὶ** τῷ Ἀπιδανῷ **ποταμῷ**.*
ακολουθία (πίσω από)	*Ἐτάχθησαν μέντοι **ἐπ' αὐτοῖς** πελτοφόροι, **ἐπὶ** δὲ **τούτοις** οἱ πετροβόλοι.*
• Χρόνο·	
χρονικό σημείο (σε)	***Ἐπ' ἐξόδῳ** πρὸς αὐτοὺς αἱ σπονδαὶ ἦσαν.* (στο τέλος τους)
χρονική διάρκεια (κατά τη διάρκεια)	*Τοῦτον εἰλήφατ' **ἐπ' αὐτοφώρῳ** ταῦτα πεποιηκότα.* (πάνω στην πράξη)
χρονική ακολουθία (ύστερα από)	*Κῦρος μὲν οὖν οὕτως εἶπεν· ἀνέστη δ' **ἐπ' αὐτῷ** Χρυσάντας καὶ εἶπεν.*
• Αιτία (για, εξαιτίας)	***Ἐπὶ πολλοῖς** τῶν κατηγορημένων ἠγανάκτησα.*
• Επιστασία (επί, σε)	*Ζητεῖ τὸν στρατηγὸν τὸν **ἐπὶ τῇ δυνάμει** τεταγμένον.*
• Προσθήκη (εκτός από)	*Κάρδαμον μόνον ἔχουσι **ἐπὶ τῷ σίτῳ**.*
• Εξάρτηση (εξαρτάται από)	*Τοὺς νόμους εἶναι χρησίμους ἢ ἀχρήστους **ἐφ' ὑμῖν** ἐστιν.*
• Σκοπό (για)	*Νόμον εἰσενήνοχ' **ἐπὶ βλάβῃ** τοῦ πλήθους.*
• Συμφωνία, όρο, προϋπόθεση (σύμφωνα με, με τον όρο)	*Ἔδοξεν αὐτοῖς πυθέσθαι ἀλλήλων **ἐπὶ τίσιν** ἂν τὴν εἰρήνην ποιήσαιντο.* (με ποιους όρους)
	Ν.Ε.: *Ενήργησαν **επί τη βάσει** των προσδοκιών τους.*
γ) Με **αιτιατική** και δηλώνει:	
• Τόπο·	
κίνηση προς τα επάνω (επάνω σε)	*Οὐκ ἐτόλμησαν **ἐπὶ τοὺς ἵππους** ἀναβῆναι.*
κίνηση προς τόπο, απλή ή εχθρική (προς)	*Ἀγησίπολις ἐπορεύετο **ἐπὶ τὴν Ὄλυνθον**.*
τέρμα κίνησης (σε)	*Ἀφίκοντο **ἐπὶ τὸ στρατόπεδον**.*
τοπική έκταση (σε έκταση)	*Προυκαλοῦντο δὲ τῶν μακρῶν τειχῶν **ἐπὶ** δέκα **σταδίους** καθελεῖν ἑκατέρου.*

• Χρόνο·	
χρονική διάρκεια (για)	*Τὸ γὰρ Ῥήγιον **ἐπὶ** πολὺν **χρόνον** ἐστασίαζε.*
	*Τὴν γῆν **ἐπὶ** δέκα **ἔτη** ἐνέμοντο Θηβαῖοι.*
	Ν.Ε.: ***Επί χρόνια** βασανιζόταν από πονοκεφάλους.*
• Κατεύθυνση, απλή ή εχθρική (προς, σε, εναντίον)	*Ἠνάγκασε τὸν πληγέντα **ἐπὶ τὸν ἰατρὸν** ἐλθεῖν.*
	*Οὕτω τὴν δευτέραν **ἐπὶ τοὺς Ἀμφισσέας** στρατείαν ἐποιήσαντο.*
	Ν.Ε.: *Κλίνατ' **επί δεξιά**.*
• Σκοπό (σε, για)	*Τούτους ἔγραψεν ἐπαινέσαι καὶ καλέσαι **ἐπὶ δεῖπνον**.*
• Αναφορά (σε)	*Αὐτὸς προπετὴς ἦν **ἐπὶ τὸ** πολλοὺς **ἀποκτείνειν**.*
• Τρόπο (με)	*Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἀνεχώρουν **ἐπὶ πόδα**.* (με την ησυχία τους)

10. ***Κατὰ*** (αρχική σημασία: κάτω, προς τα κάτω)· συντάσσεται:

α) Με **γενική**[6] και δηλώνει:	
• Τόπο·	
στάση (σε)	*Οὔτε τιμῆς τινος ἠξίωσε τὸν **κατὰ γῆς**.*
κίνηση από πάνω προς τα κάτω (κάτω από, προς τα κάτω)	*Πολλοὶ δὲ καὶ **κατὰ τῶν πετρῶν** ῥίψαντες σφᾶς ἀπέθανον.* (από τους βράχους κάτω)
• Εναντίωση (εναντίον)	*Πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων **κατὰ τῶν οἰκείων** φαῦλα ἐργάζονται.*
	Ν.Ε.: *Υπέβαλε μήνυση **κατ' αγνώστων**.*
• Αναφορά (για, σχετικά με)	*Πολὺς δ' ἔπαινος ἦν **κατὰ** τῆς ἡμετέρας **πόλεως**.*
• Χρόνο· χρονική διάρκεια (σε όλη τη διάρκεια)	***Κατὰ** παντὸς **τοῦ αἰῶνος** ἀείμνηστον καταλείψει τοῖς ἐπιγιγνομένοις τὴν κρίσιν.*
β) Με **αιτιατική** (βλ. και β΄ όρο σύγκρισης, § 41, παρατήρηση α΄) και δηλώνει:	
• Τόπο·	
στάση (σε)	***Κατὰ** μέσον **τὸν σταθμὸν** τοῦτον τάφρος ἦν βαθεῖα.*
	Ν.Ε.: *Παραδίδει μαθήματα **κατ' οίκον**.*
κίνηση προς τα κάτω (προς τα κάτω)	*Πορευόμενοι **κατὰ τοὺς γηλόφους** ἀφίκοντο εἰς τὰς κώμας.*
	Ν.Ε.: *Πάω **κατά το βουνό**.* [κίνηση προς]
τοπική έκταση (σε όλη την έκταση)	*Κῦρος ἐπολιόρκει Μίλητον καὶ **κατὰ γῆν** καὶ **κατὰ θάλατταν**.*
κίνηση διαμέσου (διά)	*Οἱ Ἕλληνες ἐψηφίσαντο **κατὰ θάλατταν** τὴν πορείαν ποιεῖσθαι.*
το απέναντι (απέναντι σε)	*Μόνος τῶν **κατὰ τοὺς Ἕλληνας** τεταγμένων οὐκ ἔφυγον.*
το πλησίον (κοντά σε)	*Πέραν τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ **κατὰ** τοὺς ἐρήμους **σταθμοὺς** ἦν πόλις μεγάλη.*
	Ν.Ε.: *Μένει **κατά το Λαύριο**.*
τοπική ακολουθία (κατόπιν)	*Οἱ δ' Ἀθηναῖοι **κατὰ πόδας** πλέοντες ὡρμίσαντο ἐν Ἐλαιοῦντι.* (από κοντά)
• Χρόνο·	
χρονική διάρκεια (κατά τη διάρκεια)	***Κατὰ** δὲ τὸν αὐτὸν **καιρὸν** Ἀχαιοὶ τοὺς ἐποίκους προέδοσαν.*
	*Ἅπαντα **κατὰ τὸν πόλεμον** ἀπώλεσε.*
	Ν.Ε.: *Ήταν ήρεμος **κατά την εξέταση**.*
• Τρόπο (με)	***Κατὰ μικρὸν** πρὸς ἕκαστα τῶν εἰρημένων ἀπολογήσομαι.*

6. Σπανιότερα η πρόθεση ***κατὰ*** + γενική δηλώνει επίκληση και προσδιορίζει το ρήμα *ὄμνυμι* (ορκίζομαι):
*Ὄμνυμι **καθ' ἱερῶν**.* (Ορκίζομαι στα ιερά σφάγια.)

	*Τορώνην προσβαλὼν εἷλε **κατὰ κράτος**.* (με έφοδο) Ν.Ε.: *Συναντηθήκαμε **κατά τύχη**.*
• Διανομή, μερισμό (κατά)	*Οἱ δὲ παρήλαυνον τεταγμένοι **κατὰ ἴλας** καὶ **κατὰ τάξεις**.* Ν.Ε.: *Χωρίστηκαν **κατά ομάδες**.*
• Συμφωνία (κατά, σύμφωνα με)	***Κατὰ τὸ μέγεθος** τῆς αὐτοῦ δόξης λόγον παρέχει.* *Ὀμωμόκατε **κατὰ τοὺς νόμους** ψηφιεῖσθαι.* Ν.Ε.: *Ψηφίζει **κατά συνείδηση**.*
• Αναφορά (σχετικά με)	***Κατὰ ταῦτα** οὐκ ἦν ἀμφισβήτησις.* Ν.Ε.: *Ας εξετάσουμε τα **καθ' ημάς**.*
• Αιτία (εξαιτίας)	*Ταῦτα δ' ἐπείθοντο **κατὰ μῆνιν** Ἀπόλλωνος αὐτοῖς συμβεβηκέναι.* (εξαιτίας της οργής)
• Σκοπό (για)	***Κατὰ θέαν** εἰς Ἴλιον ἀφικόμην τῆς τε γῆς καὶ θαλάττης.*
• Ποσό κατά προσέγγιση (περίπου)	*Ἐν τῇ ἐν Μαραθῶνι μάχῃ ἀπέθανον τῶν βαρβάρων **κατὰ** ἑξακισχιλίους καὶ τετρακοσίους **ἄνδρας**.* Ν.Ε.: ***Κατά πόσο** είναι ψηλότερο;*

11. *Μετὰ* (αρχική σημασία: μεταξύ, ανάμεσα)· συντάσσεται:

α) Με **γενική** και δηλώνει:	
• Τόπο· το μεταξύ (ανάμεσα σε)	*Ἕως ἦν **μετ' ἀνθρώπων**, μετὰ καλλίστης ὢν δόξης διετέλεσεν.* (ανάμεσα στους ανθρώπους / ζωντανός)
• Χρόνο· το σύγχρονο (σε καιρό)	***Μετ' ἀνοκωχῆς** οὐ βεβαίου ἔβλαπτον ἀλλήλους.* [ἀνακωχῆς]
• Τρόπο (με)	*Τἀληθῆ **μετὰ παρρησίας** ἐρῶ πρὸς ὑμᾶς.* *Τὸ κοινὸν τῶν Ἑλλήνων συνέδριον κεκωλύκασι **μετὰ βίας**.* Ν.Ε.: *Θα έλθω **μετά χαράς**.*
• Συμμετοχή, σύμπραξη (μαζί με)	*Ζεὺς κατὰ Τιτάνων **μετὰ τῶν τέκνων** συνεμάχησε.*
• Συμφωνία (σύμφωνα με)	*Καὶ ταῦτ' ἐπράχθη **μετὰ ψηφίσματος** τοῦ δήμου.*
• Συνοδεία (μαζί με)	*Καὶ πάλιν ἐπὶ τῇ ἡσυχίᾳ μείζων ἀπήντα παρ' ὑμῶν **μετὰ γέλωτος** θόρυβος.* *Ἡ βαρβαρικὴ ἀνδρεία **μετὰ θυμοῦ** ἐστίν.* Ν.Ε.: *Ήρθε **μετά της συζύγου** του.*
β) Με **αιτιατική** και δηλώνει:	
• Τόπο· το μεταξύ (ανάμεσα σε)	*Ῥέα κύμβαλον **μετὰ χεῖρας** ἔχει.*
• Χρόνο· χρονική ακολουθία (ύστερα από)	*Λέγε δὲ τὴν ἐπιστολὴν ἣν ἔπεμψε Φίλιππος **μετὰ ταῦτα**.* *Περδίκκας **μετὰ** τὴν Ἀλεξάνδρου **τελευτὴν** τὰς ἀρχὰς ἔνειμε.* Ν.Ε.: *Κοιμάται **μετά το φαγητό**.*
• Τάξη, σειρά (ύστερα από)	*Οἱ νόμοι **μετὰ τοὺς θεοὺς** ὁμολογοῦνται σῴζειν τὴν πόλιν.* Ν.Ε.: *Ήρθε πρώτος **μετά τον Νίκο**.*

12. *Παρὰ* (αρχική σημασία: κοντά)· συντάσσεται:

α) Με **γενική** (βλ. και ποιητικό αίτιο, § 66.β) και δηλώνει:	
• Τόπο· απομάκρυνση (από)	***Παρὰ** μὲν **Κύρου** οὐδεὶς λέγεται αὐτομολῆσαι πρὸς βασιλέα,*

	παρὰ *δὲ* ***βασιλέως*** *πολλαὶ μυριάδες πρὸς Κῦρον.*
• Προέλευση (εκ μέρους, από)	*Ἀφίκοντο* ***παρὰ Δαρείου*** *πρέσβεις.*
	Πολλῶν χρημάτων κρείττων ὁ ***παρὰ τοῦ πλήθους*** *ἔπαινος.*
β) Με **δοτική** και δηλώνει:	
• Τόπο·	
το πλησίον (κοντά σε)	*Ὁ δὲ κλαίων ἐκαθέζετο* ***παρὰ ταῖς ὄχθαις.***
	N.E.: *Είναι υπουργός* ***παρά τω πρωθυπουργώ.***
• Αναφορά, κρίση (κατά την κρίση)	*Δοκεῖς* ***παρ' ἡμῖν*** *οὐ βεβουλεῦσθαι καλῶς.*
γ) Με **αιτιατική** (βλ. και β΄ όρο σύγκρισης, § 41, παρατήρηση α΄) και δηλώνει:	
• Τόπο·	
το πλησίον (κοντά σε)	*Καθήμενος* ***παρὰ τὰς ὄχθας*** *τοῦ ποταμοῦ ὠδύρετο.*
	Λύσανδρος ***παρὰ τὴν Ἰωνίαν*** *ἐκπλεῖ.*
• Κατεύθυνση σε πρόσωπο (προς)	*Καὶ φεύγει Χαρίδημος ἐς τὴν Ἀσίαν* ***παρὰ βασιλέα*** *Δαρεῖον.*
• Χρόνο·	
χρονική διάρκεια (κατά τη διάρκεια)	*Δεῖ τοῖς φίλοις* ***παρὰ τὰς χρείας*** *τὰς βοηθείας παρέχεσθαι.*
	Τοὺς κύκνους φασὶ ***παρὰ τὸν θάνατον*** *ᾄδειν.*
• Σύγκριση (σε σύγκριση με)	***Παρὰ*** *τἄλλα* ***ζῷα*** *ὥσπερ θεοὶ ἄνθρωποι βιοτεύουσι.*
• Εναντίωση (αντίθετα προς)	*Οἱ Θηβαῖοι τὰς πόλεις* ***παρὰ τοὺς ὅρκους*** *κατειλήφασιν.*
	N.E.: *Πήγε* ***παρά τη θέλησή*** *του.*
• Εξαίρεση, έλλειψη (παρά)	***Παρὰ*** *τρεῖς ἀφεῖσαν* ***ψήφους*** *τὸ μὴ θανάτῳ ζημιῶσαι.*
	Παρ' ὀλίγον *ἦλθε καὶ ἁλῶναι ἡ πόλις.* (παρά λίγο να κυριευθεί)
	N.E.: ***Παρά τρίχα*** *ξέφυγε.*
• Αιτία (εξαιτίας)	*Οὐδὲ γὰρ Φίλιππος* ***παρὰ τὴν*** *αὑτοῦ* ***ῥώμην*** *τοσοῦτον ἐπηύξηται, ὅσον* ***παρὰ*** *τὴν ἡμετέραν* ***ἀμέλειαν.***

13. *Περὶ* (αρχική σημασία: ολόγυρα)· συντάσσεται:

α) Με **γενική** και δηλώνει:	
• Τόπο (γύρω από)	*Αὐτοὺς Κορίνθιοι* ***περὶ*** *γῆς* ***ὅρων*** *πολέμῳ κατεῖχον.*
• Αναφορά (σχετικά με)	*Βούλομαί τι καὶ ἄλλο παράδειγμα* ***περὶ τούτων*** *εἰπεῖν.*
	N.E.: ***Περί τίνος*** *πρόκειται;*
• Αιτία (για)	*Οἱ Θηβαῖοι ἔδεισαν* ***περὶ τῆς πόλεως.***
• Σκοπό (για)	*Καὶ ἐνταῦθα πρέσβεις ἧκον* ***περὶ φιλίας.***
	Κἀγὼ πρόσθεν δὶς ἤδη ἦλθον ***περὶ*** *πολέμου* ***καταλύσεως.***
• Αξία, προτίμηση	*Οἱ τότε δικάζοντες τὸ δίκαιον* ***περὶ πολλοῦ*** *ἐποιήσαντο.* [*περὶ πολλοῦ ποιοῦμαί τι*: ενδιαφέρομαι για κάτι, εκτιμώ πολύ κάτι]
	Τὰ πλείστου ἄξια ***περὶ ἐλαχίστου*** *ποιεῖται, τὰ δὲ φαυλότερα* ***περὶ πλείονος.*** [*περὶ ἐλαχίστου ποιοῦμαί τι*: θεωρώ κάτι ασήμαντο, ελάχιστα εκτιμώ κάτι, *περὶ πλείονος ποιοῦμαί τι*: θεωρώ κάτι σπουδαιότερο, εκτιμώ περισσότερο]
	N.E.: *Τους* ***έχει περί πολλού.***
β) Με **δοτική** και δηλώνει:	
• Τόπο (γύρω από)	*Ὁ πλεῖστος δὲ φόνος* ***περὶ ταῖς πύλαις*** *αὐταῖς ξυνέβη.*
• Αιτία ή αναφορά (για)	*Φοβηθεὶς* ***περὶ τῷ χωρίῳ*** *ἔπλει παρὰ τὴν γῆν.*

γ) Με **αιτιατική** και δηλώνει:	
• Τόπο (γύρω από)	***Περὶ Θήβας*** *ἦν τὸ στρατόπεδον.* *Ἀλέξανδρος τοὺς* ***περὶ Ἀρέτην*** *ἐμβαλεῖν τοῖς Σκύθαις ἐκέλευσε.* Ν.Ε.: *Οι* ***περί τον υπουργό*** *συσκέπτονται.*
• Χρόνο κατά προσέγγιση (περίπου, την ώρα που)	*Διαβέβληται ἡ πόλις* ***περὶ*** *τοὺς νυνὶ* ***καιρούς.*** *Καὶ οὐδ' εἰσελθεῖν ἐδύναντο, εἰ μὴ μόλις καὶ* ***περὶ*** *ἡλίου* ***δυσμάς.*** Ν.Ε.: *Έφυγε* ***περί τα ξημερώματα.***
• Ποσό κατά προσέγγιση (περίπου)	*Ἐν ταῖς μάχαις ἀπέθανον* ***περὶ πεντήκοντα καὶ διακοσίους.*** Ν.Ε.: *Ήταν* ***περί τους τριάντα.***
• Αναφορά (ως προς, σχετικά με)	***Περὶ τοὺς θεοὺς*** *ἀσεβοῦσι.*
• Ενασχόληση (με)	*Καὶ Ἀγησίλαος μὲν δὴ* ***περὶ ταῦτα*** *ἦν.*

14. *Πρὸ* (αρχική σημασία: μπροστά από)· συντάσσεται:	
Με **γενική** (βλ. και β΄ όρο σύγκρισης, § 41, παρατήρηση α΄) και δηλώνει:	
• Τόπο· το ενώπιον (μπροστά από)	*Κύων* ***πρὸ ἐπαύλεώς*** *τινος ἐκάθευδε.* (κοιμόταν) Ν.Ε.: *Οι εχθροί ήταν* ***προ των πυλών.***
• Χρόνο· το προτερόχρονο (πριν)	*Κατέφυγεν εἰς Αἴγιναν μικρὸν* ***πρὸ*** *ἡλίου* ***δυσμῶν.*** Ν.Ε.: ***Προ ολίγου*** *με ενημέρωσαν για την αλλαγή του προγράμματος.*
• Υπεράσπιση (υπέρ, για)	***Πρὸ τῆς πατρίδος*** *ἐθέλουσιν ἀποθνῄσκειν.*
• Αντιπροσώπευση (εξ ονόματος)	*Ἐρῶ γὰρ καὶ* ***πρὸ τῶνδε.***

15. *Πρὸς* (αρχική σημασία: απέναντι, προς το μέρος)· συντάσσεται:	
α) Με **γενική** (βλ. και ποιητικό αίτιο, § 66.β) και δηλώνει:	
• Τόπο· το πλησίον (προς το μέρος)	*Χαλκὶς* ***πρὸς τῆς Βοιωτίας*** *κεῖται.*
• Καταγωγή (από την πλευρά)	*Ἐλεύθερος ἦν καὶ* ***πρὸς πατρὸς*** *καὶ* ***πρὸς μητρός.*** *Εὐβουλίδης ἀνεψιὸς ἦν* ***πρὸς πατρὸς*** *Ἁγνίᾳ.*
• Αναφορά (σχετικά με, ως προς)	*Ὅ,τι δίκαιόν ἐστι καὶ* ***πρὸς θεῶν*** *καὶ* ***πρὸς ἀνθρώπων,*** *τοῦτο πράξω.*
• Ωφέλεια (προς όφελος)	*Σπονδὰς ποιησάμενος* ***πρὸς Θηβαίων*** *μᾶλλον ἢ* ***πρὸς ἑαυτῶν,*** *οὕτως ἀπῆλθε.*
• Επίκληση (στο όνομα, για όνομα)	*Μηδαμῶς,* ***πρὸς θεῶν*** *Ὀλυμπίων, θάνατον ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν καταψηφίσησθε.* Ν.Ε.: ***Προς Θεού,*** *τι είναι αυτά που λες!*
β) Με **δοτική** και δηλώνει:	
• Τόπο· το πλησίον (κοντά σε)	*Τὸ δὲ ἄλλο στράτευμα* ***πρὸς τῇ πόλει*** *ἀπέλιπεν.*
το ενώπιον (μπροστά σε)	*Ὑπὲρ τούτων ψευδῆ διαμαρτυρίαν* ***πρὸς τῷ ἄρχοντι*** *ἐποιήσατο.*
• Ενασχόληση (με)	***Πρὸς ἄλλῳ*** *μετὰ ταῦτα ἐγενόμεθα.*
• Προσθήκη (εκτός από)	*Καὶ* ***πρὸς*** *τοῖς ἄλλοις* ***κακοῖς*** *οὗτος ἀπαίδευτος ἄνθρωπός ἐστι.*
γ) Με **αιτιατική** (βλ. και β΄ όρο σύγκρισης, § 41, παρατήρηση α΄) και δηλώνει:	
• Τόπο· στάση (προς το μέρος)	***πρὸς ἕω*** (προς την ανατολή) – ***πρὸς ἑσπέραν*** (προς τη δύση) – ***πρὸς***

	ἄρκτον (προς τον βορρά) – ***πρὸς μεσημβρίαν*** (προς τον νότο) Ν.Ε.: *Στάσου **προς την πλευρά** του τοίχου.*
το ενώπιον (μπροστά σε)	*Τῶν ἀπόντων φίλων μέμνησο **πρὸς τοὺς παρόντας**.*
● Χρόνο κατά προσέγγιση (περίπου)	***πρὸς ἑσπέραν*** (προς το βράδυ) – ***πρὸς τὴν σελήνην*** (με το φως της σελήνης) Ν.Ε.: *Τα λέμε **προς το βράδυ**.*
● Φιλική ή εχθρική διάθεση ή ενέργεια (προς, με ή εναντίον)	*Τὴν **πρὸς τοῦτον** φιλίαν διαφυλάττουσιν.* *Ἀντίδικος καθέστηκε **πρὸς ἐμέ**.* Ν.Ε.: *Αντιτίθεται **προς καθετί** μοντέρνο.*
● Αναφορά (σχετικά με, ως προς)	*Οὐ **πρὸς τὰ λεγόμενα** ἀπολογεῖται.* Ν.Ε.: *Το ύψος του είναι δυσανάλογο **προς την ηλικία** του.*
● Σύγκριση (σε σύγκριση με)	*Οὐδὲν τὰ χρήματα **πρὸς τὴν εὐγένειαν**.*
● Σκοπό (για)	***Πρὸς τί** τοῦτο λέγεις, ὦ Σώκρατες;* Ν.Ε.: *Όλα τα κάνει **προς όφελός** του.*
● Τρόπο (με)	*Ζελείτας ἔγνω **πρὸς βίαν** συστρατεῦσαι αὐτοὺς τοῖς βαρβάροις.* *Ἀπορία γὰρ ὕδατος ἦγε **πρὸς ἀνάγκην** τὰς πορείας ποιεῖσθαι.* (αναγκαστικά) Ν.Ε.: *Το έμαθα λέξη **προς λέξη**.*
● Ενασχόληση (με)	*Ἐγίγνοντο **πρὸς τὸ πολιορκεῖν** τὴν πόλιν.*

16. *Σὺν / ξὺν* (αρχική σημασία: μαζί, μαζί με)· συντάσσεται:

Με **δοτική** και δηλώνει:	
● Συνοδεία (με)	*Φαρνάβαζος **σὺν** δώδεκα **τριήρεσιν** ἐπὶ Χίου ἐστάλη.* Ν.Ε.: *Ήρθε **συν γυναιξί** και **τέκνοις**.*
● Συνδρομή (με τη βοήθεια)	***Σὺν τοῖς θεοῖς** ἄρχεσθε παντὸς ἔργου.* Ν.Ε.: ***Συν Θεώ** όλα θα πάνε καλά.*
● Συμφωνία (σύμφωνα με)	***Σὺν τῷ νόμῳ** ἐκέλευε τὸν δικαστὴν τὴν ψῆφον τίθεσθαι.*
● Τρόπο (με)	*Οἱ Μακεδόνες **σὺν βοῇ** ἐς τοὺς Θρᾷκας ἐνέβαλον.*

17. *Ὑπὲρ* (αρχική σημασία: υπεράνω, πάνω από)· συντάσσεται:

α) Με **γενική** και δηλώνει:	
● Τόπο· στάση (πάνω από)	*Ἐκάθηντο ἐπὶ τῶν λόφων τῶν **ὑπὲρ τῆς πόλεως**.*
● Υπεράσπιση (υπέρ, για)	*Ὑπὲρ **τῆς πόλεως** μάχεσθε.* Ν.Ε.: *Έπεσε **υπέρ πίστεως** και **πατρίδος**.*
● Αντιπροσώπευση (αντί για)	*Ἐγὼ **ὑπέρ σου** ἀποκρινοῦμαι.*
● Αιτία (εξαιτίας, για)	***Ὑπὲρ τῶν γεγενημένων** ὠργίζετο.*
● Σκοπό (για)	*Πάντα ποιοῦσιν **ὑπὲρ τοῦ μὴ διδόναι** δίκην.*
● Αναφορά (σχετικά με)	*Βουλεύεται ὁ δῆμος ὁ Ἀθηναίων **ὑπὲρ εἰρήνης** πρὸς Φίλιππον.*
β) Με **αιτιατική** και δηλώνει:	
● Τόπο· στάση σε τόπο (πάνω από, πέρα από)	*Ἐπολέμει τοῖς Θρᾳξὶ τοῖς **ὑπὲρ Ἑλλήσποντον** οἰκοῦσι.*
● Υπέρβαση μέτρου ή ορίου (πάνω από)	*Οἱ χορηγοὶ ἔστωσαν τὴν ἡλικίαν **ὑπὲρ** τετταράκοντα **ἔτη**.* *Ἀπέκτειναν **ὑπὲρ χιλίους**.* Ν.Ε.: *Είναι **υπέρ το δέον** σχολαστικός.*

18. Ὑπὸ (αρχική σημασία: κάτω από)· συντάσσεται:	
α) Με **γενική** (βλ. και ποιητικό αίτιο, § 66.α) και δηλώνει:	
• Τόπο (κάτω από)	*Ξιφίδια **ὑπὸ μάλης** εἶχον.* (κάτω από τη μασχάλη)
• Αιτία (εξαιτίας, από)	*Θάσος κακῶς εἶχεν **ὑπό** τε **τῶν πολέμων** καὶ **στάσεων**.*
• Συνοδεία (με συνοδεία)	*Τὰ τείχη κατέσκαπτον **ὑπ' αὐλητρίδων**.*
• Τρόπο (με)	***Ὑπὸ σπουδῆς** ἐπεσκεύασαν τὰς ναῦς.* (με βιασύνη)
β) Με **δοτική** και δηλώνει:	
• Τόπο (κάτω από)	*Οἱ πολέμιοι ἀντιπαρετάξαντο **ὑπὸ τῷ τείχει**.*
• Υποταγή (υπό την εξουσία)	*Οὕτω καὶ νῦν ἔτι ποιοῦσι οἱ **ὑπὸ βασιλεῖ** ὄντες.*
• Επίβλεψη (υπό την επίβλεψη)	*Ἐτύγχανε **ὑπὸ παιδοτρίβῃ** ἀγαθῷ πεπαιδευμένος.*
γ) Με **αιτιατική** και δηλώνει:	
• Τόπο (κάτω από)	*Ξενοφῶν ἐν τῇ **ὑπὸ τὸ ὄρος** κώμῃ ἐσκήνου.* *Ἀπῆλθον **ὑπὸ τὰ δένδρα** ἄνθρωποι ὡς ἑβδομήκοντα.* Ν.Ε.: *Έχει 38 °C **υπό σκιάν**.*
• Χρόνο· χρονική διάρκεια (κατά τη διάρκεια)	***Ὑπὸ νύκτα** ἐπορεύοντο οἱ ὁπλῖται.*
• Υποταγή (υπό την εξουσία)	*Αἴγυπτος **ὑπὸ βασιλέα** ἐγένετο.* Ν.Ε.: *Είναι **υπό τις διαταγές** μου.*

§ 157 Οι συνηθέστερες συντάξεις και σημασίες των **καταχρηστικών προθέσεων** είναι οι ακόλουθες:

1. Ἄνευ· συντάσσεται:	
Με **γενική** και δηλώνει:	
• Εξαίρεση, χωρισμό (χωρίς)	*Οὐδεὶς ἀποθνῄσκει **ἄνευ** τῆς ὑμετέρας **ψήφου**.* Ν.Ε.: *Έκανε ένα σχόλιο **άνευ σημασίας**.*
• Προσθήκη (εκτός από)	*Ὁ πόλεμος **ἄνευ τοῦ** καλὴν δόξαν **ἐνεγκεῖν** ἐν πᾶσι τοῖς κατὰ τὸν βίον ἀφθονωτέροις διῆγεν ἡμᾶς.* (εκτός του ότι έφερε καλή δόξα)

2. Ἄχρι / ἄχρις· συντάσσεται:	
Με **γενική** και δηλώνει όριο	
τοπικό·	*Τοὺς δὲ λοιποὺς ἐδίωξεν **ἄχρι τῆς Μαλέας**.*
ή χρονικό (έως)	***Ἄχρι** τῆς τήμερον **ἡμέρας** οὐδὲν πρᾶξαι δυνάμεθα.*

3. Ἕνεκα / ἕνεκεν· συντάσσεται:	
Με **γενική** και δηλώνει:	
• Αιτία (εξαιτίας)	*Ἰδίας **ἔχθρας ἕνεκα** ταῦτα ποιοῦσι.*
• Σκοπό (για, για να)	*Πάντα ποιεῖ **ἕνεκα τοῦ** τὴν πατρίδ' **ἐλευθερῶσαι**.* Ν.Ε.: *Βραβεύτηκε **τιμής ένεκεν**.*
• Αναφορά (όσον αφορά, ως προς)	*Φῶς εἰ μὴ εἴχομεν, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἂν ἦμεν **ἕνεκά** γε τῶν ἡμετέρων **ὀφθαλμῶν**.*

4. Μέχρι· συντάσσεται:	
Με **γενική** και δηλώνει όριο:	
τοπικό	*Οἱ ξύμμαχοι **μέχρι τοῦ Ἰσθμοῦ** ἦλθον.* Ν.Ε.: *Πήγε **μέχρι το σπίτι**.* [μέχρι + αιτ.]

ή χρονικό (έως)	*Οἱ Ἀθηναῖοι ἐναυμάχησαν **μέχρι δείλης**.* Ν.Ε.: *Χόρευε **μέχρι το ξημέρωμα**.* [*μέχρι* + αιτ.]

5. *Πλήν*· συντάσσεται:	
Με **γενική** ή **ομοιόπτωτα** προς προηγούμενο όρο της πρότασης και δηλώνει εξαίρεση (εκτός από)	*Ἅπαντες ἀπέθανον **πλὴν ἑνός**.* *Πάντες ἄνθρωποι ἡδέως προσδέχονται τὰς ἑορτὰς **πλὴν οἱ τύραννοι**.* Ν.Ε.: *Πέτυχαν όλοι **πλην ενός**.*

6. *Χάριν*· συντάσσεται:	
Με **γενική** και δηλώνει σκοπό (για, για χάρη)	*Καὶ ταῦτά σοι **Γοργίου χάριν** ἀπεκρινάμην.* Ν.Ε.: *Ας παραλείψουμε τις λεπτομέρειες **χάριν συντομίας**.*

7. *Χωρὶς*· συντάσσεται:	
Με **γενική** και δηλώνει: ● Εξαίρεση, χωρισμό (χωρίς, χωριστά από) ● Προσθήκη (εκτός από)	***Χωρὶς** δήπου σοφία ἐστὶν **ἀνδρείας**.* Ν.Ε.: *Έμεινε **χωρίς ρεύμα**.* [*χωρίς* + αιτ.] ***Χωρὶς** δὲ **τούτων** φύλακας ἐν ταῖς ἀκροπόλεσι τρέφει.*

8. *Ὡς*· συντάσσεται:	
Με **αιτιατική** και δηλώνει: ● Κατεύθυνση σε πρόσωπο (προς) ● Ποσό κατά προσέγγιση (περίπου):	*Πορεύεται **ὡς βασιλέα**.* Ν.Ε.: *Πετάχτηκε **ως τη φίλη** της.* *Ἱππέας εἶχεν **ὡς διακοσίους**.* Ν.Ε.: *Θα 'ταν **ως** χίλια **άτομα**.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΔ΄ Τα μόρια

§ 158 Τα **μόρια** είναι άκλιτες λέξεις που χρησιμοποιούνται στον λόγο με ποικίλες σημασιολογικές αποχρώσεις, προσδιορίζοντας το νόημα ενός όρου ή και όλης της πρότασης στην οποία ανήκουν. Λειτουργούν κατά περίπτωση ως σύνδεσμοι, επιρρήματα, προθέσεις και γενικά δηλώνουν *βεβαίωση, άρνηση, δισταγμό, πιθανότητα, ερώτηση, ευχή, προτροπή, επίταση* κ.ά.

Ν.Ε.: Συνήθη μόρια με ποικίλες σημασίες είναι: *ας, για, δα, δεν, θα, καν, μα, μη(ν), να, όχι, σαν, ως* κτλ.

Σημείωση: Στη λειτουργία αρκετών μορίων έχει γίνει αναφορά και σε άλλες σελίδες του Συντακτικού· βλ. ενδεικτικά τα μόρια *ἅτε (δή), οἷα (δή), οἷον (δὴ)* + αιτιολογική μετοχή στην § 129α, καθώς και τη λειτουργία ορισμένων μορίων ως παρατακτικών ή υποτακτικών συνδέσμων στα κεφάλαια για την παρατακτική και την υποτακτική σύνταξη αντίστοιχα. Οι σχετικές παραπομπές καταχωρίζονται στο Ευρετήριο.

§ 159 Συνήθη μόρια είναι τα ακόλουθα:

1. ***ἄν***· χρησιμοποιείται ως:

α) **Δυνητικό**· συντάσσεται με:

- Οριστική ιστορικού χρόνου (βλ. δυνητική οριστική, § 98):
  *Ἄριστα μὲν οὖν αὐτὸς **ἂν** ὑπὲρ αὐτοῦ **ἀπελογεῖτο**.*
- Ευκτική κάθε χρόνου, εκτός του μέλλοντα (βλ. δυνητική ευκτική, § 106):
  *Καὶ τὰ μὲν ἄλλα μακρότερος **ἂν εἴη** λόγος περὶ τοῦ δείπνου.*
- Απαρέμφατο κάθε χρόνου, εκτός του μέλλοντα (βλ. δυνητικό απαρέμφατο, § 111β):
  *Ἡγήσατο τἀληθῆ κατειπὼν διὰ τοῦτο **σωθῆναι ἄν**.*
- Μετοχή, εκτός της τελικής (βλ. δυνητική μετοχή, § 119γ):
  *Τὰ μὲν ἄλλα σιωπῶ, πόλλ' **ἂν ἔχων** εἰπεῖν.*

➤ Το ***ἂν*** με οριστική παρατατικού ή αορίστου είναι δυνατόν να δηλώνει κάτι που γινόταν κατ' επανάληψη στο παρελθόν (βλ. επαναληπτική οριστική, § 99):
*Ἀναλαμβάνων οὖν αὐτῶν τὰ ποιήματα **διηρώτων ἂν** αὐτοὺς τί λέγοιεν.*

β) **Αοριστολογικό**· συντάσσεται με υποτακτική και μεταφράζεται «τυχόν», «ίσως» ή μένει αμετάφραστο. Απαντά σε δευτερεύουσες πλάγιες ερωτηματικές (εισάγονται με το *ὅπως*), αναφορικές παραβολικές, αναφορικές υποθετικές, χρονικές υποθετικές και τελικές προτάσεις (βλ. §§ 178.2δ, 194.Β2β, 194.Α4, 188.2β και 180.2β). Στις χρονικές υποθετικές προτάσεις που εισάγονται με τους χρονικούς υποθετικούς συνδέσμους *ὅταν, ὁπόταν, ἐπὰν* και *ἐπειδὰν* το ***ἂν*** είναι ενωμένο σε μία λέξη με τους χρονικούς συνδέσμους *ὅτε, ὁπότε, ἐπεί, ἐπειδή*:

*Τοῦτ' ἐξήτασεν, **ὅπως ἂν** ἡ πρᾶξις **γένηται**.* [πλάγια ερωτηματική]
*Μηδένα φίλον ποιοῦ, **πρὶν ἂν ἐξετάσῃς** πῶς κέχρηται τοῖς πρότερον φίλοις.* [χρονική υποθετική]
*Τῆς ὑγιείας πλείστην ἐπιμέλειαν ἔχομεν, **ὅταν** τὰς λύπας τὰς ἐκ τῆς ἀρρωστίας **ἀναμνησθῶμεν**.* [χρονική υποθετική]

γ) **Υποθετικό**· συντάσσεται με υποτακτική και εισάγει δευτερεύουσες υποθετικές προτάσεις, οι οποίες μαζί με την απόδοση σχηματίζουν υποθετικό λόγο που δηλώνει το προσδοκώμενο (βλ. § 184γ) ή την αόριστη επανάληψη στο παρόν και στο μέλλον (βλ. § 184δ):

*Μή μοι ἄχθεσθε, **ἂν** ὑμᾶς πολλάκις ταὐτὰ **διδάξω**.* [προσδοκώμενο]
*Ἀξιῶ δ' ὑμᾶς, **ἂν** μετὰ παρρησίας **ποιῶμαι** τοὺς λόγους, ὑπομένειν.* [αόριστη επανάληψη στο παρόν – μέλλον]

δ) **Ερωτηματικό**· εισάγει δευτερεύουσες πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις ολικής άγνοιας οι οποίες εκφέρονται με υποτακτική (βλ. και § 178.1α):

*Σκέψασθε **ἂν ἀρέσκῃ** τὸ λεχθέν.*

2. ***ἆρα***· εκτός από τη λειτουργία του ως παρατακτικού συμπερασματικού συνδέσμου (βλ. § 170.1), απαντά και ως:

α) **Βεβαιωτικό μόριο** με τη σημασία του «πράγματι», «βέβαια». Αντίθετα, εκφράζει αμφισβήτηση σε δευτερεύουσες ειδικές προτάσεις που εισάγονται με τον ειδικό σύνδεσμο *ὡς* και μεταφράζεται «τάχα», «δήθεν»:

*Καὶ ἐνενόησα τότε **ἄρα** καταγέλαστος ὤν.* (πράγματι)
*Οὐδεὶς ὑμῖν ἐγκαλεῖ ὡς **ἄρα** παρέβητέ τι τῶν κοινῇ ὁμολογηθέντων.* (ότι τάχα)

β) **Πιθανολογικό μόριο** με τη σημασία του «ίσως» σε δευτερεύουσες υποθετικές προτάσεις που δηλώνουν κάτι σχετικά απίθανο:

*Ἤν δέ τι **ἄρα** προσδέωμαι, ὁ πάππος με ἐπιδιδάξει.*

3. ***ἆρα***· εισάγει ευθείες ερωτηματικές προτάσεις και μεταφράζεται «άραγε», «μήπως». Απαντά συνήθως στις εκφράσεις ***ἆρά γε*** και ***ἆρ' οὖν***:

***Ἆρά γε** τοῦδε ἐπιθυμεῖτε;*
***Ἆρ' οὖν** οὐ καὶ τὸ λέγειν μία τις τῶν πράξεών ἐστιν;*

4. ***γάρ***· εκτός από τη λειτουργία του ως παρατακτικού αιτιολογικού συνδέσμου (βλ. § 169), χρησιμοποιείται και με την αρχική σημασία του, αυτή του «βέβαια», «πράγματι», και απαντά μαζί με τον *ἀλλά*: ***ἀλλὰ γὰρ*** (αλλά βέβαια, πράγματι). Σε ζωηρό διάλογο έχει τη σημασία του «βέβαια», «αλήθεια», «αναμφίβολα»:

***Ἀλλὰ γὰρ** οὔτε ὑμεῖς τούτῳ τὴν αὐτὴν ἔχετε γνώμην, οὔθ' οὗτος ὑμῖν.*
*— Ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦτό γ' ἐφάνη. — Ἐφάνη **γάρ**.*

5. ***γέ***· είναι εγκλιτικό μόριο που απαντά συχνά στην Α.Ε. Χρησιμοποιείται ως:

α) **Βεβαιωτικό μόριο** με τη σημασία του «βέβαια». Απαντά και ενωμένο σε μία λέξη με τις προσωπικές αντωνυμίες α΄ και β΄ προσώπου (*ἔγωγε, ἐμοῦγε, ἔμοιγε, σύγε* κτλ.):

*Φασὶ δὲ τό **γε** ἀποκτείνειν μέγα κακούργημα εἶναι.*
*Περὶ τούτων **ἔγωγε** τὰς κατηγορίας ποιήσομαι.*

β) **Επιτατικό μόριο** με τη σημασία του «μάλιστα», κυρίως σε διαλόγους. Ενδέχεται το ***γὲ*** να έχει και τη σημασία του «τουλάχιστον»:

*— Αὐτὸ νῦν ἀκούοντες πραΰνονται; — Καὶ πολύ **γε**.* (Και πολύ μάλιστα.)
*Οἶμαί τινας ὑμῶν ἑωρακέναι ἃ λέγω, εἰ δὲ μή, ἀλλ' ἀκηκοέναι **γε**.* (τουλάχιστον)

6. ***δεῦρο***· λειτουργεί ως **προτρεπτικό μόριο** με τη σημασία του «εμπρός λοιπόν» και συντάσσεται με προστακτική (βλ. και τη λειτουργία του *δεῦρο* ως τοπικού επιρρήματος, § 148β):

*Καί μοι **δεῦρο**, ὦ Μέλητε, εἰπέ.*

7. ***δή***· εκτός από τη λειτουργία του ως παρατακτικού συμπερασματικού συνδέσμου (βλ. § 170.2), απαντά και ως:

α) **Βεβαιωτικό μόριο** με τη σημασία του «πράγματι», «βέβαια»:

*Ἀλέξανδρος τὴν στρατιὰν ἐς Ἄορνόν τε ἦγε καὶ Βάκτρα, αἳ **δὴ** μέγισταί εἰσι πόλεις ἐν τῇ Βακτρίων χώρᾳ.*

β) **Επιτατικό μόριο** με τη σημασία του «μάλιστα», ειδικά στη φράση ***καὶ δὴ*** (και μάλιστα):

Καὶ δὴ καὶ περὶ τῆς εἰς Πύλας στρατείας εἶπον.

γ) **Προτρεπτικό μόριο** με προστακτική ή με βουλητική υποτακτική· δηλώνει έντονη προτροπή και μεταφράζεται με το «εμπρός λοιπόν». Απαντά και μαζί με τις προστακτικές ***ἄγε, ἔα, ἴθι, φέρε***, που χρησιμοποιούνται επιρρηματικώς και δηλώνουν προτροπή:

*Λέγε **δή**, τί φῄς εἶναι τὸ ὅσιον καὶ τί τὸ ἀνόσιον;*
*Χωρῶμεν **δὴ** πάντες.* (Εμπρός λοιπόν, ας φύγουμε όλοι.)
***Φέρε δὴ** πρὸς θεῶν κἀκεῖνο σκέψασθε.*

δ) **Χρονικό μόριο** με τη σημασία του «ήδη», «έως τώρα»:

*Πολλάκις **δὴ** αὐτὸ πέπονθα.* (πολλές φορές έως τώρα)

8. ***δῆτα, δήπου***· το ***δῆτα*** χρησιμοποιείται με τη σημασία του «βέβαια», «αναμφίβολα», είναι ισχυρότερο από το ***δὴ*** και, όταν απαντά σε ερωτήσεις [***τί δῆτα;*** (τι λοιπόν;)], εκφράζει ανυπομονησία του ερωτώντος. Το ***δήπου***, αντίθετα, είναι ασθενέστερο και ενίοτε χρησιμοποιείται με την πιθανολογική χροιά του «ίσως», «αν δεν απατώμαι»:

*Καὶ **δῆτα** καὶ τεθαύμακα τὴν ἀναισχυντίαν τὴν τούτου.*
*Τί **δῆτα** οἰόμεθα;*
*Ἴστε γὰρ **δήπου** τοῦτο.* (αν δεν απατώμαι)

9. ***εἶεν***· σημαίνει «πολύ καλά», «έχει καλώς»:

*Τιμᾶται δ' οὖν μοι ὁ ἀνὴρ θανάτου· **εἶεν**.*
*— Ἀληθέστατα λέγεις. — **Εἶεν**.*

10. ***ἔτι***· σε καταφατικές προτάσεις σημαίνει «ακόμη», ενώ σε αρνητικές έχει τη σημασία του «πλέον», «πια». Αντίστοιχα το ***οὐκέτι*** σημαίνει «όχι πλέον»:

*Καὶ **ἔτι** καὶ νῦν τοῦθ' οὕτως ἔχει.*
*Ἐδίδου δ' οὐδεὶς **ἔτι** οὐδέν.*
*Νῦν **οὐκέτι** περὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίας ἀγωνίζεται.*

11. ***ἦ***· χρησιμοποιείται με σημασία:

α) **Βεβαιωτική**· μεταφράζεται «βέβαια», «πράγματι» και απαντά συνήθως με άλλα μόρια: ***ἦ ἄρα, ἦ δὴ (που), ἦ μήν, ἦ πού γε***. Στην περίπτωση μάλιστα που στην πρόταση εκφράζεται υπόσχεση ή όρκος, απαντά το ***ἦ μὴν*** με ισχυρή επιβεβαιωτική σημασία:

***Ἦ** καὶ ὁμολογοῦσιν ἀδικεῖν;*
*Καὶ πάντας ὑμῖν ὄμνυμι τοὺς θεοὺς **ἦ μὴν** ἐρεῖν τἀληθῆ.*

β) **Ερωτηματική**· εισάγει ευθείες ερωτηματικές προτάσεις με τη σημασία του «αλήθεια» ή του «έτσι δεν είναι;» και απαντά συνήθως με άλλα μόρια, όπως ***ἦ γάρ, ἦ καί, ἦ που***:

*— Μανίαν γάρ τινα ἐφήσαμεν εἶναι τὸν ἔρωτα. **Ἦ γάρ;** — Ναί.*
*Ὦ Σώκρατες, **ἦ καὶ** ταῦτα ὡμολόγητο ἡμῖν τε καὶ σοί;*

12. ***μά, νή***· είναι ισχυρά **βεβαιωτικά μόρια**, τα οποία λόγω της χρήσης τους σε όρκους ονομάζονται *ομοτικά*. Χρησιμοποιούνται ως καταχρηστικές προθέσεις που συντάσσονται με αιτιατική και σχηματίζουν εμπρόθετους προσδιορισμούς που δηλώνουν επίκληση (βλ. και § 37α):

*Οὐ γὰρ δὴ **μὰ** τὸν Ἡρακλέα τοῦτό γε ὑμῶν οὐδεὶς φοβήσεται.*

*Ναὶ **μὰ** τὸν Δία, ἀληθῆ λέγεις.*
***Νὴ** τὸν Ποσειδῶ καλῶς ἄρα τὴν πόλιν οἰκήσομεν.*

13. ***μή***· αρνητικό μόριο (βλ. § 160.2).

14. ***μήν***· χρησιμοποιείται ως ισχυρό **βεβαιωτικό μόριο** με τη σημασία του «αλήθεια», «βέβαια», η οποία είναι και η αρχική σημασία του (βλ. την αντιθετική σημασία του στην § 168). Ενίοτε συνάπτεται και με άλλες λέξεις:
***Καὶ μὴν** καὶ τῶν Ἡρακλέους παίδων σωτῆρες ὠνομάσθησαν.*

15. ***ναί***· μόριο **καταφατικό-βεβαιωτικό**:
— *Πάντα δὲ τὰ μέρη ὑπὸ τοῦ ὅλου περιέχεται;* — ***Ναί.***
*Ἀλλὰ **ναὶ** μὰ τὸν Δία, ὦ Σώκρατες, καλῶς λέγεις.*

16. ***οὐ***· αρνητικό μόριο (βλ. § 160.1).

17. ***οὖν***· εκτός από τη λειτουργία του ως παρατακτικού συμπερασματικού συνδέσμου (βλ. § 170.2), απαντά και ως **βεβαιωτικό μόριο** και μεταφράζεται «πράγματι», «βέβαια». Με την ίδια σημασία απαντά και στην έκφραση ***μὲν οὖν***:
*Συνέφασαν **οὖν** καὶ οἱ ἄλλοι ταὐτὰ ταῦτα τῷ Χαιρεφῶντι.*
*Ἔγωγε ἡγοῦμαι **μὲν οὖν**, ἔφη.*

18. ***πέρ***· εγκλιτικό **βεβαιωτικό μόριο** που απαντά συνηθέστερα ενωμένο με αναφορικές αντωνυμίες και επιρρήματα ή άλλα μόρια, επιτείνοντας τη σημασία τους. Μεταφράζεται «ακριβώς», «μάλιστα»:
*Πάντα λέγεις οἷά **περ** ἂν γένοιτο.*
*Ἀγησίλαος ἐστρατοπεδεύσατο **ἔνθαπερ** τοὺς πολεμίους εἶδε παρατεταγμένους.*

19. ***ποτέ***· εγκλιτικό μόριο που χρησιμοποιείται:

α) Ως **χρονικό επίρρημα** και μεταφράζεται «κάποτε»:
*Ταύτην **ποτὲ** τὴν χώραν κατῴκησαν Κιρραῖοι.*

β) Σε **ερωτηματικές προτάσεις** με τη σημασία του «άραγε», «τάχα», «τέλος πάντων»:
*Φέρε δή, ἴδωμεν τί **ποτε** καὶ λέγομεν περὶ τῆς ῥητορικῆς.*

20. ***πώ***· εγκλιτικό μόριο που χρησιμοποιείται σε αρνητικές προτάσεις με τη σημασία του «ακόμη», «έως τώρα». Συχνά απαντά σε σύνθεση με άλλα μόρια, όπως συμβαίνει στις λέξεις ***μήπω***, ***οὔπω*** (όχι ακόμη), ***πώποτε*** (ποτέ έως τώρα) κ.ά.:
*Οὐ γάρ **πω** οὗτοι ἱκανοί εἰσιν ἀγωνισταί.* (ακόμη)
*Οὐδεὶς μέ **πω** ἠρώτηκεν καινὸν οὐδέν.* (έως τώρα)
*Ὁ μὲν οὖν Ἀγησίλαος ἐκ τῆς ἀσθενείας **οὔπω** ἴσχυεν.* (δεν ήταν ακόμη πλήρης δυνάμεων)

21. ***τάχα***· δηλώνει πιθανότητα και μεταφράζεται «ίσως». Ενίοτε λειτουργεί και ως επίρρημα με τη σημασία του «γρήγορα», όπως το επίρρημα *ταχέως*:
***Τάχα** δ' ἄν τινες, ὦ ἄριστε, καὶ τούτων ἀγνοοῖεν.* (ίσως)
*Νομοθέται γὰρ γιγνόμεθα ἀλλ' οὐκ ἐσμέν πω, **τάχα** δὲ ἴσως ἂν γενοίμεθα.* (γρήγορα)

22. ***τοί***· εγκλιτικό **βεβαιωτικό μόριο** που τίθεται κατά κανόνα κοντά σε άλλα μόρια, όπως το *γέ*, ή κοντά σε υποθετικούς και αιτιολογικούς συνδέσμους. Μεταφράζεται «βέβαια», «αναμφίβολα». Απαντά και σε σύνθεση με άλλες λέξεις: ***τοίνυν*, *μέντοι*, *καίτοι*, *τοιγάρτοι*, *τοιγαροῦν*** (βλ. §§ 170.3, 168.5 και 170.4):

*Ἑαυτοῦ **τοι** κήδεται ὁ προνοῶν ἀδελφοῦ.*
*Ἀλλ' ἥ γέ **τοι** σοφία, ὦ Σώκρατες, ἀναμφισβητήτως ἀγαθόν ἐστι.*
*Ἀληθῆ λέγεις, ὦ Σώκρατες· ἐπεί **τοι** καὶ ὀρθῶς αὐτὸ ὁ θεὸς εἶπεν.*
*Καὶ γάρ **τοι** πεποιήκατε τοὺς ῥήτορας φιλοσοφεῖν.*

23. ***ὡς***· οι χρήσεις του μορίου *ὡς* στον αρχαίο ελληνικό λόγο είναι ποικίλες:

α) Εισάγει ως **υποτακτικός σύνδεσμος** δευτερεύουσες προτάσεις (ειδικές, πλάγιες ερωτηματικές, αιτιολογικές, χρονικές, τελικές, συμπερασματικές, αναφορικές παραβολικές· βλ. τις οικείες παραγράφους και τον πίνακα 16):

*Λέγει γὰρ **ὡς** οὐδέν ἐστιν ἀδικώτερον φήμης.* [ειδική]
*Καὶ τότε μὲν ἐδείπνησαν **ὡς** ἐδύναντο.* [αναφορική παραβολική]

β) Τίθεται στην αρχή κύριων προτάσεων κρίσης, ως **αιτιολογικός παρατακτικός σύνδεσμος** (βλ. και § 179.1, παρατήρηση α΄), ή επιφωνηματικών προτάσεων, ως **εμφαντικό επιφώνημα**:

*Δέομαι οὖν σου παραμεῖναι ἡμῖν· **ὡς** ἐγὼ οὐδ' ἂν ἑνὸς ἥδιον ἀκούσαιμι ἢ σοῦ τε καὶ Πρωταγόρου διαλεγομένων.* (διότι εγώ)
***Ὡς** ὑπερδέδοικά σου.* (Πόσο πολύ φοβάμαι για σένα!)

γ) Συνάπτεται με:

- Αιτιολογική ή τελική μετοχή (βλ. και § 129β και § 130):
  *Ἕτεροι δ' αἰτοῦσι δωρεὰς **ὡς** σωτῆρες τῆς πόλεως **ὄντες**.* [αιτιολογική]
  *Ἱπποκράτης ἐκ τῆς πόλεως ἐξήγαγε τοὺς στρατιώτας, **ὡς μαχούμενος**.* [τελική]
- Απόλυτο απαρέμφατο (βλ. και § 116.9):
  *Τοιαῦτ' ἦν ἃ ἔλεγε παρόντων τῶν πρέσβεων **ὡς ἔπος εἰπεῖν** ἐξ ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος.*
- Κατηγορούμενο του αντικειμένου:
  *Ἐμὲ δ' οὐχ **ὡς πρεσβευτὴν** κρίνουσιν, ἀλλ' **ὡς ἐγγυητὴν** Φιλίππου καὶ τῆς εἰρήνης.*
- Προσδιορισμό του σκοπού:
  *Ἐπὶ τῷ λιμένι παρετάξαντο **ὡς εἰς ναυμαχίαν**.*
- Αριθμητικό ή αιτιατική προσώπου ως **καταχρηστική πρόθεση**, σχηματίζοντας εμπρόθετο προσδιορισμό που δηλώνει ποσό κατά προσέγγιση ή κατεύθυνση σε πρόσωπο αντίστοιχα (βλ. και § 157.8):
  *Ἀσπίδας ἔλαβον **ὡς διακοσίας**.* (περίπου διακόσιες)
  *Γράμματα ἔπεμψε **ὡς Ἀλέξανδρον**.* (προς τον Αλέξανδρο)
- Επίθετο ή επίρρημα θετικού ή υπερθετικού βαθμού ως **επιτατικό μόριο** με τη σημασία του «όσο γίνεται», «όσο το δυνατόν» (βλ. και § 39.1):
  *Σκέψασθε δὴ **ὡς καλῶς**, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι.*
  *Καὶ στρατεύονται δὲ πάντες, ἵνα ὁ βίος αὐτοῖς **ὡς βέλτιστος** ᾖ.*
  *Ὥρα δὲ βουλεύεσθαι ὅπως **ὡς κάλλιστα** ἀγωνιούμεθα.*

δ) Τονισμένο (***ὥς***) αποτελεί **δεικτικό επίρρημα** και μεταφράζεται «έτσι»:

*Ὥσπερ οἱ γραμματισταὶ τοῖς μήπω δεινοῖς γράφειν τῶν παίδων ὑπογράψαντες γραμμὰς τῇ γραφίδι οὕτω τὸ γραμματεῖον διδόασιν καὶ ἀναγκάζουσι γράφειν κατὰ τὴν ὑφήγησιν τῶν γραμμῶν, **ὣς** δὲ καὶ ἡ πόλις νόμους ὑπογράψασα κατὰ τούτους ἀναγκάζει καὶ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι.* (Όπως ακριβώς... έτσι και...)

Τα αρνητικά ή αποφατικά μόρια

§ 160 Τα **αρνητικά μόρια** της Α.Ε. είναι δύο, το ***οὐ*** και το ***μή***, και αντιστοιχούν προς τα *δεν* και *μην* της Ν.Ε.

1. Το αρνητικό μόριο ***οὐ*** χρησιμοποιείται όταν ο ομιλητής αρνείται ένα γεγονός ή έναν ισχυρισμό. Άρνηση ***οὐ*** παίρνουν:

α) Οι **κύριες προτάσεις κρίσης**:
Φωκεῖς ***οὐ*** *παραδεδώκασιν αὐτῷ τὰ χωρία.*
Οὐκ *ἄξιον ἦν θαυμάζειν αὐτοῦ.*
— Τὰ τοιαῦτα πάντα ἀθάνατά ἐστιν· ἢ ***οὔ;*** *— Ναί.*

β) Οι **δευτερεύουσες προτάσεις κρίσης**, δηλαδή οι ειδικές, οι πλάγιες ερωτηματικές (εκτός από αυτές που εκφέρονται με απορηματική υποτακτική), οι ενδοιαστικές, οι αιτιολογικές (εκτός από αυτές που δηλώνουν υποθετική αιτιολογία και εισάγονται με το *εἰ*), οι συμπερασματικές (εκτός από αυτές που εκφέρονται με απαρέμφατο), οι χρονικές που προσδιορίζουν χρονικά κάτι πραγματικό και οι αναφορικές που δηλώνουν κρίση (βλ. σχετικά το κεφ. για την υποτακτική σύνδεση):
Ἀπετόλμα δὲ λέγειν ***ὡς οὐ*** *κινηθήσεται ἐκ Μακεδονίας.* [ειδική]
Λάρισαν τὴν Αἰγυπτίαν καλουμένην, ***ἐπεὶ οὐκ*** *ἐπείθετο, ἐπολιόρκει.* [αιτιολογική]
Συνείθισθε ἤδη τἀδικήματα τὰ τούτου ἀκούειν, ***ὥστε οὐ*** *θαυμάζετε.* [συμπερασματική]

γ) Το **ειδικό απαρέμφατο** (βλ. και § 115α):
Ἐγὼ δέ φημι ταῦτα μὲν ***οὐ λέγειν*** *αὐτόν.*

δ) Η **επιθετική μετοχή** (βλ. και § 121), η **κατηγορηματική**, η **χρονική** (εν μέρει), η **αιτιολογική**, η **εναντιωματική**, η **παραχωρητική** και η **τροπική** (βλ. και §§ 124, 128-129, 132-134):
Νῦν δὲ φανεροὶ γεγόνασιν ***οὐ*** *τοῦτο διαπράξασθαι* ***βουληθέντες****.* [κατηγορηματική]
Περινθίους ***οὐ βουλομένους*** *ὑπηκόους εἶναι Δαρείου κατεστρέψαντο.* [αιτιολογική]

2. Το αρνητικό μόριο ***μὴ*** χρησιμοποιείται όταν ο ομιλητής απαγορεύει ή αποκρούει την πραγματοποίηση μιας επιθυμίας. Άρνηση ***μὴ*** δέχονται:

α) Οι **κύριες προτάσεις επιθυμίας**:
Μὴ *θορυβεῖτε, ὦ ἄνδρες.*
— Φῶμεν ἢ ***μὴ*** *φῶμεν αὐτὸν ἐν μέσῳ τῶν παθημάτων εἶναι; — Φῶμεν μὲν οὖν.*

β) Οι **δευτερεύουσες προτάσεις επιθυμίας**, δηλαδή οι πλάγιες ερωτηματικές που εκφέρονται με απορηματική υποτακτική, οι τελικές, οι συμπερασματικές απαρεμφατικές, οι εναντιωματικές, οι παραχωρητικές, οι αναφορικές που δηλώνουν επιθυμία, οι υποθετικές, οι αιτιολογικές υποθετικής αιτιολογίας (εισάγονται με το *εἰ*), οι χρονικές υποθετικές και οι αναφορικές υποθετικές (βλ. το κεφ. για την υποτακτική σύνδεση):
Λέγε οὖν ἡμῖν τί ἐστιν, ***ἵνα μὴ*** *ἡμεῖς περὶ σοῦ αὐτοσχεδιάζωμεν.* [τελική]
Ὁ κιθαρίζειν μαθών, ***καὶ ἐὰν μὴ*** *κιθαρίζῃ, κιθαριστής ἐστι.* [παραχωρητική]
Ἐὰν μὴ *τὰ πρὸ τούτων ἀκούσητε, οὐδ' ἐκείνοις ὁμοίως παρακολουθήσετε.* [υποθετική]

γ) Το **τελικό απαρέμφατο** (βλ. και § 115β) και το **έναρθρο απαρέμφατο** (βλ. και § 113):
Τοῦτον κελεύει ***μὴ μετέχειν*** *τῶν τῆς πόλεως κοινῶν.*
Τὸ μὴ *καλῶς* ***λέγειν*** *κακόν τι ἐμποιεῖ ταῖς ψυχαῖς.*

δ) Η **τελική μετοχή**, η **υποθετική μετοχή**, καθώς και όποια άλλη περιέχει υπόθεση[1]:

*Οὐ γὰρ ἔστιν ἄρχειν **μὴ διδόντα** μισθόν.* (Δεν είναι δυνατόν να... αν δεν...) [υποθετική]

Γενική παρατήρηση

Στη χρήση των αρνητικών μορίων στην Α.Ε. παρατηρείται **πλεονασμός** ύστερα από ρήματα όπως *ἀμφισβητῶ, ἀντιλέγω, ἀρνοῦμαι, ἀπαγορεύω, ἀπιστῶ* κ.τ.ό. Πρόκειται για ρήματα που εμπεριέχουν άρνηση και ως εκ τούτου η άρνηση των απαρεμφάτων που εξαρτώνται από αυτά πλεονάζει και δεν αποδίδεται στη μετάφραση. Όταν μάλιστα τα ρήματα αυτά βρίσκονται σε πρόταση αρνητική, το εξαρτώμενο απαρέμφατο μπορεί να πάρει ως άρνηση και τα δύο μόρια, ***οὐ*** και ***μή***. Τότε πλεονάζει το ένα ή και τα δύο, όπως φαίνεται και στη μετάφραση[2]:

*Τούτους ἀπαγορεύει **μὴ δημηγορεῖν**.* (Τους απαγορεύει να αγορεύουν στην εκκλησία του δήμου.)

*Καὶ οὐδεὶς πώποτ' ἀντεῖπεν **μὴ οὐ** καλῶς **ἔχειν** αὐτούς.* (Και κανείς δεν έχει πει μέχρι τώρα ότι αυτοί δεν είναι καλοί.)

*Ὦ Ἱππία, ἐγώ τοι οὐκ ἀμφισβητῶ **μὴ οὐχὶ** σὲ **εἶναι** σοφώτερον ἢ ἐμέ.* (Εγώ, Ιππία, δεν αμφισβητώ βέβαια ότι εσύ είσαι σοφότερος από εμένα.)

ΠΙΝΑΚΑΣ 10. ΤΑ ΜΟΡΙΑ

ΒΕΒΑΙΩΤΙΚΑ-ΚΑΤΑΦΑΤΙΚΑ	ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚΑ	ΠΙΘΑΝΟΛΟΓΙΚΑ-ΑΟΡΙΣΤΟΛΟΓΙΚΑ
ναί, ἄρα, γάρ, γέ, δή, ἦ, μήν, οὖν, τοὶ (βέβαια, πράγματι, αλήθεια), *μά, νὴ* (μα· σε όρκους), *ἔτι, πὼ* (ακόμη, πλέον, έως τώρα), *οὔπω* (ακόμη), *οὐκέτι* (όχι πλέον), *πώποτε* (ποτέ έως τώρα), *εἶεν* (πολύ καλά, ας είναι), *πὲρ* (ακριβώς)	*δεῦρο, δή, ἄγε δή, ἔα δή, ἴθι δή, φέρε δὴ* (εμπρός λοιπόν)	*ἂν* (τυχόν, ίσως), *ἄρα* (ίσως), *ποτὲ* (άραγε, τάχα), *τάχα, ὡς* (περίπου)
ΕΠΙΤΑΤΙΚΑ	**ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΑ**	**ΑΡΝΗΤΙΚΑ**
γέ, δὴ (μάλιστα), *καὶ δή, ὡς* (όσο το δυνατόν)	*ἆρα* (άραγε), *ἦ* (αλήθεια), *ἂν*	*οὐ, μὴ*

1. Τέτοιες μετοχές είναι η **χρονική υποθετική** και η **αναφορική υποθετική** (βλ. και § 128, υποσημ. 6 και § 121, υποσημ. 3):
   ***Οἱ μὴ βουλόμενοι** τοῖς πολεμίοις μάχεσθαι ὑφ' ὑμῶν κακῶς πείσονται.* (Όσοι τυχόν δε θέλουν να... θα τιμωρηθούν.) [αναφορική υποθετική]
2. Ενδέχεται επίσης να υπάρχουν σε μια πρόταση δύο αρνήσεις (συσσώρευση αρνήσεων)· στην περίπτωση αυτή:
   α) Όταν η δεύτερη άρνηση είναι απλή, *οὐ* ή *μή*, οι δύο αρνήσεις ισοδυναμούν με έντονη κατάφαση:
   *Τούτων **οὐκ ἔστιν ὅστις οὐκ** ἂν καταφρονήσειεν.* (Όλοι θα τους καταφρονούσαν.)
   β) Όταν η δεύτερη άρνηση είναι σύνθετη, *οὐδείς, οὐδέ, μηδείς, μηδὲ* κτλ., ενισχύει την πρώτη και το όλο νόημα είναι έντονα αποφατικό:
   ***Μὴ** θῆσθε νόμον **μηδένα**.* (Να μη θεσπίσετε κανέναν νόμο.)

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

Πρότασις μὲν οὖν ἐστὶ λόγος καταφατικὸς ἢ ἀποφατικός τινος κατά τινος.

Αριστοτέλης, *᾿Αναλυτικὰ πρότερα*, 24a, 17

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄ Τρόποι σύνδεσης των προτάσεων

§ 161 Ο λόγος που συντίθεται από περισσότερες από μία προτάσεις ονομάζεται **σύνθετος** και εκφράζει με μεγαλύτερη ακρίβεια και πληρότητα τη συνθετότητα της σκέψης την οποία εξωτερικεύει. Σε έναν σύνθετο λόγο οι προτάσεις που σχετίζονται μεταξύ τους ως προς το περιεχόμενο παρουσιάζονται με τρεις τρόπους:

α) Τίθενται η μία δίπλα στην άλλη, χωρίζονται με κόμμα και επομένως δε συνδέονται μεταξύ τους με κάποια συνδετική λέξη. Η απουσία συνδετικών λέξεων δε σημαίνει βέβαια και έλλειψη νοηματικής συνοχής, καθώς αυτή επιτυγχάνεται με τη σειρά με την οποία παρατίθενται οι προτάσεις. Αυτός ο τρόπος παράθεσης των προτάσεων ονομάζεται **ασύνδετο σχήμα**, προσδίδει στον λόγο ένταση και γοργότητα –κυρίως σε αφηγήσεις και περιγραφές– και δεν απαντά συχνά στην αττική πεζογραφία, καθώς αντιστοιχεί σε απλούστερα στάδια πνευματικής εξέλιξης:

Καὶ συμβαλόντες τὰς ἀσπίδας ἐωθοῦντο, ἐμάχοντο, ἀπέκτεινον, ἀπέθνῃσκον. [Η νοηματική συνοχή επιτυγχάνεται με τη χρονική-λογική ακολουθία των προτάσεων.]

Ἐπὶ σαυτὸν καλεῖς, ἐπὶ τοὺς νόμους καλεῖς, ἐπὶ τὴν δημοκρατίαν καλεῖς. [κλιμάκωση από το μερικό στο γενικό]

Ν.Ε.: *Φώναζε, έβριζε, απειλούσε τους πάντες.*

β) Συνδέονται με παρατακτικούς συνδέσμους (βλ. § 162)· πρόκειται για ισοδύναμες προτάσεις (κύριες με κύριες ή δευτερεύουσες με δευτερεύουσες του ίδιου είδους). Η **σύνδεση** αυτή ονομάζεται **παρατακτική** ή **σύνδεση κατά παράταξη**:

Τὴν πόλιν ἀνάστατον ἐποίησαν ***καὶ*** *τὴν Καδμείαν κατέλαβον.*

Ἐπεὶ δ' ἡμέρα ***τ'*** *ἦν* ***καὶ*** *φανερὸν ἦν τὸ γεγενημένον, οἱ ὁπλῖται ἐξεβοήθουν.* [*τὲ - καί*: συνδέουν παρατακτικά τις δευτερεύουσες προτάσεις «*Ἐπεὶ... ἦν*» και «[*ἐπεὶ*] *φανερὸν ἦν τὸ γεγενημένον*».]

Ν.Ε.: • *Σώπα* ***και*** *μη μιλάς.* • *Μείνε να φάμε* ***και*** *να μιλήσουμε.*

γ) Συνδέονται με υποτακτικούς συνδέσμους, ερωτηματικά μόρια, ερωτηματικές ή αναφορικές αντωνυμίες και ερωτηματικά ή αναφορικά επιρρήματα (βλ. §§ 171-194). Η **σύνδεση** αυτή ονομάζεται **υποτακτική** ή **σύνδεση καθ' υπόταξη** και αντιστοιχεί σε υψηλό, σύνθετο τρόπο σκέψης, καθώς συνδέει εσωτερικά-λογικά ανόμοιες μεταξύ τους προτάσεις (κύριες με δευτερεύουσες ή δευτερεύουσες από τις οποίες η μία προσδιορίζει την άλλη):

Ἐπεὶ *ἐπεσκεύασαν τὰς ναῦς, παρέπλευσαν ἐς Λοκρούς.*

Εὖ οἶδα ***ὅτι, ἐὰν*** *ἀδικῶ, δώσω δίκην.* [Συνδέονται υποτακτικά η κύρια πρόταση «*εὖ οἶδα*» με τη δευτερεύουσα «*ὅτι δώσω δίκην*» και η δευτερεύουσα «*ἐὰν ἀδικῶ*» με την επίσης δευτερεύουσα «*ὅτι δώσω δίκην*».]

Ν.Ε.: • *Πήγαινε* ***να*** *παίξεις.* • *Λέει* ***ότι*** *δεν ήξερε* ***πως*** *τον γύρευα.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄ Παρατακτική σύνδεση των προτάσεων

§ 162 Η παρατακτική σύνδεση των προτάσεων γίνεται με συνδέσμους:

συμπλεκτικούς **διαζευκτικούς** **αντιθετικούς** **αιτιολογικούς** **συμπερασματικούς**

*Ἡμεῖς **οὔτε** χρήματ' εἰσφέρειν βουλόμεθα, **οὔτε** τῶν κοινῶν ἀπέχεσθαι δυνάμεθα.* [συμπλεκτικοί]
*Διαφθείρουσι τοὺς νεωτέρους **ἢ** βελτίους ποιοῦσιν;* [διαζευκτικός]
*Ἐγὼ **μὲν** εἰς ταύτην κατέφυγον, οὗτος **δὲ** οὐκ ἐπίστευσεν αὐτῇ.* [αντιθετικοί]
*Ἀνήγοντο δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐκ τῆς Χίου πελάγιοι· ἡ **γὰρ** Ἀσία πολεμία αὐτοῖς ἦν.* [αιτιολογικός]
*Τὸν αὐτὸν **τοίνυν** τρόπον, ὦ Ἀθηναῖοι, καὶ ὑμεῖς τὴν κρίσιν ταύτην ποιήσασθε.* [συμπερασματικός]

Παρατηρήσεις

α) Παρατακτικά συνδέονται μεταξύ τους όχι μόνο προτάσεις, αλλά και όροι της πρότασης:
*Ὁ δ' ἀκουσίως **καὶ** βιαίως ἀπέθανε.*
*Οἵ **τε** σφόδρα νέοι **καὶ** οἱ γέροντες ἀμνήμονές εἰσι.*
Ν.Ε.: *Αγόρασε ψωμί **και** γάλα.*

β) Όταν τρεις ή περισσότερες προτάσεις ή όροι της πρότασης συνδέονται με συμπλεκτικούς ή διαζευκτικούς συνδέσμους, προκύπτει σχήμα λόγου, που ονομάζεται **πολυσύνδετο**:
*Εἴχομεν ἡμεῖς Πύδναν **καὶ** Ποτείδαιαν **καὶ** Μεθώνην **καὶ** πάντα τὸν τόπον τοῦτον.*
Ν.Ε.: ***Ούτε** είδα **ούτε** άκουσα τίποτα **ούτε** θέλω να μάθω.*

Α. Σύνδεση με συμπλεκτικούς συνδέσμους

§ 163 **Συμπλεκτικοί παρατακτικοί σύνδεσμοι** είναι οι: ***καί***, ***τέ***, ***οὔτε***, ***μήτε***, ***οὐδέ***, ***μηδέ***. Η σύνδεση με αυτούς τους συνδέσμους ονομάζεται **συμπλοκή** και μπορεί να είναι: α) καταφατική και β) αποφατική-αρνητική.

1. Η καταφατική συμπλοκή

§ 164 Η καταφατική συμπλοκή γίνεται:

α) Με τους συμπλεκτικούς συνδέσμους ***καὶ***, ***τὲ*** (και), όταν δηλώνεται απλή κατάφαση (**απλή καταφατική συμπλοκή**):
*Τὴν παρασκευὴν τῶν ἐχθρῶν ὁρᾶτε **καὶ** οὐδὲν δεῖ περὶ τούτων λέγειν.*
*Ἀλέξανδρος ἦγεν ἐπὶ τὸν ποταμὸν **καὶ** καταλαμβάνει γέφυραν.*
*Ὑπ' ἐμοῦ νυνὶ εἰκότως μισεῖται, ὑπό **τε** ὑμῶν δικαίως τιμωρηθήσεται.*
Ν.Ε.: *Πήρε την τσάντα **και** έφυγε.*

β) Με τα ζεύγη των συμπλεκτικών συνδέσμων ***καὶ*** - ***καί***, ***τὲ*** - ***καί***, ***τὲ*** - ***τὲ*** (και - και), όταν η κατάφαση δηλώνεται με έμφαση (**εμφατική καταφατική συμπλοκή**):
***Καὶ** πᾶσιν ἔδωκε πίστεις Ἀλέξανδρος **καὶ** ἔλαβε.*

*Ὦ Σώκρατες, αὐτός **τε** ἀπορεῖς **καὶ** τοὺς ἄλλους ποιεῖς ἀπορεῖν.*
*Ἐπὶ τούτῳ οἵ **τε** ἄλλοι ἐγέλασαν ὅ **τ'** Ἀγλαϊτάδας ἐπεμειδίασε.*
Ν.Ε.: ***Και** έδωσε **και** πήρε αγάπη.*

γ) Με τα ζεύγη ***ἅμα* (*τε*) - *καὶ*** (ταυτόχρονα - και), ***εὐθύς* (*τε*) - *καὶ*** (αμέσως μόλις - και), ***ἤδη* (*τε*) - *καὶ*** (ήδη - και), ***οὔπω* (*τε*) - *καὶ*** (ακόμη δεν - και), ***σχεδόν* (*τε*) - *καὶ*** (σχεδόν - και), όταν δηλώνονται **δύο σύγχρονες πράξεις**:
*Οἱ πανουργοῦντες **ἅμα τε** πανουργοῦσι **καὶ** πρόφασιν εὑρίσκουσι τοῦ ἀδικήματος.*
***Εὐθύς τε** ἐκ τῆς ἕδρας ἀνεπήδησε **καὶ** τὸ δόρυ ἔλαβε.*
***Ἤδη τε** διὰ τοῦ ὀρόφου ἐφαίνετο πῦρ **καὶ** Σιλανὸς σημαίνει τῇ σάλπιγγι.*
Ν.Ε.: ***Ακόμη δεν** είχα ηρεμήσει **και** με σύγχυσε πάλι.*

δ) Με τα ζεύγη ***οὐ μόνον* / *μὴ μόνον* / *οὐχ ὅτι* / *μὴ ὅτι* - *ἀλλὰ καὶ*** (όχι μόνο - αλλά και), όταν η δεύτερη από τις προτάσεις που συμπλέκονται δηλώνει κάτι σπουδαιότερο από την πρώτη (**επιδοτική καταφατική συμπλοκή**). Στην περίπτωση αυτή ο σύνδεσμος ***ἀλλὰ*** δε λειτουργεί ως αντιθετικός (βλ. § 168.3), καθώς δεν υπάρχει αντίθεση μεταξύ των συνδεομένων:
***Οὐ μόνον** ἔλεγε ταῦτα, **ἀλλὰ καὶ** μαρτυρίας παρείχετο περὶ τούτων.*
***Μὴ μόνον** ἐπαινεῖτε τοὺς ἀγαθούς, **ἀλλὰ καὶ** μιμεῖσθε.*
Ν.Ε.: ***Όχι μόνο** αρίστευσε, **αλλά και** πρώτευσε.*

Οι σημασίες του *καὶ*

§ 165 Ο ***καὶ*** δε λειτουργεί μόνο ως **συμπλεκτικός σύνδεσμος,** αλλά και ως[1]:

α) Προσθετικός· έχει τη σημασία του «και επίσης», «και επιπλέον», η οποία ήταν και η αρχική σημασία του ως επιρρήματος:
*Ἀκούω **καὶ** ἄλλα ἔθνη τοιαῦτα εἶναι.*
*Οἱ δὲ **καὶ** τάδε ἀνέγραψαν.*
Ν.Ε.: *Αγόρασε **και** ένα φόρεμα.*

β) Επιδοτικός· έχει τη σημασία του «ακόμη και»:
*Δῶρα **καὶ** θεοὺς ἔπεισαν.*
Ν.Ε.: *Φοβάται **και** τον ίσκιο του.*

γ) Εναντιωματικός· συντάσσεται με εναντιωματική μετοχή και μεταφράζεται «αν και» (βλ. και § 132):
***Καὶ** μεταπεμπομένου αὐτοῦ οὐκ ἐθέλω ἐλθεῖν.* (αν και έστειλε και με κάλεσε)
Ν.Ε.: ***Και** τραυματισμένος αγωνίζεται.*

δ) Απορηματικός· έχει τη σημασία του «άραγε», «ακριβώς», «τέλος πάντων» και μπαίνει ύστερα από ερωτηματική αντωνυμία ή ερωτηματικό επίρρημα:
*Τί **καὶ** βούλεσθε, ὦ νεώτεροι;*

1. Εκτός από τις σημασίες που αναφέρονται στην παράγραφο αυτή, ο σύνδεσμος ***καὶ*** λειτουργεί και ως:
α) **Ομοιωματικός**· απαντά ύστερα από λέξη που δηλώνει ταυτότητα, ομοιότητα ή ισότητα και η λέξη που έπεται του ***καὶ*** τίθεται αντί δοτικής αντικειμενικής. Μεταφράζεται με το «όπως ακριβώς»:
*Ναί, ἀλλ', ὦ Σώκρατες, οὐχ ὁμοίως πεποιήκασι **καὶ** Ὅμηρος.* [*οὐχ ὁμοίως Ὁμήρῳ*]
β) **Παραβολικός**· απαντά σε παραβολικές προτάσεις (βλ. § 194.Β) με τη σημασία του «ακριβώς και»:
*Ὁποῖοί τινες ἂν οἱ προστάται ὦσι, τοιοῦτοι **καὶ** οἱ ὑπ' αὐτοὺς γίγνονται.*

ε) **Μεταβατικός**· μπαίνει στην αρχή περιόδου ή ημιπεριόδου για να μεταβεί ο λόγος από τα προηγούμενα στα επόμενα:

*Μετὰ δὲ ταῦτα ἦλθεν ἐξ Ἀθηνῶν Θυμοχάρης ἔχων ναῦς ὀλίγας· **καὶ** εὐθὺς ἐναυμάχησαν αὖθις Λακεδαιμόνιοι καὶ Ἀθηναῖοι.*

Ν.Ε.: ***Και** στο τέλος, όλα μέλι-γάλα.*

2. Η αποφατική συμπλοκή

§ 166 Η αποφατική συμπλοκή γίνεται:

α) Με τους συμπλεκτικούς συνδέσμους ***οὔτε*** - ***οὔτε***, ***μήτε*** - ***μήτε***, ***οὔτε*** - ***μήτε***, ***μήτε*** - ***οὔτε***, ***οὐδὲ*** - ***οὐδέ***, ***μηδὲ*** - ***μηδὲ*** (ούτε - ούτε), όταν και οι δύο προτάσεις είναι αποφατικές:

*Ἡμεῖς οἱ Ἀρεοπαγῖται **οὔτε** κατηγοροῦμεν **οὔτε** ἀπολογούμεθα.*

*Ἐγὼ δὲ θρασὺς **οὔτ'** εἰμὶ **μήτε** γενοίμην.*

Ν.Ε.: ***Ούτε** σε είδα **ούτε** σε ξέρω.*

β) Με τους συνδέσμους ***καὶ οὐ*** (και δεν), ***καὶ μή***, όταν η πρώτη πρόταση είναι καταφατική και η δεύτερη αποφατική:

*Ἐρῶ **καὶ οὐ** σιωπήσομαι.*

*Ἀγώνισαι περὶ αὐτῆς **καὶ μὴ** φεῦγε.*

Ν.Ε.: • *Το εννοώ **και δεν** αστειεύομαι.* • *Άκου **και μη** μιλάς.*

γ) Με τους συνδέσμους ***οὔτε*** - ***τέ***, ***μήτε*** - ***τὲ*** (ούτε - και), όταν η πρώτη πρόταση είναι αποφατική και η δεύτερη καταφατική:

*Παρεμυθοῦντο τὰς πόλεις ὡς **οὔτε** ἀκροπόλεις ἐντειχίσοιεν ἐάσοιέν **τε** αὐτονόμους.*

*Τούτου ἕνεκα **μήτε** πολεμεῖτε Λακεδαιμονίοις σῴζεσθέ **τε** ἀσφαλῶς ὅποι θέλει ἕκαστος.*

Ν.Ε.: ***Ούτε** ξοδεύτηκα **και** πέρασα ωραία.*

δ) Με τα ***οὐχ ὅπως*** / ***μὴ ὅπως*** / ***μὴ ὅτι*** / ***οὐχ ὅτι*** - ***ἀλλ' οὐδὲ*** / ***ἀλλὰ μηδὲ*** (όχι μόνο δεν - αλλά και δεν / αλλά ούτε), όταν και οι δύο προτάσεις είναι αποφατικές (**επιδοτική αποφατική συμπλοκή**):

*Ἡμῖν δ' **οὐχ ὅπως** περὶ τοῦ τόκου ὁ λόγος ἐστίν, **ἀλλ' οὐδὲ** τἀρχαῖα ἀπολαβεῖν δυνάμεθα.*

***Μὴ ὅπως** ὀρχεῖσθαι ἐν ῥυθμῷ, **ἀλλ' οὐδ'** ὀρθοῦσθαι ἐδύνασθε.*

Ν.Ε.: ***Όχι μόνο δε** φάνηκε, **αλλ' ούτε** τηλεφώνησε.*

ε) Με τα ***οὐχ ὅπως*** - ***ἀλλὰ*** (***καὶ***) (όχι μόνο δεν - αλλά και), όταν η πρώτη πρόταση είναι αποφατική και η δεύτερη καταφατική (**επιδοτική αποφατική συμπλοκή**):

***Οὐχ ὅπως** ἀγανακτοῦμεν, **ἀλλὰ καὶ** χαίρομεν, ὅταν ἀκούσωμεν αὐτοὺς τοιοῦτόν τι διαπεπραγμένους.*

***Οὐχ ὅπως** ὑμῖν τῶν αὐτοῦ τι ἐπέδωκεν, **ἀλλὰ** τῶν ὑμετέρων πολλὰ ὑφῄρηται.*

Ν.Ε.: ***Όχι μόνο δεν** πειθαρχεί, **αλλά και** αυθαδιάζει.*

Β. Σύνδεση με διαζευκτικούς συνδέσμους

§ 167 **Διαζευκτικοί** ή **διαχωριστικοί παρατακτικοί σύνδεσμοι** είναι οι: ***ἤ, ἤτοι, εἴτε, ἐάντε, ἄντε, ἤντε***· χρησιμοποιούνται στην παρατακτική σύνδεση ως εξής:

α) Όταν η **διάζευξη** είναι **απλή,** χρησιμοποιείται μόνο ο σύνδεσμος ***ἤ***[2]:

*Ἐπισκοπῶμεν τοῦτο, ὦ Εὐθύφρων, **ἢ** ἐῶμεν.*

N.E.: *Συμφωνείς **ή** διαφωνείς;*

β) Όταν η **διάζευξη** είναι **εμφατική,** χρησιμοποιούνται τα ζεύγη των διαχωριστικών συνδέσμων ***ἢ - ἤ***, ***ἤτοι - ἤ***. Όταν μάλιστα η έμφαση δίνεται στο πρώτο μέρος της διάζευξης, χρησιμοποιείται το ζεύγος των συνδέσμων ***ἢ - ἢ καὶ*** (ή - ή και / ή έστω):

***Ἢ** πείθεσθε Ἀνύτῳ **ἢ** μή.*

***Ἤτοι** διαλεγέσθω **ἢ** εἰπέτω ὅτι οὐκ ἐθέλει διαλέγεσθαι.*

*Σὺ δὲ τί σιγᾷς, ὦ Σώκρατες, καὶ οὐχὶ **ἢ** συνεπαινεῖς τι τῶν εἰρημένων **ἢ καὶ** ἐλέγχεις, εἴ τί σοι μὴ καλῶς δοκεῖ εἰρηκέναι;*

N.E.: *Όλη μέρα **ή** παίζει **ή** βλέπει τηλεόραση.*

γ) Όταν τα συνδεόμενα μέρη είναι ισοδύναμα και δηλώνεται αδιαφορία ως προς την επιλογή του ενός ή του άλλου (**αδιάφορη διάζευξη** ή **παραδιάζευξη**), χρησιμοποιούνται οι σύνδεσμοι ***ἢ - ἢ - ἤ***, ***εἴτε - εἴτε (καί)***, ***εἴτε - ἤ***, ***ἐάντε - ἐάντε***, ***ἄντε - ἄντε***, ***ἤντε - ἤντε*** (είτε - είτε):

*Ἄμεινον γνώσεσθε τὰς αἰτίας, **εἴτ'** ἀληθεῖς εἰσιν **εἴτε** ψευδεῖς.*

*Τὸ μὲν ἄξιον κερδαλέον ἐστίν, **ἐάντε** σμικρὸν ᾖ **ἐάντε** μέγα, τὸ δὲ ἀνάξιον ἀκερδές.*

N.E.: ***Είτε** έρθεις **είτε** δεν έρθεις, το ίδιο μού κάνει.*

Γ. Σύνδεση με αντιθετικούς συνδέσμους

§ 168 **Αντιθετικοί παρατακτικοί σύνδεσμοι** είναι οι: ***μέν, δέ, ἀλλά, ὅμως, μέντοι*** (όμως), ***καίτοι*** (και όμως), ***μὴν*** (όμως), ***ἀλλὰ μὴν*** (αλλά όμως, επιπλέον όμως), ***καὶ μὴν*** (και όμως, εντούτοις), ***οὐ μὴν ἀλλὰ*** (αλλά όμως), ***ἀτὰρ*** (όμως, αλλά). Από αυτούς οι σύνδεσμοι ***μέν, δέ, μὴν*** και ***μέντοι*** δεν τίθενται στην αρχή της πρότασης[3]:

*Ὁμολογεῖ **μὲν** καὶ αὐτός, **ὅμως δὲ** καὶ τὸ ψήφισμα ὑμῖν τοῦ δήμου ἀναγνώσεται.*

*Ἐγὼ μὲν οἶμαι οὐδέν. **Ἀλλὰ μὴν** ὡς ἀληθῆ λέγω λαβέ μοι πρῶτον ταύτην τὴν μαρτυρίαν.*

*Καλῶς γάρ, ὦ ἑταῖρε, λέγει. **Ἀτὰρ** Λυσίας ἦν ἐν ἄστει.*

Συνηθέστερα χρησιμοποιούνται:

1. Οι σύνδεσμοι ***μὲν - δέ***, οι οποίοι συνδέουν προτάσεις με αντίθετο ή διαφορετικό περιεχόμενο. Σε περίπτωση

---

2. Το ***ἤ*** λειτουργεί επίσης ως:
   α) **Επανορθωτικό**· έχει τη σημασία του «ή καλύτερα», για να τροποποιήσει κάτι που ήδη ειπώθηκε:
   *Ἐροῦ τὴν κυναγὸν Ἄρτεμιν· **ἢ** 'γὼ φράσω.* (Ρώτα την κυνηγό Άρτεμη· ή καλύτερα θα σου πω εγώ.)
   N.E.: *Θα έρθω· **ή μάλλον** έλα εσύ.*
   β) **Διασαφητικό**· τίθεται στην αρχή ερωτηματικής πρότασης που διασαφηνίζει το περιεχόμενο προηγούμενης γενικής ερώτησης:
   *Τί τηνικάδε ἀφῖξαι, ὦ Κρίτων; **ἢ** οὐ πρῷ ἔτι ἐστίν;*
   N.E.: *Γιατί λες ψέματα; **Ή** με θεωρείς χαζό;*
   γ) **Εναντιωματικό**· έχει τη σημασία του «αλλιώς», «διαφορετικά», «σε αντίθετη περίπτωση»:
   *Οὐκ ἔξεστιν αὐτῷ εἰς τὸ ἱερὸν εἰσιέναι, **ἢ** ἀποθανεῖται.*
   N.E.: *Θα τηρείς τους κανόνες **ή** μην παίξεις καθόλου.*
3. Στην αντιθετική σύνδεση τα μέρη που συνδέονται είτε αντιτίθενται απόλυτα μεταξύ τους (**αρνητική αντίθεση**) είτε το ένα περιορίζει την ισχύ του άλλου, χωρίς να αλληλοαποκλείονται (**περιοριστική αντίθεση**):
   *Τὴν ἐν τῇ πόλει περὶ Τιμάρχου φήμην οὐκ ἐγὼ τούτῳ παρεσκεύασα, **ἀλλ'** αὐτὸς οὗτος ἑαυτῷ.* [αρνητική]
   *Τὸ δ' αἴτιον οὐκ ἀγνοεῖς **μέν**, **ὅμως δὲ** φράσω σοι κἀγώ.* [περιοριστική]

έντονης αντίθεσης του δεύτερου μέρους προς το πρώτο, χρησιμοποιούνται οι σύνδεσμοι ***μὲν*** - ***δ' αὖ*** / ***μέντοι*** / ***ὅμως δὲ*** / ***οὐ μὴν*** (***ἀλλά***):

*Τὴν **μὲν** εἰρήνην διέλυσε, τὸν **δὲ** πόλεμον κατεσκεύασεν.*
*Οἱ **μὲν** ἔφευγον, οἱ **δ' αὖ** ἐδίωκον.*
*Καὶ κραυγὴ **μὲν** οὐδεμία παρῆν, **οὐ μὴν** οὐδὲ σιγή.*
Ν.Ε.: *Ο **μεν** Νίκος είναι τεμπέλης, ο **δε** Κώστας επιπόλαιος.*

➤ Όταν το ***μὲν*** δεν ακολουθείται από το ***δὲ*** (σχήμα ανανταπόδοτο), τότε λειτουργεί ως μόριο με τη σημασία του «βέβαια», «μάλιστα» (βεβαιωτικό ***μὲν***) ή του «τουλάχιστον»:

*Ἐγὼ **μὲν** λέγω, ἔφη, καὶ Σεύθης τὰ αὐτά.* (βέβαια)
*Λέγεται δὲ καὶ ὅδε ὁ λόγος, ἐμοὶ **μὲν** οὐ πιθανός.* (τουλάχιστον)

2. Ο σύνδεσμος ***δέ***, χωρίς να προηγείται ο σύνδεσμος ***μέν***, με τη σημασία του «όμως», «αλλά». Ενδέχεται, ωστόσο, να χρησιμοποιείται και ως **μεταβατικός**[4]:

*Εἰμὶ ὁ κατηγορῶν ἐξ ἀρχῆς ἐγὼ τούτων, τούτων **δ'** οὐδεὶς ἐμοῦ.* [αντιθετικός]
*Δημοσθένης γράφει ψήφισμα ἐκκλησίαν ποιεῖν τοὺς πρυτάνεις τῇ ὀγδόῃ ἱσταμένου τοῦ ἐλαφηβολιῶνος μηνός. Μετὰ **δὲ** ταῦτα ἧκον οἱ Φιλίππου πρέσβεις.* [μεταβατικός]

3. Ο σύνδεσμος ***ἀλλά***, ο οποίος τίθεται[5]:

α) Σε περίπτωση έντονης αντίθεσης μιας καταφατικής πρότασης προς προηγούμενη αποφατική (σχήμα κατ' άρση και θέση)[6]. Όταν μάλιστα η αποφατική πρόταση περιέχει τις λέξεις ***ἄλλος*** ή ***ἕτερος***, ο *ἀλλὰ* έχει τη σημασία του «παρά μόνο» και δηλώνει εξαίρεση. Την ίδια σημασία έχει ύστερα από αρνητική πρόταση και ο ***ἀλλ' ἤ***:

*Οὐ γὰρ ὁ θάνατος δεινόν, **ἀλλ'** ἡ περὶ τὴν τελευτὴν ὕβρις φοβερά.*
*Ἐν τῷ μέσῳ ἄλλη μὲν πόλις οὐδεμία οὔτε φιλία οὔτε Ἑλληνίς, **ἀλλὰ** Θρᾷκες Βιθυνοί.*
*Ἀργύριον μὲν οὐκ ἔχω **ἀλλ' ἢ** μικρόν τι τάλαντον.*
Ν.Ε.: *Δεν το ξέρω, **αλλά** θα το μάθω.*

β) Ύστερα από υποθετική ή αιτιολογική πρόταση και έχει τη σημασία του «τουλάχιστον»:

*Εἰ σῶμα δοῦλον, **ἀλλ'** ὁ νοῦς ἐλεύθερος.*

γ) Στην αρχή περιόδου ύστερα από αποφατική ή ερωτηματική πρόταση και έχει τη σημασία του «απεναντίας»:

*Μὴ φθονήσῃς, ἀλλ' ἐπίδειξον. **Ἀλλ'**, ὦ Σώκρατες, ἔφη, οὐ φθονήσω.* (Μην αρνηθείς από φθόνο, αλλά δείξε μας. Απεναντίας, Σωκράτη, είπε, δε θα αρνηθώ.)

4. Ο σύνδεσμος ***ὅμως***, ο οποίος συχνά εκφέρεται μαζί με άλλους αντιθετικούς συνδέσμους: ***ὅμως δέ***, ***ἀλλ' ὅμως***, ***ὅμως μέντοι***. Συνήθως τίθεται ύστερα από εναντιωματική πρόταση ή εναντιωματική μετοχή:

*Καλῶς εἴρηκας. **Ὅμως δ'** ἔτι λέγε τὸ τρίτον.*
*Γιγνώσκων ὁ ἄνθρωπος τὰ κακὰ ὅτι κακά ἐστιν, **ὅμως** αὐτὰ ποιεῖ.*
Ν.Ε.: • *Μεγάλωσε **κι όμως** δεν ωρίμασε.* • *Αν και πικράθηκε, **όμως** δεν είπε τίποτα.*

---

4. Όταν ο ***δὲ*** εκφέρεται με το ***μᾶλλον***, εκφράζει επανόρθωση των προηγουμένων (**επανορθωτικός**):
*Λέγω δὴ αὖ τὸ μετὰ τοῦτο, **μᾶλλον δ'** ἐρωτῶ.*
5. Εκτός από τις χρήσεις που αναφέρονται στην παράγραφο αυτή, ο ***ἀλλὰ*** χρησιμοποιείται επίσης:
α) Με ρήμα σε προτρεπτική υποτακτική ή σε προστακτική· δηλώνει έντονη προτροπή και έχει τη σημασία του «εμπρός λοιπόν»:
*Περὶ τοῦ μεγίστου νῦν βουλευόμεθα τῶν ἡμετέρων. **Ἀλλ'** ὁρᾶτε εἰ δοκεῖ χρῆναι οὕτω ποιεῖν.*
β) Σε ερωτηματικές προτάσεις με το ερωτηματικό μόριο ***ἦ*** (***ἀλλ' ἦ***)· εκφράζει έντονη βεβαιότητα του ερωτώντος, ενώ η ερώτηση είναι συνήθως ρητορική (§ 5):
Ἀλλ' ἦ, *τὸ λεγόμενον, κατόπιν ἑορτῆς ἥκομεν;*
6. Κάποιες φορές αντιτίθεται με τον ***ἀλλὰ*** ένα στοιχείο αποφατικό με ένα προηγούμενο καταφατικό:
*Ταῦτα πάντα γέγονε διὰ τὴν ἡμετέραν ἄνοιαν, **ἀλλ' οὐ** διὰ τὴν ἐκείνου δύναμιν.*

5. Οι σύνδεσμοι ***μέντοι*** (όμως, αλλά όμως) και ***καίτοι*** (και όμως). Όταν μάλιστα συνδέονται περίοδοι ή ημιπερίοδοι, απαντά συνηθέστερα ο ***καίτοι***. Δεν είναι επίσης σπάνια η λειτουργία των ***μέντοι*** και ***καίτοι*** ως βεβαιωτικών μορίων, με τη σημασία του «βέβαια», «αλήθεια»:

   *Ἐπειδὰν **μέντοι** τοῦτο γένηται, νίκη δ' ὑμῖν ἔσται, ἐμοὶ **μέντοι** θάνατος.* [βεβαιωτικός – αντιθετικός]
   *Ὠφέλειαν οὐδεμίαν ἐν τούτοις ἔφη ὁρᾶν· **καίτοι** οὐκ ἀνήκοος τούτων ἦν.* [αντιθετικός]
   *Μόνος ἀνθρώπων αἴτιος ἦν αὐτῷ τῆς σωτηρίας. **Καίτοι** τίς ἂν μείζων ταύτης εὐεργεσία γένοιτο;* [βεβαιωτικός]

Δ. Σύνδεση με αιτιολογικούς συνδέσμους

§ 169 Ως **αιτιολογικός παρατακτικός σύνδεσμος** λειτουργεί ο ***γὰρ*** (γιατί). Ο ***γὰρ*** συνδέει περιόδους ή ημιπεριόδους και δεν τίθεται ποτέ στην αρχή της πρότασης. Απαντά επίσης στις εκφράσεις ***καὶ γὰρ*** (διότι και, και μάλιστα, καθόσον μάλιστα), ***καὶ γὰρ καὶ*** (και πράγματι), ***ἀλλ' οὐ γὰρ*** (αλλά όμως δεν), ***γὰρ δὴ*** / ***γὰρ οὖν*** (γιατί βέβαια), ***γὰρ δήπου*** (γιατί αναμφίβολα) κτλ.:

   *Οἱ δ' ἄλλοι κατέφυγον πρὸς Ἀγησίλαον· ἐγγὺς **γὰρ** ἔτυχεν ὤν.*
   *Μετὰ δὲ τοῦτο ἤρξατο λόγου ὁ Φαρνάβαζος· **καὶ γὰρ** ἦν πρεσβύτερος.*

Παρατηρήσεις

α) Ο ***γὰρ*** απαντά και με τη διασαφητική-επεξηγηματική σημασία του «δηλαδή»· επεξηγεί τα προηγούμενα και τίθεται, συνήθως, ύστερα από δεικτικές λέξεις ή ύστερα από εκφράσεις όπως ***τὸ μέγιστον***, ***σημεῖον δέ***, ***τεκμήριον δὲ*** κ.τ.ό.[7]:

   *Σκοπεῖν δὲ χρὴ καὶ ἐκ τῶνδε, ὦ ἄνδρες δικασταί. Πάντες **γὰρ** ἐπίστασθε ὅτι ἐν τῇ προτέρᾳ δημοκρατίᾳ πολλοὶ τὰ δημόσια ἔκλεπτον.*
   *Τεκμήριον δὲ τούτου ὑμῖν μέγιστον ἐρῶ. Πρῶτον μὲν **γὰρ** Ἀλκιβιάδης ἔπλει ἐπὶ τῆς ἐμῆς νεώς.*

β) Ως παρατακτικοί μπορεί να λειτουργήσουν και οι υποτακτικοί αιτιολογικοί σύνδεσμοι ***ὡς***, ***ἐπεί***, όταν βρίσκονται στην αρχή περιόδου ή ημιπεριόδου (βλ. § 179.1, παρατήρηση α΄).

Ε. Σύνδεση με συμπερασματικούς συνδέσμους

§ 170 Ως **συμπερασματικοί παρατακτικοί σύνδεσμοι** λειτουργούν οι ***ἄρα***, ***οὖν***, ***γοῦν***, ***οὐκοῦν***, ***οὔκουν***, ***τοιγαροῦν***, ***τοιγάρτοι***, ***τοίνυν***, ***δή***, ***ὥστε***. Από αυτούς οι σύνδεσμοι ***ἄρα***, ***δή***, ***οὖν***, ***γοῦν***, ***τοίνυν*** δεν απαντούν στην αρχή της πρότασης. Πιο συγκεκριμένα:

1. Ο σύνδεσμος ***ἄρα*** (λοιπόν) χρησιμοποιείται για να δηλώσει συμπέρασμα που προκύπτει λογικά από προηγούμενους συλλογισμούς:

   *Δεῖ **ἄρα**, ἔφη, τὸν ἀνδριαντοποιὸν τὰ τῆς ψυχῆς ἔργα τῷ εἴδει προσεικάζειν.*
   *Ὃ **ἄρα** ἐπίσταται ἕκαστος, τοῦτο καὶ σοφός ἐστιν.*

---

7. Σχετικός είναι και ο ***γὰρ*** που χρησιμοποιείται με τη σημασία του «λοιπόν» στην αρχή διήγησης για την οποία έχει ήδη γίνει λόγος (**διηγηματικός**):
   *Δοκεῖ οὖν μοι ἀνάγκη εἶναι διηγήσασθαί σοι τὸ διήγημα τοῦτο. Λέγεται **γὰρ** γυνή ποτε πρεσβῦτις Ὀλυμπίασι παρελθοῦσα εἰς τὸ στάδιον ἑστάναι τε ἅμα τοῖς ἀνδράσι καὶ θεάσασθαι τοὺς ἀγωνιζομένους.*

2. Οι σύνδεσμοι ***δή***, ***οὖν***, ***γοῦν*** (λοιπόν, έτσι λοιπόν) δηλώνουν συμπέρασμα πραγματικό, που προκύπτει ως αποτέλεσμα υπαρκτών καταστάσεων. Ο σύνδεσμος ***δὴ*** ύστερα από χρονικές προτάσεις εκφέρεται μαζί με τα χρονικά επιρρήματα ***τότε*** ή ***ἐνταῦθα*** (τότε πια, τότε πλέον) και τονίζει το αποτέλεσμα της περιγραφόμενης από τη χρονική πρόταση κατάστασης[8]:

   Ἔλεγόν τινες ὅτι κατίδοιεν πυρά· ἐδόκει ***δὴ*** *τοῖς στρατηγοῖς οὐκ ἀσφαλὲς εἶναι διασκηνοῦν.*
   Τὸ γὰρ μεθύειν λήθην ἐμποιεῖ πάντων τῶν πράττειν δεομένων. Οἱ ***οὖν*** *τούτου ἀκρατεῖς ἀδύνατοί εἰσιν ἐπιμελεῖσθαι.*
   Δοκεῖ γὰρ ἡ ψυχὴ τὸ σῶμα συνέχειν· ἐξελθούσης ***γοῦν*** *σήπεται.*
   Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο πάντες ἐπὶ τὸ ἄκρον, ***ἐνταῦθα δὴ*** *περιέβαλλον ἀλλήλους δακρύοντες.*

3. Ο σύνδεσμος ***τοίνυν*** (λοιπόν) εισάγει συμπέρασμα πραγματικό κατά την κρίση του ομιλητή –γι' αυτό και σχετικά ανίσχυρο– ή χρησιμοποιείται ως μεταβατικός στις εκφράσεις ***καὶ τοίνυν*** (και λοιπόν), ***ἔτι τοίνυν*** (ακόμα λοιπόν), ***μετὰ ταῦτα τοίνυν*** (μετά από αυτά λοιπόν):

   Μὴ ***τοίνυν****, ἐπειδή γε ἔστιν, ὦ βουλή, σῶσαί με δικαίως, ἀπολέσητε ἀδίκως.*
   Καὶ τοίνυν *τὰ τούτοις ἑξῆς πειράσομαι φράζειν.*
   Μετὰ ταῦτα τοίνυν *ἐκάλουν ὑμᾶς.*

4. Οι σύνδεσμοι ***τοιγάρτοι***, ***τοιγαροῦν*** (γι' αυτό ακριβώς λοιπόν) εισάγουν συμπέρασμα που εκφράζεται με βεβαιότητα:

   Οὐ γὰρ ἐκ τοῦ λόγου μόνον τὴν ψῆφον φέρουσι. ***Τοιγάρτοι*** *διατελεῖ τοῦτο τὸ συνέδριον εὐδοκιμοῦν ἐν τῇ πόλει.*
   Τῷ ὤμῳ τὰ βάρη κινοῦμεν. ***Τοιγαροῦν*** *καὶ πονοῦμεν τὸν ὦμον μάλιστα.*

5. Ο σύνδεσμος ***οὐκοῦν*** (λοιπόν) εισάγει καταφατικό συμπέρασμα, ενώ ο σύνδεσμος ***οὔκουν*** (λοιπόν δεν) εισάγει αποφατικό συμπέρασμα:

   Οὐκοῦν *ὁ μὲν τὰ δίκαια πράττων δίκαιος, ὁ δὲ τὰ ἄδικα ἄδικος.*
   Οὔκουν *ἐκ τῶν κάτω ὁ ἱδρὼς ἀλλ' ἐκ τῆς κεφαλῆς γίνεται.*

6. Ο σύνδεσμος ***ὥστε*** χρησιμοποιείται ως παρατακτικός, όταν βρίσκεται στην αρχή περιόδου ή ημιπεριόδου και δεν ακολουθεί άλλη κύρια πρόταση (βλ. και § 181.1). Εισάγει ισχυρό συμπέρασμα και μεταφράζεται «επομένως», «γι' αυτό»:

   Ὁ γὰρ χρόνος καὶ ἡ ἐμπειρία τὰ μὴ καλῶς ἔχοντα ἐκδιδάσκει τοὺς ἀνθρώπους. ***Ὥστε*** *οὐ δεῖ ὑμᾶς ἐκ τῶν τοῦ κατηγόρου λόγων τοὺς νόμους καταμανθάνειν.*

---

8. Οι σύνδεσμοι ***οὖν*** και ***δὴ*** χρησιμοποιούνται και ως: α) **ανακεφαλαιωτικοί** των προηγουμένων, β) **αναληπτικοί**, ύστερα από παρένθεση, αποκαθιστώντας τη συνέχεια του λόγου:

   Ὡς μὲν ***οὖν*** *οὐδενὶ ἔνοχος τῶν κατηγορημένων ὁ διωκόμενός ἐστιν, ἀποδέδεικται.* [ανακεφαλαιωτικός]
   Ἐπεὶ δὲ οἱ τελευταῖοι τῶν Ἑλλήνων κατέβαινον εἰς τὰς κώμας ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἤδη σκοταῖοι (διὰ γὰρ τὸ στενὴν εἶναι τὴν ὁδὸν ὅλην τὴν ἡμέραν ἡ ἀνάβασις αὐτοῖς ἐγένετο καὶ ἡ κατάβασις), ***τότε δὴ*** *συλλεγέντες τινὲς τῶν Καρδούχων τοῖς τελευταίοις ἐπετίθεντο.* [αναληπτικός]

ΠΙΝΑΚΑΣ 11. Η ΠΑΡΑΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ

ΣΥΝΔΕΣΗ – ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ	ΣΗΜΑΣΙΑ	ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ
ΜΕ ΣΥΜΠΛΕΚΤΙΚΟΥΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥΣ		
ΣΥΜΠΛΟΚΗ		
1. ΚΑΤΑΦΑΤΙΚΗ **α) Απλή**: *καί, τὲ*	και	*Ψεύδεται **καὶ** οὐκ ἀληθῆ λέγει.*
β) Εμφατική: • *καὶ - καί, τὲ - καί, τὲ - τὲ* • *ἅμα (τε) - καί, εὐθύς (τε) - καί, ἤδη (τε) - καί, οὔπω (τε) - καί, σχεδόν (τε) - καὶ*	• και - και • ταυτόχρονα - και, αμέσως μόλις - και, ήδη - και, ακόμη δεν - και, σχεδόν - και· **δηλώνει το σύγχρονο δύο πράξεων.**	• *Ὑπὲρ ὑμῶν **καὶ** θυσίας θύσει **καὶ** εὐχὰς εὔξεται.* • ***Ἤδη τε** ἦν μέσον ἡμέρας **καὶ** οὔπω καταφανεῖς ἦσαν οἱ πολέμιοι.*
γ) Επιδοτική: *οὐ μόνον / μὴ μόνον / οὐχ ὅτι / μὴ ὅτι - ἀλλὰ καὶ*	όχι μόνο - αλλά και	***Οὐ μόνον** κατέφαγεν, **ἀλλὰ καὶ** κατέπιεν.*
2. ΑΠΟΦΑΤΙΚΗ-ΑΡΝΗΤΙΚΗ **α) Απλή**: • *καὶ οὐ, καὶ μὴ* • *οὔτε - τέ, μήτε - τὲ* • *οὔτε - οὔτε, μήτε - μήτε, οὔτε - μήτε, μήτε - οὔτε, οὐδὲ - οὐδέ, μηδὲ - μηδὲ*	• και δεν, και μη • ούτε - και· **υπάρχει άρνηση στη μία από τις δύο προτάσεις.** • ούτε - ούτε· **υπάρχει άρνηση και στις δύο προτάσεις.**	• *Διέμεινα δ' ἐγὼ **καὶ οὐ** προύδωκ' ἐμαυτόν.* • ***Οὔτε** ἐπεμείγνυντο παρ' ἀλλήλους καταστάντες **τε** ξυνεχῶς ἐπολέμουν.* • ***Οὔτε** ἤρξατο λέγειν τὰ βέλτιστα **οὔτε** νῦν διατελεῖ πράττων τὰ συμφέροντα τῷ δήμῳ.*

ΣΥΝΔΕΣΗ – ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ	ΣΗΜΑΣΙΑ	ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ
β) Επιδοτική: • *οὐχ ὅπως - ἀλλὰ (καὶ)*	• όχι μόνο δεν - αλλά και· **υπάρχει άρνηση στη μία από τις δύο προτάσεις.**	• *Ἡ γῆ **οὐχ ὅπως** τινὰ καρπὸν ἤνεγκεν, **ἀλλὰ καὶ** τὸ ὕδωρ ἐκ τῶν φρεάτων ἐπέλιπεν.*
• *οὐχ ὅπως / μὴ ὅπως / οὐχ ὅτι / μὴ ὅτι - ἀλλ' οὐδὲ / ἀλλὰ μηδὲ*	• όχι μόνο δεν - αλλά ούτε· **υπάρχει άρνηση και στις δύο προτάσεις.**	• ***Οὐχ ὅπως** τῆς κοινῆς ἐλευθερίας μετέχομεν, **ἀλλ' οὐδὲ** δουλείας μετρίας τυχεῖν ἠξιώθημεν.*
ΜΕ ΔΙΑΖΕΥΚΤΙΚΟΥΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥΣ		
ΔΙΑΖΕΥΞΗ		
α) Απλή: *ἢ*	ή	*Χρῶ τοῖς εἰρημένοις **ἢ** ζήτει βελτίω τούτων.*
β) Εμφατική: • *ἢ - ἤ, ἤτοι - ἢ* • *ἢ - ἢ καὶ*	• ή - ή • ή - ή και	*Τοσοῦτον **ἢ** ὑμῶν καταπεφρόνηκεν **ἢ** ἑτέροις πεπίστευκεν.*
γ) Αδιάφορη: • *ἢ - ἢ - ἤ, εἴτε - ἢ* • *εἴτε - εἴτε (καί), ἐάντε - ἐάντε, ἄντε - ἄντε, ἤντε - ἤντε*	• ή - ή - ή, είτε - ή • είτε - είτε	*Περὶ τοῦ ἐπιτηδεύματος τούτου ἐδέησε δοῦναι ψῆφον, **εἴτ'** ἔνοχός ἐστιν **εἴτε** μή.*
ΜΕ ΑΝΤΙΘΕΤΙΚΟΥΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥΣ		
μὲν - δὲ	μεν - δε· **συνδέουν προτάσεις με αντίθετο ή διαφορετικό περιεχόμενο.**	*Τοὺς **μὲν** ἀπέκτεινε, τοὺς **δὲ** φυγάδας ἐποίησε.*
μὲν	βέβαια, τουλάχιστον· **σχήμα ανανταπόδοτο**	*Τότε **μὲν** οἱ Ἀχαιοὶ τὴν πόλιν διεφύλαξαν.*
δὲ	• όμως, αλλά· **αντιθετικός** • και· **μεταβατικός**	• *Ὀρθῶς ἔλεξας, οὐ φίλως **δέ** μοι λέγεις.* • *Περὶ **δὲ** τῆς ἐμῆς ἱππικῆς οὐ πολὺς ὁ λόγος.*

ΣΥΝΔΕΣΗ – ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ	ΣΗΜΑΣΙΑ	ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ
ἀλλὰ	• αλλά· **δηλώνει έντονη αντίθεση.** • τουλάχιστον· **ύστερα από υποθετική ή αιτιολογική πρόταση** • απεναντίας· **ύστερα από αποφατική ή ερωτηματική πρόταση** • παρά μόνο· **δηλώνει εξαίρεση, ύστερα από τα *ἄλλος* ή *ἕτερος* + αποφατική πρόταση.**	• *Οὐκ ἠμφεσβήτει, **ἀλλ᾽** ὡμολόγει ἀδικεῖν.* • *Ἐπεὶ ὑμεῖς οὐ τολμᾶτε λέγειν, **ἀλλ᾽** ἐγὼ ἐρῶ.* • *— Οὐκ οἶδα ὅ,τι λέγεις. — **Ἀλλ᾽** ἐγὼ πειράσομαι σαφέστερον φράσαι.* • *Ἐν τῷ μέσῳ ἄλλη μὲν πόλις οὐδεμία, **ἀλλὰ** Θρᾷκες Βιθυνοί.*
ἀλλ᾽ ἢ	παρά μόνο· **δηλώνει εξαίρεση, ύστερα από αποφατική πρόταση.**	*Οὐδὲν ἄλλο σκοπεῖ, **ἀλλ᾽ ἢ** ὁπόθεν ἐξ ἐλαττόνων χρημάτων πλείω ἔσται.*
ὅμως	όμως· **τίθεται με άλλους αντιθετικούς συνδέσμους και με εναντιωματική πρόταση ή εναντιωματική μετοχή.**	*Οἱ βάρβαροι ἔφευγον. **Ὅμως δὲ** καὶ ἀπέθανόν τινες. Καίπερ ἁπαντῶν ταῖς ναυσὶν **ὅμως** ἀπέφυγεν.*
μέντοι	• όμως· **αντιθετικός** • βέβαια, αλήθεια· **βεβαιωτικός**	• *Τὰς **μέντοι** ἀφορμὰς οὐχ ὁμοίας ἔχουσιν.* • *Οὗτος **μέντοι** ὁ ἔπαινός ἐστιν καλός.*
καίτοι	• και όμως· **αντιθετικός** • και βέβαια, αλήθεια· **βεβαιωτικός**	• ***Καίτοι** εἰ τοῦτο πείσει τινὰς ὑμῶν, ὦ βουλή, τί με κωλύει κληροῦσθαι τῶν ἐννέα ἀρχόντων;* • ***Καίτοι** τίς οὐκ ἂν μισήσειεν τὴν τούτων πλεονεξίαν;*
μήν, ἀλλὰ μήν, καὶ μήν, οὐ μὴν ἀλλά, ἀτὰρ	όμως, αλλά όμως, και όμως, αλλά όμως, όμως	***Ἀλλὰ μὴν** κἀκεῖνο πᾶσι φανερόν ἐστι.* ***Ἀτὰρ** πρὸς τί με ταῦτ᾽ ἐρωτᾷς;*

ΣΥΝΔΕΣΗ – ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ	ΣΗΜΑΣΙΑ	ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ
ΜΕ ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΟΥΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥΣ		
γὰρ *ὡς, ἐπεὶ* (σπανιότερα, βλ. § 179.1, παρατήρηση α΄)	γιατί	*Οἱ δὲ ἡδέως ἐπείθοντο· ἐπίστευον* ***γὰρ*** *αὐτῷ.*
ΜΕ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΟΥΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥΣ		
ἄρα	λοιπόν, άρα· **δηλώνει λογικό συμπέρασμα.**	*Τὸ χρήσιμον* ***ἄρα*** *καλόν ἐστι.*
δή, οὖν, γοῦν	λοιπόν· **δηλώνουν πραγματικό συμπέρασμα.**	*Τὸ στράτευμα ὁ σῖτος ἀπέλιπε· κρέα* ***οὖν*** *ἐσθίοντες διεγίγνοντο.*
τοιγάρτοι, τοιγαροῦν	γι' αυτό ακριβώς λοιπόν· **δηλώνουν συμπέρασμα με βεβαιότητα.**	***Τοιγάρτοι*** *ἀμφισβητήσιμον ὑμῖν τὴν χώραν κατεσκεύακε. Τρίγωνον τριγώνου διαφορᾷ διαφέρει·* ***τοιγαροῦν*** *ἕτερα τρίγωνα.*
οὔκουν	λοιπόν δεν· **δηλώνει αρνητικό συμπέρασμα.**	***Οὔκουν*** *τὸ κακὸν βούλεται ἀλλὰ τἀγαθόν.*
οὐκοῦν	λοιπόν· **δηλώνει καταφατικό συμπέρασμα.**	***Οὐκοῦν*** *ἀφροσύνην πάντες φεύγουσιν.*
τοίνυν	λοιπόν· **δηλώνει ανίσχυρο συμπέρασμα.**	*Τὸ μὲν* ***τοίνυν*** *μειράκιον οὐδὲν ἥμαρτεν.*
ὥστε (στην αρχή περιόδου ή ημιπεριόδου)	επομένως, γι' αυτό· **δηλώνει ισχυρό συμπέρασμα.**	*Ἐνίοτε πληγὰς ἐνέτεινον ἀλλήλοις·* ***ὥστε*** *καὶ τοῦτο ἔχθραν παρεῖχε.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄ Υποτακτική σύνδεση των προτάσεων

ΟΙ ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

§ 171 Στον λόγο χρησιμοποιούνται συχνά **δευτερεύουσες προτάσεις**, για να διευκρινιστεί ή να συμπληρωθεί το νόημα των κύριων προτάσεων. Η σύνδεση *δευτερευουσών* προτάσεων (ΔΠ) με *κύριες* (ΚΠ) (ή με άλλες *δευτερεύουσες διαφορετικού είδους*) ονομάζεται **υποτακτική σύνδεση προτάσεων** (βλ. και § 161γ):

Λέγουσιν ***ὅτι*** *Φίλιππος πολιορκεῖ τὴν Ὄλυνθον.*

Λέγουσιν → ΚΠ
ὅτι *Φίλιππος πολιορκεῖ τὴν Ὄλυνθον* → ΔΠ

Ἐπιστάμεθα ***ὅτι*** *βούλεσθε ἀναλαβεῖν τὴν ἀρχὴν* ***ἣν*** *πρότερον ἐκέκτησθε.*

Ἐπιστάμεθα → ΚΠ
ὅτι *βούλεσθε ἀναλαβεῖν τὴν ἀρχὴν* → ΔΠ
ἣν *πρότερον ἐκέκτησθε* → ΔΠ

§ 172 Για την **αναγνώριση** μιας δευτερεύουσας πρότασης, λαμβάνονται υπόψη τα παρακάτω:

- **Πώς εισάγεται**: με ποια λέξη αρχίζει η δευτερεύουσα πρόταση.
- **Από πού εξαρτάται**: τι δηλώνει το ρήμα της πρότασης από την οποία εξαρτάται η δευτερεύουσα και τίνος χρόνου είναι (αρκτικού ή ιστορικού).
- **Πώς εκφέρεται**: σε ποια έγκλιση τίθεται το ρήμα της δευτερεύουσας πρότασης.
- **Ποιος είναι ο συντακτικός ρόλος της**: πώς χρησιμοποιείται στον λόγο η δευτερεύουσα πρόταση.

§ 173 Οι δευτερεύουσες προτάσεις, **με βάση τον συντακτικό ρόλο τους**, διακρίνονται, όπως και στη Ν.Ε, σε:

α) Ονοματικές· είναι οι δευτερεύουσες προτάσεις που χρησιμοποιούνται στον λόγο όπως και τα ονόματα: ως υποκείμενα, αντικείμενα, κατηγορούμενα, ονοματικοί προσδιορισμοί. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι **ειδικές**, οι **ενδοιαστικές**, οι **πλάγιες ερωτηματικές** και, σε κάποιες περιπτώσεις, οι **αναφορικές** προτάσεις.

Ν.Ε.: Ονοματικές είναι και οι **βουλητικές** προτάσεις.

β) Επιρρηματικές· είναι οι δευτερεύουσες προτάσεις που εκφράζουν επιρρηματικές σχέσεις και χρησιμοποιούνται στον λόγο ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν, όπως και στη Ν.Ε., οι **αιτιολογικές**, οι **τελικές**, οι **συμπερασματικές**, οι **υποθετικές**, οι **εναντιωματικές**, οι **παραχωρητικές**, οι **χρονικές** και, σε κάποιες περιπτώσεις, οι **αναφορικές** προτάσεις.

Σημείωση: Επειδή οι δευτερεύουσες αναφορικές προτάσεις εμπίπτουν και στις δύο κατηγορίες, θα αναλυθούν σε ξεχωριστή ενότητα στο τέλος του κεφαλαίου.

§ 174 Οι δευτερεύουσες προτάσεις **εκφέρονται** με:

α) Απλή οριστική και δηλώνουν κάτι πραγματικό:

Οἶδα ***ὅτι*** *οἱ τύραννοι ἐλάχιστα* ***μετέχουσι*** *τῶν μεγίστων ἀγαθῶν.*

β) Δυνητική οριστική (οριστική ιστορικού χρόνου + δυνητικό *ἂν*) και δηλώνουν κάτι που ήταν δυνατόν να πραγματοποιηθεί στο παρελθόν, αλλά δεν πραγματοποιήθηκε (το μη πραγματικό):

Κλέαρχος εἶπεν ***ὅτι*** *Κῦρος ἄριστος* ***ἂν*** *ἄρχων* ***ἦν***, *εἰ ἐβίω.*

γ) **Δυνητική ευκτική** (ευκτική, εκτός μέλλοντα, + δυνητικό *ἂν*) και δηλώνουν κάτι που είναι δυνατόν να γίνει στο παρόν ή στο μέλλον:

*Ἀπεκρίθη **ὅτι** ἄνευ Ἀθηναίων οὐδὲν **ἂν πράξειαν**.*

δ) **Υποτακτική** και δηλώνουν το προσδοκώμενο με βεβαιότητα:

*Ὁ δ' Ἀρταξέρξης συλλαμβάνει Κῦρον, **ἵνα ἀποκτείνῃ**.* (για να τον σκοτώσει)

ε) **Ευκτική του πλάγιου λόγου** (αντί της οριστικής ή της υποτακτικής), ύστερα από ρήμα εξάρτησης ιστορικού χρόνου, και δηλώνουν γνώμη υποκειμενική για γεγονότα και απόψεις του παρελθόντος:

*Τὸν Περικλέα ἐκάκιζον **ὅτι οὐκ ἐπεξάγοι** ἐπὶ τῶν πολεμίων.* (Κατηγορούσαν τον Περικλή, επειδή δεν οδηγούσε το στράτευμα εναντίον των εχθρών.) [αντί οριστικής]

*Ξενοφῶν ἐφοβεῖτο **μὴ** κακὰ **γένοιτο** τῇ πόλει.* [αντί υποτακτικής]

Παρατήρηση

Ύστερα από **ιστορικό χρόνο**:

α) Όταν η δευτερεύουσα πρόταση δε δηλώνει υποκειμενική γνώμη, διατηρεί την **οριστική** ή την **υποτακτική**:

*Πατηγύας ἐβόα **ὅτι** βασιλεὺς **προσέρχεται**.* (φώναζε δυνατά)

*Ἀθηναῖοι δέκα ναῦς ἔπεμψαν τοῖς Κερκυραίοις, **ἵνα βοηθήσωσι**.*

β) Παρατηρείται μερικές φορές **εναλλαγή εγκλίσεων** (οριστικής ή υποτακτικής και ευκτικής του πλάγιου λόγου) σε δευτερεύουσες προτάσεις που συνδέονται παρατακτικά και εξαρτώνται από τον ίδιο ιστορικό χρόνο, ανάλογα με το αν δηλώνουν κάτι πραγματικό-βέβαιο ή υποκειμενικό αντίστοιχα:

*Οὗτοι ἔλεγον **ὅτι** Κῦρος μὲν **τέθνηκεν**, Ἀριαῖος δὲ ἐν τῷ σταθμῷ **πεφευγὼς εἴη**.*

*Ἔλεγον **ὅτι πολιορκοῦνται**, οἱ δὲ Θρᾷκες **περικεκυκλωμένοι εἶεν** αὐτούς.*

*Ναῦς ἐπλήρουν, **ὅπως** ναυμαχίας τε **ἀποπειράσωσι**, καὶ τὰς ὁλκάδας αὐτῶν ἧσσον οἱ Ἀθηναῖοι **κωλύοιεν** ἀπαίρειν.* (Επάνδρωναν πλοία, για να επιχειρήσουν ναυμαχία, και οι Αθηναίοι ελάχιστα να εμποδίσουν τον απόπλου των φορτηγών πλοίων τους.)

Σημείωση: Οι δευτερεύουσες προτάσεις, κυρίως οι αναφορικές και όσες δηλώνουν ή περιέχουν υπόθεση, εκφέρονται και με άλλες εγκλίσεις, οι οποίες αναφέρονται στις οικείες παραγράφους.

Α. ΟΙ ΟΝΟΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Οι Ειδικες Προτασεις

§ 175 **Ειδικές** ονομάζονται οι δευτερεύουσες ονοματικές προτάσεις που *ειδικεύουν* το γενικό και αόριστο περιεχόμενο της πρότασης από την οποία εξαρτώνται, προσδιορίζουν δηλαδή ακριβέστερα το νόημά της. Δέχονται άρνηση ***οὐ***.

Ν.Ε.: *Πιστεύω **ότι θα πετύχεις**.*

1. Εισαγωγή

Οι ειδικές προτάσεις εισάγονται με τους ειδικούς συνδέσμους:

α) ***ὅτι***, όταν δηλώνουν κρίση αντικειμενική·

β) ***ὡς***, όταν δηλώνουν κρίση υποκειμενική.

Μερικές φορές οι σύνδεσμοι ***ὅτι*** και ***ὡς*** δεν παρουσιάζουν σημασιολογική διαφορά και η εναλλαγή στη χρήση τους είναι θέμα ύφους.

Ν.Ε.: Εισάγονται με τα ***ότι, πως, που,*** [σπάνια:] ***να, και.***

2. Εκφορά

Οι ειδικές προτάσεις εκφέρονται με:

α) **Οριστική**, όταν δηλώνουν κάτι πραγματικό:

*Λέγει Πτολεμαῖος **ὅτι** Περδίκκας πρῶτος **ἐνέβαλεν** ἐς τῶν Θηβαίων τὴν προφυλακήν.*

β) **Δυνητική οριστική**, όταν δηλώνουν το δυνατόν στο παρελθόν ή το μη πραγματικό:

*Δῆλον ἦν **ὅτι** ῥᾳδίως **ἂν ἐδύναντο** πολεμεῖν αὐτοῖς.*

γ) **Δυνητική ευκτική**, όταν δηλώνουν το δυνατόν στο παρόν ή στο μέλλον:

*Οἶδα **ὅτι** πάντες **ἂν ὁμολογήσαιτε**.* (ότι όλοι θα συμφωνούσατε)

δ) **Ευκτική του πλάγιου λόγου**, ύστερα από ιστορικό χρόνο, και δηλώνουν υποκειμενική γνώμη:

*Ἔλεγον **ὅτι** βασιλεὺς σφίσι φίλος **ἔσοιτο**.*

3. Συντακτικός ρόλος

Οι ειδικές προτάσεις χρησιμοποιούνται στον λόγο, όπως και στη Ν.Ε., ως:

α) **Αντικείμενα** σε ρήματα **λεκτικά** (*λέγω, διδάσκω, ἀγγέλλω, δηλῶ, ἀποκρίνομαι* κ.τ.ό.), **δεικτικά** (*δείκνυμι, ἀποδείκνυμι* κ.τ.ό.), **γνωστικά** και **αισθητικά** (*γιγνώσκω, οἶδα, μανθάνω, ἐπίσταμαι, πυνθάνομαι, αἰσθάνομαι, ἀκούω* κ.τ.ό.):

*Λέγει **ὡς ἄρα Ἀργεῖοι ἦσαν οἱ ἐπικαλεσάμενοι τὸν Πέρσην ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα**.* (πως δήθεν)
*Οἶδα **ὅτι μάτην σοι αὐτὰ λέξομεν**.*
*Πυνθάνομαι **ὡς χρήματα εἴληφεν Αἰσχίνης**.* (ότι τάχα)

β) **Υποκείμενα** σε απρόσωπα ρήματα ή απρόσωπες εκφράσεις που σημαίνουν ό,τι και τα παραπάνω ρήματα (*λέγεται, ἀγγέλλεται, μαρτυρεῖται, δέδεικται, δῆλόν ἐστι, ἄδηλόν ἐστι, φανερόν ἐστι, σαφές ἐστι* κ.τ.ό.):

*Ἠγγέλθη **ὅτι τεθνηκότες εἶεν**.*
***Ὡς δὲ ἠδίκουν** σαφές ἐστι.*

γ) **Επεξηγήσεις** σε όρο της προηγούμενης πρότασης, συνήθως σε δεικτική αντωνυμία ουδέτερου γένους:

*Τοῦτο δ' ὁ λόγος λέγει, **ὅτι φιλάργυροι σοφίζονται τὸ θεῖον χάριν φιλαργυρίας**.* (ότι δηλαδή)

➤ Τα ***(εὖ) οἶδ' ὅτι, (εὖ) ἴσθ' ὅτι, ἴστε ὅτι, δῆλον ὅτι***, όταν δεν ακολουθεί ρήμα, χρησιμοποιούνται ως βεβαιωτικά επιρρήματα με τη σημασία του «βέβαια», «βεβαιότατα», «προφανώς»:

*Ἐρρήθη **δῆλον ὅτι** πολλά.*
*Ἀκούετε μὲν οὖν **εὖ οἶδ' ὅτι** καὶ ὑμεῖς Ἰάσονος ὄνομα.*

4. Ισοδύναμες συντακτικές μορφές

Οι ειδικές προτάσεις ισοδυναμούν συντακτικά με **ειδικό απαρέμφατο** ή **κατηγορηματική μετοχή**, ανάλογα με τη σύνταξη του ρήματος εξάρτησης, και μπορούν να αντικατασταθούν από αυτά:

*Πυνθάνομαι **ὅτι** Ἀρταξέρξης πλησίον **ἐστί**.* → *Πυνθάνομαι Ἀρταξέρξην πλησίον **εἶναι**.*
*Γιγνώσκω **ὅτι** τὸ θεῖον ἀλάθητόν **ἐστι**.* → *Γιγνώσκω τὸ θεῖον ἀλάθητον **ὄν**.*

2. Οι Ενδοιαστικες Προτασεις

§ 176 **Ενδοιαστικές** ονομάζονται οι δευτερεύουσες ονοματικές προτάσεις που δηλώνουν *ενδοιασμό*, *φόβο* ή *ανησυχία* μήπως συμβεί κάτι κακό ή μήπως δεν πραγματοποιηθεί κάτι επιθυμητό. Δέχονται άρνηση ***οὐ***.

N.E.: *Φοβάται **μήπως αρρωστήσει**.*

1. Εισαγωγή

Οι ενδοιαστικές προτάσεις εισάγονται με τους ενδοιαστικούς συνδέσμους:

α) ***μὴ*** ή ***ὅπως μή***, όταν δηλώνουν φόβο μήπως γίνει κάτι ανεπιθύμητο·

β) ***μὴ οὐ***, όταν δηλώνουν φόβο μήπως δε γίνει κάτι επιθυμητό.

N.E.: Εισάγονται με τα ***μη, μήπως, μήπως δεν***.

➤ Το ***μὴ*** μπορεί να είναι ενδοιαστικός σύνδεσμος ή αρνητικό μόριο:
*Φοβοῦμαι **μὴ** κακόν τι πάθω.* [ενδοιαστικός σύνδεσμος]
*Συμβουλεύω ὑμῖν **μὴ** παραδιδόναι τὰ ὅπλα.* [αρνητικό μόριο]

2. Εκφορά

Οι ενδοιαστικές προτάσεις εκφέρονται με:

α) **Υποτακτική**, ύστερα από αρκτικό χρόνο, και δηλώνουν φόβο προσδοκώμενο:
*Οἱ τύραννοι φοβοῦνται **μὴ** αἱ πόλεις ἐλεύθεραι **γένωνται**.*

β) **Ευκτική του πλάγιου λόγου**, ύστερα από ιστορικό χρόνο, και δηλώνουν φόβο υποκειμενικό και αβέβαιο στο παρελθόν[1]:
*Ἔδεισαν **μὴ ἀποθάνοιεν**.* (Φοβήθηκαν μην πεθάνουν.)

3. Συντακτικός ρόλος

Οι ενδοιαστικές προτάσεις χρησιμοποιούνται στον λόγο, όπως και στη Ν.Ε., ως:

α) **Αντικείμενα** σε ρήματα που δηλώνουν **φόβο, δισταγμό, ανησυχία** (*φοβοῦμαι, δέδοικα, ὀκνῶ, ὁρῶ, προσέχω, ὑποπτεύω* κ.τ.ό.):
*Φοβοῦνται **μὴ Βοιωτοὶ δῃώσωσι τὴν Ἀττικήν**.*
*Ὁρᾶτε **ὅπως μή τι αἰσχρὸν πράξωμεν**.* (Προσέξτε να μην κάνουμε κάτι κακό.)

1. Οι ενδοιαστικές προτάσεις εκφέρονται (σπάνια) και με: α) Απλή **οριστική** (φόβος πραγματικός στο παρόν, στο παρελθόν ή στο μέλλον): • *Δέδοικα **μὴ** ἄλλου τινὸς ἢ τοῦ ἀγαθοῦ **μεθέξω**.* • *Ὅρα **μὴ** παίζων **ἔλεγεν**.* β) **Δυνητική ευκτική** (φόβος πιθανός στο παρόν ή στο μέλλον): *Φοβοῦνται **μὴ** ματαία **ἂν γένοιτο** αὕτη ἡ κατασκευή, εἰ πόλεμος ἐγερθείη.* [ως απόδοση υποθετικού λόγου]

β) **Υποκείμενα** σε απρόσωπες εκφράσεις ανάλογης σημασίας με τα παραπάνω ρήματα (*δεινόν ἐστι, δέος ἐστί, κίνδυνός ἐστι, φόβος ἐστί, φοβερόν ἐστι* κ.τ.ό.):

Δέος ἐγένετο ***μὴ ξὺν ὅπλοις ἔλθωσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι.*** (Υπήρχε φόβος μήπως...)

Κίνδυνός ἐστι ***μὴ γένωνται μετὰ τῶν πολεμίων.*** (μήπως συνταχθούν με τους εχθρούς)

Φόβος ἐστί ***μὴ ἀδικία τις ἡμῖν γένηται.***

γ) **Επεξηγήσεις** σε όρο της προηγούμενης πρότασης, κυρίως σε δεικτική αντωνυμία ουδέτερου γένους[2]:

Ἐφοβήθη τοῦτο, ***μὴ οὐκ ἔλθοι ἡ βοήθεια.***

Οὗτος ὁ κίνδυνος, ***μὴ ὑπὸ ἡδονῆς ἡττηθῶμεν.***

4. Ισοδύναμες συντακτικές μορφές

Τα ρήματα που δηλώνουν **φόβο** συντάσσονται συνήθως και με: **α)** πλάγια ερωτηματική πρόταση· **β)** αιτιολογική πρόταση· **γ)** αναφορική ονοματική πρόταση· **δ)** τελικό απαρέμφατο· **ε)** έναρθρο απαρέμφατο· **στ)** ουσιαστικό.

3. Οι Πλάγιες Ερωτηματικές Προτάσεις

§ 177 **Πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις** ή **πλάγιες ερωτήσεις** ονομάζονται οι δευτερεύουσες ονοματικές προτάσεις που εκφράζουν *ερώτηση*, όπως και οι ευθείες ερωτήσεις. Η διαφορά τους από αυτές είναι ότι η ερώτηση δε διατυπώνεται ευθέως από αυτόν που ρωτά, αλλά με τη μεσολάβηση κάποιου ρήματος εξάρτησης, γι' αυτό και στο τέλος δεν έχουν ερωτηματικό. Δέχονται άρνηση ***οὐ*** ή ***μή***:

Ευθεία ερώτηση: *Ἦλθον οἱ πρέσβεις;*

Πλάγια ερώτηση: *Ἐρωτᾷ* ***εἰ ἦλθον οἱ πρέσβεις.***

Ν.Ε.: *Δεν ξέρω* ***τι να κάνω.***

§ 178 Οι **πλάγιες ερωτήσεις**, ανάλογα με τον **βαθμό άγνοιας** που εμπεριέχουν, διακρίνονται σε:

α) **Ολικής άγνοιας**, όταν εκφράζουν ερώτηση που αφορά το ρήμα της πρότασης και η οποία μπορεί να απαντηθεί με ένα *ναὶ* ή ένα *οὔ*· με τη σειρά τους διακρίνονται σε:

- **Μονομελείς**, όταν έχουν ένα μέλος, ζητείται δηλαδή απάντηση σε ένα ερώτημα.
- **Διμελείς**, όταν έχουν δύο μέλη, αποτελούνται δηλαδή από δύο ερωτήσεις.

β) **Μερικής άγνοιας**, όταν εκφράζουν ερώτηση που αφορά έναν μόνο όρο της πρότασης και συγκεκριμένα τη λέξη εισαγωγής της.

1. Εισαγωγή

α) Οι πλάγιες ερωτήσεις **ολικής άγνοιας** εισάγονται:

- Όταν είναι **μονομελείς**, με το ερωτηματικό μόριο ***εἰ*** (μήπως, αν) και σπανιότερα με τα ***ἐάν, ἄν, ἤν*** (αν):

2. Οι ενδοιαστικές προτάσεις εμφανίζονται στον λόγο και σαν ανεξάρτητες. Στην περίπτωση αυτή εννοείται κάποιο από τα ρήματα ***σκόπει, σκοπεῖτε, ὅρα, ὁρᾶτε***:
Ἀλλὰ ***μή*** *σε* ***πείσῃ*** *Κρίτων ποιεῖν ταῦτα. → Ἀλλὰ* ***ὅρα μή*** *σε* ***πείσῃ*** *Κρίτων ποιεῖν ταῦτα.*

*Ἀπορεῖς **εἰ** διδακτόν ἐστιν ἡ ἀρετή.*
*Σκόπει **ἐὰν** καὶ σοὶ ἀρέσῃ.* (Σκέψου αν αρέσει και σε σένα.)
N.E.: Εισάγονται με τα ερωτηματικά μόρια ***αν, μήπως***.

- Όταν είναι **διμελείς**, με τα ζεύγη ***εἰ* - *ἢ*** (εάν - ή), ***πότερον (πότερα)* - *ἢ*** (ποιο από τα δύο - ή), ***εἴτε* - *εἴτε*** (εάν - ή):
  *Σκοπῶμεν **εἰ** ἡμῖν πρέπει **ἢ** σοί.* (Ας εξετάσουμε αν σε μας ταιριάζει ή σε σένα.)
  *Κρίνετε **πότερον** ἡ ἀρετὴ μᾶλλον **ἢ** ἡ φυγὴ σῴζει τὰς ψυχάς.*
  *Ἄδηλον ἦν **εἴτε κρατήσαιεν εἴτε κρατηθεῖεν**.* [*κρατῶ*: νικώ]
  N.E.: Εισάγονται με τα ***αν - ή (αν)***.

β) Οι πλάγιες ερωτήσεις **μερικής άγνοιας** εισάγονται με **ερωτηματικές** ή **αναφορικές αντωνυμίες** και με **ερωτηματικά** ή **αναφορικά επιρρήματα**:
*Μὴ γνώτω ἡ δεξιά σου **τί ποιεῖ** ἡ ἀριστερά σου.* (Να μη γνωρίζει...)
*Σκόπει **πότερος** ἡμῶν **ἀποκρινεῖται**.* (Σκέψου ποιος από μας θα απαντήσει.)
*Ἀγνοῶ **ὅπου ἐσμέν**.* (Δεν ξέρω πού βρισκόμαστε.)
N.E.: Εισάγονται με **ερωτηματικές αντωνυμίες** ή με **ερωτηματικά επιρρήματα**.

ΠΙΝΑΚΑΣ 12. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΤΩΝ ΠΛΑΓΙΩΝ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ ΜΕΡΙΚΗΣ ΑΓΝΟΙΑΣ

Ερωτηματικές αντωνυμίες	Αναφορικές αντωνυμίες	Μετάφραση
τίς;	*ὅς / ὅστις*	ποιος;
–	*ὅσπερ*	ποιος ακριβώς;
πόσος;	*ὅσος / ὁπόσος*	πόσος;
πόστος;	–	ποιος κατά σειρά;
ποδαπός;	*ὁποδαπὸς*	από ποιο μέρος;
ποῖος;	*οἷος / ὁποῖος*	τι είδους;
πότερος;	*ὁπότερος*	ποιος από τους δύο;
πηλίκος;	*ἡλίκος / ὁπηλίκος*	πόσο μεγάλος;
ποσταῖος;	–	σε πόσες μέρες;
Ερωτηματικά επιρρήματα	**Αναφορικά επιρρήματα**	**Μετάφραση**
ποῦ;	*οὗ / ὅπου / ἔνθα*	πού;
ποῖ;	*οἷ / ὅποι / ἔνθα*	πού;
πῇ;	*ᾗ / ᾗπερ / ὅπῃ*	πού; / πώς;
πῶς;	*ὡς / ὅπως*	πώς;
–	*ὥσπερ*	πώς ακριβώς;
–	*οἷα*	πώς (ακριβώς);
πόθεν;	*ὅθεν / ὁπόθεν / ἔνθεν*	από πού;
πότε;	*ὅτε / ὁπότε*	πότε;
πηνίκα;	*ἡνίκα / ὁπηνίκα*	ποια ώρα;
ποσάκις;	*ὁποσάκις*	πόσες φορές;

2. Εκφορά

Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις εκφέρονται με:

α) **Οριστική**, όταν δηλώνουν ερώτηση για το πραγματικό.

β) **Δυνητική οριστική**, όταν δηλώνουν ερώτηση για το δυνατόν στο παρελθόν ή για το μη πραγματικό.

γ) **Δυνητική ευκτική**, όταν δηλώνουν ερώτηση για το δυνατόν στο παρόν ή στο μέλλον.

δ) **Απορηματική υποτακτική** (ενίοτε + αοριστολογικό *ἄν*), όταν δηλώνουν απορία σχετικά με αυτό που πρέπει να γίνει.

ε) **Ευκτική του πλάγιου λόγου**, ύστερα από ιστορικό χρόνο, και δηλώνουν υποκειμενική γνώμη[3].

3. Συντακτικός ρόλος

Οι πλάγιες ερωτήσεις χρησιμοποιούνται στον λόγο, όπως και στη Ν.Ε., ως:

α) **Αντικείμενα** σε μεταβατικά ρήματα που σημαίνουν **ερώτηση**, **απορία** (*ἐρωτῶ, ἀπορῶ, πυνθάνομαι, θαυμάζω* κ.τ.ό.), **γνώση**, **άγνοια** (*γιγνώσκω, οἶδα, ὁρῶ, αἰσθάνομαι, ἀγνοῶ, ἀπόρως ἔχω* κ.τ.ό.), **απόπειρα**, **φροντίδα** (*πειρῶμαι, παρασκευάζομαι, πράττω, φροντίζω, ἐπιμελοῦμαι* κ.τ.ό.), **σκέψη**, **προσοχή** (*σκοπῶ, σκοποῦμαι, ἐξετάζω, βουλεύομαι* κ.τ.ό.), **δείξη**, **ανακοίνωση** (*δείκνυμι, δηλῶ, λέγω, ἀποκρίνομαι* κ.τ.ό.):

*Ἠρώτα **εἰ εἴη ἄλλη ὁδός**.*
*Ἡδέως δ' ἂν ὑμῶν πυθοίμην **τίν' ἄν ποτε γνώμην περὶ ἐμοῦ εἴχετε**, εἰ μὴ ἐπετριηράρχησα.* (αν δεν αναλάμβανα τη διακυβέρνηση της τριήρους)
*Ἀπορῶ **τί πρῶτον εἴπω**.*
*Ἐπυνθάνετο **ὅπως ἂν κάλλιον πορευθείη**.* (Ζητούσε να μάθει πώς θα ταξίδευε καλύτερα.)
*Αὐτός τε θηρᾷ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιμελεῖται **ὅπως ἂν θηρῶσιν**.*
*Εἰπέ μοι **πότερον ἡ γῆ πλατεῖά ἐστιν ἢ στρογγύλη**.*

β) **Υποκείμενα** σε απρόσωπα ρήματα και απρόσωπες εκφράσεις ανάλογης σημασίας με τα παραπάνω ρήματα (*ἄδηλόν ἐστι, ἀφανές ἐστι, ἄπορόν ἐστι, ἀπόρως ἔχει, φανερόν ἐστι, θαυμαστόν ἐστι, λέγεται, δέδεικται* κ.τ.ό.):

*Ἄδηλον ἦν **εἰ ἀδίκως ἐτετιμώρηντο**.*
*Ἐλέγετο καὶ **ᾧ τρόπῳ ἡ ναυμαχία ἐγένετο**.*

γ) **Επεξηγήσεις** σε όρο της προηγούμενης πρότασης, συνήθως σε δεικτική αντωνυμία ουδέτερου γένους:

*Τοῦτο σκεψώμεθα, **εἰ ἀληθῆ λέγεις**.*

---

3. Εκφέρονται επίσης με το ***ὅπως (μὴ)*** + οριστική μέλλοντα. Οι πλάγιες ερωτήσεις αυτής της μορφής:
α) Εξαίρουν τον τρόπο με τον οποίο γίνεται μια πράξη και εξαρτώνται από ρήματα όπως *φροντίζω, ἐπιμελοῦμαι, προνοῶ, σκοπῶ, ὁρῶ, παρασκευάζομαι*:
*Ἐπιμελοῦνται **ὅπως μὴ** φαῦλοι **ἔσονται**.* (Φροντίζουν πώς δε θα γίνουν φαύλοι.)
Οι προτάσεις αυτές διακρίνονται από τις **τελικές** και τις **ενδοιαστικές** προτάσεις της μορφής ***ὅπως*** + οριστική μέλλοντα, καθώς τονίζουν τον τρόπο με τον οποίο γίνεται μια πράξη (πώς θα / πώς να), ενώ οι **τελικές** δίνουν έμφαση στην πράξη την ίδια (για να / για να μη) και οι **ενδοιαστικές** εξαρτώνται από ρήμα φόβου (μήπως / μήπως δεν).
β) Δηλώνουν έντονη προτροπή και απαντούν χωρίς ρήμα εξάρτησης. Ως τέτοιο μπορεί να εννοηθεί ένα από τα ρήματα *ὅρα, ὁρᾶτε, σκόπει, σκοπεῖτε*:
***Ὅπως** ταῦτα μὴ **πεύσεται**.* (Κοίτα να μην τα μάθει.)

ΠΙΝΑΚΑΣ 13. ΟΙ ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΟΝΟΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

(Για τις αναφορικές ονοματικές προτάσεις βλ. § 192)

ΕΙΔΟΣ	ΕΙΣΑΓΟΝΤΑΙ ΜΕ:	ΕΚΦΕΡΟΝΤΑΙ ΜΕ:	ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΩΣ:
ΕΙΔΙΚΕΣ	*ὅτι* (αντικειμενική κρίση) *ὡς* (υποκειμενική κρίση)	Οριστική Δυνητική οριστική Δυνητική ευκτική Ευκτική του πλάγιου λόγου	1. Αντικείμενα σε ρήματα: λεκτικά, γνωστικά, δεικτικά, αισθητικά 2. Υποκείμενα σε απρόσωπα ρήματα ή απρόσωπες εκφράσεις ανάλογης σημασίας 3. Επεξηγήσεις σε δεικτική αντωνυμία ή σε άλλον όρο
ΕΝΔΟΙΑΣΤΙΚΕΣ	*μή, ὅπως μὴ* (φόβος μήπως γίνει κάτι ανεπιθύμητο) *μὴ οὐ* (φόβος μήπως δε γίνει κάτι επιθυμητό)	Υποτακτική Ευκτική του πλάγιου λόγου	1. Αντικείμενα σε ρήματα: φόβου, υποψίας, δισταγμού, ανησυχίας 2. Υποκείμενα σε απρόσωπες εκφράσεις ανάλογης σημασίας 3. Επεξηγήσεις σε δεικτική αντωνυμία ή σε άλλον όρο
ΠΛΑΓΙΕΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ	**ΟΛΙΚΗΣ ΑΓΝΟΙΑΣ** **Μονομελείς:** *εἰ, ἐάν, ἄν, ἢν* **Διμελείς:** *εἰ - ἢ* *πότερον(-α) - ἢ* *εἴτε - εἴτε* **ΜΕΡΙΚΗΣ ΑΓΝΟΙΑΣ** Ερωτηματικές αντωνυμίες ή ερωτηματικά επιρρήματα Αναφορικές αντωνυμίες ή αναφορικά επιρρήματα	Οριστική Δυνητική οριστική Δυνητική ευκτική Απορηματική υποτακτική Ευκτική του πλάγιου λόγου	1. Αντικείμενα σε ρήματα: ερωτηματικά, γνωστικά, λεκτικά, δεικτικά, σκέψης, φροντίδας, απόπειρας, προσοχής 2. Υποκείμενα σε απρόσωπα ρήματα ή απρόσωπες εκφράσεις ανάλογης σημασίας 3. Επεξηγήσεις σε δεικτική αντωνυμία ή σε άλλον όρο

Β. ΟΙ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Οι Αιτιολογικές Προτάσεις

§ 179 **Αιτιολογικές** ονομάζονται οι δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις οι οποίες *αιτιολογούν* το νόημα της προσδιοριζόμενης (συνήθως κύριας) πρότασης. Δηλώνουν το *αναγκαστικό αίτιο* και βρίσκονται με την προσδιοριζόμενη πρόταση σε σχέση αλληλεπίδρασης (σχέση αιτίου – αποτελέσματος). Δέχονται άρνηση ***οὐ***.

N.E.: *Έφυγε, **γιατί βιαζόταν**.*

1. Εισαγωγή

Οι αιτιολογικές προτάσεις εισάγονται με τους αιτιολογικούς συνδέσμους:

α) ***ὅτι***, όταν δηλώνουν αντικειμενική αιτία·

β) ***ὡς***, όταν δηλώνουν υποκειμενική αιτία·

γ) ***διότι***, ***ἐπεί***, ***ἐπειδή***[4].

N.E.: Εισάγονται με τους αιτιολογικούς συνδέσμους ***γιατί, επειδή, διότι, αφού, εφόσον, καθώς, που, μια που***.

Παρατηρήσεις

α) Τα ***ὡς***, ***ἐπεὶ*** εισάγουν κύρια πρόταση, όταν βρίσκονται στην αρχή περιόδου ή ημιπεριόδου (αιτιολογώντας τα προηγούμενα) και δεν ακολουθεί άλλη κύρια πρόταση:

᾿Ως χρὴ σὲ περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι τὴν φρόνησιν. (Γιατί πρέπει να θεωρείς σημαντική τη φρόνηση.)

*᾿**Επεὶ** καὶ τόδε ἔπραξαν φοβούμενοι τὸ πλῆθος αὐτῶν.*

β) Με το ***εἰ*** (αν, που) εισάγονται **αιτιολογικές προτάσεις υποθετικής αιτιολογίας** (αίτιο πιθανό ή αμφισβητήσιμο· άρνηση ***μή***), οι οποίες τίθενται και ως υποκείμενα απρόσωπων εκφράσεων ψυχικού πάθους:

*Δεινόν ἐστι **εἰ ἀδικήσομέν τινα**.*

Οι **αιτιολογικές προτάσεις υποθετικής αιτιολογίας** διακρίνονται από τις **υποθετικές** με βάση τη θέση τους στην περίοδο: οι υποθετικές προτάσεις λογικά προηγούνται της κύριας πρότασης, ενώ οι **αιτιολογικές υποθετικής αιτιολογίας** έπονται κύριας πρότασης η οποία εκφέρεται με ρήμα ψυχικού πάθους. Επίσης, διακρίνονται από τις **πλάγιες ερωτηματικές** λόγω της εξάρτησής τους από διαφορετικής σημασίας ρήματα.

2. Εκφορά

Οι αιτιολογικές προτάσεις εκφέρονται με:

α) **Οριστική**, όταν δηλώνουν αίτιο πραγματικό:

*᾿Επορεύετο ἐφ᾿ ἁμάξης, **διότι ἐτέτρωτο**.* (γιατί είχε τραυματιστεί)

β) **Δυνητική οριστική**, όταν δηλώνουν αίτιο δυνατόν στο παρελθόν ή μη πραγματικό:

*Οὐκ ἔλεγε τὰς ἐμὰς πράξεις, **ὅτι ἐδείκνυεν ἂν** τὴν ἐμὴν ἀρετήν.* (γιατί θα έδειχνε)

γ) **Δυνητική ευκτική**, όταν δηλώνουν αίτιο δυνατόν στο παρόν ή στο μέλλον:

*Δέομαι οὖν σου παραμεῖναι, **ὡς** οὐδ᾿ **ἂν** ἑνὸς ἥδιον **ἀκούσαιμι** ἢ σοῦ.* (Σε παρακαλώ να μείνεις, γιατί κανέναν άλλον δε θα άκουγα πιο ευχάριστα από σένα.)

δ) **Ευκτική του πλάγιου λόγου**, ύστερα από ιστορικό χρόνο, και δηλώνουν υποκειμενική γνώμη:

*Οἱ στρατηγοὶ ἐθαύμαζον, **ὅτι** Κῦρος **οὐ φαίνοιτο**.* (απορούσαν)

---

4. Αιτιολογικές προτάσεις εισάγονται και με τους κυρίως χρονικούς συνδέσμους ***ὅτε, ὁπότε*** (αφού· αιτιολογία γνωστή):
*Χαλεπὰ τὰ παρόντα, **ὁπότε** ἀνδρῶν στρατηγῶν τοιούτων **στερόμεθα**.*

3. Συντακτικός ρόλος

Οι αιτιολογικές προτάσεις χρησιμοποιούνται στον λόγο, όπως και στη Ν.Ε., ως:

α) **Επιρρηματικοί προσδιορισμοί της αιτίας** σε κάθε ρήμα και κυρίως σε ρήμα ψυχικού πάθους (*χαίρω, ἥδομαι, θαυμάζω, ἀγανακτῶ, αἰσχύνομαι, ἀθυμῶ* κ.τ.ό.):

*Οἱ Ἕλληνες ἠθύμουν, **ἐπεὶ οὐκ εἶχον τὰ ἐπιτήδεια**.* (Οι Έλληνες δυσανασχετούσαν, επειδή δεν είχαν τα αναγκαία.)

***Ἐπειδὴ χρημάτων δεῖται**, πορεύεται εἰς Αἴγυπτον ἐπὶ μισθῷ.* (Επειδή έχει ανάγκη χρημάτων,...)

β) **Επεξηγήσεις** σε εμπρόθετο προσδιορισμό της αιτίας:

*Διὰ τοῦτο κρίνεται, **ὅτι παρὰ τοὺς νόμους δημηγορεῖ**.*

4. Ισοδύναμες συντακτικές μορφές

Αιτία (αναγκαστικό αίτιο) εκφράζουν επίσης (βλ. και πίνακα Δ): **α)** η αιτιολογική μετοχή (απλή ή δυνητική)· **β)** η γενική της αιτίας· **γ)** η δοτική της αιτίας· **δ)** η αιτιατική της αιτίας· **ε)** οι εμπρόθετοι προσδιορισμοί της αιτίας.

2. Οι Τελικές Προτάσεις

§ 180 **Τελικές** ονομάζονται οι δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις που δηλώνουν το *τελικό αίτιο*, τον *σκοπό* στον οποίο αποβλέπει το υποκείμενο του ρήματος από το οποίο εξαρτώνται. Δέχονται άρνηση ***μή***.

Ν.Ε.: *Πήγε **να ψωνίσει**.*

1. Εισαγωγή

Οι τελικές προτάσεις εισάγονται με τους τελικούς συνδέσμους ***ἵνα***, ***ὅπως***, ***ὡς*** (για να).

Ν.Ε.: Εισάγονται με τους τελικούς συνδέσμους ***να, για να***.

2. Εκφορά

Οι τελικές προτάσεις εκφέρονται με:

α) **Υποτακτική**, όταν δηλώνουν σκοπό προσδοκώμενο με βεβαιότητα:

*Πέμπει στρατιώτας, **ὅπως βοηθήσωσι** τῇ πόλει.*

β) **Υποτακτική + *ἄν* αοριστολογικό**, όταν δηλώνουν σκοπό προσδοκώμενο υπό προϋπόθεση:

*Γύμναζε σεαυτὸν πόνοις ἑκουσίοις **ὅπως ἂν δύνῃ** καὶ τοὺς ἀκουσίους ὑπομένειν.*

γ) **Ευκτική του πλάγιου λόγου**, ύστερα από ιστορικό χρόνο, και δηλώνουν σκοπό υποκειμενικό και αβέβαιο στο παρελθόν:

*Ἐκάλεσέ τις αὐτόν, **ὅπως ἴδοι** τὰ ἱερά.*

δ) **Οριστική ιστορικού χρόνου**, όταν προηγείται ευχή ανεκπλήρωτη ή κάτι που δεν έγινε, και δηλώνουν σκοπό ανεκπλήρωτο[5].

*Ἐχρῆν αὐτοὺς ζῆν, **ἵνα ἀπηλλάγμεθα** τούτου τοῦ δημαγωγοῦ.*

5. Οι τελικές προτάσεις εκφέρονται και με: α) **Οριστική μέλλοντα** (σκοπός βέβαιος): *Συμπράττουσι **ὅπως** μεγίστην δόξαν **ἕξουσι**.* β) **Δυνητική ευκτική** (ως απόδοση λανθάνουσας υπόθεσης): *Ἐδίδου βοῦς, **ὅπως ἂν** θύσαντες* [= *εἰ θύσειαν*] ***ἑστιῷντο***. γ) **Ευκτική** (χωρίς εξάρτηση από ιστορικό χρόνο): • *Ἆρ' οὐκ ἂν ἔλθοι βασιλεὺς **ὡς** πᾶσιν ἀνθρώποις φόβον **παράσχοι**;* [έλξη από προηγούμενη ευκτική] • *Ἴσως δέ που ἀποσκάπτει, **ὡς** ἄπορος **εἴη** ἡ ὁδός.* (Ίσως κάπου ανοίγει τάφρο, για να είναι αδιάβατος ο δρόμος.) [σκοπός υποκειμενικός]

3. Συντακτικός ρόλος

Οι τελικές προτάσεις χρησιμοποιούνται στον λόγο, όπως και στη Ν.Ε., ως:

α) **Επιρρηματικοί προσδιορισμοί του σκοπού** σε ρήματα οποιασδήποτε σημασίας και κυρίως σε όσα δηλώνουν κίνηση ή σκόπιμη ενέργεια:

*Ἀβροκόμας τὰ πλοῖα κατέκαυσεν, **ἵνα μὴ Κῦρος διαβῇ**.*
*Τούτους πέμπομεν, **ὡς βουλεύσωνται περὶ τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων**.*

β) **Επεξηγήσεις** σε εμπρόθετο προσδιορισμό του σκοπού και κυρίως στα ***διὰ τοῦτο, τούτου ἕνεκα***:

*Διὰ τοῦτο συλλέγεσθε, **ἵνα οἱ ἀδυνατώτεροι τολμῶσι περὶ τοῦ δικαίου ἀμφισβητεῖν**.*
*Στρατηγοὺς αἱροῦνται τούτου ἕνεκα, **ἵνα αὐτοῖς ἡγεμόνες ὦσι**.*

4. Ισοδύναμες συντακτικές μορφές

Σκοπό (τελικό αίτιο) δηλώνουν επίσης (βλ. και πίνακα Δ): **α)** η τελική μετοχή· **β)** το απαρέμφατο του σκοπού· **γ)** το επιρρηματικό κατηγορούμενο του σκοπού· **δ)** οι εμπρόθετοι προσδιορισμοί του σκοπού· **ε)** η γενική και η αιτιατική του σκοπού· **στ)** η συμπερασματική πρόταση της μορφής ***ὥστε*** ή ***ὡς*** + **απαρέμφατο** που δηλώνει επιδιωκόμενο σκοπό.

3. Οι Συμπερασματικές Προτάσεις

§ 181 **Συμπερασματικές** ή **αποτελεσματικές** ονομάζονται οι δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις που δηλώνουν το *συμπέρασμα* ή το *αποτέλεσμα* που προκύπτει από την ενέργεια που εκφράζει το ρήμα εξάρτησής τους. Δέχονται άρνηση ***οὐ***, εκτός αν εκφέρονται με **απαρέμφατο**, οπότε δέχονται άρνηση ***μή***.

Ν.Ε.: *Δεν έτρεξα, **ώστε να κουραστώ**.*

1. Εισαγωγή

Οι συμπερασματικές προτάσεις εισάγονται με:

α) τους συμπερασματικούς συνδέσμους ***ὥστε***[6], ***ὡς***·

β) τις εκφράσεις ***ἐφ' ᾧ, ἐφ' ᾧτε*** (με τον όρο να, με την προϋπόθεση να).

Ν.Ε.: Εισάγονται με τους συμπερασματικούς συνδέσμους ***ώστε (να), που (να)***.

➤ Ο ***ὥστε*** (συνεπώς, γι' αυτό) εισάγει κύρια πρόταση, όταν βρίσκεται στην αρχή περιόδου ή ημιπεριόδου και δεν ακολουθεί άλλη κύρια:

*"**Ωστ'** ἐκείνης τῆς νυκτὸς οὐδεὶς ἐκοιμήθη.*

2. Εκφορά

Οι συμπερασματικές προτάσεις εκφέρονται με:

α) **Οριστική**, όταν δηλώνουν αποτέλεσμα πραγματικό:

*Οὕτως ἰσχυρὸν ἡ ἀλήθεια, **ὥστε** πάντων **ἐπικρατεῖ**.*

6. Ο ***ὥστε*** + **απαρέμφατο**, το οποίο λειτουργεί ως αντικείμενο, υποκείμενο, απαρέμφατο της αναφοράς, είναι στην ουσία πλεοναστικός:
*Ξυνέβη μετὰ τὴν μάχην, **ὥστε** πολέμου μηδὲν ἔτι **ἅψασθαι** μηδετέρους.* [*ἅψασθαι*: Υ του *ξυνέβη*]

β) Δυνητική οριστική, όταν δηλώνουν αποτέλεσμα δυνατόν στο παρελθόν υπό προϋποθέσεις ή μη πραγματικό:

*Οἱ θεοὶ οὕτως ἐσήμηναν, **ὥστε** καὶ ἰδιώτης **ἂν ἔγνω**.* (κι ένας άσχετος θα καταλάβαινε)

γ) Δυνητική ευκτική, όταν δηλώνουν αποτέλεσμα δυνατόν στο παρόν ή στο μέλλον υπό προϋποθέσεις:

*Ἐν ἀσφαλεῖ ἔσομαι, **ὡς** μηδὲν **ἂν** ἔτι κακὸν **πάθοιμι**.*

δ) Ευκτική του πλάγιου λόγου, ύστερα από ιστορικό χρόνο, και δηλώνουν υποκειμενική γνώμη[7]:

*Οἱ νεκροὶ ὑπὸ τῷ τείχει ἔκειντο, **ὥστε οὐ ῥᾴδιον εἴη** ἀνελέσθαι.* (ώστε δεν ήταν εύκολο να τους ανασύρουν)

ε) Απαρέμφατο τελικό (*ὥστε, ὡς* + **απαρέμφατο**) και δηλώνουν[8]:

- **Αποτέλεσμα ενδεχόμενο, υποκειμενικό** (απλή σκέψη του λέγοντος), το οποίο δεν αποκλείεται κάποιες φορές να είναι και πραγματικό:

  *Κῦρος ἦν φιλοτιμότατος, **ὥστε** πάντα πόνον **ὑπομένειν**.*

- **Αποτέλεσμα επιδιωκόμενο**, δηλαδή **σκοπό**, και εξαρτώνται από ρήματα βούλησης ή σκόπιμης ενέργειας:

  *Κραυγὴν πολλὴν ἐποίουν, **ὥστε** καὶ τοὺς πολεμίους **ἀκούειν**.*
  *Πορεύονται ἀσήμως **ὥστε μὴ γιγνώσκεσθαι** ὅτι ἰχνεύουσιν.*

- **Προϋπόθεση, όρο** ή **συμφωνία** και εισάγονται κυρίως με τις εκφράσεις ***ἐφ' ᾧ, ἐφ' ᾧτε*** (με την προϋπόθεση να, με τον όρο να, με τη συμφωνία να):

  *Οἱ δὲ διήλλαξαν, **ἐφ' ᾧτε** εἰρήνην **ἔχειν**.* (Αυτοί πέτυχαν συμβιβασμό, με τον όρο να έχουν ειρήνη.)

➤ Προϋπόθεση, όρος ή συμφωνία είναι δυνατόν να δηλωθούν και με τα ***ἐφ' ᾧ, ἐφ' ᾧτε*** + **οριστική μέλλοντα**:

*Πάντα κίνδυνον ὑποδύονται, **ἐφ' ᾧτε** πλείονα **κτήσονται**.*

3. Συντακτικός ρόλος

Οι συμπερασματικές προτάσεις χρησιμοποιούνται στον λόγο ως:

α) Επιρρηματικοί προσδιορισμοί του αποτελέσματος, όπως και στη Ν.Ε.:

*Οὕτως ἀναίσθητος εἶ, Αἰσχύνη, **ὥστ' οὐ δύνασαι λογίσασθαι**.*

β) Επιρρηματικοί προσδιορισμοί που δηλώνουν **όρο**, **προϋπόθεση**, **συμφωνία**:

*Οἱ τριάκοντα ᾑρέθησαν, **ἐφ' ᾧτε συγγράψαι νόμους**.*

γ) Επεξηγήσεις σε εμπρόθετους προσδιορισμούς που δηλώνουν όρο, προϋπόθεση, συμφωνία:

*Ἀφίεμέν σε ἐπὶ τούτῳ, **ἐφ' ᾧτε μηκέτι φιλοσοφεῖν**.*

4. Ισοδύναμες συντακτικές μορφές

Συμπέρασμα (ή αποτέλεσμα) δηλώνουν επίσης (βλ. και πίνακα Δ): **α)** το απαρέμφατο του αποτελέσματος· **β)** το προληπτικό κατηγορούμενο ή κατηγορούμενο του αποτελέσματος.

---

7. Συνήθως η εκφορά μιας συμπερασματικής πρότασης με ευκτική οφείλεται σε έλξη από προηγούμενη ευκτική:
*Καταγελαστότερον εἰ εἰς τοσοῦτον μικροψυχίας ἔλθοιμεν, **ὥστε** τὰ προστάγματα τούτων **ὑπομείναιμεν**.*

8. Όταν η συμπερασματική πρόταση εισάγεται με ***ἢ ὥστε / ἢ ὡς*** + **απαρέμφατο** και προηγείται επίθετο ή επίρρημα συγκριτικού βαθμού, λειτουργεί ως β΄ όρος σύγκρισης και δηλώνει συμπέρασμα που δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί (ασύμμετρη σύγκριση, βλ. και § 41, παρατήρηση α΄):
*Ἤισθοντο αὐτὸν ἐλάττω ἔχοντα δύναμιν **ἢ ὥστε** τοὺς φίλους **ὠφελεῖν**.*

4. Οι Υποθετικες Προτασεις

§ 182 **Υποθετικές** ονομάζονται οι δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις που δηλώνουν την *προϋπόθεση* με την οποία μπορεί να ισχύει ή να αληθεύει αυτό που εκφράζει το ρήμα από το οποίο εξαρτώνται. Δέχονται άρνηση ***μή***.

Ν.Ε.: ***Αν θέλεις***, *μπορείς να έρθεις.*

1. Εισαγωγή

Οι υποθετικές προτάσεις εισάγονται με τους υποθετικούς συνδέσμους ***εἰ***, ***ἐάν***, ***ἄν***, ***ἤν***.

Ν.Ε.: Εισάγονται με τους υποθετικούς συνδέσμους ***αν, εάν,*** [σπάνια:] ***σαν, άμα*** κ.ά.

2. Εκφορά

Οι υποθετικές προτάσεις εκφέρονται με:

α) ***εἰ*** + **οριστική**:

*Εἰ τοῦτ' **ἐποίουν**, ἐνίκων ἄν.*

β) ***εἰ*** + **ευκτική**:

*Εἴ τινα **λάβοιεν**, ἀπέκτεινον.*

γ) ***ἐάν***, ***ἄν***, ***ἤν*** + **υποτακτική**:

*Ἐάν τι **ἔχω** ἀγαθόν, διδάσκω.*

3. Συντακτικός ρόλος

Οι υποθετικές προτάσεις χρησιμοποιούνται στον λόγο, όπως και στη Ν.Ε., ως **επιρρηματικοί προσδιορισμοί** που δηλώνουν **προϋπόθεση**.

4. Ισοδύναμες συντακτικές μορφές

Υπόθεση εκφράζουν επίσης: **α)** η υποθετική μετοχή· **β)** οποιαδήποτε έκφραση έχει υποθετική σημασία. (***Ἄνευ τούτων*** *οὐδὲν ἔστι γενέσθαι τῶν δεόντων.* [***εἰ μὴ ἔχομεν ταῦτα***].)

Οι Υποθετικοι Λογοι

§ 183 **Υποθετικοί λόγοι** ονομάζονται οι λογικές ενότητες που αποτελούνται από μία υποθετική πρόταση, η οποία ονομάζεται **υπόθεση**, και μία κύρια πρόταση, η οποία ονομάζεται **απόδοση**[9]. Η υπόθεση και η απόδοση μαζί, ως λογική ενότητα, εκφράζουν τη λογική σχέση του (υποθετικού) αιτίου – αποτελέσματος[10]:

Ν.Ε.: ***Αν δε θέλεις να έλθεις***, *πες το μου.*

9. Ως απόδοση τίθεται και δευτερεύουσα πρόταση, απαρέμφατο ή μετοχή (βλ. και § 185, υποσημ. 16γ).
10. Όταν η υπόθεση είναι παρενθετική, δεν έχει απόδοση και μεταφράζεται με την προσθήκη της λέξης «βέβαια»:
*Ὁ χρυσός, **εἰ βούλοιο** τἀληθῆ λέγειν, ἔκτεινε τὸν ἐμὸν παῖδα.* (αν βέβαια θέλεις)

Υποθετικός λόγος

Υπόθεση	**Απόδοση**
Εἰ θεοί τι δρῶσιν αἰσχρόν,	*οὐκ εἰσὶ θεοί.*

§ 184 Οι **υποθετικοί λόγοι**, ανάλογα με τον τρόπο εισαγωγής και εκφοράς της υπόθεσης, την έγκλιση της απόδοσης και τη σημασία τους, διακρίνονται σε **έξι είδη**:

α) 1ο είδος: Το πραγματικό.

ΥΠΟΘΕΣΗ	ΑΠΟΔΟΣΗ
εἰ + οριστική οποιουδήποτε χρόνου (μτφρ.: «αν» + οριστική)	οποιαδήποτε έγκλιση (μτφρ.: η αντίστοιχη έγκλιση)

Εἰ *μὲν οὖν ἄλλο τι καλῶς* ***ἔπραξεν, ἐπαινῶ.***
Εἰ ἀρέσκει *σοι ταῦτα,* ***ἐπιχείρει*** *αὐτοῖς.*
Εἰ ἀφήσεις *τοὺς Θηβαίους ἄνευ μάχης,* ***κινδυνεύσεις*** *τὰ ἔσχατα παθεῖν.*

β) 2ο είδος: Το αντίθετο του πραγματικού.

ΥΠΟΘΕΣΗ	ΑΠΟΔΟΣΗ
εἰ + οριστική ιστορικού χρόνου (μτφρ.: «αν» + οριστική παρατατικού ή υπερσυντελίκου)	δυνητική οριστική[11] (μτφρ.: «θα» + οριστική παρατατικού ή υπερσυντελίκου)

Εἰ *μὲν αὐτὸς* ***ἐποίει*** *τι φαῦλον, εἰκότως* ***ἂν ἐδόκει*** *πονηρὸς εἶναι.*
Εἰ μὴ *ἐγὼ* ***ἐκέλευσα, οὐκ ἂν ἐποίησεν*** *Ἀγασίας.* (δε θα το έκανε / δε θα το είχε κάνει)

γ) 3ο είδος: Το προσδοκώμενο.

ΥΠΟΘΕΣΗ	ΑΠΟΔΟΣΗ
ἐάν, ἄν, ἤν + υποτακτική (μτφρ.: «αν» + υποτακτική)	οριστική μέλλοντα[12] (μτφρ.: οριστική μέλλοντα)

Ἐὰν *ὁ βασιλεὺς ἄλλον στρατηγὸν* ***πέμπῃ, ἔσομαι*** *σύμμαχος ὑμῖν.*
Ἐὰν ἀναλογίσησθε, *αὐτίκα* ***γνώσεσθε.***

11. Στην **απόδοση** μπορεί επίσης να υπάρχει: α) **Απρόσωπο ρήμα** ή **απρόσωπη έκφραση** σε παρατατικό (*ἔδει, ἐχρῆν, προσῆκε, ἐξῆν, ἀναγκαῖον ἦν, δίκαιον ἦν* κτλ.) + **απαρέμφατο**: ***Εἰ ἦσαν*** *ἄνδρες ἀγαθοί,* ***ἐξῆν*** *αὐτοῖς τὰ δίκαια* ***δεικνύναι.*** β) Ένα από τα ρ. ***ἐβουλόμην, ἔμελλον, ἐκινδύνευσα*** + **απαρέμφατο**: *Ἡ πόλις* ***ἐκινδύνευσε διαφθαρῆναι, εἰ*** *ἄνεμος* ***ἐπεγένετο.*** (εάν φυσούσε)
12. Στην **απόδοση** μπορεί επίσης να υπάρχει **μελλοντική έγκλιση** ή **έκφραση** (υποτακτική, δυνητική ή ευχετική ευκτική, προστακτική, οριστική ενεστώτα ή αορίστου ή παρακειμένου με μελλοντική σημασία, συντελεσμένος μέλλοντας, απρόσωπο ρήμα + τελικό απαρέμφατο, ρηματικό επίθετο σε *-τος, -τέος* και γενικά οποιαδήποτε έκφραση αναφέρεται στο μέλλον):
Ἂν μὴ πιστεύητε, ***πέμψατε*** *πρέσβεις.*

δ) **4ο είδος**: **Αόριστη επανάληψη στο παρόν ή στο μέλλον.**

ΥΠΟΘΕΣΗ	ΑΠΟΔΟΣΗ
ἐάν, ἄν, ἢν + υποτακτική (μτφρ.: «αν», «όσες φορές» + υποτακτική)	οριστική ενεστώτα[13] (μτφρ.: οριστική ενεστώτα)

Ἢν *ἐγγὺς* ***ἔλθῃ*** *θάνατος, οὐδεὶς* ***βούλεται*** *θνῄσκειν.*
Ἐάν *τι* ***ἔχω*** *ἀγαθόν,* ***διδάσκω.***

ε) **5ο είδος**: **Απλή σκέψη του λέγοντος.**

ΥΠΟΘΕΣΗ	ΑΠΟΔΟΣΗ
εἰ + ευκτική (μτφρ.: «αν» + οριστική παρατατικού)	δυνητική ευκτική[14] (μτφρ.: «θα» + οριστική παρατατικού)

Εἰ *οἱ πολῖται* ***ὁμονοοῖεν****, εὐδαίμων* ***ἂν γίγνοιτο*** *ἡ πόλις.*
Οὐδεὶς γὰρ ***ζῴη*** *γ'* ***ἄν, εἰ μὴ τρέφοιτο.***

στ) **6ο είδος**: **Αόριστη επανάληψη στο παρελθόν.**

ΥΠΟΘΕΣΗ	ΑΠΟΔΟΣΗ
εἰ + ευκτική επαναληπτική (μτφρ.: «κάθε φορά που» + οριστική παρατατικού)	οριστική παρατατικού ή δυνητική οριστική αορίστου[15] (μτφρ.: οριστική παρατατικού)

Τῶν ἐχθρῶν ***εἴ*** *τινα* ***λάβοιεν, ἀπέκτεινε.***
Εἰ ἴδοι *τοὺς νέους γυμναζομένους,* ***ἐπῄνεσεν ἄν.***

§ 185 Ένας υποθετικός λόγος, ανάλογα με τον αριθμό των προτάσεων που τον αποτελούν, ονομάζεται, όπως και στη Ν.Ε.:

α) **Απλός**· αποτελείται από **μία υπόθεση** και **μία απόδοση**:
Ἐὰν ζητῇς *καλῶς,* ***εὑρήσεις****.* [Υπ. + Απ.]

β) **Σύνθετος**· αποτελείται από **περισσότερες της μίας υποθέσεις** ή/και **αποδόσεις**[16]:
Ἐὰν *μὲν* ***δόξῃ*** *καλὸς εἶναι ὁ νόμος,* ***ζῇ*** *ὁ τιθεὶς καὶ* ***ἀπέρχεται.*** [Υπ. + Απ. + Απ.]

---

13. Στην **απόδοση** μπορεί επίσης να υπάρχει **γνωμικός αόριστος**:
Ἢν *δέ τις τούτων τι* ***παραβαίνῃ****, ζημίαν αὐτοῖς* ***ἐπέθεσαν****.* (τους τιμωρούν)
14. Στην **απόδοση** μπορεί σπανιότερα να υπάρχει: **οριστική αρκτικού χρόνου**, **ευχετική ευκτική** ή **προστακτική**:
Εἴ *τις τάδε* ***παραβαίνοι****, ἐναγὴς* ***ἔστω*** *τοῦ Ἀπόλλωνος.* (ας έχει την κατάρα)
15. Στην **απόδοση** υπάρχει σπανιότερα **δυνητική οριστική παρατατικού, απλή οριστική αορίστου** ή **οριστική υπερσυντελίκου**:
Εἴ *δέ τις αὐτῷ περί του* ***ἀντιλέγοι****, ἐπὶ τὴν ὑπόθεσιν* ***ἐπανῆγεν ἂν*** *πάντα τὸν λόγον.*
Εἴ *τίς γέ τι αὐτῷ προστάξαντι καλῶς* ***ὑπηρετήσειεν****, οὐδενὶ ἀχάριστον* ***εἴασε*** *τὴν προθυμίαν.*
Εἴ *δέ τις καὶ* ***ἀντείποι****, εὐθὺς* ***ἐτεθνήκει.***
16. Εκτός από **απλός** ή **σύνθετος**, ένας υποθετικός λόγος μπορεί να είναι:
α) **Ελλειπτικός**, όταν λείπει το ρήμα της υπόθεσης ή της απόδοσης ή και ολόκληρη η υπόθεση ή η απόδοση, επειδή μπορεί να εννοηθούν εύκολα από τα συμφραζόμενα:
— *Ἄθλιος ἄρα οὗτός ἐστιν κατὰ τὸν σὸν λόγον.* — ***Εἴπερ*** *γε, ὦ φίλε,* ***ἄδικος****.* [*ἄδικός* ***ἐστιν***]
Από παράλειψη του ρήματος της υπόθεσης προέκυψαν υποθετικές εκφράσεις με επιρρηματική σημασία, όπως: *εἰ δὲ μὴ* (διαφορετικά),

Ἐὰν μελετήσωμεν *καὶ* ***ἀντιπαρασκευασώμεθα***, *χρόνος* ***ἐνέσται.*** (θα υπάρχει) [Υπ. + Υπ. + Απ.]

➤ Σε έναν **σύνθετο υποθετικό λόγο** οι υποθέσεις ενδέχεται να εισάγονται και ταυτόχρονα να συνδέονται διαζευκτικά με τους συνδέσμους ***εἴτε - εἴτε, ἐάντε - ἐάντε, ἤντε - ἤντε, ἄντε - ἄντε***:

Ἐάν τε *οἱ τετρακόσιοι* ***κρατήσωσιν ἐάν τε*** *οἱ ἐκ Μιλήτου πολέμιοι,* ***διαφθαρήσεσθε.***

ΠΙΝΑΚΑΣ 14. ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΥΠΟΘΕΤΙΚΩΝ ΛΟΓΩΝ

ΕΙΔΟΣ	ΥΠΟΘΕΣΗ	ΑΠΟΔΟΣΗ
1ο: Πραγματικό	*εἰ* + οριστική οποιουδήποτε χρόνου	οποιαδήποτε έγκλιση
2ο: Αντίθετο του πραγματικού	*εἰ* + οριστική ιστορικού χρόνου	δυνητική οριστική
3ο: Προσδοκώμενο	*ἐάν, ἄν, ἤν* + υποτακτική	οριστική μέλλοντα
4ο: Αόριστη επανάληψη στο παρόν ή στο μέλλον	*ἐάν, ἄν, ἤν* + υποτακτική	οριστική ενεστώτα
5ο: Απλή σκέψη του λέγοντος	*εἰ* + ευκτική	δυνητική ευκτική
6ο: Αόριστη επανάληψη στο παρελθόν	*εἰ* + ευκτική (επαναληπτική)	οριστική παρατατικού ή δυνητική οριστική αορίστου

πλὴν εἰ (εκτός από), *εἰ(περ) τις καὶ ἄλλος* (περισσότερο από κάθε άλλον), *εἴπερ ποτὲ (καὶ ἄλλοτε)* (περισσότερο από κάθε άλλη φορά), *εἴπερ που* (περισσότερο από κάθε άλλο μέρος), *ἐὰν μόνον* (αρκεί μόνο να) κ.ά., καθώς και εκφράσεις του τύπου *ὥσπερ (ἂν) εἰ, ὡσπερεί, ὥσπερ ἄν, ὡς ἄν*, με τη σημασία του «σαν»:

Εἰ *μὲν* ***ἠδίκηκεν***, *δίκην δῷ·* ***εἰ δὲ μὴ*** [*ἠδίκηκεν*], *ἀποφύγῃ.*

Διεφθάρησαν ***ὥσπερ ἂν εἰ*** *πρὸς ἅπαντας ἀνθρώπους ἐπολέμησαν.* [*ὥσπερ ἂν διεφθάρησαν, εἰ ἐπολέμησαν πρὸς...*]

β) **Λανθάνων**, όταν η **υπόθεση** λανθάνει, είναι κρυμμένη συνήθως σε μια υποθετική, αναφορική υποθετική ή χρονική υποθετική μετοχή, σε μια αναφορική υποθετική ή χρονική υποθετική πρόταση ή σε άλλη λέξη ή φράση που εμπεριέχει υπόθεση:

Ταῦτα ***πράξας*** *μεγάλην δόξαν* ***ἕξεις***. [*ἐὰν πράξῃς – ἕξεις*: προσδοκώμενο]

γ) **Εξαρτημένος** ή **πλάγιος**, όταν η **απόδοση** δεν είναι κύρια αλλά δευτερεύουσα πρόταση, απαρέμφατο ή μετοχή. Για να τον αναγνωρίσουμε, πρέπει να έχουμε υπόψη μας ότι:

- Αν η απόδοση εξαρτάται από αρκτικό χρόνο, ο υποθετικός λόγος αναγνωρίζεται σαν να ήταν ανεξάρτητος:

  Λέγει ***ὅτι, ἐὰν μάθῃ, παύσεται*** *ταῦτα ποιῶν.* [*ἐὰν μάθῃ – παύσεται*: προσδοκώμενο]

- Αν η απόδοση εξαρτάται από ιστορικό χρόνο, η υπόθεση (με εξαίρεση την υπόθεση του 2ου είδους, η οποία δε μεταβάλλεται) έχει τη μορφή *εἰ* + ευκτική του πλάγιου λόγου. Τότε το είδος της απόδοσης, το νόημα και η τροπή του εξαρτημένου υποθετικού λόγου σε ανεξάρτητο μας βοηθούν στην αναγνώρισή του:

  Ἡγεῖτο ἅπαν ***ποιήσειν*** *αὐτόν,* ***εἴ*** *τις ἀργύριον* ***διδοίη***. [*ἐάν τις διδῷ – ποιήσει*: προσδοκώμενο]

5. Οι Εναντιωματικές Προτάσεις

§ 186 **Εναντιωματικές** ονομάζονται οι δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις των οποίων το περιεχόμενο εκφράζει *εναντίωση* προς το νόημα της (κύριας) πρότασης που προσδιορίζουν. Δέχονται άρνηση ***μή***.

Ν.Ε.: ***Αν και είμαι τραυματισμένος***, *θα αγωνιστώ.*

1. Εισαγωγή

Οι εναντιωματικές προτάσεις εισάγονται με τους εναντιωματικούς συνδέσμους ***εἰ καί, ἐὰν/ἂν/ἢν καὶ*** (αν και, μολονότι) και δηλώνουν εναντίωση προς κάτι που θεωρείται πραγματικό.

Ν.Ε.: Εισάγονται με τα ***αν και, ενώ, μολονότι, παρόλο που*** κ.ά.

2. Εκφορά

Οι εναντιωματικές προτάσεις εκφέρονται, όπως και οι υποθετικές προτάσεις, με:

α) **Οριστική** ή **ευκτική**, όταν ο σύνδεσμος εισαγωγής περιέχει το ***εἰ***:

Εἰ καὶ *χρήματα* ***ἔχομεν***, *οὐκ εὐτυχοῦμεν.*

Ἄξιον γὰρ ἀκοῦσαι τὸ διήγημα τοῦτο, ***εἰ καὶ μὴ προσήκοι*** *Κλεοκράτει.*

β) **Υποτακτική**, όταν ο σύνδεσμος εισαγωγής περιέχει το ***ἐάν, ἄν, ἤν***:

Ἐὰν καὶ μὴ βούλωνται, *πάντες αἰσχύνονται μὴ πράττειν τὰ δίκαια.*

Παρατηρήσεις

α) Όταν μετά τους υποθετικούς συνδέσμους ***εἰ, ἐάν, ἄν, ἢν*** ακολουθεί ο ***καὶ*** ως **προσθετικός**, τότε τα συμπλέγματα που προκύπτουν δεν είναι εναντιωματικοί σύνδεσμοι:

Τόδε δὲ διανοηθῶμεν, ***εἰ καὶ*** *σοὶ συνδοκεῖ.* (αν και συ συμφωνείς) [προσθετικός· η πρόταση είναι υποθετική]

β) Ο σύνδεσμος ***εἰ καί***, όταν έχει τη σημασία του «ακόμη κι αν», εισάγει δευτερεύουσες παραχωρητικές προτάσεις (βλ. § 187):

Ἄνθρωποι κακοί, ***εἰ καὶ*** *ὠφελεῖν* ***δοκοῦσιν***, *μᾶλλον βλάπτουσιν.*

3. Συντακτικός ρόλος

Οι εναντιωματικές προτάσεις χρησιμοποιούνται στον λόγο, όπως και στη Ν.Ε., ως **επιρρηματικοί προσδιορισμοί** που δηλώνουν **εναντίωση**.

4. Ισοδύναμες συντακτικές μορφές

Εναντίωση εκφράζουν επίσης (βλ. και πίνακα Δ): **α)** οι εναντιωματικές μετοχές· **β)** οι εμπρόθετοι προσδιορισμοί που δηλώνουν εναντίωση.

6. Οι Παραχωρητικές Προτάσεις

§ 187 **Παραχωρητικές** ονομάζονται οι δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις των οποίων το περιεχόμενο εκφράζει *παραχώρηση* προς το νόημα της (κύριας) πρότασης που προσδιορίζουν. Δέχονται άρνηση ***μή***.

Ν.Ε.: ***Κι αν ακόμη διαφωνούσα***, *θα σε υποστήριζα.*

1. Εισαγωγή

Οι παραχωρητικές προτάσεις εισάγονται με τους παραχωρητικούς συνδέσμους:

α) ***καὶ εἰ***, ***κεἰ***, ***καὶ ἄν***, ***καὶ ἐάν***, ***κἄν***, ***καὶ ἤν*** (ακόμη κι αν, έστω κι αν, κι αν ακόμα) ύστερα από καταφατική πρόταση:

Χρὴ ποιεῖν με τοῦτο, ***καὶ εἰ μὴ πέποιθα.*** (έστω κι αν δεν είμαι πεπεισμένος)

Ἀνὴρ πονηρὸς δυστυχεῖ, ***κἂν εὐτυχῇ.***

Ν.Ε.: Εισάγονται με τους παραχωρητικούς συνδέσμους ***και αν, και να, όσο κι αν, ούτε κι αν*** κ.ά.

β) ***οὐδ' εἰ***, ***μηδ' εἰ***, ***οὐδ' ἐάν***, ***οὐδ' ἄν***, ***οὐδ' ἤν***, ***μηδ' ἐάν***, ***μηδ' ἄν***, ***μηδ' ἤν*** (ούτε κι αν) ύστερα από αρνητική πρόταση και δηλώνουν παραχώρηση προς κάτι που θεωρείται απίθανο ή αδύνατο.

Μὴ θορυβήσητε, ***μηδ' ἐὰν δόξω*** *τι ὑμῖν μέγα λέγειν.* (ακόμη κι αν σας φανεί ότι λέω κάτι υπερβολικό)

➤ Όταν ο ***καὶ*** που προηγείται των *εἰ, ἐάν, ἄν, ἤν* είναι συμπλεκτικός, μεταβατικός ή προσθετικός, η πρόταση δεν είναι παραχωρητική, αλλά **υποθετική**:

Καὶ εἰ *μή τι κωλύει, ἐθέλω αὐτοῖς διαλεχθῆναι.* [μεταβατικός]

2. Εκφορά

Οι παραχωρητικές προτάσεις εκφέρονται, όπως και οι υποθετικές προτάσεις, με:

α) **Οριστική** ή **ευκτική**, όταν ο σύνδεσμος εισαγωγής περιέχει το ***εἰ***.

β) **Υποτακτική**, όταν ο σύνδεσμος εισαγωγής περιέχει το ***ἐάν, ἄν, ἤν***[17].

3. Συντακτικός ρόλος

Οι παραχωρητικές προτάσεις χρησιμοποιούνται στον λόγο, όπως και στη Ν.Ε., ως **επιρρηματικοί προσδιορισμοί** που δηλώνουν **παραχώρηση**.

4. Ισοδύναμες συντακτικές μορφές

Παραχώρηση δηλώνει επίσης η παραχωρητική μετοχή (βλ. και πίνακα Δ).

7. Οι Χρονικές Προτάσεις

§ 188 **Χρονικές** ονομάζονται οι δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις που προσδιορίζουν *χρονικά* το περιεχόμενο της προσδιοριζόμενης (κύριας συνήθως) πρότασης. Δέχονται άρνηση ***οὐ*** ή ***μή***.

Ν.Ε.: *Διάβαζε,* ***ώσπου νύχτωσε.***

Οι χρονικές προτάσεις δηλώνουν, όπως και στη Ν.Ε.:

α) **το προτερόχρονο**, όταν η πράξη την οποία δηλώνει η χρονική πρόταση γίνεται πριν από την πράξη της κύριας πρότασης:

Ἐπεὶ ἤκουσε *ἀπῆλθεν.* [Πρώτα άκουσε και μετά έφυγε.]

β) **το σύγχρονο**, όταν η πράξη την οποία δηλώνει η χρονική πρόταση γίνεται την ίδια στιγμή με την πράξη της κύριας πρότασης:

Ἀφίκοντο ***ὅτε νὺξ ἐγένετο.*** [Έφτασαν την ώρα που νύχτωσε.]

---

17. Οι παραχωρητικές, όπως και οι εναντιωματικές προτάσεις, σχηματίζουν μαζί με την κύρια πρόταση όλα τα είδη των υποθετικών λόγων:
Φήσουσι *σοφὸν* ***εἶναι, εἰ καὶ μὴ εἰμί.*** [πραγματικό]
Γελᾷ *ὁ μωρός,* ***κἄν*** *τι μὴ γελοῖον* ***ᾖ.*** [αόριστη επανάληψη στο παρόν – μέλλον]

γ) το υστερόχρονο, όταν η πράξη την οποία δηλώνει η χρονική πρόταση γίνεται ύστερα από την πράξη της κύριας πρότασης:

Μεσσήνην εἵλομεν ***πρὶν Πέρσας λαβεῖν τὴν βασιλείαν.*** [Η ανάληψη της βασιλείας από τους Πέρσες έγινε ύστερα από την άλωση της Μεσσήνης.]

1. Εισαγωγή

Οι χρονικές προτάσεις εισάγονται (συνηθέστερα):

α) Όταν δηλώνουν το **προτερόχρονο**:

- Με τους χρονικούς συνδέσμους ή τις χρονικές εκφράσεις ***ὡς*** (αφού, μόλις), ***ἐπεί, ἐπειδὴ*** (αφού, αφότου), ***ἐπεὶ (ἐπειδὴ) πρῶτον, ἐπεὶ (ἐπειδὴ) τάχιστα*** (αμέσως μόλις, όταν), ***πρὶν*** + **έγκλιση** (παρά αφού):

  Οἱ δὲ τριάκοντα ᾑρέθησαν ***ἐπεὶ τάχιστα*** *τὰ μακρὰ τείχη* ***καθῃρέθη***. (γκρεμίστηκαν)
- Με τις εμπρόθετες αναφορικές εκφράσεις ***ἐξ οὗ, ἐξ ὅτου, ἀφ' οὗ, ἀφ' ὅτου*** (αφού, αφότου):

  Φίλιππος, ***ἀφ' οὗ*** *τὴν εἰρήνην* ***ἐποιήσατο***, *οὐ μόνον ὑμᾶς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ἀδικεῖ.*

  Ν.Ε.: Εισάγονται με τα ***αφού, αφότου, καθώς, όταν, μόλις*** κ.ά.

β) Όταν δηλώνουν το **σύγχρονο**:

- Με τους χρονικούς συνδέσμους ***ὅτε, ὁπότε*** (όταν, τότε που), ***ἕως, ἔστε, μέχρι, ἄχρι*** (μέχρις ότου, ώσπου), ***ἡνίκα, ὁπηνίκα*** (τη στιγμή που, ενώ):

  Ἡνίκα *μοι* ***ἐδόκει*** *καιρὸς εἶναι, προϊέναι ἐκέλευσα.*
- Με τα χρονικά επιρρήματα ***ὁσάκις, ὁποσάκις*** (κάθε φορά που):

  Τὸν Εὐφράτην, ***ὁσάκις κατέλαβεν*** *αὐτοὺς ἀνάγκη, ἐγεφύρωσαν.*
- Με τις αναφορικές εκφράσεις ***ὅσον χρόνον, ἐν ᾧ, ἐν ὅσῳ*** (ενώ, καθώς, στο διάστημα που):

  Ἐν ὅσῳ *ταῦτ'* ***ἐπράττετο***, *Ἐπαμεινώνδας ἐξῄει.* (εκστράτευε)

  Ν.Ε.: Εισάγονται με τα ***ενώ, καθώς, όταν, όσο*** κ.ά.

γ) Όταν δηλώνουν το **υστερόχρονο**:

- Με τους χρονικούς συνδέσμους ***ἕως, ἔστε, ἄχρι, μέχρι, πρὶν*** + **απαρέμφατο** (προτού να):

  Μέχρι τούτου Λασθένης φίλος ὠνομάζετο, ***ἕως προὔδωκεν*** *Ὄλυνθον.*
- Με τις εμπρόθετες αναφορικές εκφράσεις ***μέχρι οὗ, ἄχρι οὗ, μέχρι ὅτου, ἄχρι ὅτου*** (μέχρις ότου, έως ότου):

  Ἐκεῖ ἔμεινε ***μέχρι οὗ*** *Κῦρος εἰς Σάρδεις* ***ἀφίκετο.***

  Ν.Ε.: Εισάγονται με τα ***μέχρι να, έως ότου να, ώσπου να, προτού να*** κ.ά.

Παρατηρήσεις

α) Το ληκτικό φωνήεν του συνδέσμου ***ὅτε***[18] εκθλίβεται, όταν βρεθεί μπροστά από το αρχικό φωνήεν ή την αρχική δίφθογγο της λέξης που ακολουθεί. Δε συμβαίνει το ίδιο με το σύνδεσμο ***ὅτι***:

Ἔπεμψεν ἐπιστολήν, ***ὅτ'*** *Ἀμφίπολιν* ***ἐπολιόρκει.***

β) Τα ***ἄχρι, μέχρι***, ως καταχρηστικές προθέσεις με **γενική**, σχηματίζουν εμπρόθετους προσδιορισμούς τόπου ή χρόνου:

μέχρι τοῦ ὁμαλοῦ – ***ἄχρι*** *τῆς τήμερον* ***ἡμέρας***

18. Ο ***ὅτε*** δεν εισάγει χρονική πρόταση, όταν βρίσκεται σε στερεότυπες εκφράσεις με επιρρηματική σημασία, όπως: ***ἔστιν ὅτε*** (κάποτε, μερικές φορές), ***ὁτὲ μὲν - ὁτὲ δὲ*** (άλλοτε μεν - άλλοτε δε), ***οὐκ ἔστιν ὅτε*** (ποτέ), ***οὐκ ἔστιν ὅτε οὐ*** (πάντοτε), ***ὅτε μὴ*** (εκτός εάν), ***ἐνίοτε*** (κάποτε) κ.ά.:

Γίγνονται δὲ ἐξ αὐτῶν ***ἔστιν ὅτε*** *καὶ τύραννοι.*

2. Εκφορά

Οι χρονικές προτάσεις εκφέρονται με:

α) **Οριστική**, η οποία διατηρείται και ύστερα από ιστορικό χρόνο, όταν προσδιορίζουν χρονικά κάτι καθορισμένο και πραγματικό[19]:

__Ἐπειδὴ εἰσῆλθεν__, ἐπορεύετο πρὸς τὴν ἀκρόπολιν. [προτερόχρονο]

β) **Υποτακτική**[20], όταν δηλώνουν:

- **Το προσδοκώμενο:**

Χρονική πρόταση	Κύρια πρόταση
χρονικός υποθετικός σύνδεσμος + υποτακτική	οριστική μέλλοντα

__Ἐπειδὰν τάχιστα__ ἡ στρατεία __λήξῃ__, εὐθὺς ἀποπέμψει αὐτόν. (μόλις)

- **Αόριστη επανάληψη στο παρόν ή στο μέλλον:**

Χρονική πρόταση	Κύρια πρόταση
χρονικός υποθετικός σύνδεσμος + υποτακτική	οριστική ενεστώτα

__Ὅταν βούλωνται__, εὑρίσκουσιν.

γ) **Ευκτική**, όταν δηλώνουν:

- **Απλή σκέψη του λέγοντος:**

Χρονική πρόταση	Κύρια πρόταση
χρονικός σύνδεσμος + ευκτική	δυνητική ευκτική

Ὁ ἑκὼν πεινῶν φάγοι ἄν, __ὁπότε βούλοιτο__. (Αυτός που πεινά με τη θέλησή του μπορεί να φάει όποτε θέλει.)

- **Αόριστη επανάληψη στο παρελθόν:**

Χρονική πρόταση	Κύρια πρόταση
χρονικός σύνδεσμος + ευκτική (επαναληπτική)	οριστική παρατατικού ή δυνητική οριστική αορίστου

__Ὁπότε θύοι__ Κρίτων, ἐκάλει Ἀρχέδημον. (κάθε φορά που θυσίαζε)

---

19. Μερικές φορές σε χρονικές προτάσεις που εκφέρονται με οριστική περιέχεται και **υπόθεση**. Στην περίπτωση αυτή ο υποθετικός λόγος μπορεί να δηλώνει:
 α) Το **πραγματικό** (**Υπ.**: χρονικός σύνδεσμος + οριστική → **Απ.**: κάθε έγκλιση):
 __Ὅτ' εὐτυχεῖς__ [εἰ εὐτυχεῖς], __μὴ__ μέγα __φρόνει__.
 β) Το **αντίθετο του πραγματικού** (**Υπ.**: χρονικός σύνδεσμος + οριστική ιστορικού χρόνου → **Απ.**: δυνητική οριστική):
 __Ὁπότε__ [εἴ ποτε] ἐκεῖνο __ἔγνωμεν__, ἱκανῶς __ἂν εἶχεν__ ἡμῖν. (το πρόβλημά μας θα λυνόταν)
20. Ύστερα από ιστορικό χρόνο εκφέρονται με ευκτική του πλάγιου λόγου αντί της υποτακτικής:
 Ἤλπιζε ὑπὸ τῶν ἑαυτοῦ παίδων, __ἐπειδὴ τελευτήσαι__ τὸν βίον, ταφήσεσθαι. [ἐπειδὰν τελευτήσω – ταφήσομαι]

Η χρονική πρόταση που εκφέρεται με υποτακτική ή ευκτική είναι χρονική υποθετική.

3. Συντακτικός ρόλος

Οι χρονικές προτάσεις χρησιμοποιούνται στον λόγο, όπως και στη Ν.Ε., ως **επιρρηματικοί προσδιορισμοί χρόνου**.

4. Ισοδύναμες συντακτικές μορφές

Χρόνο δηλώνουν επίσης (βλ. και πίνακα Δ): **α)** η χρονική μετοχή· **β)** η γενική του χρόνου· **γ)** η δοτική του χρόνου· **δ)** η αιτιατική του χρόνου· **ε)** τα χρονικά επιρρήματα· **στ)** οι εμπρόθετοι προσδιορισμοί του χρόνου· **ζ)** το επιρρηματικό κατηγορούμενο του χρόνου.

Η σύνταξη του συνδέσμου *πρὶν*

§ 189 Ο σύνδεσμος ***πρὶν*** συντάσσεται:

α) Με **έγκλιση**, συνήθως ύστερα από **αρνητική** πρόταση, και δηλώνει το **προτερόχρονο**:

- **Οριστική ιστορικού χρόνου**, όταν δηλώνει το πραγματικό· μτφρ.: «παρά αφού», «έως ότου» + οριστική:
  *Οὐ πρότερον ἠθέλησεν ἀπελθεῖν, **πρὶν** αὐτὸν **ἐξήλασαν**.* (παρά αφού τον εξόρισαν)
- **Υποτακτική** + ***ἂν*** αοριστολογικό. Η πρόταση είναι **χρονική υποθετική** και δηλώνει το προσδοκώμενο ή το αόριστα επαναλαμβανόμενο στο παρόν ή στο μέλλον· μτφρ.: «προτού να», «πριν να» + υποτακτική:
  *Μὴ ἀπέλθητε, **πρὶν ἂν ἀκούσητε**.* [προσδοκώμενο]
  *Οὐ πρότερον παύονται, **πρὶν ἂν πείσωσιν** οὓς ἠδίκησαν.* [αόριστη επανάληψη στο παρόν – μέλλον]
- **Ευκτική του πλάγιου λόγου** (αντί υποτακτικής + *ἂν*) ύστερα από ιστορικό χρόνο:
  *Οὐκ ἀφίεσαν **πρὶν παραθεῖεν** αὐτοῖς ἄριστον.* (Δεν τους άφηναν να φύγουν, πριν τους παραθέσουν πρόγευμα.)

β) Με **απαρέμφατο**, συνήθως ύστερα από **καταφατική** πρόταση, και δηλώνει γεγονός ενδεχόμενο, **υστερόχρονο** ως προς την πράξη της κύριας πρότασης· μτφρ.: «προτού να», «πριν να» + υποτακτική:
*Οὗτοι οὖν διέβησαν, **πρὶν** τοὺς ἄλλους **ἀποκρίνασθαι**.*

Γ. ΟΙ ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

§ 190 **Αναφορικές** ονομάζονται οι δευτερεύουσες προτάσεις που *αναφέρονται* σε όρο άλλης πρότασης, ο οποίος είτε υπάρχει είτε εννοείται. Όταν βρίσκονται σε στενή λογική σχέση με τον όρο που προσδιορίζουν, λειτουργούν ως **αναγκαίοι προσδιορισμοί** και κανονικά δε χωρίζονται με κόμμα. Αντίθετα, όταν περιλαμβάνουν πρόσθετες πληροφορίες που μπορεί να παραλειφθούν, ονομάζονται **προσθετικές** και χωρίζονται με κόμμα:

*Γιγνώσκουσιν ἅπανθ' **ἃ** Φίλιππος **παρασκευάζεται**.* [αναγκαίος προσδιορισμός]
*Δερκυλίδας, **ὅσπερ πολέμιος ἦν αὐτῷ**, ἐν Ἀβύδῳ ἔτυχεν ὤν.* [προσθετική]
Ν.Ε.: • *Αυτό είναι το βιβλίο **που αγόρασα**.* • *Έπαιζαν κοντά στο παράθυρο, **το οποίο έβλεπε στον κήπο**.*

Οι δευτερεύουσες αναφορικές προτάσεις **εισάγονται**, όπως και στη Ν.Ε.:

α) Με **αναφορικές αντωνυμίες**:

ὅς (ο οποίος, που)	***ὁποῖος*** (όποιας λογής)
ὅστις (όποιος, ο οποίος)	***ὁπότερος*** (όποιος από τους δύο)
ὅσπερ (ο οποίος ακριβώς)	***ἡλίκος / ὁπηλίκος*** (όσο μεγάλος)
ὅσος / ὁπόσος (όσος)	***ὁποδαπὸς*** (από τον τόπο που)
οἷος (τέτοιος που)	

*Κῦρος ἔχων **οὓς εἴρηκα** ὡρμᾶτο ἀπὸ Σάρδεων.*
*Οὐδέποτε τὴν μητέρα οὔτ' εἶπα οὔτ' ἐποίησα οὐδέν, **ἐφ' ᾧ ᾐσχύνθη**.* [με εμπρόθετη αναφορική αντωνυμία]

β) Με **αναφορικά επιρρήματα**:

ὅσον / ὅσῳ (όσο)	***οἷον / οἷα*** (όπως, όπως ακριβώς)
οὗ / ὅπου / ἔνθα / ὅποι (όπου)	***ὡς / ὅπως*** (όπως)
ᾗ / ὅπῃ (όπου, όπως)	***ὥσπερ / ᾗπερ / καθάπερ*** (όπως ακριβώς)
ἔνθεν / ὅθεν / ὁπόθεν (απ' όπου)	

*Ἐκκλησίαν ἐποίησαν, **ἔνθα** δὴ ὁ Θρασύβουλος **ἔλεξεν**.*

➤ Τα ***ὅς***, ***οὗ***, ***ὅπου***, ***ὅθεν***, ***ὁπόθεν***, ***ἔνθα***, ***ἔνθεν*** έχουν δεικτική σημασία και εισάγουν **κύρια πρόταση**, όταν αναφέρονται στα προηγούμενα, βρίσκονται στην αρχή περιόδου ή ημιπεριόδου και δεν ακολουθεί άλλη κύρια πρόταση[21]:

Ὧν εἷς ἐγώ, ταύτην ἐμαυτῷ ῥᾳστώνην ἐξηῦρον. (Απ' αυτούς ένας εγώ, αυτό βρήκα ως ανακούφιση για τον εαυτό μου.)
*Παρῄνει μεθορμίσαι εἰς Σηστόν· **οὗ** ὄντες ναυμαχήσετε, ἔφη.* (Τους προέτρεπε να προσορμιστούν στη Σηστό· εκεί αν βρίσκεστε, θα ναυμαχήσετε, είπε.)

§ 191 Οι δευτερεύουσες αναφορικές προτάσεις διακρίνονται σε: α) **ονοματικές** και β) **επιρρηματικές**.

§ 192 **Αναφορικές ονοματικές** ονομάζονται οι δευτερεύουσες αναφορικές προτάσεις που χρησιμοποιούνται στον λόγο ως ονόματα:

*Οὐ καλά γ' ἦν **ἃ ἔπραξα**.* (αυτά που έπραξα / οι πράξεις μου)
Ν.Ε.: ***Όποιος ξέρει*** *ας απαντήσει.*

1. Εισαγωγή

Οι αναφορικές ονοματικές προτάσεις εισάγονται με **αναφορικές αντωνυμίες**:

*Ἀκούετε τοῦ νόμου τῆς φιλανθρωπίας **ὃς** οὐδὲ τοὺς δούλους ὑβρίζεσθαι **ἀξιοῖ**.*
*Ἐβουλόμην ἰσχύειν τοὺς νόμους **οὓς ἐνομοθέτησεν** ὁ Σόλων.*

---

21. **Αναφορικές αντωνυμίες** ή **αναφορικά επιρρήματα** + ***οὖν***, ***δή***, ***δήποτε*** και εκφράσεις όπως ***ἔστιν ὅς / ἔστιν ὅστις*** (κάποιος), ***οὐκ/οὐδεὶς ἔστιν ὅστις*** (κανένας), ***οὐκ/οὐδεὶς ἔστιν ὅστις οὐ*** (καθένας), ***ἔστιν οὗ*** (κάπου), ***οἷός (τ') εἰμὶ*** + **απαρέμφατο** (είμαι ικανός να), ***οἷόν τ' ἐστὶ*** + **απαρέμφατο** (είναι δυνατόν να) κ.ά. δεν εισάγουν αναφορική πρόταση:
• *Κἀγὼ **οὐδ' ὁτιοῦν** ἀντέλεγον τούτοις.* (τίποτα) • ***Οὐδεὶς ἔστιν ὅστις οὐκ*** *ἂν ἔδωκεν τρία τάλαντα.* • *Τὰ μὲν ὄρη **οἷόν τ' ἐστὶ** καὶ ἰχνεύειν.* [*ἰχνεύω*: ιχνηλατώ]

➤ Μερικές φορές η αναφορική αντωνυμία δε βρίσκεται σε πτώση αιτιατική, όπως απαιτεί η σύνταξη του ρήματος της αναφορικής πρότασης, αλλά σε γενική ή δοτική, επειδή έλκεται από την πτώση (γενική ή δοτική) της λέξης την οποία προσδιορίζει. Το φαινόμενο αυτό ονομάζεται **έλξη του αναφορικού**[22].

*Ἐμέμνητο τῶν συμφορῶν **ὧν** ἔπαθεν.* [αντί: *τῶν συμφορῶν **ἃς** ἔπαθεν*]

2. Εκφορά

Οι αναφορικές ονοματικές προτάσεις εκφέρονται, ανάλογα με τη σημασία τους και τον χρόνο του ρήματος εξάρτησης (αρκτικό ή ιστορικό):

α) Όταν είναι προτάσεις **κρίσης** (άρνηση ***οὐ***), με οριστική, δυνητική οριστική, δυνητική ευκτική και ευκτική του πλάγιου λόγου (ύστερα από ρήμα εξάρτησης ιστορικού χρόνου).

β) Όταν είναι προτάσεις **επιθυμίας** (άρνηση ***μή***), με υποτακτική, ευχετική ευκτική, προστακτική και ευκτική του πλάγιου λόγου (ύστερα από ρήμα εξάρτησης ιστορικού χρόνου).

3. Συντακτικός ρόλος

Οι αναφορικές ονοματικές προτάσεις χρησιμοποιούνται στον λόγο, όπως και στη Ν.Ε., κυρίως ως:

α) **Υποκείμενα** (Υ):

__Ὅστις ζῆν ἐπιθυμεῖ__, πειράσθω νικᾶν. [Υ στα *πειράσθω* και *νικᾶν*]

β) **Αντικείμενα** (Α):

__Ὃ σὺ μισεῖς__, μὴ ποιήσῃς. [Α στο *μὴ ποιήσῃς*]

γ) **Κατηγορούμενα** (Κ):

Οὗτός ἐστιν __ὃς ψεύδεται__. [αντί *ὁ ψεύστης*: Κ στο *οὗτος*]

δ) **Ομοιόπτωτοι προσδιορισμοί** (παραθέσεις, επεξηγήσεις, επιθετικοί προσδιορισμοί):

Ἦν δέ τις Ἀπολλοφάνης, __ὃς καὶ Φαρναβάζῳ ἐτύγχανε ξένος ὤν__. [παράθεση στο *Ἀπολλοφάνης*]

Ὦ Κλέαρχε, ἀπόφηναι γνώμην, __ὅ,τι σοι δοκεῖ__. [επεξήγηση στο *γνώμην*]

Τόδ' ἐστὶ τὸ στρατόπεδον __ὃ κατεκαύθη__ ὑπὸ τῶν Συρακοσίων. [*τὸ στρατόπεδον **τὸ κατακαυθέν***· επιθετικός προσδιορισμός στη λέξη *τὸ στρατόπεδον*]

ε) **Ετερόπτωτοι προσδιορισμοί** σε μια από τις πλάγιες πτώσεις:

Βούλομαι λαβεῖν τι __ὧν ἔχεις__. [γενική διαιρετική]

§ 193 **Αναφορικές επιρρηματικές** ονομάζονται οι δευτερεύουσες αναφορικές προτάσεις που αναφέρονται σε όρο της πρότασης εξάρτησης, ο οποίος υπάρχει ή εννοείται, αλλά συγχρόνως εκφράζουν και κάποια επιρρηματική σχέση.

Ν.Ε.: *Πηγαίνει __όπου τον καλούν__.* [*εκεί όπου*]

1. Εισαγωγή

Οι αναφορικές επιρρηματικές προτάσεις εισάγονται με τα αναφορικά επιρρήματα ***οὗ***, ***ᾗ***, ***οἷ***, ***ὅθεν***, ***ἔνθεν***, ***ὅπου***, ***ὅποι***, ***ὅπῃ*** (βλ. και § 194 για την εισαγωγή με αναφορικές αντωνυμίες αναφορικών προτάσεων που έχουν επιρρηματική σημασία).

2. Εκφορά

Οι αναφορικές επιρρηματικές προτάσεις εκφέρονται όπως και οι αναφορικές ονοματικές.

22. Ομοίως μπορεί να έλκεται ο προσδιοριζόμενος όρος από την πτώση της αναφορικής αντωνυμίας (**αντίστροφη έλξη** ή **ανθέλξη**):
__Τὴν οὐσίαν ἣν__ κατέλιπε τῷ υἱεῖ οὐ πλείονος ἀξία ἐστὶν ἢ τεττάρων καὶ δέκα ταλάντων. [αντί: ***ἡ οὐσία** ἣν κατέλιπε*]

3. Συντακτικός ρόλος

Οι αναφορικές επιρρηματικές προτάσεις χρησιμοποιούνται στον λόγο ως **επιρρηματικοί προσδιορισμοί τόπου** ή **τρόπου**:

*Καταλαμβάνει τὰ κύκλῳ ὄρη τοῦ πεδίου, **ὅθεν** οἱ ξὺν Φιλώτα ἐπισιτιεῖσθαι **ἔμελλον**.*

*Σῴζεσθε **ὅπῃ δυνατόν ἐστι.*** (όπως, με όποιον τρόπο)

§ 194 Από τις αναφορικές προτάσεις πολλές:

A. Εκφράζουν τις επιρρηματικές σχέσεις της αιτίας, του σκοπού, του αποτελέσματος και της υπόθεσης. Έτσι διακρίνονται σε:

1. **Αναφορικές αιτιολογικές**· εξαρτώνται κυρίως από ρήματα ψυχικού πάθους, εισάγονται συνήθως με τις αναφορικές αντωνυμίες ***ὅς, ὅστις, ὅσος, οἷος***, εκφέρονται όπως οι αιτιολογικές προτάσεις και χρησιμοποιούνται ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί της αιτίας:

*Τὴν μητέρα ἐμακάριζον, **οἵων τέκνων ἔτυχεν.*** [*ὅτι τοιούτων τέκνων ἔτυχεν*]

2. **Αναφορικές τελικές**· εξαρτώνται κυρίως από ρήματα κίνησης ή σκόπιμης ενέργειας, εισάγονται συνήθως με τις αναφορικές αντωνυμίες ***ὅς, ὅστις***, εκφέρονται με οριστική μέλλοντα και χρησιμοποιούνται ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί του σκοπού:

*Μάρτυρας πεπόρισται, **οἳ μαρτυρήσουσιν αὐτῷ.*** [*ἵνα οὗτοι μαρτυρήσωσιν αὐτῷ*]

3. **Αναφορικές συμπερασματικές**· εισάγονται συνήθως με τις αναφορικές αντωνυμίες ***ὅς, ὅστις, ὅσος, οἷος***, εκφέρονται όπως οι συμπερασματικές προτάσεις και χρησιμοποιούνται ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί του αποτελέσματος. Συνήθως των προτάσεων αυτών προηγούνται οι λέξεις *οὕτω(ς), τοιοῦτος, τοσοῦτος, τηλικοῦτος*:

*Οὐδεὶς ἦν οὕτω φαῦλος, **ὃς οὐκ ἂν ἔπραττε ταῦτα.*** [*ὥστε οὗτος οὐκ ἂν ἔπραττε ταῦτα*]

4. **Αναφορικές υποθετικές**· εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες και αναφορικά επιρρήματα, εκφέρονται όπως οι υποθετικές προτάσεις και σχηματίζουν με την κύρια πρόταση υποθετικούς λόγους όλων των ειδών:

*Οὐκ ἂν ἐπεχειροῦμεν πράττειν, **ἃ μὴ ἠπιστάμεθα.*** [*εἴ τινα μὴ ἠπιστάμεθα*: το αντίθετο του πραγματικού]

*Οἱ τύραννοι ἀποκτεινύασι **ὃν ἂν βούλωνται.*** [*ἐὰν τινα βούλωνται*: αόριστη επανάληψη στο παρόν-μέλλον]

N.E.: Υπάρχουν και οι **αναφορικές εναντιωματικές** / **παραχωρητικές**:

__Όσο κι αν προσπαθώ__, δεν τα καταφέρνω.

B. Δηλώνουν *σύγκριση* ή *παρομοίωση* και ονομάζονται **αναφορικές παραβολικές** ή **παρομοιαστικές προτάσεις**. Πιο συγκεκριμένα, εκφράζουν **ποσό** (ηλικία, μέτρο, βαθμό), **ποιόν** (ιδιότητα), **τρόπο**, και είναι συχνά ελλειπτικές ως προς το ρήμα:

__Ὅπως γιγνώσκετε__, οὕτω καὶ ποιεῖτε.

N.E.: *Κοιτούσε **σαν να ζήταγε βοήθεια.***

1. Εισαγωγή

Οι αναφορικές παραβολικές ή παρομοιαστικές προτάσεις εισάγονται:

α) Όταν εκφράζουν **ποσό**, με τις αναφορικές αντωνυμίες ***ὅσος, ὁπόσος, ἡλίκος, ὁπηλίκος*** και τα αναφορικά επιρρήματα ***ὅσον, ὅσῳ***:

*Αἴτιον ἦν οὐχ ἡ ὀλιγανθρωπία τοσοῦτον **ὅσον ἡ ἀχρηματία*** [*αἴτιον ἦν*].

β) Όταν εκφράζουν **ποιόν**, με τις αναφορικές αντωνυμίες ***οἷος***, ***ὁποῖος***:

*Συμβαίνει τοιοῦτον, **οἷον καὶ τὰ νῦν** [συμβαίνει].*

γ) Όταν εκφράζουν **τρόπο**, με τα αναφορικά επιρρήματα ***ὡς***, ***ὥσπερ***, ***ὅπως***, ***καθάπερ***, ***ᾗπερ***, ***ᾗ***, ***οἷον***, ***οἷα***[23]:

*Τὴν ἑαυτοῦ ἀδελφὴν δίδωσιν Σεύθῃ, **ὥσπερ ὑπέσχετο**.*

Ν.Ε.: Εισάγονται με τα ***καθώς, όπως, σαν να***.

2. Εκφορά

Οι αναφορικές παραβολικές προτάσεις εκφέρονται με:

α) **Απλή οριστική**, όταν δηλώνουν το πραγματικό:

*Ἐμὲ ἠγάπα, **ὥσπερ** καὶ ὑμεῖς τοὺς ὑμετέρους παῖδας **ἀγαπᾶτε**.*

β) **Δυνητική οριστική**, **υποτακτική** με ή χωρίς το αοριστολογικό ***ἄν***, **ευκτική** με ή χωρίς το δυνητικό ***ἄν***, όταν δηλώνουν το δυνατόν ή υποτιθέμενο (σπανιότερη εκφορά):

***Ὥσπερ** οὖν ἐμοὶ **ἂν ὠργίζεσθε** καὶ **ἠξιοῦτε** δίκην τὴν μεγίστην ἐπιτιθέναι, οὕτως ἀξιῶ ὑμᾶς πονηροὺς αὐτοὺς νομίζειν.*

*Ἐξαρχῆς οὖν ὑμῖν, **ὅπως ἂν δύνωμαι**, διηγήσομαι τὰ πεπραγμένα.*

*Ταῦθ' οὕτως, **ὥσπερ ἂν φήσαιμεν**, ἔχειν συμφέρει.*

3. Συντακτικός ρόλος

Οι αναφορικές παραβολικές προτάσεις χρησιμοποιούνται στον λόγο, όπως και στη Ν.Ε., ως **επιρρηματικοί προσδιορισμοί σύγκρισης – παρομοίωσης**.

23. Οι εισαγωγικές λέξεις των αναφορικών παραβολικών προτάσεων αναφέρονται σε αντίστοιχες δεικτικές αντωνυμίες ή επιρρήματα, που τίθενται στον λόγο ή εννοούνται, σχηματίζοντας **παραβολικά ζεύγη**, όπως τα: ***τοιοῦτος*** - ***οἷος***, ***τοιοῦτος*** - ***ὁποῖος***, ***τοσοῦτος*** - ***ὅσος***, ***τόσον*** - ***ὅσον***, ***τοσούτῳ*** - ***ὅσῳ***, ***οὕτως*** - ***ὡς*** κ.ά.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15. ΟΙ ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

(Για τις αναφορικές επιρρηματικές προτάσεις βλ. § 193)

ΕΙΔΟΣ	ΕΙΣΑΓΟΝΤΑΙ ΜΕ:	ΕΚΦΕΡΟΝΤΑΙ ΜΕ:	ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΩΣ:
ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΕΣ	*ὅτι* *ὡς* *διότι* *ἐπεὶ* *ἐπειδὴ*	• Εγκλίσεις προτάσεων κρίσης • Ευκτική του πλάγιου λόγου	• Επιρρ. προσδ. αιτίας κυρίως σε ρήματα ψυχικού πάθους • Επεξηγήσεις σε εμπρόθ. προσδ. αιτίας
	εἰ (υποθετική αιτιολογία)		Υποκείμενα σε απρόσωπες εκφράσεις ψυχικού πάθους
ΤΕΛΙΚΕΣ	*ἵνα (μὴ)* *ὅπως (μὴ)* *ὡς (μὴ)*	• Υποτακτική (με ή χωρίς το *ἂν*) • Οριστική ιστορικού χρόνου • Ευκτική του πλάγιου λόγου	• Επιρρ. προσδ. σκοπού κυρίως σε ρήματα κίνησης ή σκόπιμης ενέργειας • Επεξηγήσεις σε εμπρόθ. προσδ. σκοπού
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ	*ὥστε* *ὡς*	• Εγκλίσεις προτάσεων κρίσης • Ευκτική του πλάγιου λόγου	Επιρρ. προσδ. αποτελέσματος (πραγματικού)
	ὥστε *ὡς*	Απαρέμφατο	Επιρρ. προσδ. αποτελέσματος ενδεχόμενου ή επιδιωκόμενου
	ἐφ' ᾧ *ἐφ' ᾧτε*	• Απαρέμφατο • Οριστική μέλλοντα	• Επιρρ. προσδ. όρου – συμφωνίας • Επεξηγήσεις σε εμπρόθ. προσδ. όρου – συμφωνίας
ΥΠΟΘΕΤΙΚΕΣ	*εἰ*	• Οριστική • Ευκτική	Επιρρ. προσδ. προϋπόθεσης
	ἐάν, ἄν, ἤν	Υποτακτική	
ΕΝΑΝΤΙΩΜΑΤΙΚΕΣ	*εἰ καὶ*	Οριστική ή ευκτική	Επιρρ. προσδ. εναντίωσης
	ἐὰν/ἂν/ἢν καὶ	Υποτακτική	
ΠΑΡΑΧΩΡΗΤΙΚΕΣ	όταν εξαρτώνται από καταφατική πρόταση		Επιρρ. προσδ. παραχώρησης
	καὶ εἰ, κεἰ	Οριστική ή ευκτική	
	καὶ ἄν, κἄν, *καὶ ἤν, καὶ ἐὰν*	Υποτακτική	
	όταν εξαρτώνται από αρνητική πρόταση		
	οὐδ' εἰ, μηδ' εἰ	Οριστική ή ευκτική	
	οὐδ' ἐὰν/ἂν/ἤν, *μηδ' ἐὰν/ἄν/ἢν*	Υποτακτική	

ΧΡΟΝΙΚΕΣ		• Χρονικούς συνδέσμους ή χρονικές εκφράσεις • Χρονικά επιρρήματα • Εμπρόθετες αναφορικές εκφράσεις	Οριστική	Επιρρ. προσδ. χρόνου
	Χρονικές υποθετικές	Χρονικούς συνδέσμους	Ευκτική	
		Χρονικοϋποθετικούς συνδέσμους	Υποτακτική	
		πρὶν	Έγκλιση ύστερα από αρνητική πρόταση· δηλώνουν το προτερόχρονο.	
			Απαρέμφατο ύστερα από καταφατική πρόταση· δηλώνουν το υστερόχρονο.	

ΠΙΝΑΚΑΣ 16. ΛΕΞΕΙΣ ΠΟΥ ΕΙΣΑΓΟΥΝ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΑΠΟ ΕΝΑ ΕΙΔΗ ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΛΕΞΗ	ΕΙΔΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΠΟΥ ΕΙΣΑΓΕΙ
ὅτι	ειδικές, αιτιολογικές
ὡς	ειδικές, πλάγιες ερωτηματικές, αιτιολογικές, τελικές, συμπερασματικές, χρονικές, αναφορικές
ἐπεί, ἐπειδὴ	αιτιολογικές, χρονικές
ὅτε, ὁπότε	αιτιολογικές, χρονικές
ὅπως	πλάγιες ερωτηματικές, τελικές, αναφορικές, ενδοιαστικές (*ὅπως μὴ*)
εἰ	υποθετικές, πλάγιες ερωτηματικές, αιτιολογικές
ἐάν, ἄν, ἢν	υποθετικές, πλάγιες ερωτηματικές
αναφορικές αντωνυμίες αναφορικά επιρρήματα	αναφορικές, πλάγιες ερωτηματικές

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄ Ο ευθύς και ο πλάγιος λόγος

§ 195 **Ευθύς** ονομάζεται ο λόγος που αποδίδει τις σκέψεις, τις επιθυμίες κτλ. ενός προσώπου όπως ακριβώς αυτές διατυπώθηκαν.

Ἐγὼ καλλίστην ἡγοῦμαι εἶναι τὴν τοιαύτην ἀπολογίαν.
Βούλομαι δ' ὑμῖν, ἔφη, καὶ ἐπιδεῖξαι ὡς δεῖ τὸ πρᾶγμα γίγνεσθαι.
Ὦ Σώκρατες, ἦ δ' ὅς, πῶς ἐσώθης ἐκ τῆς μάχης; [*ἦ δ' ὅς*: είπε αυτός]
Ὁ ῥήτωρ εἶπεν· Ἀκούσατε, ὦ ἄνδρες, διηγήματος τερπνοῦ.
Ν.Ε.: • *Βρέχει έξω.* • *«Ελάτε», είπε, «όποτε θέλετε».*

§ 196 **Πλάγιος** ονομάζεται ο λόγος κατά τον οποίο τα λόγια ενός ομιλητή μεταφέρονται σε άλλον (-ή σε άλλους) όχι αυτούσια, όπως ειπώθηκαν αρχικά, αλλά με αλλαγές στη μορφή τους λόγω της εξάρτησής τους από κάποιο λεκτικό, δοξαστικό, γνωστικό, αισθητικό, βουλητικό, ερωτηματικό κτλ. ρήμα:

Μέλισσος τὸ ὂν ἄπειρον εἶναί φησιν.
Ἔλεγόν τινες ὡς γιγνώσκουσι τὸ δίκαιον.
Ἐνέχυρα ἔφην λήψεσθαι κατὰ τοὺς νόμους.
Ν.Ε.: • *Λέει ότι βρέχει έξω.* • *Μας είπε να πάμε όποτε θέλουμε.*

Μετατροπή του λόγου από ευθύ σε πλάγιο

§ 197 Κατά τη μετατροπή του λόγου από ευθύ σε πλάγιο σημειώνονται συντακτικές αλλαγές που εξαρτώνται από το **είδος** και τον **χρόνο** του **ρήματος εξάρτησης** (λεκτικό, δοξαστικό κτλ., αρκτικού ή ιστορικού χρόνου), καθώς και από το **είδος** της **πρότασης** που μετατρέπεται από τον ευθύ στον πλάγιο λόγο (κύρια πρόταση κρίσης ή επιθυμίας, ευθεία ερώτηση, δευτερεύουσα πρόταση). Παράλληλα γίνονται συνήθως μεταβολές στο πρόσωπο, στα χρονικά και στα τοπικά επιρρήματα, στις προσωπικές και στις κτητικές αντωνυμίες. Πιο συγκεκριμένα:

1. Οι **κύριες προτάσεις κρίσης** μετατρέπονται σε:

α) **Ειδική πρόταση** ύστερα από λεκτικά, γνωστικά ή αισθητικά ρήματα, η οποία εκφέρεται με την **έγκλιση** του **ευθέος λόγου**, όταν το ρήμα εξάρτησης είναι κατά κανόνα **αρκτικού χρόνου**, ή με **ευκτική** του **πλάγιου λόγου** αντί της οριστικής, όταν το ρήμα εξάρτησης είναι **ιστορικού χρόνου**. Αντίθετα, διατηρούνται και ύστερα από ιστορικό χρόνο η **δυνητική οριστική** και η **δυνητική ευκτική** του ευθέος λόγου:

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ	ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ
*Οὐδὲν **δεόμεθα** χρημάτων.*	*Λέγουσιν **ὡς** οὐδὲν **δέονται** χρημάτων.*
*Οὐ δίκαια **πάσχομεν** ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων.*	*Ἔλεγον **ὅτι** οὐ δίκαια **πάσχοιεν** ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων.*
*Κενὸς ὁ φόβος **ἐστίν**.*	*Ἔγνωσαν οἱ στρατιῶται **ὅτι** κενὸς ὁ φόβος **εἴη**.*
*Οἱ Ἕλληνες **νικῶσιν**.*	*Βασιλεὺς ἤκουσεν **ὅτι** οἱ Ἕλληνες **νικῷεν**.*
***Ἐδυνάμην ἂν** ἐγὼ σῶσαι τοῦτον.*	*Εἶπεν **ὅτι ἐδύνατο ἂν** σῶσαι τοῦτον.*
*Οὕτως **ἂν** μόνως ἡ εἰρήνη βεβαία **γένοιτο**.*	*Ἔλεγον **ὅτι** οὕτως **ἂν** μόνως ἡ εἰρήνη βεβαία **γένοιτο**.*

β) **Ειδικό απαρέμφατο** ύστερα από λεκτικά, δοξαστικά και (σπανιότερα) γνωστικά ή αισθητικά ρήματα:

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ	ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ
Ἐθέλω *τοῦ κινδύνου μετέχειν.* *Ἐν μεγάλῳ κινδύνῳ* ***ἐσμέν.*** *Νικόλοχος* ***πολιορκεῖται*** *ἐν Ἀβύδῳ.*	*Ἔφη* ***ἐθέλειν*** *τοῦ κινδύνου μετέχειν.* *Ἐν μεγάλῳ κινδύνῳ ἡγοῦντο* ***εἶναι.*** *Ἤκουσεν Νικόλοχον* ***πολιορκεῖσθαι*** *ἐν Ἀβύδῳ.*

γ) **Κατηγορηματική μετοχή** ύστερα από γνωστικά ή αισθητικά ρήματα:

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ	ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ
Ἐγγύς ***ἐστιν*** *Ἀλέξανδρος.* *Ἀρίσταρχος* ***ἥκει.***	*Σατιβαρζάνης ἔγνω ἐγγὺς* ***ὄντα*** *Ἀλέξανδρον.* *Ὁ δ' ᾔσθετο Ἀρίσταρχον* ***ἥκοντα.***

2. Οι **κύριες προτάσεις επιθυμίας** μετατρέπονται σε **τελικό απαρέμφατο** και εξαρτώνται από ρήματα βουλητικά, κελευστικά, απαγορευτικά, ευχετικά κτλ.:

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ	ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ
Διαβαίνετε, *ὦ ὑπασπισταί, τὸν ποταμόν.* ***Εἴθε*** *σὺ φίλος ἡμῖν* ***γένοιο.***	*Τοὺς ὑπασπιστὰς* ***διαβαίνειν*** *τὸν ποταμὸν ἐκέλευσεν.* *Ηὔχοντο αὐτὸν φίλον σφίσι* ***γενέσθαι.***

3. Οι **ευθείες ερωτήσεις** μετατρέπονται σε **πλάγιες ερωτήσεις**, που διατηρούν την **αρχική έγκλιση** ύστερα από ρήμα εξάρτησης **αρκτικού χρόνου**, ενώ μετατρέπουν, συνήθως, την οριστική ή την απορηματική υποτακτική σε **ευκτική του πλάγιου λόγου** ύστερα από ρήμα εξάρτησης **ιστορικού χρόνου**:

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ	ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ
Οὐκ αἰσχύνῃ *τολμῶν περὶ καλῶν ἐπιτηδευμάτων διαλέγεσθαι;* *Τίνος δεόμενος* ***ἥκεις;*** ***Παραδῶμεν*** *Κορινθίοις τὴν πόλιν;*	*Ἐρωτᾷ* ***εἰ οὐκ αἰσχύνομαι τολμῶν*** *περὶ καλῶν ἐπιτηδευμάτων διαλέγεσθαι.* *Τισσαφέρνης ἤρετο αὐτὸν* ***τίνος*** *δεόμενος* ***ἥκοι.*** *Τὸν θεὸν ἐπήροντο* ***εἰ παραδοῖεν*** *Κορινθίοις τὴν πόλιν.*

4. Οι **δευτερεύουσες προτάσεις** του ευθέος λόγου παραμένουν **δευτερεύουσες** στον πλάγιο λόγο[1]. Σχετικά με την έγκλιση εκφοράς:

1. Για τους υποθετικούς λόγους στον πλάγιο λόγο βλ. § 185, υποσημ. 16γ.

α) **Ύστερα από ρήμα εξάρτησης αρκτικού χρόνου** διατηρούν την **έγκλιση** του **ευθέος λόγου,** ενώ γίνεται αλλαγή του προσώπου του ρήματος, αν χρειάζεται:

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ	ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ
*Βούλομαι τοῦτον παθεῖν **ὧν** ἄξιός **ἐστι**.*	*Λέγει ὅτι βούλεται τοῦτον παθεῖν **ὧν** ἄξιός **ἐστι**.*
*Οἱ ἄρχοντες, **ἐπὰν αἱρεθῶσι** ὑπὸ τῶν πολιτῶν, κατὰ νόμον ἄρχουσιν.*	*Φησὶ τοὺς ἄρχοντας, **ἐπὰν αἱρεθῶσι** ὑπὸ τῶν πολιτῶν, κατὰ νόμον ἄρχειν.*
***Ἵνα** δ' ἔτι καὶ ἄμεινον **μάθητε**, τούτου ἕνεκα πλείω λέξω.*	*Λέγει ὅτι, **ἵνα** δ' ἔτι καὶ ἄμεινον **μάθωσι**, τούτου ἕνεκα πλείω λέξει.*

β) **Ύστερα από ρήμα εξάρτησης ιστορικού χρόνου** διατηρούν τη **δυνητική οριστική** ή τη **δυνητική ευκτική** του **ευθέος λόγου**, ενώ μεταβάλλουν, συνήθως, την απλή οριστική ή την υποτακτική (με ή χωρίς το αοριστολογικό *ἂν*) σε **ευκτική του πλάγιου λόγου·** στην περίπτωση αυτή το αοριστολογικό *ἂν* χάνεται. Αν χρειάζεται, γίνεται αλλαγή του προσώπου του ρήματος.

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ	ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ
*Οὐδὲ ναῦς ἐστιν **ᾗ σωθεῖμεν ἂν** φεύγοντες.*	*Εἶπεν αὐτοῖς ὅτι οὐδὲ ναῦς ἦν **ᾗ σωθεῖεν ἂν** φεύγοντες.*
*Οὐδέν μοι μέλει **ὧν λέγεις**.*	*Ἀπεκρίνατό μοι ὅτι οὐδὲν αὐτῷ μέλοι **ὧν λέγοιμι**.*
***Ἐπειδὰν δειπνήσητε**, πάντες ἀναπαύεσθε.*	*Παρήγγειλαν, **ἐπειδὴ δειπνήσαιεν**, πάντας ἀναπαύεσθαι.*

Γενικές παρατηρήσεις

α) Στον πλάγιο λόγο ενδέχεται και **ύστερα από ιστορικό χρόνο** να διατηρούνται η **απλή οριστική** των κύριων προτάσεων κρίσης του ευθέος λόγου, καθώς επίσης η **απλή οριστική** και η **υποτακτική** (με ή χωρίς το αοριστολογικό *ἂν*) των δευτερευουσών προτάσεων του ευθέος λόγου, όταν ο συγγραφέας τηρεί αντικειμενική στάση σ' αυτά που διηγείται (το περιεχόμενο της δευτερεύουσας πρότασης εκφράζει γνώμη του υποκειμένου της πρότασης και όχι του συγγραφέα) ή όταν κάτι παρουσιάζεται ως βέβαιο ή ως διαχρονική αλήθεια:

***Ἢν** ἐπὶ Ποτείδαιαν **ἴωσιν** Ἀθηναῖοι, ἐς τὴν Ἀττικὴν ἐσβαλῶ.* → *Ὑπέσχετο αὐτοῖς, **ἢν** ἐπὶ Ποτείδαιαν **ἴωσιν** Ἀθηναῖοι, ἐς τὴν Ἀττικὴν ἐσβαλεῖν.* [αντικειμενική στάση του αφηγητή]
Πολιορκούμεθα ἐπὶ λόφου. → *Οἱ δὲ ἔλεγον **ὅτι πολιορκοῦνται** ἐπὶ λόφου.* [βέβαιο]
Ἡ γεωργία φιλάνθρωπός ἐστι τέχνη. → *Ἐγώ σοι ἔλεγον **ὅτι** ἡ γεωργία φιλάνθρωπός **ἐστι** τέχνη.* [διαχρονική αλήθεια]

β) Η αλλαγή του προσώπου του ρήματος και των αντωνυμιών κατά τη μετατροπή του λόγου από ευθύ σε πλάγιο εξαρτάται από το ποιος μεταφέρει τα λεγόμενα και σε ποιον:

Ευθύς λόγος: *Ἐγὼ τοῦτο ὑμᾶς διδάξω.*
Πλάγιος λόγος: *Ἔλεγε ὅτι **αὐτὸς** τοῦτο **ἡμᾶς** διδάξοι.*
*Ἔλεγε ὅτι **αὐτὸς** τοῦτο **αὐτοὺς** διδάξοι.*
*Ἔλεγες ὅτι **σὺ** τοῦτο **ἡμᾶς** διδάξοις.*
κτλ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 17. ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΑΠΟ ΕΥΘΥ ΣΕ ΠΛΑΓΙΟ

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ	ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ	
ΕΙΔΟΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ	**ΜΟΡΦΗ ΛΟΓΟΥ**	**ΡΗΜΑΤΑ ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ**
I. Κύρια κρίσης	Ειδική πρόταση	Λεκτικά, γνωστικά, αισθητικά
	Ειδικό απαρέμφατο	Λεκτικά, δοξαστικά και (σπανιότερα) γνωστικά, αισθητικά
	Κατηγορηματική μετοχή	Γνωστικά, αισθητικά
II. Κύρια επιθυμίας	Τελικό απαρέμφατο	Βουλητικά, κελευστικά, απαγορευτικά, ευχετικά κτλ.
III. Ευθεία ερώτηση	Πλάγια ερώτηση	Ερωτηματικά, απορίας, αισθητικά, γνωστικά, φροντίδας κτλ.
IV. Δευτερεύουσα	Δευτερεύουσα (διατηρεί την έγκλιση του ευθέος λόγου)	Αρκτικός χρόνος
	Δευτερεύουσα (διατηρεί τη δυνητική οριστική ή τη δυνητική ευκτική)	Ιστορικός χρόνος
	Δευτερεύουσα (εκφέρεται με ευκτική του πλάγιου λόγου αντί της απλής οριστικής ή της υποτακτικής)	

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΤΑ ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

Τα σχήματα λόγου

§ 198 **Τα σχήματα λόγου** είναι **εκφραστικοί τρόποι** που αποκλίνουν από τους συμβατικούς κανόνες της χρήσης του λόγου. Δεν πρόκειται για συντακτικά λάθη (σολοικισμούς), αλλά για συγκεκριμένες εκφραστικές επιλογές που εξυπηρετούν νοηματικές ή αισθητικές επιδιώξεις. Τα σχήματα λόγου σχετίζονται με: α) τη γραμματική συμφωνία των λέξεων· β) τη θέση των λέξεων στην πρόταση· γ) τη σημασία των λέξεων· δ) την πληρότητα του λόγου.

Σχήματα λόγου σχετικά με τη γραμματική συμφωνία των λέξεων

§ 199 Τα πιο συνηθισμένα σχήματα αυτής της κατηγορίας είναι:

1. Η **αττική σύνταξη** (βλ. § 17).

2. Το **βοιώτιο** ή **πινδαρικό σχήμα** (σύνηθες στον Πίνδαρο), κατά το οποίο, ενώ το υποκείμενο είναι αρσενικό ή θηλυκό γ΄ προσώπου και πληθυντικού αριθμού, το ρήμα τίθεται στο αντίστοιχο πρόσωπο του ενικού αριθμού:
   __Ἔστι__ γὰρ ἔμοιγε καὶ βωμοί. [*Εἰσὶ γὰρ*]
   Μελιγάρυες ὕμνοι ὑστέρων ἀρχὰ λόγων __τέλλεται__. [*τέλλονται*]

3. Το **σχήμα ανακολουθίας** ή **ανακόλουθο**, κατά το οποίο δεν υπάρχει συντακτική ακολουθία (συμφωνία) των λέξεων –κυρίως μετοχών– με τις προηγούμενες είτε για λόγους συντομίας και συμπύκνωσης των ιδεών είτε για αποτελεσματικότερη αποτύπωση ψυχικών παθών:
   Καὶ οἰμωγὴ ἐκ τοῦ Πειραιῶς διὰ τῶν μακρῶν τειχῶν εἰς ἄστυ διῆκεν, __ὁ ἕτερος__ τῷ ἑτέρῳ __παραγγέλλων__. [ονομαστική απόλυτη μετοχή (βλ. § 136β, υποσημ. 8) αντί γενικής απόλυτης: *τοῦ ἑτέρου τῷ ἑτέρῳ παραγγέλλοντος*]
   Ἐξῆν __αὐτῷ__ μισθῶσαι τὸν οἶκον __ἀπηλλαγμένος__ πολλῶν πραγμάτων. [*αὐτῷ ἀπηλλαγμένῳ*]
   Ν.Ε.: ***Εγώ** δε **με** νοιάζει καθόλου. [Εγώ δε νοιάζομαι / εμένα δε με νοιάζει καθόλου.]*

4. Το **σχήμα έλξης** ή **έλξη**, κατά το οποίο ένας όρος της πρότασης *έλκεται*, επηρεάζεται συντακτικά από άλλον ισχυρότερο όρο της ίδιας ή άλλης πρότασης, με αποτέλεσμα να συμφωνεί συντακτικά με αυτόν και να μην εκφέρεται όπως οι κανόνες υπαγορεύουν. Συνηθέστερες περιπτώσεις έλξης είναι[1]:
   α) **Έλξη του αναφορικού** (βλ. § 192.1).
   β) **Έλξη του συνδετικού ρήματος** από τον αριθμό του κατηγορουμένου. Στην περίπτωση αυτή το συνδετικό ρήμα συμφωνεί στον αριθμό όχι με το υποκείμενό του, όπως θα έπρεπε, αλλά με το κατηγορούμενο του υποκειμένου:
   Τὸ χωρίον Ἐννέα ὁδοὶ __ἐκαλοῦντο__. [*ἐκαλεῖτο*]
   γ) **Έλξη της έγκλισης δευτερεύουσας πρότασης** από την έγκλιση της προηγούμενης, συνήθως κύριας, πρότασης:
   Ἆρ' οὐκ ἂν ἐπὶ πᾶν ἔλθοι, ὡς πᾶσιν ἀνθρώποις φόβον __παράσχοι__; [*παράσχῃ*] (Άραγε δε θα έκανε τα πάντα, προκειμένου να προκαλέσει φόβο σε όλους τους ανθρώπους;)
   Ν.Ε.: *Ήθελα **να ήμουν** πιο επιμελής. [να είμαι]*

---

1. Εκτός από όσα αναφέρονται στο κυρίως μέρος, παρατηρούνται επίσης:
   α) **Έλξη του κατηγορουμένου** είτε από το αντικείμενο του ρήματος σε γενική ή δοτική είτε από τη δοτική προσωπική (σε περίπτωση απρόσωπης σύνταξης):
   Οἱ πρέσβεις Κύρου ἐδέοντο __ὡς προθυμοτάτου__ πρὸς πόλεμον γενέσθαι. [*__ὡς προθυμότατον__ γενέσθαι*]
   Οὐδὲν ἐμποδὼν αὐτοῖς ἐστι __κυρίοις__ τῶν ἀγαθῶν εἶναι. [*__κυρίους__ εἶναι*]
   β) **Έλξη του υποκειμένου** ή **του αντικειμένου**, όταν αυτό είναι αντωνυμία, από το γένος του κατηγορουμένου, στην περίπτωση που αυτό είναι ουσιαστικό:
   __Ταύτην__ ἐμαυτῷ ῥᾳστώνην ἐξηῦρον. [***τοῦτο***] (Αυτό βρήκα ως ανακούφιση για τον εαυτό μου.)

5. Το **σχήμα καθ' όλον και μέρος**, κατά το οποίο ένας όρος της πρότασης που δηλώνει το όλον, αντί να τεθεί σε γενική διαιρετική, τίθεται στην πτώση στην οποία βρίσκεται ο όρος ή οι όροι που δηλώνουν το μέρος του όλου:

    Οἱ στρατηγοὶ *βραχέα ἕκαστος ἀπελογήσατο.* [*τῶν στρατηγῶν*]

    Οἰκίαι *αἱ μὲν πολλαὶ ἐπεπτώκεσαν, ὀλίγαι δὲ περιῆσαν.* [*τῶν οἰκιῶν*]

    Ν.Ε.: *Έλα **την Τρίτη** το πρωί.* [*το πρωί της Τρίτης*]

6. Το **σχήμα κατά το νοούμενο**, κατά το οποίο όροι της πρότασης –σχετικοί μεταξύ τους– συμφωνούν όχι με βάση τον γραμματικό τύπο τους, αλλά με βάση το νόημα. Το σχήμα αυτό συνηθίζεται όταν υπάρχουν στην πρόταση περιληπτικά ονόματα, όπως *ὄχλος, πλῆθος, στρατόπεδον* κ.τ.ό., ή αντωνυμίες, όπως *ἕκαστος, ἄλλος, οὐδείς*, οπότε το ρήμα μπαίνει σε πληθυντικό αριθμό:

    Τὸ *μὲν γὰρ* ***πλῆθος*** *κραυγῇ πολλῇ* ***ἐπίασιν****.* [*ἔπεισι*]

    Ἀνεπαύοντο, ὅπου ***ἐτύγχανον ἕκαστος****.* [*ἐτύγχανε*]

    Ν.Ε.: ***Ο κόσμος φοβούνται****.*

7. Το **σχήμα πρόληψης** ή **πρόληψη**, κατά το οποίο το υποκείμενο δευτερεύουσας πρότασης *προλαμβάνεται*, τίθεται δηλαδή στην πρόταση που προηγείται, ως αντικείμενο ή προσδιορισμός (κυρίως της αναφοράς):

    Ὁρᾷς δὲ ***τὴν φύσιν*** *τὴν τῶν πολλῶν ὡς διάκειται πρὸς τὰς ἡδονάς.* [*Ὁρᾷς δὲ ὡς διάκειται* ***ἡ φύσις*** *ἡ τῶν πολλῶν πρὸς τὰς ἡδονάς.*]

    Ὀρθῶς λέγεις ***περὶ σωφροσύνης*** *ὅ ἔστιν.* [*Ὀρθῶς λέγεις ὅ ἔστιν* ***ἡ σωφροσύνη****.*]

    Ν.Ε.: *Για δες **την πίτα** αν ψήθηκε.*[*Για δες αν ψήθηκε **η πίτα**.*]

8. Το **σχήμα σύμφυρσης** ή **σύμφυρση**, κατά το οποίο αναμειγνύονται δύο διαφορετικές συντάξεις με τις οποίες είναι δυνατόν να αποδοθεί μια σκέψη ή ένα γεγονός:

    Ἀλκιβιάδης μετὰ Μαντιθέου ἀπέδρασαν. [α) ***Ἀλκιβιάδης μετὰ Μαντιθέου*** *ἀπέδρα.* β) *Ἀλκιβιάδης καὶ Μαντίθεος* ***ἀπέδρασαν****.*]

    Ν.Ε.: *Η Μίνα με τη Νίκη παίζουν.*

9. Σε αυτή την κατηγορία των σχημάτων λόγου ανήκει και η **υπαλλαγή**, κατά την οποία ένας επιθετικός προσδιορισμός που αναφέρεται σε γενική κτητική δεν τίθεται επίσης σε γενική, ως ομοιόπτωτος προσδιορισμός, αλλά στην πτώση του όρου που προσδιορίζει η γενική κτητική:

    θάσιον *οἴνου σταμνίον* [*θασίου οἴνου*]

    Ν.Ε.: ***θερμοί*** *δακρύων σταλαγμοί* [*θερμών δακρύων*]

Σχήματα λόγου σχετικά με τη θέση των λέξεων στην πρόταση

§ 200 Η **σειρά των λέξεων** στην Α.Ε., όπως και στη Ν.Ε., διέπεται από μεγάλη ελευθερία. Συνηθίζεται, ωστόσο, να προηγείται το υποκείμενο με τους προσδιορισμούς του και να έπονται το ρήμα, το αντικείμενο ή/και το κατηγορούμενο, επίσης με τους προσδιορισμούς τους. Συνηθισμένες όμως είναι και οι περιπτώσεις στις οποίες ένας όρος της πρότασης αλλάζει θέση, *μετατίθεται*, και τίθεται πρώτος (**πρόταξη**) ή τελευταίος (**επίταξη**), επειδή σχετίζεται νοηματικά με τα προηγούμενα ή τα επόμενα, αντίστοιχα, αλλά και για λόγους έμφασης ή ευφωνίας:

Θουκυδίδης Ἀθηναῖος ξυνέγραψε τὸν πόλεμον τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων.

Ταῦτα *μὲν δὴ ὁ Κῦρος ἠκηκόει.* [πρόταξη αντικειμένου]

Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τὸ στράτευμα ***οὐκ ἐκίνησαν****.* [επίταξη ρήματος]

§ 201 Πέραν αυτών, παρατηρούνται ιδιαίτερες αποκλίσεις στη διαδοχή των λέξεων, που συνιστούν τα ακόλουθα σχήματα λόγου:

1. Το **ασύνδετο** και το **πολυσύνδετο σχήμα** (βλ. § 161α και § 162, παρατήρηση β΄).

2. Ο **κύκλος**, κατά τον οποίο μια πρόταση ή μια περίοδος αρχίζει και τελειώνει με την ίδια λέξη:
   Κεκράτηκε *νῦν τῆς ἡμετέρας φιλίας Φίλιππος, τῆς πόλεως δ' **οὐ κεκράτηκε**.*
   N.E.: ***Μοναχή*** *το δρόμο επήρες, εξανάρθες **μοναχή**.*

3. Το **ομοιοτέλευτο** ή **ομοιοκατάληκτο**, κατά το οποίο διαδοχικές προτάσεις τελειώνουν με ομοιοκατάληκτες λέξεις:
   *Εἰ γὰρ ἐξ ἴσου τῇ συμφορᾷ καὶ τὴν διάνοιαν **ἕξω** καὶ τὸν ἄλλον βίον **διάξω**, τί τούτου **διοίσω;*** (σε τι θα διαφέρω)
   N.E.: *Της αγάπης το **βοτάνι** κάθε τόπος δεν το **κάνει**.*

4. Η **παρήχηση**, κατά την οποία σε διαδοχικές λέξεις επαναλαμβάνεται ο ίδιος φθόγγος:
   *Τὴν δὲ μητέρα τελευτήσασαν πέπαυμαι **τ**ρέφων **τ**ρίτον ἔ**τ**ος **τ**ουτί.* [παρήχηση του ***τ***]
   *Τυφλὸς **τ**ά **τ**' ὦ**τ**α **τ**όν **τ**ε νοῦν **τ**ά **τ**' ὄμμα**τ**' εἶ.*
   N.E.: *Τ**ρ**ανή λαλιά, τ**ρ**όμου λαλιά **ρ**ητή κατά το Κάστ**ρ**ο.* [παρήχηση του ***ρ***]

5. Η **παρονομασία** ή **ετυμολογικό σχήμα**, κατά το οποίο ομόρριζες λέξεις τίθενται η μία κοντά στην άλλη:
   Δύναμαι *συνεῖναι **δυναμένοις** ἀνθρώποις ἀναλίσκειν.*
   N.E.: *Πέταξα ένα **φόρεμα πολυφορεμένο**.*

6. Το **πρωθύστερο**, κατά το οποίο τίθεται στον λόγο πρώτο κάτι που λογικά και χρονικά έπεται:
   *Λέγω τὴν Ἐρεχθέως **τροφὴν** καὶ **γένεσιν**.* [*γένεσιν καὶ τροφὴν*]
   N.E.: ***Χτενίστηκε***, ***ελούστηκε*** *και στο σεργιάνι βγήκε.* [*ἐλούστηκε, χτενίστηκε*]

7. Το **υπερβατό**, κατά το οποίο δύο λέξεις που έχουν μεταξύ τους στενή συντακτική και λογική σχέση χωρίζονται λόγω της παρεμβολής άλλων λέξεων:
   *Οἱ δ' ἔφοροι διδασκόμενοι **ὑπὸ τῶν** μετὰ τὰς ἐν Θήβαις σφαγὰς **ἐκπεπτωκότων**, Κλεόμβροτον ἐκπέμπουσι.*
   N.E.: ***άκρα*** *του τάφου **σιωπή***

8. Το **χιαστό**, κατά το οποίο δύο λέξεις ή φράσεις που αναφέρονται σε δύο προηγούμενες τίθενται στον λόγο με αντίστροφη σειρά, χιαστί:
   *Περὶ πλείονος ποιοῦ **δόξαν** καλὴν ἢ **πλοῦτον** μέγαν τοῖς παισὶν καταλιπεῖν· **ὁ μὲν** γὰρ **θνητός**, **ἡ δ' ἀθάνατος**.*
   [*περὶ πλείονος ποιοῦμαι*: προτιμώ]

δόξαν	*πλοῦτον*
ὁ μὲν θνητὸς	*ἡ δ' ἀθάνατος*

   N.E.: *Μες τις **παινεμένες χώρες**, **Χώρα παινεμένη**.*

Σχήματα λόγου σχετικά με τη σημασία των λέξεων

§ 202 Πολλές λέξεις της Α.Ε., όπως και της Ν.Ε., έχουν εκτός από την κύρια σημασία τους και άλλες, με αποτέλεσμα να προκύπτουν **λεκτικά σχήματα** (**λεκτικοί τρόποι**), όπως:

1. Η **αλληγορία**, δηλαδή η έκφραση με την οποία άλλα λέει κανείς και άλλα εννοεί στο πλαίσιο μιας τολμηρής μεταφοράς:
   Ζυγὸν μὴ ὑπερβαίνειν. [Μην παραβιάζεις το δίκαιο.]
   N.E.: *Έφαγαν τα μουστάκια τους.* [τσακώθηκαν]

2. Η **αντίφραση**, κατά την οποία μια λέξη ή φράση αντικαθίσταται από άλλη συναφούς ή αντίθετης σημασίας. Είδη της αντίφρασης είναι:

α) Η **ειρωνεία**, κατά την οποία ο ομιλητής χρησιμοποιεί λέξεις ή φράσεις με διαφορετικό ή αντίθετο νόημα από αυτό που έχει κατά νου, με σκοπό να αποδοκιμάσει, να εμπαίξει ή απλώς να αστειευτεί:

*Ὥστε μοι δοκεῖ ὁ κατήγορος εἰπεῖν περὶ τῆς ἐμῆς ὕβρεως ἐμὲ κωμῳδεῖν βουλόμενος, **ὥσπερ τι καλὸν ποιῶν**.* (σαν να 'κανε κανένα κατόρθωμα)

Ν.Ε.: ***Ωραίο** αστείο!* [κακόγουστο]

β) Η **λιτότητα**, κατά την οποία μια έννοια αποδίδεται με άρνηση και την αντίθετη σημασιολογικά λέξη:

*Ἀπέθανον τῶν Θεσσαλῶν **οὐ πολλοί**.* [ὀλίγοι]

Ν.Ε.: *Η ζημιά ήταν **όχι μεγάλη**.* [μικρή]

γ) Ο **ευφημισμός**, κατά τον οποίο γίνεται χρήση λέξεων ή φράσεων με θετική σημασία, αντί αυτών που έχουν αρνητική, για λόγους που σχετίζονται με προλήψεις και δεισιδαιμονίες:

*τὸ **εὐώνυμον** κέρας* (η αριστερή παράταξη) [*εὖ + ὄνομα*, αντί: ***ἀριστερόν***, καθώς οι αρχαίοι απέφευγαν τη χρήση αυτής της λέξης, επειδή πίστευαν ότι οι κακοί οιωνοί έρχονται από αριστερά]

Ν.Ε.: ***Ειρηνικός** Ωκεανός*

3. Η **αντονομασία**, κατά την οποία στη θέση ενός ονόματος, κύριου ή προσηγορικού, τίθεται λέξη όπως:

- Το πατρωνυμικό αντί του κύριου ονόματος:

  ὁ Πηλείδης [*ὁ Ἀχιλλεὺς*]

- Το παράγωγο αντί του εθνικού ονόματος:

  τὸ Ἑλληνικὸν [*οἱ Ἕλληνες*]

- Η περίφραση που δηλώνει την καταγωγή ή μια ιδιότητα ενός προσώπου αντί του κύριου ή του εθνικού ονόματος:

  *ὦ **παῖ Μενοικέως*** [*ὦ Κρέον*]

  Ν.Ε.: ***ο εθνικός ποιητής*** [*ο Σολωμός*]

4. Η **μεταφορά**, κατά την οποία η κύρια σημασία μιας λέξης ευρύνεται και *μεταφέρεται* αναλογικά και σε άλλες λέξεις με τις οποίες έχει κάποια ομοιότητα:

***Χαλκοῖς** καὶ **ἀδαμαντίνοις τείχεσιν** τὴν χώραν ἐτείχισε.* [*ἰσχυροῖς τείχεσιν*]

Ν.Ε.: ***κάλπικη** αγάπη* [ψεύτικη]

5. Η **μετωνυμία**, κατά την οποία χρησιμοποιείται:

- Το όνομα του δημιουργού αντί για τη λέξη που δηλώνει το δημιούργημά του:

  ***Ὅμηρον** δεῖ τοὺς παῖδας ἐκστηθίζειν.* [*τὰ Ὁμήρου ἔπη*]

  Ν.Ε.: *Ακούει **Μπαχ**.*

- Το περιέχον αντί του περιεχομένου, και αντίστροφα:

  *Οὔτε γὰρ **παρὰ θεάτρου** δεῖ τόν γε ἀληθῆ κριτὴν κρίνειν μανθάνοντα.* [*παρὰ τῶν θεατῶν*]

  Ν.Ε.: ***Η αίθουσα** είχε βουβαθεί.*

- Το αφηρημένο αντί του συγκεκριμένου, και αντίστροφα:

  ***Νεότης** πολλὴ ἦν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ.* [*νέοι ἄνδρες*]

  Ν.Ε.: *Είσαι **λεβεντιά**!* [λεβέντης]

6. Η **παρομοίωση**, κατά την οποία, για να τονιστεί μια ιδιότητα ενός προσώπου ή πράγματος, αυτό παραβάλλεται με άλλο που έχει αυτή την ιδιότητα σε μεγαλύτερο βαθμό:

*Ἠναγκάσθησαν οἱ ἱππεῖς **ὥσπερ νυκτερίδες** πρὸς τοῖς τείχεσιν προσαραρέναι.* (να κολλήσουν) [*προσαραρέναι*: απρμφ. παρακειμένου του ρ. *προσαραρίσκω*]

Ν.Ε.: *Έχει καρδιά **σαν πέτρα**.*

7. Η **συνεκδοχή**, κατά την οποία χρησιμοποιείται:

- Το ένα αντί για τα πολλά ομοειδή:

  Ὁ Συρακόσιος *πολέμιος* ***τῷ Ἀθηναίῳ*** *ἐστί.* [*οἱ Συρακόσιοι – τοῖς Ἀθηναίοις*]

  Ν.Ε.: ***Ο Έλληνας*** *είναι γλεντζές.* [*οι Έλληνες*]

- Το μέρος αντί για το σύνολο, και αντίστροφα:

  Μάντεις ἐπὶ πλουσίων ***θύρας*** *ἰόντες πείθουσιν ὡς ἔστι παρὰ σφίσι δύναμις.* [*οἰκίας*]

  Ν.Ε.: *κάθε* ***κλαδί*** *και κλέφτης* [*δέντρο*]

- Η ύλη αντί για το αντικείμενο που κατασκευάζεται από αυτήν:

  Ἀθηναῖοι ***τὸν σίδηρον*** *κατέθεντο.* [*τὰ ὅπλα*]

  Ν.Ε.: *Έβαλε πολύ* ***χρυσάφι*** *πάνω της.* [*χρυσαφικά*]

- Αυτό που παράγει αντί για εκείνο που παράγεται:

  Πλῆσον κρατῆρα ***μελίσσης.*** [*μέλιτος*] (Γέμισε τον κρατήρα με μέλι.)

8. Το **σχήμα κατ' εξοχήν**, κατά το οποίο η σημασία μιας λέξης περιορίζεται, ώστε αντί πολλών ομοειδών να δηλώνει τελικά ένα μόνο (το *κατ' εξοχήν*) από αυτά:

   Καλλίξενος κατελθὼν ὅτε καὶ οἱ ἐκ Πειραιῶς ***εἰς τὸ ἄστυ****, λιμῷ ἀπέθανεν.* [*εἰς τὸ ἄστυ* → *εἰς τὰς Ἀθήνας*]

   ὁ ποιητὴς [*ὁ Ὅμηρος*] – ***ἡ ποιήτρια*** [*ἡ Σαπφώ*]

   Ν.Ε.: *η άλωση* ***της Πόλης*** [*Κωνσταντινούπολης*]

9. Η **υπερβολή**, κατά την οποία αυτό που λέγεται ξεπερνά το γνωστό και το αποδεκτό:

   Ἐπιλίποι δ' ἂν ἡμᾶς ***ὁ πᾶς χρόνος****, εἰ πάσας τὰς ἐκείνου πράξεις καταριθμησαίμεθα.*

   Ν.Ε.: *Τρώει* ***ένα αρνί στην καθισιά του.***

Σχήματα λόγου σχετικά με την πληρότητα του λόγου

§ 203 Κατά τη χρήση του λόγου παραλείπονται συχνά λέξεις, επειδή εύκολα εννοούνται από τα συμφραζόμενα ή από την κοινή πείρα των συνομιλητών (βλ. ελλειπτικές προτάσεις § 2.4γ). Με την *έλλειψη* όρων σχετίζεται το σχήμα της **βραχυλογίας**, είδη της οποίας είναι:

α) Το **ζεύγμα**, κατά το οποίο δύο ομοειδείς προσδιορισμοί αποδίδονται στο ίδιο ρήμα, παρ' ότι λογικά ο ένας από τους δύο ταιριάζει σε άλλο ρήμα, το οποίο εννοείται:

   Ἔδουσί *τε πίονα μῆλα* ***οἶνόν*** *τ' ἔξαιτον.* [*πίνουσι*] (Τρώνε παχιά αρνιά και [*πίνουν*] εκλεκτό κρασί.)

   Ν.Ε.: ***Ακούει*** *βροντές και* ***αστραπές.*** [*βλέπει*]

β) Το **σχήμα από κοινού**, κατά το οποίο λέξη ή φράση που παραλείπεται εννοείται αυτούσια από τα προηγούμενα:

   Διαγιγνώσκουσιν ἅ τε δύνανται καὶ ἃ μή. [***δύνανται***]

   Ν.Ε.: *Σε ξέρω, αλλά δε θυμάμαι από πού.* [***σε ξέρω***]

γ) Το **σχήμα εξ αναλόγου**, κατά το οποίο παραλείπεται λέξη, φράση ή ολόκληρη πρόταση που εννοείται αναλογικά προς τα προηγούμενα ή τα επόμενα, τροποποιημένη όμως σύμφωνα με τις ανάγκες του λόγου:

   — *Τὸ σῶμα λέγεις;— Ναί.* [***τὸ σῶμα λέγω***]

   Ν.Ε.: *Δεν έπραξα όπως έπρεπε.* [***να πράξω***].

δ) Το **σχήμα εξ αντιθέτου**, κατά το οποίο εννοείται από τα προηγούμενα κάτι αντίθετο ή διαφορετικό:

   Καί μου ***μηδεὶς*** *θαυμάσῃ τὴν ὑπερβολήν, ἀλλὰ* [***πᾶς τις***] *μετ' εὐνοίας ὃ λέγω θεωρησάτω.*

§ 204 Με την πληρότητα του λόγου σχετίζεται και το σχήμα του **πλεονασμού**, κατά το οποίο ένα νόημα ή μια έννοια αποδίδεται με περισσότερες λέξεις από όσες χρειάζονται. Πλεονασμό αποτελούν[2]:

α) Η **περίφραση**, δηλαδή η απόδοση μιας έννοιας με περισσότερες από μία λέξεις:

Ἐπὶ τοὺς ἵππους ἀναβαίνω. [*ἱππεύω*]

N.E.: ***ο Γέρος του Μοριά*** [*ο Κολοκοτρώνης*]

β) Το **σχήμα εκ παραλλήλου**, κατά το οποίο ένα νόημα εκφράζεται συγχρόνως και θετικά και αρνητικά:

*Φησὶ γὰρ καὶ **τῷ σώματι δύνασθαι** καὶ **οὐκ εἶναι τῶν ἀδυνάτων**.*

N.E.: ***Σώπα** και **μη μιλάς**.*

γ) Το **σχήμα «ἓν διὰ δυοῖν»**, κατά το οποίο μια έννοια εκφράζεται με δύο λέξεις που συνδέονται μεταξύ τους παρατακτικά με τους συνδέσμους *καὶ* ή *τὲ - καί*, ενώ έπρεπε η μία να προσδιορίζει την άλλη:

*Ἔτι δὲ καὶ συλλέγεσθαί φησιν ἀνθρώπους ὡς ἐμὲ **πονηροὺς καὶ πολλούς**.* [*πολλοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους*]

N.E.: *Πέρασε **ράχες και βουνά**.* [*ράχες βουνών*]

ΠΙΝΑΚΑΣ 18. ΤΑ ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ:			
Τη γραμματική συμφωνία των λέξεων	**Τη θέση των λέξεων στην πρόταση**	**Τη σημασία των λέξεων**	**Την πληρότητα του λόγου**
1. Αττική σύνταξη 2. Βοιώτιο ή πινδαρικό 3. Ανακόλουθο 4. Έλξη • Αναφορικού • Συνδετικού ρήματος • Έγκλισης δευτερεύουσας πρότασης 5. Καθ' όλον και μέρος 6. Κατά το νοούμενο 7. Πρόληψη 8. Σύμφυρση 9. Υπαλλαγή	1. Ασύνδετο 2. Πολυσύνδετο 3. Κύκλος 4. Ομοιοτέλευτο 5. Παρήχηση 6. Παρονομασία 7. Πρωθύστερο 8. Υπερβατό 9. Χιαστό	1. Αλληγορία 2. Αντίφραση • Ειρωνεία • Λιτότητα • Ευφημισμός 3. Αντονομασία 4. Μεταφορά 5. Μετωνυμία 6. Παρομοίωση 7. Συνεκδοχή 8. Κατ' εξοχήν 9. Υπερβολή	1. Βραχυλογία • Ζεύγμα • Από κοινού • Εξ αναλόγου • Εξ αντιθέτου 2. Πλεονασμός • Περίφραση • Εκ παραλλήλου • «Ἓν διὰ δυοῖν»

2. Οι μορφές πλεονασμού είναι πολλές. Μεταξύ αυτών και:

α) Η **αναστροφή**, κατά την οποία μια πρόταση αρχίζει με την ίδια λέξη με την οποία τελειώνει η προηγούμενή της:

*Παρ' Ἐρυθραίων χρήματα **λαμβάνουσιν**. **Λαμβάνουσι** δ' οἱ μὲν ἔχοντες μίαν ἢ δύο ναῦς ἐλάττονα.*

β) Η **επαναφορά**, η επανάληψη δηλαδή της ίδιας λέξης στην αρχή διαδοχικών προτάσεων για έμφαση:

***Οὗτός** ἐστιν ὁ σώφρων καὶ **οὗτος** ὁ ἀνδρεῖος.*

γ) Η **επιφορά**, κατά την οποία διαδοχικές προτάσεις ή περίοδοι τελειώνουν με την ίδια λέξη ή φράση:

*Ὅσπις ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ τὴν ψῆφον **αἰτεῖ**, ὅρκον **αἰτεῖ**, νόμον **αἰτεῖ**, δημοκρατίαν **αἰτεῖ**.*

δ) Η **συμπλοκή**, συνδυασμός επαναφοράς και επιφοράς:

***Ἐπὶ** σαυτὸν **καλεῖς**, **ἐπὶ** τοὺς νόμους **καλεῖς**, **ἐπὶ** τὴν δημοκρατίαν **καλεῖς**.*

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Οι πτώσεις

§ 205 **Πτώσεις** ονομάζονται οι διάφοροι μορφολογικοί τύποι των ονοματικών μερών του λόγου, δηλαδή των ουσιαστικών, των επιθέτων και των αντωνυμιών. Σταδιακά καθιερώθηκαν ως πτώσεις στην Αρχαία Ελληνική η ονομαστική, η γενική, η δοτική, η αιτιατική και η κλητική. Από αυτές η ονομαστική και η κλητική καλούνται ορθές, ενώ η γενική, η δοτική και η αιτιατική πλάγιες πτώσεις.

Α. Η ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ	
Σε ονομαστική τίθενται:	
Ι. Το υποκείμενο	1. Ρήματος προσωπικού: *__Οἱ θεοὶ__ τὰ τῶν ἀνθρώπων διοικοῦσιν.* 2. Μετοχής συνημμένης στο υποκείμενο του ρήματος: *Ἐνῆγε τὴν στρατείαν __Ἀλκιβιάδης__, __βουλόμενος__ τῷ Νικίᾳ ἐναντιοῦσθαι.* 3. Απαρεμφάτου (ταυτοπροσωπία): *__Ἡ μαρτυρία__ πιστὴ ὑμῖν ἔδοξεν __εἶναι__.*
ΙΙ. Το κατηγορούμενο του υποκειμένου	*Γυνὴ γὰρ τῶν ὄντων ἐστὶ __κάλλιστον__.*
ΙΙΙ. Οι ομοιόπτωτοι προσδιορισμοί όρου που βρίσκεται σε ονομαστική	α) Επιθετικός: *Κύλων ἦν __Ἀθηναῖος__ ἀνήρ.* β) Κατηγορηματικός: *Ἐστράτευσαν __ἅπαντες__ οἱ ξύμμαχοι.* γ) Παράθεση: *Ἡγεῖτο Ἀρχίδαμος Λακεδαιμονίων __βασιλεύς__.* δ) Επεξήγηση: *Ἀμφότερα δ' ἦν αὐτοὺς τὰ πείθοντα, __κέρδος__ καὶ __δέος__.*
ΙV. Η μετοχή η συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος[1]	*Ὁ μὲν ταῦτ' __εἰπὼν__ ἐκαθέζετο.*

Β. Η ΓΕΝΙΚΗ	
Σε γενική τίθενται:	
Ι. Το αντικείμενο	1. Ρήματος μονόπτωτου: *Σὺ οὖν __τῶν εἰρημένων__ μέμνησο.* 2. Ρήματος δίπτωτου: *__Ἔργων__ ἀγαθῶν τὴν βασιλείαν ἐνέπλησεν.* 3. Απαρεμφάτου: *Οἱ νέοι __συγγνώμης__ ἀξιοῦνται __τυγχάνειν__.* 4. Μετοχής: *Εἰσὶν θεοὶ __ἐπιμελούμενοι πάντων__.*
ΙΙ. Η γενική κατηγορηματική (βλ. § 19)	*Σόλων τῶν ἑπτὰ __σοφῶν__ ἐκλήθη.* [διαιρετική]
ΙΙΙ. Το κατηγορούμενο υποκειμένου σε γενική	*Ἐμοῦ τῆς Ἀσίας __κυρίου__ ὄντος ἧκε πρὸς ἐμέ.*
ΙV. Η γενική απόλυτη μετοχή και το υποκείμενό της	*__Χειμῶνος ὄντος__ προσέβαλον τῷ τείχει.*

1. Σε ονομαστική τίθεται και η ονομαστική απόλυτη μετοχή με το υποκείμενό της (βλ. § 136β, υποσημ. 8):
__Ἐπιπεσὼν ὁ Ἡριππίδας__ τῇ Φαρναβάζου στρατοπεδείᾳ, τῆς προφυλακῆς αὐτοῦ πολλοὶ ἔπεσον.

V. Η μετοχή η συνημμένη στο κατά γενική αντικείμενο του ρήματος	*Ἀκούω τινῶν **λεγόντων** ὡς συνεβουλήθησάν τινες αὐτὸν σωθῆναι.*
VI. Οι ομοιόπτωτοι προσδιορισμοί όρου που βρίσκεται σε γενική	*Βουλόμεθα **τῆς κοινῆς** εἰρήνης μετέχειν.* [επιθετικός]
VII. Ετερόπτωτοι προσδιορισμοί (βλ. § 31)	*Ὕμνοι **θεῶν** ἦσαν ἔπαινοι.* [αντικειμενική] *Οἱ ἄλλοι ὕστεροι **ἡμῶν** ἦσαν.* [συγκριτική]
VIII. Επιρρηματικοί προσδιορισμοί (βλ. § 151)	***Ἑσπέρας** συνεδείπνουν αὐτῷ.* [του χρόνου] *Ζηλῶ σε **τοῦ πλούτου**.* [της αιτίας]
IX. Προσδιορισμοί επιρρημάτων και επιφωνημάτων (βλ. §§ 34, 35)	*Ποιεῖ τοῦτο πολλάκις **τοῦ μηνός**.* [διαιρετική] *Μᾶλλον **τῶν ἄλλων** τὴν βασιλείαν τιμῶσιν.* [συγκριτική]
X. Λέξεις που σχηματίζουν εμπρόθετους προσδ. **με τις προθέσεις** *ἀμφί, ἀντί, ἀπό, διά, ἐκ/ἐξ, ἐπί, κατά, μετά, παρά, περί, πρό, πρός, ὑπέρ, ὑπὸ*	***Ἐκ παλαιοῦ** ἐχθρὸς ἦν αὐτοῦ.* *Εὐρυπτόλεμος ἔλεξεν **ὑπὲρ τῶν στρατηγῶν** τάδε.*

Γ. Η ΔΟΤΙΚΗ

Σε δοτική τίθενται:	
I. Το αντικείμενο	1. Ρήματος μονόπτωτου: ***Ἀνάγκῃ** δ' οὐδὲ θεοὶ μάχονται.*
	2. Ρήματος δίπτωτου: *Γυναῖκες **ἀνδράσιν** προῖκα διδόασιν.*
	3. Απαρεμφάτου: *Τὸ θεῖον ὑπολαμβάνεται **βοηθεῖν τοῖς ἀδικουμένοις**.*
	4. Μετοχής: *Ζῶσιν **ἐμμένοντες** ταῖς πρώταις τῆς φιλίας **ὁμολογίαις**.*
II. Η δοτική προσωπική (βλ. §§ 80, 86)	*Ἔστι **σοι** ἀγρός;* [κτητική] *Πολλὰ **αὐτοῖς** γέγραπται.* [του ενεργούντος προσώπου] *Κακόν τί **μοι** ἐφαίνετο ἑτοιμαζόμενον.* [του κρίνοντος προσώπου]
III. Η μετοχή η συνημμένη στο κατά δοτική αντικείμενο του ρήματος ή στη δοτική προσωπική	*Οἱ πρέσβεις παρηκολούθουν αὐτῷ **πορευομένῳ**.* *Ἔδοξέ μοι μάρτυρας **λαβόντι** παραγενέσθαι.*
IV. Οι ομοιόπτωτοι προσδιορισμοί όρου που βρίσκεται σε δοτική	*Οὔτε νόμοις οὔτε λόγοις **ἀγαθοῖς** πείθονται.*
V. Ετερόπτωτοι προσδιορισμοί (βλ. § 32)	*Τῆς αὐτῆς πολιτείας **ὑμῖν** ἐπιθυμεῖ.* [αντικειμενική] ***Τοῖς σώμασιν** ἀδύνατοί εἰσιν.* [της αναφοράς]
VI. Επιρρηματικοί προσδιορισμοί (βλ. § 152)	***Τῇ ὑστεραίᾳ** ἐπὶ Συρακούσας ἔπλεον.* [του χρόνου] *Πολλοὶ δεσπόται **βίᾳ** ὑπὸ τῶν δούλων ἀπέθανον.* [του τρόπου]
VII. Προσδιορισμοί επιρρημάτων (βλ. § 36)	*Ἅμα **τῇ ἡμέρᾳ** ἔπλει ἐπὶ τὰς Ἀργινούσας.* [αντικειμενική] ***Ὀλίγῳ** πρόσθεν ἐγέλασας ἐπ' ἐμοί.* [του ποσού]
VIII. Λέξεις που σχηματίζουν εμπρόθετους προσδ. **με τις προθέσεις** *ἀμφί, ἀνὰ* (στους ποιητές), *ἐν, ἐπί, μετά, παρά, περί, πρός, σύν, ὑπὸ*	***Ἐπὶ τούτοις** ἄξιόν ἐστιν ὀργισθῆναι.* *Βασιλεὺς **σὺν στρατεύματι** προσέρχεται.*

Δ. Η ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ	
Σε αιτιατική τίθενται:	
I. Το υποκείμενο του απαρεμφάτου στην ετεροπροσωπία (βλ. § 112β)	*Δεῖ **ὑμᾶς** αὐτῶν ἐπιμέλειαν **ποιεῖσθαι**.*
II. Το αντικείμενο	1. Ρήματος μονόπτωτου: *Ταύτην ἔλαβον **τὴν δόξαν** διὰ τὰ εἰρημένα.*
	2. Ρήματος δίπτωτου: *Ἀλέξανδρος **Ἀρέτην** ᾔτει **δόρυ** ἕτερον.*
	3. Απαρεμφάτου: *Δεῖ **ἐμπειρίαν λαβεῖν**.*
	4. Μετοχής: ***Τροφὴν** δὲ **μὴ λαμβάνοντα** καὶ τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῷα φθείρεται.*
III. Το κατηγορούμενο του κατά αιτιατική αντικειμένου	***Φίλον** αὐτὸν ἐνόμισαν.* ***Τύραννον** εἵλοντο τὸν Πιττακόν.*
IV. Η αιτιατική απόλυτη μετοχή (βλ. § 136β.2)	*Ἤισθοντο **ἀδύνατον ὂν** τὴν πόλιν ἑλεῖν.*
V. Οι ομοιόπτωτοι προσδιορισμοί όρου που βρίσκεται σε αιτιατική	***Ἑκατὸν** ἄνδρας **τοὺς πλουσιωτάτους** ἔλαβον.*
VI. Ετερόπτωτοι προσδιορισμοί (βλ. § 33)	*Ἔφην εἶναι δεινὸς **τὰ ἐρωτικά**.* [της αναφοράς] *Τὰ ζητούμενά ἐστιν ἴσα **τὸν ἀριθμόν**.* [της αναφοράς]
VII. Επιρρηματικοί προσδιορισμοί (βλ. § 153)	*Ὁ ἄνθρωπος **τὸν δάκτυλον** ἀλγεῖ.* [της αναφοράς] *Ἔμεινεν αὐτοῦ **ἡμέρας** τέσσαρας.* [του χρόνου]
VIII. Προσδιορισμοί τροπικών επιρρημάτων με το ρήμα *ἔχω* (βλ. § 37β)	*Εὖ ἔχει **τὸ σῶμα** καὶ **τὴν ψυχήν**.* [της αναφοράς]
IX. Λέξεις που συντάσσονται με τα ομοτικά μόρια *μὰ* και *νὴ* (βλ. § 37α)	*Μὰ **τὸν Δία**, οὐ ψεύσομαι πρὸς ὑμᾶς.* *Εὖ γε νὴ **τὴν Ἥραν** λέγεις.*
X. Λέξεις που σχηματίζουν εμπρόθετους προσδ. **με τις προθέσεις** *ἀμφί, ἀνά, διά, εἰς/ἐς, ἐπί, κατά, μετά, παρά, περί, πρός, ὑπέρ, ὑπὸ*	*Ἔδοξε **κατὰ τὴν ἀξίαν** τιμᾶσθαι ἕκαστον.* *Ἐτράπετο **ἐπὶ τὸ καταφαγεῖν** τὴν πατρῴαν οὐσίαν.* (περιουσία)

Ε. Η ΚΛΗΤΙΚΗ	
Η κλητική είναι η **πτώση** με την οποία **προσφωνούμε** πρόσωπα. Εκφέρεται συνήθως μαζί με το κλητικό επιφώνημα *ὦ*. Ενδέχεται, ωστόσο, το *ὦ* να παραλείπεται, όταν ο λόγος εκφράζει έντονη προτροπή, αγανάκτηση, απειλή κ.τ.ό. Συμβαίνει, επίσης, η κλητική με το *ὦ* στην αρχή των προτάσεων να δηλώνει **αναφώνηση.**	*Σκέψασθε δὴ ὡς καλῶς, **ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι**.* *Οὐκ οἶδ' ὅ,τι λέγεις, **ὦ Σώκρατες**.* *Ἀλλά, **παῖ**, λαβὲ τὸ βιβλίον καὶ λέγε.* *Ὦ **Ἡράκλεις**, οἷον σὺ λέγεις, **ὦ πάτερ**, δεῖν ἄνδρα με γενέσθαι.* [αναφώνηση – προσφώνηση]

Πίνακες των κύριων συντακτικών φαινομένων της Αρχαίας Ελληνικής

ΠΙΝΑΚΑΣ Α. ΤΟ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ

ΡΗΜΑΤΟΣ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟΥ	ΜΕΤΟΧΗΣ
1. Το υποκείμενο ενός **προσωπικού ρήματος**: α) Τίθεται πάντοτε **σε ονομαστική**. β) Μπορεί να είναι οποιοδήποτε μέρος του λόγου, ακόμη και ολόκληρη ονοματική πρόταση, σε θέση ουσιαστικού (βλ. § 10): ***Οἱ πολέμιοι*** *ἰσχυρῶς ἐπετίθεντο.* ***Τὸ ὑβρίζειν*** *ἀνθρώπινόν ἐστι πάθος.* *Τῆς θαλάσσης* ***τὰ ἄνω*** *θερμότερά εἰσι.* ***Ὅσοι ἦσαν ἀπὸ νήσων*** *ἀπεδίδρασκον.* 2. Το υποκείμενο ενός **απρόσωπου ρήματος** ή μιας **απρόσωπης έκφρασης** (βλ. § 85) μπορεί να είναι: α) **Άναρθρο απαρέμφατο**: *Χρὴ τοὺς προγόνους* ***μιμεῖσθαι.*** *Βέλτιόν ἐστι τεταγμένους* ***πορεύεσθαι.*** β) **Δευτερεύουσα πρόταση**: *Ἠγγέλθη* ***ὅτι Βοιωτοὶ ἐπέρχονται.*** *Φόβος ἐστὶ* ***μὴ ἀδικία τις ἡμῖν γένηται.***	Το υποκείμενο του απαρεμφάτου τίθεται: 1. Σε **ονομαστική** (**ταυτοπροσωπία**· βλ. § 112α): ***Κλεομένης*** *ἐπειρᾶτο καταλύειν τὴν βουλήν.* *Βούλονται πόλεμόν* ***τινες*** *ποιῆσαι.* 2. Σε **αιτιατική** (**ετεροπροσωπία**· βλ. § 112β): *Σωκράτης πάντα ἡγεῖτο* ***θεοὺς*** *εἰδέναι.* *Ἐκέλευσε πιεῖν* ***τὸν παῖδα*** *τὸ φάρμακον.*	1. Το υποκείμενο μιας μετοχής **προσωπικού ρήματος** τίθεται **στην πτώση της μετοχής**: *Ἀναστὰς* ***ὁ Κριτίας*** *ἔλεξεν ὧδε.* *Ἑώρα* ***τὸ παρατείχισμα*** *ἁπλοῦν ὄν.* Ειδικότερα, μια επιρρηματική μετοχή: α) Ονομάζεται **συνημμένη** (βλ. § 136α), όταν το υποκείμενό της έχει και άλλη συντακτική θέση στην πρόταση (υποκείμενο ή αντικείμενο ρήματος, δοτική προσωπική, υποκείμενο απαρεμφάτου κτλ.): ***Κῦρος ἅτε*** *παῖς* ***ὢν*** *ἥδετο τῇ στολῇ.* β) Ονομάζεται **απόλυτη** (βλ. § 136β), όταν το υποκείμενό της δεν έχει άλλη συντακτική θέση στην πρόταση: ***Θορύβου*** *δὲ* ***ὄντος*** *ὁ Σωκράτης αὖ πάλιν εἶπε.* 2. Το υποκείμενο μιας μετοχής **απρόσωπου ρήματος** ή **απρόσωπης έκφρασης** είναι **άναρθρο απαρέμφατο** (η μετοχή είναι **απόλυτη**): *Ἐξὸν δ' αὐτοῖς* ***ῥᾳθυμεῖν*** *εἵλοντο πονεῖν.* *Εἶδον ἀδύνατον ὂν* ***τιμωρεῖν*** *τοῖς ἀνδράσι.*

ΠΙΝΑΚΑΣ Β. Η ΔΟΤΙΚΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ

ΕΙΔΗ	ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ
Με προσωπικά ρήματα	
• Κτητική	*Οὐκ ἔστι **μοι** ἁμάρτημα οὐδέν.*
• Χαριστική	*Καί **μοι** τὴν γραφὴν ἀνάγνωθι.*
• Αντιχαριστική	*Μεγάλων πραγμάτων καιροὶ προεῖνται **τῇ πόλει.*** (χάθηκαν για την πόλη)
• Ηθική	*Καὶ μή **μοι** θορυβήσετε.*
• Συμπάθειας	*Πολύ **μοι** ἡ καρδία πηδᾷ.*
• Κρίνοντος προσώπου	*Ὁ στόλος ἔδοξέ **μοι** πάγκαλος εἶναι.*
• Αναφοράς	*Παντὶ **βροτῷ** θνῄσκοντι πᾶσα γῆ τάφος.*
• Ενεργούντος προσώπου	*Πολλαὶ θεραπεῖαι **τοῖς ἰατροῖς** εὕρηνται.*
Με απρόσωπα ρήματα	
• Δοτική προσωπική (απλή)	*Ἔδοξέ **μοι** εἰς λόγους σοι ἐλθεῖν.*
• Ενεργούντος προσώπου	*Ὁμολογεῖται **ἡμῖν** τοὺς ζῶντας ἐκ τῶν τεθνεώτων γεγονέναι.*
Με ρηματικά επίθετα σε -τος, -τέος	
Ενεργούντος προσώπου	*Ὁ ποταμὸς **ἡμῖν** ἐστι διαβατέος.*

ΠΙΝΑΚΑΣ Γ. ΤΟ ΠΟΙΗΤΙΚΟ ΑΙΤΙΟ

ΕΚΦΟΡΑ	ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ
ὑπὸ + **γενική**	*Ἀθηναῖοι **ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων** ᾑρέθησαν ἡγεμόνες τοῦ ναυτικοῦ.*
ἀπό, ἐκ, πρός, παρὰ + **γενική**	*Οὐδὲν **ἀφ᾽ ἑκατέρων** ἐπεχειρεῖτο.* *Ἐκείνῳ ἡ χώρα δῶρον **ἐκ βασιλέως** ἐδόθη.* *Κῦρος ὁμολογεῖται **πρὸς πάντων** κράτιστος γενέσθαι θεραπεύειν.* *Αἵρεσις αὐτῇ ἐδόθη **παρὰ τοῦ πατρός**.* (δικαίωμα εκλογής)
Δοτική προσωπική του ενεργούντος προσώπου	*Αἱ νῆες **τοῖς Κερκυραίοις** οὐχ ἑωρῶντο.*

ΠΙΝΑΚΑΣ Δ. ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

ΤΡΟΠΟΣ ΕΚΦΟΡΑΣ		ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ				
		ΤΡΟΠΟΣ	ΤΟΠΟΣ	ΧΡΟΝΟΣ	ΑΙΤΙΑ	ΣΚΟΠΟΣ
ΕΠΙΡΡΗΜΑ		***Καλῶς*** *ποιεῖ.*	*Πολλοὶ συγγενεῖς* ***ἔνδον*** *ἦσαν.*	*Τί* ***νῦν*** *οὗτος ὁ ἄνθρωπος πράττει;*		
ΕΜΠΡΟΘΕΤΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ		***Ἐν τάχει*** *ἐβούλοντο βοηθῆσαι.*	*Οἱ πολέμιοι* ***ἐν γῇ*** *πολεμοῦνται.*	***Μετὰ*** *δὲ* ***ταῦτα*** *εἰς πόλεμον κατέστημεν.*	***Διὰ τὰς πληγὰς*** *ἀπέθανε.*	***Ἕνεκα χρημάτων*** *με συκοφαντεῖ.*
ΠΛΑΓΙΑ ΠΤΩΣΗ	ΓΕΝΙΚΗ		*Ἐλήφθησαν ὅσοι μὴ* ***αὐτοῦ*** *ἀπέθανον.*	*Ἀφίκοντο* ***τῆς νυκτός****.*	*Ζηλῶ σε* ***τοῦ πλούτου.***	*Πόλεις ἐπέκτισε* ***τοῦ μὴ*** *νομάδας* ***εἶναι.***
	ΔΟΤΙΚΗ	***Πεζῇ*** *πορεύεται.*	***Κύκλῳ*** *τοῦ γηλόφου ἐστρατοπέδευον.*	***Τῇ ὑστεραίᾳ*** *ἦλθε κῆρυξ.*	***Νόσῳ*** *ἀπέθανεν.*	
	ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ	*Τίνα* ***τρόπον*** *ζῇ;*	*Ἀπέχει Λύγινος ἀπὸ τοῦ Ἴστρου* ***σταθμοὺς*** *τρεῖς.*	***Τὸ πάλαι*** *ἐτράποντο πρὸς λῃστείαν.*	***Τί*** *δεῖ πλείω λέγειν;*	***Τί*** *τηνικάδε ἀφῖξαι;*
ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ	ΧΡΟΝΙΚΗ			*Τριήρεις εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ὑπῆρχον αὐτοῖς* ***ὅτε ἤρχοντο πολεμεῖν****.*		
	ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ				*Ἐνόμισαν λελύσθαι τὰς σπονδάς,* ***διότι ἐς χεῖρας ἦλθον****.*	
	ΤΕΛΙΚΗ					*Κάλει Ἱεροκλέα,* ***ἵνα ἐναντίον τούτων μαρτυρήσῃ.***
	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΗ					
	ΥΠΟΘΕΤΙΚΗ					
	ΑΝΑΦΟΡΙΚΗ	*Ταῦτα δ' ὑμεῖς οὕτως* ***ὡς βούλεσθε*** *λαμβάνετε.*	*Παραπλεῖν ἔξεστιν* ***ὅπου ἂν μηδεὶς ᾖ πολέμιος****.*		*Θαυμαστὸν ποιεῖς,* ***ὃς ἡμῖν οὐδὲν δίδως****.*	*Ἡγεμόνα αἰτήσωμεν,* ***ὅστις ἡμᾶς ἀπάξει.***
	ΕΝΑΝΤΙΩΜΑΤΙΚΗ					
	ΠΑΡΑΧΩΡΗΤΙΚΗ					
ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΗ ΜΕΤΟΧΗ		*Ἐκεῖ ἔμεινε ναῦς* ***ἔχων*** *ἑβδομήκοντα.*		***Ἀκούσας*** *ταῦτα ἐβοήθει τοῖς Αἰγινήταις.*	*Ἥδομαι* ***ἀκούων*** *σου φρονίμους λόγους.*	*Παρεσκευάζοντο* ***ὡς πολεμήσοντες****.*
ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ • ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟ • ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΟ		*Ἀπέπλευσαν* ***ἄπρακτοι*** *ἐκ Μιλήτου οἱ Πέρσαι.* [επιρρηματικό]	***Ὑπαίθριοι*** *ἐστρατοπέδευον.* [επιρρηματικό]	*Κατέβαινον εἰς τὰς κώμας ἤδη* ***σκοταῖοι.*** [επιρρηματικό]		*Ἡ πόλις* ***εἰρηνοποιοὺς*** *ἡμᾶς ἐκπέμπει.* [επιρρηματικό]
ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ						*Τρία τάλαντα Εὐθύνῳ* ***φυλάττειν*** *ἔδωκεν.*

ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ					
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ	**ΠΟΣΟ**	**ΑΝΑΦΟΡΑ**	**ΟΡΟΣ/ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΗ**	**ΕΝΑΝΤΙΩΣΗ**	**ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗ**
	*Ἐκεῖνα δὲ καὶ **πάνυ** μέμφομαι.*				
	*Τοὺς μισθοὺς **εἰς ὑπερβολὴν** ηὔξησε.*	*Διαφέρει **κατὰ τὸ μέγεθος**.*	*Βουλεύονται **ἐπὶ τίσι** δεῖ ποιεῖσθαι τὴν συμμαχίαν.*	***Παρὰ τὸ δίκαιον** τὸ ξυμφέρον λέγειν ὑπέθεσθε.*	
	***Πόσου** διδάσκει;*				
	***Τοσούτῳ** τὰ τούτων ηὔξηται.*	*Τὸ ἄρχεσθαι καὶ ἄρχειν **εἴδει** διαφέρει.*			
		***Τὴν ψυχὴν** καὶ **τὸ στόμα** ναρκῶ.*			
*Τοιοῦτος ἦν ἐν τοῖς κινδύνοις, **ὥστε στεφανωθῆναι παρὰ τοῦ στρατηγοῦ**.*			*Ὁ δ' ἀπεκρίνατο **ἐφ' ᾧτε τοὺς πολίτας ἐλευθέρους ἐᾶν**.*		
			*Ἡ φύσις, **ἂν ᾖ πονηρά**, πολλάκις φαῦλα βούλεται.*		
*Οὐδεὶς οὕτως ἀνόητός ἐστιν, **ὅστις πόλεμον πρὸ εἰρήνης αἱρεῖται**.*	***Ὅσον τοῖς δικαίοις συναγωνίζεται τὸ θεῖον**, τοσοῦτον τοῖς ἀδίκοις ἐναντιοῦται.*				
				*Φήσουσι σοφὸν εἶναι, **εἰ καὶ μή εἰμι**.*	
					***Κἂν ταῦτα ποιῆτε**, οὐ καταφρονηθήσεσθε.*
			*Οὐκ ἂν δύναιο **μὴ καμὼν** εὐδαιμονεῖν.*	*Ἐκείνους **καίπερ ὁρῶν** οὐκ ἐδίωκε.*	***Οὐδὲ** δὶς **ἀποθανόντες** δίκην δοῦναι δύναιντ' ἂν ἀξίαν.*
***Μέγας** ἐκ μικροῦ Φίλιππος ηὔξηται.* [προληπτικό]					
*Ἐνδεής εἰμι πάντ' **ἔχειν**.*		*Ἐδόκει δεινὸς εἶναι **λέγειν** Αἰσχίνη Φίλιππος.*			

ΠΙΝΑΚΑΣ Ε. ΟΙ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

ΟΜΟΙΟΠΤΩΤΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ	ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ	ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΣΕ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ, ΕΠΙΦΩΝΗΜΑΤΑ – ΜΟΡΙΑ
α) Επιθετικός: *Καὶ ἀνὴρ **σπουδαῖος** ἐνίοτε ἀτυχεῖ.* **β) Κατηγορηματικός:** ***Ἅπαντες** οἱ Ἕλληνες πρὸς τὸ μέλλον ἔσεσθαι βλέπουσιν.* **γ) Παράθεση:** *Σιμωνίδης **ὁ ποιητὴς** ἀφίκετο.* **δ) Επεξήγηση:** *Ὁ βασιλεὺς **Ἀλκίμαχος** αὐτῷ παρασκευάζει ταύτην τὴν ναῦν.*	**α)** Σε **γενική** ● Κτητική ● Δημιουργού ● Διαιρετική ● Ύλης ● Περιεχομένου ● Ιδιότητας ● Αξίας ή ποσού ● Αιτίας ● Υποκειμενική ● Αντικειμενική ● Συγκριτική: *Πολλοὶ **τῶν στρατιωτῶν** ἀπέπλεον ὡς ἐδύναντο.* [διαιρετική] *Ἐζήτει εἶναι κύριος **ἁπάντων**.* [αντικειμενική] **β)** Σε **δοτική** ● Αντικειμενική ● Αναφοράς: ***Ἔργοις** φιλόπονος ἴσθι, μὴ **λόγοις** μόνον.* [αναφοράς] **γ)** Σε **αιτιατική** ● Αναφοράς: *Διὰ μέσου τῆς πόλεως ῥεῖ ποταμὸς Κύδνος **ὄνομα**.*	**α)** Σε **γενική** ● Διαιρετική ● Αναφοράς ● Αξίας ● Αντικειμενική ● Συγκριτική ● Αφετηρίας / χωρισμού ● Αιτίας [σε επιφώνημα]: *Ἀξίως **ἡμῶν αὐτῶν** ἐπολεμήσαμεν.* [αξίας] *Ἠσκήκατε τὰ εἰς τὸν πόλεμον πολὺ μᾶλλον **τῶν πολεμίων**.* [συγκριτική] **β)** Σε **δοτική** ● Αντικειμενική ● Αναφοράς ● Ποσού (μέτρου ή διαφοράς): *Ὁμοίως **τούτῳ** ἀναμάρτητός εἰμι.* [αντικειμενική] **γ)** Σε **αιτιατική** ● Με τα ομοτικά μόρια *νή, μά*· σχηματίζονται εμπρόθετοι προσδιορισμοί που δηλώνουν επίκληση: *Νὴ **τοὺς θεοὺς** συγγνώμην ἔχω ὑμῖν.* ● Αναφοράς [σε τροπικά επιρρήματα + *ἔχω*]: *Εὖ ἔχομεν **τὰ σώματα**.*

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΤ. Η ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΑΣΥΝΔΕΤΟ ΣΧΗΜΑ		
		Ἐώθουν, ἐωθοῦντο, ἔπαιον, ἐπαίοντο.
ΠΑΡΑΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ		
ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ	**ΣΥΜΠΛΕΚΤΙΚΟΙ**	*Τὰ γενόμενα ἠκούσατε* ***καὶ*** *ὑμῖν οἱ μάρτυρες μεμαρτυρήκασιν.* ***Οὔτε*** *ἠσέβηκα* ***οὔτε*** *μεμήνυκα περὶ οὐδενὸς* ***οὔτε*** *ὡμολόγηκα περὶ αὐτῶν.*
	ΔΙΑΖΕΥΚΤΙΚΟΙ	*Ἐκεῖνα οὕτω γεγένηται* ***ἢ*** *πέπλασται ὑπὸ τῶν ποιητῶν;*
	ΑΝΤΙΘΕΤΙΚΟΙ	*Ὁ* ***μὲν*** *ἦλθεν,* ***ὁ δ'*** *ἀπῆλθεν. Τὰ πεποιημένα ὑμῖν εἰς ὁμόνοιαν οὐ κακῶς ἔχει,* ***ἀλλὰ*** *τὰ συμφέροντα ὑμῖν αὐτοῖς ἐποιήσατε.*
	ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΟΙ	*Κάλει δὲ καὶ Φίλιππον καὶ Ἀλέξιππον. Οὗτοι* ***γάρ*** *εἰσιν Ἀκουμενοῦ καὶ Αὐτοκράτορος συγγενεῖς.*
	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΟΙ	*Ἅμα περὶ πάντων εἰπεῖν ἀδύνατον. Κράτιστον* ***οὖν*** *μοι εἶναι δοκεῖ ἐξ ἀρχῆς ὑμᾶς διδάσκειν πάντα τὰ γενόμενα.*
ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ		
ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	**ΟΝΟΜΑΤΙΚΕΣ**	
	ΕΙΔΙΚΕΣ	*Τοῦτό γε ἐπίστασθε πάντες,* ***ὅτι ἐσώθην καὶ ἐγὼ καὶ ὁ ἐμὸς πατήρ.***
	ΕΝΔΟΙΑΣΤΙΚΕΣ	*Δέδοικα* ***μὴ μάτην τὰ τοιαῦτα λέγωμεν.***
	ΠΛΑΓΙΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ	*Ἄδηλον παντὶ ἀνθρώπῳ* ***ὅπῃ τὸ μέλλον ἕξει.***
	ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ	***Ὅστις ἀναιρεῖ συνθήκην*** *τοὺς νόμους ἀναιρεῖ.*
	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ	
	ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΕΣ	*Χαίρω,* ***ὅτι μοι γέγονεν ἡ δίκη πρὸς ἄνθρωπον οὐκ ἠγνοημένον ὑφ' ὑμῶν.***
	ΤΕΛΙΚΕΣ	*Κάλεσον αὐτόν,* ***ἵνα καὶ ἡμεῖς ἀκούσωμεν.***
	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ	*Τὰ παραδείγματα τὰ γεγενημένα τῶν ἁμαρτημάτων ἱκανὰ τοῖς σώφροσι τῶν ἀνθρώπων* ***ὥστε μηκέτι ἁμαρτάνειν.***
	ΥΠΟΘΕΤΙΚΕΣ	***Ἂν ἐγὼ μὲν μὴ νῦν εὖ εἴπω,*** *τῶν ὄντων ἁπάντων στερήσομαι.*
	ΕΝΑΝΤΙΩΜΑΤΙΚΕΣ	*Ἀνάγκη οὖν,* ***εἰ καὶ μὴ δεινὸς πρὸς ταῦτα πέφυκα,*** *βοηθεῖν τῷ πατρί.*
	ΠΑΡΑΧΩΡΗΤΙΚΕΣ	*Ἐγὼ δὲ* ***κἂν μὴ μέλλω νικᾶν,*** *γυμνασάμενος τοῦτον τὸν χρόνον ὠφεληθήσομαι.*
	ΧΡΟΝΙΚΕΣ	***Ἐπειδὴ δ' οἱ τριάκοντα κατέστησαν,*** *τηνικαῦτα κατέπλευσεν εἰς τὴν πόλιν.*
	ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ	*Πορεύεσθαι ἡμᾶς δεῖ* ***ὅπου ἕξομεν τὰ ἐπιτήδεια.***

Ευρετήριο

Σημείωση: Οι αριθμοί παραπέμπουν σε παραγράφους, εκτός εάν υπάρχει διαφορετική ένδειξη. Η καταχώριση γίνεται με αλφαβητική σειρά και επί τη βάσει των ονομάτων: π.χ. *αττική σύνταξη*: βλ. *σύνταξη· απρόσωπο ρήμα*: βλ. *απρόσωπα* ή *ρήμα.*

Ἄγε (δὴ) 102α, 107γ, 159.7γ.
Αιτία (επιρρ. σχέση) 179.4, πίνακας Δ.
Αιτιατική (πτώση) 205Δ: από επιρρήματα και μόρια 37, ως αντικείμενο σε μονόπτωτο 74 ή δίπτωτο ρ. 76-78, ως επιρρ. προσδ. 153, ως ετερόπτωτος προσδ. 33, ως κατηγορούμενο αντικειμένου 14, ως υποκείμενο απαρεμφάτου (ετεροπροσωπία) 112β.
Αίτιο: αναγκαστικό 179.4 και πίνακας Δ, ποιητικό 66 και πίνακας Γ, τελικό (σκοπός) 180.4 και πίνακας Δ.
Ἀλλὰ (σύνδεσμος) 168.3, ***ἀλλὰ γὰρ*** 159.4.
Ἅμα (τε) - καὶ 164γ.
Ἂν (μόριο) 159.1.
Ανανταπόδοτο 168.1.
Αναστροφή πρόθεσης 154.
Αναφορά (επιρρ. σχέση) πίνακας Δ: γεν. από επίρρημα 34β, αιτ. ως επιρρ. προσδ. 153α, αιτ. ως ετερόπτωτος προσδ. 33, αιτ. από επίρρημα 37β, δοτ. ως επιρρ. προσδ. 152ε, δοτ. ως ετερόπτωτος προσδ. 32β, δοτ. από επίρρημα 36β, εμπρόθ. προσδ. 156-157.
Ανταμοιβή/ανταπόδοση (επιρρ. σχέση) 156.3.
Ἄντε - ἄντε 167γ, 185β.
Αντικατάσταση (επιρρ. σχέση) 156.3.
Αντικείμενο 68: άμεσο 71, απαρεμφάτου 111δ, έμμεσο 71, εξωτερικό 75α, εσωτερικό 75β, εσωτερικό αποτελέσματος 75β.1, δίπτωτων ρ. (σε αιτ. + αιτ. 76, σε αιτ. + γεν. 77, σε αιτ. + δοτ. 78, σε γεν. + δοτ. 79), μονόπτωτων ρ. 72-74, μετοχής 119α, έλξη 199.4 υποσημ. 1β, σύστοιχο 75β.2.
Αντιπροσώπευση (επιρρ. σχέση) 156.14, 156.17.
Αντωνυμίες 45: αλληλοπαθής 49, αναφορικές 55, 190α, πίνακας 12, αόριστες 53, αόριστες επιμεριστικές 54, αυτοπαθείς 48, δεικτικές 51, ερωτηματικές 52, 7.2α, πίνακας 12, κτητικές 50, οριστική ή επαναληπτική 47, προσωπικές 46.
Αξία (επιρρ. σχέση): γεν. από επίρρημα 34γ, γεν. κατηγορηματική 19γ, γεν. ως επιρρ. προσδ. 151γ, γεν. ως ετερόπτωτος προσδ. 31ζ.
Αόριστος σε οριστική 90.4, ιδιαίτερες σημασίες 91.4.
Απαρέμφατο 109-116 και πίνακας 8: άναρθρο 115-116, αναφοράς 116.5, απόλυτο 116.9, δυνητικό 111β, ειδικό 115α, έναρθρο 113-114, επιφωνηματικό 116.1α, σκοπού ή αποτελέσματος 116.6, ως προς τη χρονική βαθμίδα 92β, υποκείμενο απαρεμφάτου 112, σύνταξη απαρεμφάτου 111-112, τελικό 115β, στον πλάγιο λόγο 197β, 197.2, ως έγκλιση 116.1.
Αποτέλεσμα (επιρρ. σχέση) 181.4, πίνακας Δ.
Απρόσωπα: ***απρόσωπη έκφραση*** 84, ***απρόσωπο ρήμα*** 83.
Ἆρα (ερωτηματικό), ***ἆρ' οὐ, ἆρά γε, ἆρ' οὖν*** 7.1α, 159.3.
Άρθρο 42-44.
Άρνηση, αρνητικά μόρια 160, πίνακας 10.
Ἅτε (δὴ) + αιτιολογική μετοχή 129α.
Ἄχρι(ς) (πρόθεση) 157.2, ***ἄχρι*** (σύνδεσμος) 188.1β-γ.

Βαθμίδα χρονική 87α.
Βαθμός συγκριτικός 39.1, ***υπερθετικός*** 39.1.
Βεβαίωση (επιρρ. σχέση) πίνακας 10.

Γὰρ 169.
Γενική 205Β: από επίρρημα 34, από επιφώνημα 35, κατηγορηματική 19, παραθετική 23 υποσημ. 1, ως αντικείμενο σε μονόπτωτο 72 ή σε δίπτωτο ρ. 77, 79, ως επιρρ. προσδ. 151, ως ετερόπτωτος προσδ. 31, ως υποκείμενο γενικής απόλυτης μετοχής 136β.1.

Δὲ 168, 168.2, ***μὲν - δὲ*** 168.1.
Διάζευξη 167.
Διάθεση ρήματος 56.
Διάθεση εχθρική ή φιλική (επιρρ. σχέση) 156.15.
Διαιρεμένο όλο: γεν. διαιρετική (από επίρρημα 34α, ως ετερόπτωτος προσδ. 31γ), εμπρόθ. προσδ. 156.4, 156.7.
Διανομή - μερισμός (επιρρ. σχέση) 156.2, 156.9, 156.10.
Δοτική 205Γ: από επίρρημα 36, προσωπική 80, σε απρόσωπα 86, ως αντικείμενο σε μονόπτωτο 73 ή σε δίπτωτο ρ. 78-79, ως επιρρ. προσδ. 152, ως ετερόπτωτος προσδ. 32.

Ἔα δὴ 159.7γ.
Ἐάν: ερωτηματικό 178.1α, υποθετικό 182.2γ, ***ἐὰν καὶ*** 186.1, ***ἐάντε - ἐάντε*** 167γ, 185β.
Εγκλίσεις 93-94: σε ανεξάρτητες προτάσεις 95, σε εξαρτημένες προτάσεις 174, σε προτάσεις επιθυμίας 96β, σε προτάσεις κρίσης 96α, εναλλαγή εγκλίσεων 174, παρατήρηση β΄. Βλ. και την οικεία αλφαβητική σειρά για κάθε έγκλιση.
Εἰ: ερωτηματικό 178.1α, υποθετικό 182.2α-β, υποθετικό αιτιολογικό 179.1 παρατήρηση β΄, ***εἰ - ἢ*** 178.1α, ***εἰ δὲ μὴ*** 185 υποσημ. 16α, ***εἰ καὶ*** 186.1.
Εἰ γάρ, εἴθε 100.
Εἰμὶ - ἐστί: απρόσωπο 83, συνδετικό 13α, υπαρκτικό 13α, παράλειψή του 2.4γ, σε απρόσωπη έκφραση 84α.
Εἴτε - ἢ 167γ, ***εἴτε - εἴτε*** 167γ, 178.1α, 185β.
Έλλειψη 203· βλ. και παράλειψη.
Έλξη (σχήμα λόγου) 199.4, **αντίστροφη έλξη** ή **ανθέλξη** 192.1 υποσημ. 22.
Εναντίωση/αντίθεση (επιρρ. σχέση) 156.10, 156.12 και πίνακας Δ.
Ενασχόληση (επιρρ. σχέση) 156.15.
Ενεστώτας στην οριστική 90.1, ιδιαίτερες σημασίες 91.1.
Εξαίρεση (επιρρ. σχέση) 156.12, 157.1, 157.5, 157.7.
Εξάρτηση (επιρρ. σχέση) 156.8, 156.9.
Ἐπεί, ἐπειδή: αιτιολογικοί 179.1γ, χρονικοί σύνδεσμοι 188.1α.
Επεξήγηση 25-26.
Επίβλεψη (επιρρ. σχέση) 156.18.
Επίθετα ρηματικά *σε* ***-τος, -τέος*** 139-143.
Επίκληση /ωφέλεια (επιρρ. σχέση) 156.15.
Επιρρηματική σχέση· βλ. σχέση επιρρηματική.
Επιρρηματικοί προσδιορισμοί· βλ. προσδιορισμοί.
Επιρρήματα: αναφορικά 178.1β, 190β και πίνακας 12, ερωτηματικά 7.2β, 178.1β και πίνακας 12, ως επιρρ. προσδ. 146-150.
Επιστασία (επιρρ. σχέση) 156.9.
Επίταξη όρου 200.

Επιφωνήματα 35, κλητικό επιφώνημα ***ὦ***: 35, 205Ε.
Ερωτήσεις: ευθείες 4-8, πλάγιες 177-178.
Ἐστί: βλ. ***εἰμί***.
Ετεροπροσωπία 112β.
Εὐθύς (τε) - καὶ 164γ.
Ευκτική: στις ανεξάρτητες προτάσεις 92α, 104 (δυνητική 106, ευχετική 105), στις εξαρτημένες προτάσεις 92β, 174 (δυνητική 174γ, 188.2γ, επαναληπτική 184στ, 188.2γ, πλάγιου λόγου 174ε, από έλξη 180 υποσημ. 5, 199.4γ).
Ἐφ' ᾧ, ἐφ' ᾧτε 181.1β, 181.2ε.

Ἤ: διαζευκτικό 167, σε β΄όρο σύγκρισης 41.2 και παρατήρηση, ***ἢ ὡς / ἢ ὥστε*** 41 παρατήρηση α.
Ἦ (μόριο) 7.1α, 159.11.
Ἤδη (τε) - καὶ 164γ.
Ημιπερίοδος 1β.
Ἤν: ερωτηματικό 178.1α, υποθετικό 182.1-2, ***ἢν καὶ*** 186.1, ***ἤντε - ἤντε*** 167γ, 185β.
Ἤτοι διαζευκτικό 167.

Ἴθι (δὴ) 102α, 107γ, 159.7γ.
Ἵνα 180.1.

Καὶ 163, ***καὶ ἄν, κἄν, καὶ ἐάν, καὶ ἢν*** 187.1α, ***καὶ δὴ*** 159.7β, ***καὶ εἰ*** 187.1α, ***καὶ - καὶ*** 164β, ***καὶ μὴ*** 166β, ***καὶ μὴν*** 159.14, ***καὶ οὐ*** 166β, ***τὲ - καὶ*** 164β, ποικίλες σημασίες 165.
Κατηγόρημα 12.
Κατηγορούμενο 14: γεν. κατηγορηματική 19, επιρρηματικό 15, προληπτικό 16, έλξη 199.4 υποσημ. 1α, παράλειψη 2.4γ.
Κλητική 205Ε.
Κρίση (επιρρ. σχέση) 156.12β.

Λέξη συγκριτική 38-39, ***σειρά λέξεων*** 200.
Λόγος 1, ευθύς 195, πλάγιος 196, μετατροπή του λόγου από ευθύ σε πλάγιο 197, σύνθετος 161, υποθετικός 183-185, υποθετικός στον πλάγιο 185 υποσημ. 16γ.

Μέλλοντας: σε οριστική 90.3, ιδιαίτερες σημασίες 91.3, σε ερωτήσεις 178.2 υποσημ. 3, συντελεσμένος 90.7, συντελεσμένος μέλλοντας αντί μέλλοντα 91.7.
Μὲν 168, ***μὲν - δὲ*** 168.1.
Μέσο/όργανο (επιρρ. σχέση) 152στ, 156.5α, 156.8.
Μετοχή 117-120: ανάλυση μετοχής σε πρόταση 138, απόλυτη 136β, δυνητική 119γ, επιθετική 121-123, επιρρηματική 127 (αιτιολογική 129, εναντιωματική 132, παραχωρητική 133, τελική 130, τροπική 134, υποθετική 131, χρονική 128), κατηγορηματική 124-126, κατηγορηματική στον πλάγιο λόγο 197.1γ, ουσιαστικοποιημένη 118β, 122, ως προς τη χρονική βαθμίδα 92β, συνημμένη 136α, σύνδεση μετοχών 137, υποκείμενο μετοχής 135.
Μέχρι (πρόθεση) 157.4, ***μέχρι*** (σύνδεσμος) 188.1β-γ.
Μή: αρνητικό 160.2, ενδοιαστικό 176.1, ερωτηματικό 7.1α, ***μὴ μόνον - ἀλλὰ καὶ*** 164δ, ***μὴ ὅπως/μὴ ὅτι - ἀλλ' οὐδὲ/ἀλλὰ μηδὲ*** 166δ, ***μὴ ὅτι - ἀλλὰ καὶ*** 164δ, ***μὴ οὐ*** 160 γεν. παρατήρηση, 176.1β, ***μὴ οὐχὶ*** 160 γεν. παρατήρηση, ***ὅπως μὴ*** 178.2 υποσημ. 3.
Μηδὲ - μηδὲ 166α, ***μηδ' ἄν, μηδ' ἐάν, μηδ' ἤν, μηδ' εἰ*** 187.1β.
Μὴν (μόριο) 159.14, ***οὐ μὴν ἀλλά, ἀλλὰ μήν, καὶ μὴν*** 168.
Μήτε - μήτε 166α, ***μήτε - τὲ*** 166γ, ***μήτε - οὔτε*** 166α.
Μόρια 158-159 και πίνακας 10, αρνητικά 160, ερωτηματικά 7.1

Οἷα (δή), οἷον (δὴ) + αιτιολογική μετοχή 129α.
Οἷα, οἷον (σε αναφορική παραβολική πρόταση) 194.Β.1γ.
Ομοιότητα (επιρρ. σχέση) 156.3.
Ὅμως 168.4.
Ονομαστική 205Α.
Ονοματικοί προσδιορισμοί· βλ. προσδιορισμοί.
Ὅπως 180.1, ***ὅπως ἂν*** 180, ***ὅπως μὴ*** 180.
Οριστική: στις ανεξάρτητες προτάσεις 95α (απλή 97, δυνητική 98, επαναληπτική 99, ευχετική 100), στις εξαρτημένες προτάσεις (απλή 174α, δυνητική 174β).
Όροι πρότασης (κύριοι 9, δευτερεύοντες 2.4δ), συμφωνία των κύριων όρων στην πρόταση 17-21.
Όροι σύγκρισης 38, 40-41.
Όρος/προϋπόθεση (επιρρ. σχέση) 156.9β, 181.2ε και πίνακας Δ.
Ὅτι ειδικός σύνδεσμος 175.1α.
Ὅ,τι (αναφορική αντωνυμία) 178.1β, 192.3.
Οὐ (αρνητικό μόριο) 160.1, ***οὐδὲ - οὐδὲ*** 166α, ***οὐ μόνον - ἀλλὰ καὶ*** 164δ, ***οὐχ ὅπως - ἀλλ' οὐδὲ/ἀλλὰ μηδὲ*** 166δ, ***οὐχ ὅπως - ἀλλὰ καὶ*** 166ε, ***οὐχ ὅτι - ἀλλὰ καὶ*** 164δ, ***οὐχ ὅτι - ἀλλ' οὐδὲ/ἀλλὰ μηδὲ*** 166δ, ***οὔπω τε - καὶ*** 164γ.
Οὐδ' ἄν, οὐδ' ἐάν, οὐδ' εἰ, οὐδ' ἢν 187.1β.
Οὔτε - οὔτε 166α, ***οὔτε - μήτε*** 166α, ***οὔτε - τὲ*** 166γ.

Παράθεση 23.
Παραθετικά 39.1.
Παρακείμενος: σε οριστική 90.5, ιδιαίτερες σημασίες 91.5.
Παράλειψη: κατηγορουμένου 2.4γ, ρήματος 2.4γ, υποκειμένου 11.
Παρατατικός: σε οριστική 90.2, ιδιαίτερες σημασίες 91.2.
Παράταξη 161β.
Παραχώρηση (επιρρ. σχέση) 187.4, πίνακας Δ.
Περίοδος 1α.
Ποσό (επιρρ. σχέση) πίνακας Δ.
Πότερον (-α) - ἤ: σε ευθείες ερωτήσεις 7.1β, σε πλάγιες 178.1α.
Πρὶν (σύνδεσμος) 189.
Προθέσεις 155, 156-157: κύριες 155.1, 156, καταχρηστικές 155.2, 157.
Πρόληψη υποκειμένου 199.7.
Προσδιορισμοί 3: επιρρηματικοί 3β, 144-145 (απαρέμφατο αναφοράς 116.5, απαρέμφατο αποτελέσματος ή σκοπού 116.6, εμπρόθετοι 154, επιρρ. κατηγορούμενο 15, επιρρ. μετοχή 127, επιρρ. πρόταση 173β, επιρρήματα 146-150, πλάγιες πτώσεις: αιτ. 153, γεν. 151, δοτ. 152, προληπτικό κατηγορούμενο 16), ονοματικοί πίνακας Ε, ονοματικοί ετερόπτωτοι 30 (σε αιτ. 33, σε γεν. 31, σε δοτ. 32), ονοματικοί ομοιόπτωτοι 22 (επιθετικός 27-28, επεξήγηση 25-26, κατηγορηματικός 29, παράθεση 23-24), πλάγιες πτώσεις από επιρρήματα, επιφωνήματα, μόρια (αιτ. 37, γεν. 34-35, δοτ. 36).
Προσθήκη (επιρρ. σχέση) 156.9, 156.15, 157.1, 157.7.
Προστακτική 92α, 107.
Πρόταξη όρου 200.
Πρόταση 1-2: αναφορική 190-194, αναφορική αιτιολογική 194.Α1, αναφορική παραβολική 194.Β, αναφορική συμπερασματική 194.Α3, αναφορική τελική 194.Α2, αναφορική υποθετική 194.Α4, απαρεμφατική 116.1, ευθεία ερωτηματική (πραγματική, ρητορική) 4-8, ως προς τους όρους 2.4 (απλή 2.4α, ελλειπτική 2.4γ, επαυξημένη 2.4δ, σύνθετη 2.4β), ως προς το περιεχόμενο 2.1 (κρίσης 2.1α, επιθυμίας 2.1β, επιφωνηματική 2.1γ, ερωτηματική 2.1δ), ως προς το ποιόν 2.2 (αρνητική 2.2α, καταφατική 2.2β), ως προς τη σχέση της με τις άλλες 2.3: κύρια 2.3α, δευτερεύουσα 2.3β, 171-194: επιρρηματική 173β (αιτιολογική 179, αναφορική επιρρηματική 193, εναντιωματική 186, παραχωρητική 187, συμπερασματική 181, τελική 180, χρονική 188-189,

χρονική υποθετική 188.2β-γ, υποθετική 182), ονοματική 173α (αναφορική 192, ειδική 175, ενδοιαστική 176, πλάγια ερωτηματική 177-178), προτάσεις στον πλάγιο λόγο 197.
Προτερόχρονο (χρονική βαθμίδα) 128, 188.
Πτώσεις 205.

Ρήμα 56: αμετάβατο 57β, αποθετικό 82, απρόσωπο 83, ενεργητικό 57, μέσο 59 (αλληλοπαθές 63, αυτοπαθές 61, διάμεσο 62α, δυναμικό 64, περιποιητικό 62β, πλάγιο 62), μεταβατικό 57α (μονόπτωτο 70α, δίπτωτο 70β), ουδέτερο 67, παθητικό 65, συνδετικό 13, έλξη συνδετικού ρήματος 199.4β, παράλειψη ρήματος 2.4γ, παράλειψη ρήματος υπόθεσης ή απόδοσης 185 υποσημ. 16α.

Σκοπός (τελικό αίτιο· επιρρ. σχέση) 180.4, πίνακας Δ.
Σύγκριση 38-41, επιρρ. σχέση 156.12, 156.15.
Σύγχρονο (χρονική βαθμίδα) 128, 188.
Συμμετοχή/σύμπραξη (επιρρ. σχέση) 156.11.
Συμπλοκή (τρόπος σύνδεσης) 163, (σχήμα λόγου) 204 υποσημ. 2δ.
Συμφωνία: των κύριων όρων 17-21.
Σύνδεση: μετοχών 137, προτάσεων 161: παρατακτική 161β, 162 (με αντιθετικούς 168, αιτιολογικούς 169, διαζευκτικούς 167, συμπερασματικούς 170, συμπλεκτικούς συνδέσμους 163: απλή 164α, αποφατική 166, εμφατική 164β, επιδοτική 164δ, 166δ-ε, καταφατική 164), υποτακτική 161γ.
Σύνδεσμος παρατακτικός 161β, 162, υποτακτικός 161γ.
Συνοδεία (επιρρ. σχέση) 156.11, 156.18.
Σύνταξη: απρόσωπη 83-84, αττική 17, ρήματος 68-82, ρηματικών επιθέτων σε *-τος* και *-τέος* 141, 143, μετατροπή ενεργητικής σύνταξης σε παθητική 81-82.
Σχεδόν (τε) - καὶ 164γ.
Σχέση επιρρηματική 144, 146, 154, 173β, 193, πίνακας Δ· για κάθε επιρρηματική σχέση βλ. την οικεία αλφαβητική σειρά.
Σχήμα ασύνδετο 161α.
Σχήμα κατ' άρση και θέση 168.3α.
Σχήματα λόγου 198-204: σχετικά με τη γραμματική συμφωνία των λέξεων 199 (ανακόλουθο 199.3, αττική σύνταξη 17, έλξη 199.4, καθ' όλον και μέρος 199.5, κατά το νοούμενο 199.6, πρόληψη 199.7, σύμφυρση 199.8), σχετικά με τη θέση των λέξεων 200-201 (ασύνδετο 201.1, κύκλος 201.2, ομοιοτέλευτο ή ομοιοκατάληκτο 201.3, παρήχηση 201.4, παρονομασία 201.5, πρωθύστερο 201.6, υπερβατό 201.7, χιαστό 201.8), σχετικά με τη σημασία των λέξεων 202 (αλληγορία 202.1, αντίφραση 202.2, αντονομασία 202.3, κατ' εξοχήν 202.8, μεταφορά 202.4, μετωνυμία 202.5, παρομοίωση 202.6, συνεκδοχή 202.7, υπερβολή 202.9), σχετικά με την πληρότητα του λόγου 203 (βραχυλογία 203, πλεονασμός 204)· βλ. και ανανταπόδοτο, σχήμα κατ' άρση και θέση.

Ταυτοπροσωπία 112α.
Τὲ 164α, ***τὲ - καὶ*** 164β, ***τὲ - τὲ*** 164β.
Τόπος (επιρρ. σχέση) πίνακας Δ.
Τρόπος (επιρρ. σχέση) πίνακας Δ.
Τρόπος εκφραστικός 198, ***τρόπος λεκτικός*** 202.
Τύποι ονοματικοί 108.

Υπεράσπιση (επιρρ. σχέση) 156.14, 156.17.
Υπέρβαση μέτρου ή ορίου (επιρρ. σχέση) 156.17.
Υπερσυντέλικος: σε οριστική 90.6, ιδιαίτερες σημασίες 91.6.
Υποκείμενο 9α: ρήματος 10, απαρεμφάτου 112, απροσώπων 85, μετοχής 135, παράλειψη 11, πρόληψη 199.7, συμφωνία 17-18, 20-21, έλξη 199.4 υποσημ. 1β.
Υποταγή (επιρρ. σχέση) 156.18.
Υποτακτική (έγκλιση) 101: απορηματική 103, βουλητική 102, αποτρεπτική 102β, προτρεπτική 102α, στις ανεξάρτητες προτάσεις 92α, 95, 101, στις εξαρτημένες 174, 92β.
Υπόταξη 161γ.
Υστερόχρονο (χρονική βαθμίδα) 128, 188.
Ύλη (επιρρ. σχέση) 156.4, 156.7.

Φέρε (δὴ) 102α, 107γ, 159.7γ.

Χρόνος (επιρρ. σχέση) πίνακας Δ.
Χρόνος ρήματος 87: αρκτικός 90, εξακολουθητικός 89α, ιστορικός 88β, μελλοντικός 88γ, παραγόμενος 90, παροντικός 88α, συνοπτικός 89β, συντελικός 89γ, χρόνοι στην οριστική 90, ιδιαίτερες σημασίες των χρόνων στην οριστική 91, στις άλλες εγκλίσεις και στους ονοματικούς τύπους 92· για κάθε χρόνο βλ. την οικεία αλφαβητική σειρά.

Ὡς 159.23.
Ὥσπερ παραβολικό 194.Β.1γ, ***ὥσπερ εἰ***, ***ὥσπερ ἂν εἰ*** 185 υποσημ. 16α.
Ὥστε: με έγκλιση 181.1, 181.2α-β, με απαρέμφατο 181.2ε, σε κύρια πρόταση 170.6.

Βιβλιογραφία (συνοπτική)

Humbert J., *Συντακτικόν της αρχαίας ελληνικής γλώσσης. Εξελληνισθέν υπό Γεωργίου Ι. Κουρμούλη*, Αθήνα 1957.

Κυννέρου Ραφαήλ, *Μεγάλη γραμματική της ελληνικής γλώσσης. Έκδοσις δευτέρα εντελώς διασκευασθείσα. Εκδίδοται νυν εκ του γερμανικού μεταγλωττισθείσα υπό Ευσταθίου Γ. Σταθάκη, καθηγητού του Β΄ Γυμνασίου. Μέρος δεύτερον. Τμήμα πρώτον – Τμήμα δεύτερον*, Αθήνα.

Liddel H.G. – Scott R., *Μέγα λεξικόν της ελληνικής γλώσσης. Μεταφρασθέν εκ της αγγλικής εις την ελληνικήν υπό Ξενοφώντος Μόσχου δ.φ.*, τόμ. Ι-ΙV, Αθήνα 1901-1906.

Μουμτζάκης Α.Β., *Συντακτικό της αρχαίας ελληνικής Α΄, Β΄, Γ΄ Λυκείου*, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1981.

Μπαμπινιώτης Γ., *Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας*, Αθήνα ²1998.

Οικονόμου Μ.Χ., *Γραμματική της αρχαίας ελληνικής*: Α.Π.Θ. / Ι.Ν.Σ. (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη), Θεσσαλονίκη ³1984.

[**Ομάδα Εργασίας**], *Συντακτικό της νέας ελληνικής Α΄, Β΄ και Γ΄ Γυμνασίου*, ΟΕΔΒ, Αθήνα.

Schwyzer E., *Η σύνταξη της αρχαίας ελληνικής γλώσσας*, μετάφραση: Γ.Ε. Παπατσίμπας – Π. Χαιρόπουλος, Αθήνα 2002.

Τζάρτζανος Α., *Συντακτικόν της αρχαίας ελληνικής γλώσσης*, Αθήναι 1931.

Τζάρτζανος Α., *Νεοελληνική σύνταξις της κοινής δημοτικής*, Αθήναι ²1953.

Τζουγανάτος Ν.Δ., *Σύνταξις της αρχαίας ελληνικής γλώσσης. Ο υποτεταγμένος λόγος*, Αθήνα 1963.

Με απόφαση της Ελληνικής Κυβέρνησης τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν βιβλιόσημο προς απόδειξη της γνησιότητάς τους. Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δε φέρει βιβλιόσημο θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α΄).

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.